Authorati theologi Ricardi

de media villa: minoritane familie ornamenti tria re

cognita reconcinnat aqs quodlibeta: nunc

primo vt sacre pagine cultorib⁹

ferant opem in lu-

cem pro

de

unt affi-

gnatis vbiqs vt fun

ditus sententie hauri-

antur doctorum locis.

Cum gratia ⁊ priuilegio.

Comminores gemini obſeruantes ad pios lectores.

PLatonis in phedro ſententia extat lectores pij. animum e tene bris ijs in quas ob terrenarum rerum cogitationem e lumina ac vera luce depreſſus ac demerſus eſt. niſi recuperatis alis. hoc eſt diuinarum rerum contemplatione moraliſq; philoſophie exercitatione. ad elifios campos. vbi redeũti animo duo putat premia reddi. ſcilicet diuinitatis contemplationem. perfectumq; gaudiũ. quo in ipſa dei cognitione perfruatur. quorum illud ambroſiam. hoc nectar appellat reuolare nequaq̃. Quapropter quum inter antiquorum theologo rus dogmata queſtiões quodlibetales autorati doctoris Ricardi de mecdia villa minoritane familie ſpecimina. bec duo precipue conducant: duo pau perrimi obſeruantie comminores. rem plurimum indignam facere arbitra ti ſunt. ſi queſtiones ipſas pene ab innumeris erroribus ſuis vtcũq; vigilijs caſtigatas. e manibus accuratiſſimi effoꝛmatoꝛis Lazari ſoardi comminum vtilitati in lucem non prodiſſent. Quas igitur cum abſoluiſſent edes veſtre benigno affectu recipiant. Bene valete. ex clauſtro diui Franciſci a vnca. Anno domini. M.D.viij. die. x. Julij.

¶ Einſdem obſeruantie Frater ad lectores.

Vt Sol corporei viſus obiecta reuelat:
Cum medium peragit lucidus orbis iter:
Sic quoq; mentales oculos ad lumina ſolis
Eterni: reſerat hoc tibi lector o pius.
Siue Liam placeat ſectari ſiue Rachelem
Hoc duce carpe vias: hoc duce tutus ibis.

Apoſtolica venetaq; ammonitio.

QAm ſcriptis huiuſcemodi ducatu ſupno peractis. ceteri calcho graphi auſu temerario hec imprimere preſumpturi. ammoniti no uerunt. ſe excommunicationis late ſententie apoſtolico decreto do mini domini Julij diuina prouidentia pape ſecundi. naufragiũ facturos. quo ad vſq; illatam in calchographum Lazarum iac turam equa ſatiſſecerint lance. Necnon penam in illuſtriſſimi venetorum dominij aperto priuilegio contentã incurſuros. Prolapſus hos igitur cha ritate ſuadente caueant.

Laus Deo optimo: maximoq;.

Tabula

¶ Titulí questionum trium quodlibet Ricardi.

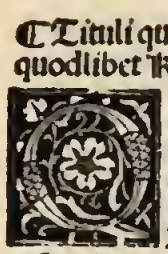

Questio prima Utrus deus cognoscat res in singulari: z ostenditur q sic.
Tus quia producit singularia.
Tus q: pudet singularib⁹ boib⁹
Tñ q: iudicabit singulares boies
Tñ quia est omnium singulariñ causa efficiens immediata.
Tum quia est omnium singulariñ primus finis z omnius singularium exemplar expressiue representatiuum.

Questio secúda. Utrú deus possit facere q: vnú corpus sit sil in pluribus locis localiter.
Ḿó vnú corpus non pót per diuinaz potentiá esse simul localiter in plurib⁹ locis fm aliquos.
Q vnus corpus pót modo ꝓdicto esse in pluribus locis videt gbusdaz quibus doctor assentit: z est tutior.
Tum q: hec opinio ab errore magis remota.
Tum q: auctoritati magis ꝓsona
Tum q: p veritatez sacri altaris pót ostendi esse vera: vt dicunt.

Questio tertia. Utrum in xpo sit tantum vnum esse subsistentie.
Q in christo nó est vnú esse actualis existentie tantum.
Ḿó in christo est vnú esse subsistẽtie tantum.

Questio quarta. Utrum in eo dez instanti sit in altari corpus christi z substantia panis.
Q corp⁹ xpi z substátia panis nó sunt simul sub speciebus panis l sacro altaris in eodem instanti: nec in alio z alio mensure cómunis: sed in alio mẽsure proprie fs quosdam: z improbatur.
Q i toto tpe ꝓcedẽte trãsubstãtiationẽ fuit sub illis speciebus substantia panis: sed in vltimo instãti illius tẽporis ẽ ibi corpus christi z non substantia panis.

Questio quinta. Utrum christus eadem filiatione sit filius dei z beate virginis.
Q eadem est filiatio qua refertur christus ad patrem z ad matrez fm rem sed differens fs respect⁹ fm quosdam: z improbatur.
Q predicte filiatiões sunt plures: sed vna realis z alia secundum rationem secundum alios.
Q predicte filiatiões sunt plures: z vtreq3 reales secundú non nullos quibus doctor adhereret.

Questio vj. Utrum christo debeatur aureola.
Quid est aurea.
Quid est aureola.
Quare debetur alicui aureola
Ḿó in xpo est aureola: z qñ nó.

Questio vij. Utrum creatura referat realiter ad deú ab eterno.
Ḿó quedá sũt relatiões, pure reales: quia consequuntur res fs esse quod habent in re.
Ḿó quedá sunt relatiões fs rõnẽ tñ: quia cõueniunt rebus fm esse quod tñ habent in anima.
Ḿó q̃dá sunt relatiões ptim sic z partim fic: q: cõueniunt rebus fs esse cognitú: quod etiá esse pót habere res extra animam.

Questio viij. Utrus esse actualis existẽtie sit idẽ realr cũ sua ẽntia
Ḿó ẽ actualis existẽtie quo creatura est in primo actu: nó est accidens essentie ipsius.
Ḿó bmõi esse: nó est originatú vl causatú ab ẽntia ipsi⁹ creature.
Ḿó bmõi esse nó ẽaliqd supaddi tum essentie ipsius creature.
Ḿó bmõi ꝓdicatio nó ẽ recipiẽda essentia creature est suum esse.

Questio ix. Utrum relatio sit idẽ re cum suo fundamento.
Ḿó relatio realis nó sit idẽ cũ suo fũdamento probaẽ p auctoritatẽ
Ḿó dictus est probaẽ per rationẽ
Ḿó dictú est ꝓbatur p expientiá.
Remotio illius qõ inducit vel inducere potest aliquos ad opinãdum contrarium.

Questio x. Utrus oẽs sphere celestes moueantur ad eandẽ ptez.
Ḿó primum mobile mouetur ab oriente in occidentem.
Ḿó alie sphere a pmo mobili mouentur motu raptus sicut pmus mobile: fs motu ꝓprio eñrio.

Questio xj. Utrú lumẽ sit in medio qd reale vel solú ẽtionale.
Ḿó lumẽ est in medio silitudo lucis existentis in radice: z habet debilius esse q̃ lux.
Ḿó lumen in medio est quid reale non intentionale.
Tñ q: est aliqd non factú a rõne.
Tum quia habet effectum realez

Questio xij. Utrum anima intellectiua sit a generante.
Ḿó anima intellectiua non generatur sed creatur.
Tum q: nó producit p virtutẽ aliquã corpalẽ que sit in generãte.
Tum quia nec per virtutẽ spũalẽ que sit in ipso generante.
Tum quia nec per virtutem alicuius natur spiritualis que sit creata z supra generantẽ.

Questio xiij. Utrum alia intellectiua sit forma corporis hũani.
Ḿó anima intellectiua sit forma corporis humani.
Tñ quia exprimur nos intelligere.
Tum q: non possumus esse beati nisi videndo diuinã essentiam.
Tum q: experimur in nobis esse potentiá que nó senescit corporea: nec debilitaẽ in suo actu propter excellentiam obiecti.

Questio xiij. Utrú corpus pfectú hac alia potuisset pfici alia alia.
Ḿó hoc corpus potuiss pfici alia alia solo numero differẽte si de⁹ eam sibi infudisset ante ifusionẽ istius: post informationẽ autẽ istius non potuisset pfici alia anima numero differente.

Questio xv. Utrum si corpus humanú in resurrectione organizaretur mó cõtrario quo mó est: poss iterú pfici anima intellectiua.
Ḿó q̃das est organizatio sine qua anima intellectiua nó posset pficere corpus humanus.
Ḿó quedã ẽ organizatio sine qua alia intellectiua pót pficere corp⁹.

Questio xvj. Utrum voluntas moueatur ab appetitu sensitiuo.
Ḿó deus mouet voluntatẽ nrã sicut causa pncipalis ipsius act⁹ volendi imediata: z sicut mediata producendo voluntatem.
Ḿó voluntas mouet se eligendo

Tabula

actum volendi.
Ꝺ intellectus mouet voluntatē
solū oñendo obiectū appetibile
vel dictādo hoc debere appeti.
Ꝺ obiectus appetibile mouet
volūtatem nō eliciēdo actum vo
lendi:ſz inclinādo voluntatē vt
cauſa ſine qua non.
Ꝺ appetitus ſenſitiuus mouet
voluntatē nō eliciendo actū vo-
lendi:nec neceſſitando voluntā
tem ſed ſolum inclinando.
Ꝺ corpus celeſte aliquo modo
mouet voluntatem mediāte cor
pore noſtro ⁊ appetitu ſenſitiuo.
Ꝺ appetitus ſenſitiuus duplici
ter mouet voluntatem.
Queſtio.xvij.Utrū in ſomnis ba
beamus vſum liberi arbitrij.
Ꝺ dum plene dormimus nō ha
bemus vſus liberi arbitrij:⁊ hoc
patet auctoritate ⁊ experientia.
Ꝺ ad hoc ꝓt aſſignari triplex rō
Tus ex parte diſpoſitiōis corpis.
Tum ex intentione virium natu-
ralium in ſuis actibus. Tum ex
inordinato motu virium ſenſiti
uarum apprehēſiuaꝝ demtus.
Queſtio.xviij.Utrum petrus pec
cauit negando chriſtum.
Ꝺ Petrus valde grauiter pec-
cauit negando chriſtum non ob
ſtante q ꝓ̄s predixerat: ⁊ quod
hoc eſſe preſcitum.
Queſtio.xix.Utrus ſeculares pec
cent mortaliter nō audiēdo miſ
ſam die dominico.
Ꝺ non audire miſſaꝫ die dñico
quandoq; eſt ſeculari peccatum
mortale:quandoq; eſt tantū ve
niale:qñq; eſt nullum peccatū.
Queſtio.xx.Utrum ieiunās qua
drageſimam in mortali pecca-
to teneatur iterum ieiunare.
Ꝺ ieiunans quadrageſimam i
charitate obſeruat preceptus ſe
cundum id quod eſt: ⁊ ſecundū
principalē intentionē mādātis.
Ꝺ ieiunās quadrageſimam in
mortali petō obſeruat ꝑceptum
ſz id quod eſt:⁊ ideo nō eſt trāſ
greſſor licet non plene ſm inten
tionem principalem precipiētis.
Queſtio.xxj.Utrum peccatus ex
malitia ſit peccatū i ſpm̄ ſanctū.
Ꝺ omne peccatum vno mō eſt
peccatum in ſpiritum ſanctum.
Ꝺ male credendo de ſpiritu.ſ.
eſt peccatum in ſpiritum ſcm̄.
Ꝺ aliqd peccatum dicit in ſpiri
tum.ſ.q: habet materiā ſpūalē
⁊ q: ē cōtra appropriatū ſpū ſcō.
Ꝺ peccatū ex electiōe circa ma
teriā ſpūalē de quo finaliter hō nō
penitet eſt peccatum in ſpm̄ ſcm̄
Queſtio.xxij.Utrū peccatū omiſ
ſionis conſiſtat in aliquo actu.
Ꝺ peccatum omiſſiōis nō dicit
formaliter aliquem actum.
Ꝺ nō ēt materialiter ſiue ſubie
ctiue aliquem actum dicit.
Ꝺ etiā nō ꝓſupponit de neceſſi
tate aliquē actū tanq̄ ſui cauſam cauſalitate effectiua.

¶ Tabula qōnum.ij.quolibeti.
Queſtio.j.Utruz in deo ſit
intellectus practicus.
Ꝺ intellectus ſpeculati
uus dupliciter dicatur.
Ꝺ ſtellectus ꝓcticus duplr dr.
Ꝺ differunt maxime ſpeculatū:
⁊ maxime practicum.
Quomodo iſta duo conueniunt.
Ꝺ in deo eſt ſtellectus ſpecula
tiuus:probatur ex his.ſ.dictis.
Ꝺ in deo eſt ſtellectus, ꝓcticus
Ꝺ in deo nō eſt intellectus pra
cticus eo modo quo in nobis.
Queſtio.ij.Utrū deus poſſet trā
ferre vnum corpus de loco orié
tis in locum occidentis trāſeun
do per medium localiter.
Ꝺ deus poſſet trāſferre vnū cor
pus ab oriente in occidentē in i-
ſtāti ⁊ hoc oſtenditur tribus vijs:
ex quibus prouenire ſolet ſucceſ
ſio ī motu:que huic motui non
obſtarent.
Queſtio.iij.Utrū deus poſſet trā
ſubſtātiare dimenſiones panis
in dimenſiones corporis chriſti.
Ꝺ deus poteſt trāſubſtantiare
dimenſiones panis in dimenſio
nes corporis chriſti.
Queſtio.iiij.Utrum deus poſſet
facere aliquam creaturam no-
biliorē iter ſe ⁊ ſuprēmā creaturā
Ꝺ deus non pōt facere aliquā
creaturam inter ſe ⁊ ſupremam
ſm aliquos:⁊ rationes eorum.
Ꝺ deus hoc poteſt ſm alios: ⁊
rationes eorum ſolutio eo-
rum que videntur cōtra ſecundam.
Queſtio.v.Utruz ōs poſſz facere
aliqd ens ſ̄ſ̄rus q̄ ſit materia
ꝓma gñabilium ⁊ corruptibiliū.
Ꝺ materia ꝓma vno mō dr q
eſt ſōm in trāſmutatiōe ſubſtā-
tiali ⁊ ad quā fit reſolutio alio
modo principiū purum poſſibile
dicitur materia prima.
Ꝺ aliquod ens eſt quod poteſt
fieri per ſe:aliquod quod nō po
teſt fieri niſi cum alio.
Ꝺ deꝰ poſſet facer aliquod ens
infimus q̄ ſit materia ꝓma ge
nerabiliū ⁊ corruptibilium
q̄ deus poteſt facere aliqd ens
quod non poteſt fieri p ſe q̄ ſit
infimus materia prima.
Ꝺ aliquod ens quod non poteſt
fieri per ſe nec aliquam actuali-
tatē unportans quo nihil poteſt
fieri infimus.
Queſtio.vj.Utrū deus potuit nō
ꝓdeſtinare illū q eſt predeſtinatꝰ.
Quomodo differunt preſcia dei:
propoſitum predeſtinatio: ⁊ ele-
ctio ex parte dei.
Ꝺ cōnotatum predeſtinationis
ſ.finaliſa ⁊ gloria ī ſe ꝙſideratū:
eſt quoddam ꝛtingens futurū.
Ꝺ ordo ꝓdeſtinatiōis ad ſuū cō-
notatū vt ecōuerſo eſt cōtingēs.
Queſtio.vij.Utrū filꝰ dei potuit
ſimul aſſumere corpus nō aſſūti.
Ꝺ deus potuit aſſumere corpus
ſine alia q̄ poteſt ifluere ad hoc
q̄ exiſtat in alio ⁊ non ad hoc q̄
exiſtat in ſe ſicut ad hoc quod exi
ſtat ⁊ non ad operandum.
Queſtio.viij.Utrum filius dei po
tuit ſiſ accipere plures naturas.
Ꝺ filius dei potuit aſſumere plu
res naturas humanas ſimul.
Queſtio.ix.Utrū hec ſit vera:deꝰ
non genuit deum.
Ꝺ iſta non debet concedi: deus
non genuit deum.
Queſtio.x.Utrū caro generata ex
cibo in chriſto naturaliter aſſu-
meretur a perſona verbi.
Ꝺ cibus ſumptus a ꝓ̄ſo querte-
batur naturaliꝰ in carnē dñi niſi

Ꝺ caro

Tabula

Nō caro generata ex tali cibo: me diante suo toto sustentabatur in suppositō filij dei.
Nō hmōi caro persone filij dei i mediate vnebatur.
Quomodo caro generata ex cibo vnebatur diuino verbo: vtrum naturaliter vel supnaturaliter.
Questio. xj. Utrū corp⁹ xpi sit l altari ꝑm suā naturalē quātitatē.
Substantia panis in qd transꝫbatur in sacro: z substantia vini.
Nō corpus xpi cū suis dimēsiōib⁹ est sub vtraq; spē. s. panis z vini.
Nō dimēsiones ille se hūt ad spēs
Questio. xij. Utrū opinio ponens materiā panis remanere i sacramento altaris sit erronea.
Q sit erronea ratiōe z auctitate.
Quomodo accidentia possunt nutrire absq; substantia.
Nō ex ipsis vermes pūt gīari.
Questio. xiij. Utrum deus possit facere alium mundum.
Nō possibile est esse aliū mūdū: nō vocando tū mundū vniuersitatē creaturarū: sed solū illa que cōtinentur vltima circumferentia.
Questio. xiiij. Utrum ḡnitas dicat res absolutā aliā a sba cuius est.
Nō ḡnitas dicit rem absolutam aliam a substantia cuius est quātitas z probatur per theologias.
Nō ḡnitas nō dicit talē rem: sm quosdam z rationes eorum.
Solutio eorum: que mouēt istos sic dicentes.
Questio. xv. Utrum causa precisa quare duo corpora nō possunt simul esse sit dimensio.
Nō causa quare duo corpora non possunt naturaliter simul esse: non est materia.
Nō forma non est causa huius.
Nō grossities materie nō ē cā b⁹.
Nō causa huius est soliditas.
Questio. xvj. Utrum faba ascendens z obuiās lapidi molari descendens quiescat.
Nō faba ꝓiecta sursuz si p eādē lineam debeat reuerti: opꝫ q gescat per se ante suaz reuersionē.
Quare angelus vadēs z rediēs p eādē lineā a pūcto ad pūctū: si pōt hoc facere sine gete media.
Nūo faba ascendēs z obuiās lapidi molari descēdēti: anteq̄ possit reuerti p eandez lineā per se. opꝫ q gescat per se: sed potest mouēri per accidens vel per se.
Questio. xvij. Utrum in cōmestione grossa cibaria debeant sumi ante q̄ subtilia.
Nō cibi grossi q sumunt p modū cibi z nutrimenti: debēt sumi prius propter quattuor.
Nō cibi grossi q sumūt p modū vt uā medicamīti dēnt sūmi postea
Questio. xviij. Utruz nam magis sint dispositi ad scientiam q̄ gigantes: z parui q̄ magni.
Correspōdētia quattuor famosa rū cōplexionū. uj. elemētoz. uij. tpibus annī: z. uij. humoribus.
Que cōplexio magis apta est ad magnitudinem corporalem.
Que complexio magis reddat hominem se aptum ad scientiam.
Que complexio reddit p accidēs: magis bonez dispositū ad sciam.
Qui homines magis sunt dispositi vel apti ad scientiam.
Remotio quarundam dubitationum.
Questio. xix. Utrū alia ꝑiuncta corpi corruptibili semp sit intelligat.
Nō alia coniuncta corpori corrupti bili nō semp se intelligit z probatur per multas rationes.
Questio. xx. Ubi sunt virtutes morales sicut in subiecto.
Nō virtutes morales pfectꝰ sūt in volūtate qūl appetitu sēsitiuo.
Nō virtutes morales aliquo modo sunt in appetitu sensitiuo.
Questio. xxj. Utrū si corpꝰ petri viuēs trāsꝫaret l corpus xpi: remaneret aliqd petri viuēs: z aliqua ratio corporeitatis completiua. scilicet anima.
Nō si corpus petri trāsꝫaretur in corpus xpi adhuc remaneret aliquid petri viuens: z aliqua ratio completiua corporis. s. anima.
Nō si ita factū esset spēs: vt color figura z huius alia non viuerēt.
Questio. xxij. Utrum baptismus tollat irregularitatem.
Nō irregularitas nō tollatur per baptismum: quod probatur p rationē: z p duplicem auctoritatē.
Questio. xxiij. Utruz liceat emere vel vendere redditus ad vitam.
Nūo iuste mercationes l quibus tantum datur emens q̄tum accipit sunt lucratiue.
Nūo liceat terraz emere ad vitā.
Quomodo liceat terram emere berceditarie.
Quomodo liceat emere pecuniam ad vitam.
Quedam dubitationes mouentur z remouentur.
Questio. xxiiij. Utrum aliquis possit licite vendere vel emere aliquid annexum spirituali.
Nō quedā sunt annexa rei spirituali vt añcedētia: sicut ius pōnatus: z hmōi nō possunt vēdi.
Quedā sunt annexa rei spūali: vt cōcomitātia sic̄ sunt labores annexi spūalibus: z isti possunt vēdi vbi alijs non tenentur.
Nō q̄dā sūt annexa rei spūali vt consequētia: sicut pceptio decimaz: z hec pūt vendi: sz ius pcipiendi decimas non pōt vendi.
Questio. xxv. Utrū ꝓlatus q non vult prebendare nisi compatriotas suos peccet.
Nō ꝓlatus q nō vuult pbendare nisi cōpatriotas suos peccat: q facit ꝓtra intentionē fundatoz ecclesie: in ꝓiudiciuz deuotionis ppli: in ꝓiudiciū defensionis ecclesie: in preiudiciū pietatis: in preiudicium egtatis: in preiudicium honestatis.
Questio. xxvj. Utrū ille q hz plā bificia l plib⁹ ecclijs teneat plures dicere i die horas canōicas
Q q habet plures pbendas quarum quelibet sibi sufficit non tenetur dicere plures eisdem horas canonicas eodem die.
Q non licet habere plures prebēdas quarum quelibet est sufficiens sine dispensatione.
Questio. xxvij. Utrum religiosis liceat resistere suis detractoribus.
Q religiosis licet resistere suis detractoribus propter fame conseruationem.
Q hoc liceat facere zelo iusticie.
Q hoc non liceat zelo vindicte.

Tabula

Q Uestio. xxviij. Utrū religioso licet vim vi repellere.

Ad quō nō solū religiosi possunt: sed tenent̄ vim vi repellere: si patiantur exactionē bonoꝝ ſpūalium.

Ad quō religiosi debēt vim vi repellere si patiantur in rebus tēporalibus: cum moderamine.

Ad quō ls religiosis vim vi repellere si patiant̄ in corpe proprio.

Q uestio. xxvuj. Utruꝫ ille qui lucrat per ludos prohibitos teneatur ad restitutionem.

Ad illē q lucrat per ludos ꝓhibitos in q̄bus exercet̄ hūanū ingenū nō tenet̄ ad restitutionē licet peccet: vt in torneamentis.

Ad ille q lucrat per ludos ꝓhibitos in q̄b⁹ nō exercet̄ hūanū ingenū: ſz totū cōuittū hūane fortune tenet̄ ad restitutionē: z quō vt in ludo taxillorum.

Q uestio. xxx. Utruꝫ clerici possint cogi ad solutionem expensaꝝ fractarum pro cōmuni vtilitate.

Ad possessiones clericorum dicūtur multipliciter.

Ad munera dicūtur multiplicit.

Ad clerici non tenentur ad munera extraordinaria.

Ad clericī pñt cogi ad predicta.

Quidam casus ad declarationeꝫ predictorum.

Ad quō clerici ad munera ordinaria tenentur: z quomodo non.

Q uestio. xxxj. Utrum predicator ratione sui officij teneatur facere omnia que predicat.

Ad ꝑdicator rōne ꝑdicationis nō tenetur facere oīa que predicat.

¶ Tabula cōnum. iij. quolibeti.

Q Uestio .j. Utrꝫ futura sint pñtia mō eternitati realit̄

Ad pñs eternitatis est anēum presens: z ei coexistit: z est vltra infinitum.

Ad futura possunt esse pñtia realiter eternitati absqꝫ hoc q̄ sint in suo pñti cōcreato ꝓbatur ex ꝓmo articlo ꝓbat̄ etiā p auctoritates

Q uestio. ij. Utrum actio peccati inq̄ꝫtum actio sit a deo.

Ad actio petī lq̄tū actio est a deo

Ad hmōi actio: non est a deo inq̄tum mala.

Quomodo duo ꝓdicta simul sunt possibilia.

Q uestio. iij. Utrum deus sit tota causa conuersionis impij.

Ad deus potest cōuertere impiū gr̄a speciali absqꝫ cooperatiōe ipij.

Ad impius q̄ cooperat in gr̄atuite qñ se disponit sit de lege cōmuni

Ad cōplementū gr̄atuite impij est a solo deo: siue fit de lege communi: siue de speciali.

Q uestio. iiij. Utrū in xp̄o fuerūt aliqua opa imperfectionis.

Ad in xp̄o fuerūt q̄dā opa cōpetētia statui infirmorum.

Ad in xp̄o fuerūt aliqua opa competentia statui perfectorum.

Ad omnia que fuerunt in christo prout fuerunt in ipso: fuerunt p fectissima.

Q uestio. v. Utruꝫ magnitudo naturalis sit diuisibilis in infinitū.

Ad magnitudo mathematica est diuisibilis in infinitum.

Ad magnitudo naturalis q̄tum ad actum essendi est diuisibilis i infinitum.

Ad magnitudo naturalis q̄tuꝫ ad actum: qui est sibi simile generare z agere quodcūqꝫ: nō est diuisibilis in infinitum.

Q uestio. vj. Utrum motus possit fieri in instanti.

Ad motus diuiditur ratione mobilis: z ratione spacij: z ratione durationis.

Ad diuisio motꝰ ex duratiōe causatur vel ex resistentia medij ad mobile: vel mobilis ad motores vel ex limitatiōe vtutis i motore

Q uestio. vij. Utrū bona' fortuna possit esse alicui bo naturalis.

Ad est bona fortuna.

Ad cadē causa q̄q̄ꝫ est fortuna respectu vnius effectus z non respectu alterius.

Ad idem effectus' q̄q̄ꝫ est fortuitus respectu vnius esse vel anime z non respectu alterius.

Ad bonio nō potest esse bene fortunatus vniuersaliter naturalr.

Ad bona fortuna aliquando est homini naturalis aliquo modo: z aliquo modo non.

Q uestio. viij. Utrū berbe vel harmonie ecclesiastici cātus possint impedire vexationem hominis a demone.

Ad aliquē berbe pñt aliquo mō impedire vexationē: qua demon vexat homines nō agendo in demonē sed in vexatum.

Ad aliquē harmōie possunt fiēr.

Q uestio. ix. Utrum species vini i sacramento altaris possint corrumpi per additionem vini.

Ad corrumpi non possunt secundum id quod sunt.

Ad ꝑdicte spēs mō ꝑdicto possūt corrumpi sm q̄ sunt sacrm.

Q uestio. x. Utrū imaginatiua possit trāsmutare corpus i quo est.

Ad imaginatiua siue virtutes interiores sensitiue possunt facere aliquas trāsmutatiōes in corpore in quo sunt z in alio: probat̄ p auctoritates z experimenta.

Ad dictū est ꝓbatur per rōnes.

Q uestio. xj. Utrum aliqs somniādo possit precuidere futura.

Ad quedaꝫ sunt, futura' que bñt cām volūtariā in ipso somniāte quedā naturalē: q̄dā volūtariaꝫ extra somniantem: quedam veniunt a casu z a fortuna.

Ad quorūdam futurorum potest esse precuisio in somnis p causam veram determinatam.

Ad non est hoc possibile respectu quorundam futurorum.

Q uestio. xij. Utrum fascinatio sit possibilis.

Ad modis dicitur fascinatio:

Quedam opinio. f. de fascinatione z reprobatur.

Q uestio. xiij. Utrum ifortunij accidens alicui possit ingerere tristitiā amico suo existēti in remotis z nihil scienti.

Ad aliquis pōt tristari cum amicus suus patitur infortuniū i remotis partibus. Quādoqꝫ etiā cōtingit hoc p operationē demonis: q̄q̄ꝫ etiā ex aliqua suspitione probabili. Quādoqꝫ sm aliquos actus ex influentia celesti.

Q uestio. xiij. Utrū character dicat aliquid absolutum in aia.

Ad character secūdū aliquos dī

cit solum relationem.

Nō character fm cōmunem opinionem non dicit solū relationes sed aliquam qualitatem.

Nō non est in prima specie qualitatis.

Nō non est in secunda specie qualitatis.

Nō non est in tertia specie qualitatis.

Nō est in quarta specie sed non vniuoce.

Questio .xv. Utrum iustificatus de mortali per contritionem teneatur confiteri.

Nō iustificatus p contritionē de mortali tenetur confiteri si pōt: aliter peccat mortaliter.

Nō non idem peccatus redit sed transgreditur preceptum.

Nō illō preceptū fuit statutū propter. vij. rationes.

Questio .xvj. Utrum sacramentum penitentie ex vi sacramenti habeat efficaciam respectu eorundem peccatorum in numero quotiēscunque fuerit digne susceptum.

Nō sacramentum penitentie habet efficaciam ex vi sacramenti respectu eozūdem peccatorus in numero quotiens fuerit digne susceptum fm aliquos.

Nō non habet fm aliquos.

Questio decimaseptima. Utrum matrimonium contractus cum persona que fuit vltra annum i religione z non est professa sit diremendum.

Nō si aliqua persona fuit in religione in habitu religionis vltra annus cum protestatione q propter hoc non intendebat profiteri: si postea contrahat illud matrimonium tenet in foro conscientie z in foro iudicij.

Nō si fuit vltra annum sine protestatione z postea contrahat illud matrimonium tenet in foro conscientie: z in foro iudicij diuimitur.

Questio .xviij. Utrum ille qui iurauit nunquam intraturus religionem sit obligatus ad non intrandum.

Nō non sit oligatus duplici ratione.

Questio .xix. Utrus ille qui retrahit aliquem ab ingressu religionis tenetur restituere: vel illas intrare.

Nō retrahens aliquam personā ab ingressu religionis: quia non reputat eam vtilem illi religioni: non tenetur religioni: sed peccat: z tenetur illi persone.

Nō si hoc facit propter quandas amicitiam vel naturalem vel la scuam non tenetur religioni.

Nō si hoc facit animo iniuriandi tenetur illi religioni.

Questio .xx. Utrum clericus bñs sibi stipendia sufficientia peccet mortaliter recipiendo ecclesiasticum beneficium.

Nō clericus habens stipendia sufficientia nature tantum non peccat recipiendo aliquod beneficium.

Nō non peccat si habet pro necessitate nature z status.

Nō peccat mortaliter recipiēdo si habet ad necessitatem nature z status z ad ministrādum pauperibus nihil intendat ecclesie deseruire.

Questio .xxj. Utrum aliquis peccet mortaliter prestando impedimentum ad recipiēdum aliquā dignitatem dato q sit dispositus ad illam.

Quod aliquis peccet mortaliter in aliquo casu dando operam ne proficiatur in aliqua dignitate.

Nō in aliquo casu peccat venialiter: z q in aliquo casu meretur.

Questio .xxij. Utrum magister teneatur recipere aliquas questionem quas si recipit incurrit multorum maliuolentiam: quam tamen scire est vtile.

Nō aliqs magister peccaret mortaliter in aliquo casu non determinando quam vtile est scire.

Nō in aliquo casu meretur.

Questio .xxiij. Utrum aliquis interrogatus vtrum sciat nouum z vetus testamentum z nesciat z est electus in episcopus: z debet ex sua respōsione confirmari peccet mortaliter si dicit q sciat.

Nō electus in episcopum interrogatus vtrum sciat nouum testamentum z vetus peccet mortaliter dicendo q scit: si nescit ea sine quibus suum officium nō potest exequi: z sua responsio est necessaria.

Quod non peccat sic dicendo si scit ea que sunt necessaria suo officio dato q nesciat sicut illi qui sunt beneprouecti in illa scientia.

Questio vigesimaquarta. Utrum confirmans electum in episcopum qui ignorat necessaria suo officio peccat.

Nō confirmans electum in episcopus qui nescit ea qua sunt necessaria suo officio peccat z quomodo non.

Questio .xxv. Utrum iudex peccet mortaliter si sententiat contra illud quod sit solus z vt persona singularis.

Quomodo iudex se debeat habere in causa i qua solus nouit veritatem vt persona singularis z tamen probatur contrarium.

Questio vigesimasexta. Utrum existens in vno peccato mortali possit alij peccato mortali resistere.

Quare homo in statu nature corrupte de lege cōmuni existēs in gratia non potest vitare omne peccatum mortale.

Nō voluntas existens in peccato mortali non est habitualiter fi-

Tabula

ra in deo.
¶ Nō homo exiſtens in aliquo peccato mortali non poteſt diu ſtare quin cadat in aliud peccatum mortale: patet ex dictis ſolutio quarundam inſtantiarum contra propoſitum.
¶ Queſtio. xxvij. Utrum ſubditi teneantur dominis temporalibus in ſoluendo tallias de nouo impoſitas: que vergunt ſoluz in vtilitatem dominorum ſuorum.
¶ Nō ſubditi qui non ſunt ſerui nō tenentur ad nouas tallias ſi eorum domini non ſunt reges vel principes z non imponūt de conſensu regis vel principis.
¶ Nō ſubditi qui ſunt ſerui tenentur ſoluere tallias quamuis nō ſint niſi in vtilitatem dominoz.
¶ Nō reges vel principes poſſunt imponere de nouo tallias ſuis ſubditis: z quomodo ſe debent habere. Finis huius tabule.

Laus deo optimo: maximoq;.

Excuſatio Lazari.

Si quid forte tuos offendet lector ocellos
Quod mihi mendoſo grāmate verſus eat
Emendare velis: nam non me Lazarus iſtis
Confecit mendis Bibliopola tuus.
Sed turbata magis preſſoris inertia quando
Sera dedit laſſas artibus hora manus.

¶ Fata regunt finem ſpero vij cepta ſecundent.

¶ O bone quiſquis es: huic noſtro bene parce labori:
Que ſunt dicta modo: dicta fuere prius.
Et quecunq; meo parua ſunt ſcripta libello.
Ut mea non mea ſunt: ſic tua non tua ſunt.

¶ Quolibeta Doctoris eximij Ricardi de media Villa ordinis minorū Questiones octoaginta continentia.

¶ Quolibetū primus: Questiones.xxij.

In nostra disputatiõe de quolibet quedã fuerũt questa de deo: et quedã de creatura. De deo fuerũt quedã qõo respicientes diuinã ifinitatem: Quedã respicientes psonam filij dei inquãtũ habet nãm humanã sibi vnitam. Qõnes respicientes diuinam substãtiam fuerunt due. Una pertinens ad scientiã. alia ad potentiam. que pertinet ad scientiam fuit hec.

Prima. q. pmum arg. 7°. met. t. cõ. 35. 53.

Utrum deus cognoscat res in singulari. et arguebat q nõ: q singularia sunt corruptibilia: et tẽporaliа: ergo deus cognosceret ea corruptibiliter et tẽporaliter. Sed deus nihil cognoscit tpaliter et corruptibiliter: ergo deus nõ cognoscit res in singulari. ¶ Ad idem potest sic argui. Deus nihil cognoscit aliud a se nisi per ideam: sed in deo nõ sunt idee singularũ: qđ probo sic. Plus. n. ideas esse nõ dixerunt nisi species. Sancti autẽ opinionem pborum de ideis nõ reprobauerunt: nisi quo ad hoc q posuerunt eas extra mentẽ diuinã. Sci aũt ponũt eas in mẽte diuina: q non sunt idee nisi species.

Secãda 3° met. t. c. xj. Scti pter pue aug. ex. 35. di. p. t. 36. In oppm

Contra deus est causa singularium: quorũdam causa imediata tm: quorũdam vero mediata et imediata. Deus aũt pfectissime cognoscit se ipsum: ergo pfectissime cognoscit causam imediatam cuiuslibet singularis. Sed qui cognoscit causam imediatam alicuius rei: cognoscit illã rẽ: ergo deꝰ cognoscit res in singulari.

Ad istam cõnem Rñdeo q deus pfectissime cognoscit vniuersalia et singularia. Unde dico q cognoscit res in singulari: qđ declaraf sic. Deus enim que creauit cognoscendo creauit: sed singularia creauit. Quicquid enim a deo creatũ est: singulare est: nõ enim creat vniuersale nisi in singulari: i quo est: nõ tamẽ sub ratiõe qua vniuersale est: ergo deus singularia cognoscit. ¶ Item singularibus bõis prouidet: et bonis pro bono merito retribuet vitam eternã: reprobos aũt pter sua demerita condẽnabit ad penam eternam: singulares homines iudicãs sicut iustus iudex: nõ iudicat aũt iustus iudex nisi de his que cognoscit: ergo singulares nouit: et singula eorum merita: et demerita deus sub certitudine cognoscit. ¶ Item deus est omnũ singularium causa efficiẽs imediata: cuius quorũdam simul sit causa imediata: et mediata. ¶ Irẽ deus oium singularium est pncipalissimꝰ finis. ¶ Itẽ deus omnũ singularium est exemplaris causa omnium singularium ex pte siue repitatiua: et deus pfectissime cognoscit seipsum: et sm id qđ est: et sub ratione qua aliorũ causa. Sed qui cognoscit pfecte pmam causam efficientẽ alicuius rei: et pncipalẽ causam finalem illius: et eꝰ causam exẽplarẽ ipsam expressissime repitantẽ: cognoscit illam rem: q sm q dicit pmo phy. Tunc enim opinamur cognoscere vnum quodcũq cũ causas cognoscimus: et pmꝰ usq ad elementa: ergo deus pfectissime cognoscit vnũqđq singulare: sicut enim dicimus q perfecte cognoscit vnãquãq speciem creature eo q essentia sua est pfecte expmẽs: vel repsentãs diuino intellectui quãlibet spẽm: ita oportet dicere q perfecte cognoscit qlibet singulare creatum: eo q essentia sua est pfecte expriniẽs: vel repsentãs diuino intellectui qlibet singulare creatũ. Sicut enim diuina essentia est expressum et pfectũ exemplar oium specierum: ita est expressum et pfectum exẽplar oium singularium cõtentorum sub speciebus. Huic snie competerent quedã verba que dicit Auicena in sua metaphy. ca°. iij°. et allegãda essent pro parte ista: si ipse sane ea intellexisset: sed quedã dicit que vident circa illam materiã suã deformare intentionẽ: ea autẽ que bene possent exponi: si ea bene intellexisset sunt hec. loquẽs de deo sic. Quare ipse est pnꝰ ois esse: tunc intelligit in se ipso illud cuius ipse est: pncipiũ: et q: ipse est pnꝰ eorum que sunt pfecta in singularitate sua: et eorum que sunt generabilia et corruptibilia: sm suas spẽs: uno modo sm suã indiuidua alio: modo nõ potest esse: vt ipse sit intellectio illorum variorum cũ sua variatiõe sm q sunt variabilia intellectu tẽporali indiuiduali: sed alio modo: quẽ ostendimus nõ enim potest esse vt ipse intellectus intellectu temporali quedam ex eis esset: et aliquãdo intelligat intellectu temporali quedã ex eis nõ esse: tunc necesse enim esset variabilis esse essentie. Et in eodẽ capitulo bene postea subdit: nõ deesse ei aliquid singulariter et ideo non deest ei id qđ est numerus in celo et in terra. Et hoc est vnum de mirabilibus mũdi: qđ nõ potest imaginari nisi qui fuerit subtilis ingenij: sed qũo sit hoc: ratio ẽ hec: q enim ipse seipsum intelligit: et q ipse est pncipiuꝫ omnis qđ est: verũq intelligit pncipia eorum que sunt ab eo: et quicquid nascit ab eis: et quicquid est ex rebus: hoc est necessarium esse. propter eũ: ergo iste cause reducent ad eas: que proueniẽt ex eis quousq; pueniant ex eis res particulares: q enim pmus nouit causas et que continent ab eis tunc etiã nouit necessario illud ad qđ reducit et tempora que sunt interea: et quotiens reducunt. Impossibile enim est vt sciat illas: et nesciat ista: hec verba Auice. sane possent exponi: et ad ppositum si sanũ intellectũ in eis habuisset et allegãda essent: nisi alia alibi dixisset: que circa hãc materiam intentionẽ suam deformare videnf. Adduxi ergo sua verba ista ad ostendendum quomodo pbi aliquãdo tangebantur a quodam radio veritatis deffectiue tamẽ: qui deffectus erat ex parte eorum.

Ntã tenet ipse aũtẽ. deum cognoscere singlaria tm̃ i vniuersali et pfecte. qđ absonum° est.

Argumentum quod probat q deꝰ cognoscit res in singulari gratia cõclusionis concedendum est.

Rñ°. Non obstãte irrationabili et absurda opinione. cõmẽ. xj. me. c. 37 asserẽtis deum tm̃ vniuersalia cognoscẽ et non singlaria

Rñ° ad argumẽ. in oppm

Ad id qđ primo agit in oppositũ rñdeo q quãuis deꝰ cognoscat singularia et temporalia nõ tamẽ oportet q cognoscat ea tẽporaliter et corruptibiliter ꝺ̃ q hec dicunt modũ ipsius cognitionis: q cognitione incorruptibili et eterna cognoscit tpalia et corruptibilia: secdm q hec dicũt modũ ipsius cognitõis: q cognitione incorruptibili et eterna cognoscit tpalia et corruptibilia: etiam modum siue temporalitatis et corruptibilitatis. ¶ Ad id qđ arguitur secundo. Respõdeo q in mente diuina sunt idee specierũ et singulariũ contẽtorum sub speciebus: qđ patet quia idea existens in mente diuina ipsa est diuina essentia inquãtum est ipsius creature facte vel factibilis repitatiua: ergo oportet esse multitudinẽ rerũ factarũ et factibiliuꝫ: vnde quot sunt spẽs facte et factibiles et quot sũt singularia facta et factibilia tot sunt ideeꝫ ipsa idea sit ipsa diuina essentia inquantum apprehẽsa a diuino intellectu: vt imitabilis ab aliys a se: ideo cum non tm̃ sit imitabilis a speciebus: sed etiã ab indiuiduis specieruꝫ: dico q est ydea nõ tm̃ uno modo specierũ sed etiã singulariũ: et sicut maior est distinctio inter duo singularia eiusdem speciei ꝺ̃ inter singulare et suaꝫ speciẽ: magis eni differt. Petrus a paulo ꝺ̃ petrus ab homine. Petrus enim nõ est paulus: sed petrus est homo: aliquo tamen mõ differt petrus ab homine inquãtum id qđ dicit homo sub esse nõ signato: dicit petrꝰ sub esse signato: et ideo q dicit ho-

Ad 2m

mo sub ratõe eõicabili: dicit petrus sub ratione in communicabili: agit dico q̃ maior est differẽtia ſm rationem inter ideas duorum singularium existentium sub eãdẽz speciem q̃s inter ideaz speciei ⁊ indiuidui sub illa specie. Sicut enĩ species nõ potest diuidi aliqd ab indiuiduo ita vt possit diuidi: homo ⁊ sor. sunt duo ip̃ropue: diuidi nõ possunt idea hominis: ⁊ idea sor. sunt idee due nec tamẽ possunt diuidi q̃ totaliter sit eadem idea ſm rõnẽ.

Lãdẽ qõ né hz doctor i. 4. li. 10 articu. 2. q. 4 p̃m arg̃m

Consequenter sequitur questio respiciens potentiam dei que est hic. Utruz deus posset facere vnuz corpus simul in diuersis locis localiter existere. Questio. II.

Targumentum primo q̃ non: q̃ tũc posset deꝰ facere duo contradictoria simul vera q̃ esse hic includit non posset alibi: ⁊ esse alibi localiter includit non esse hic localiter: ergo ſi deus posset facere vnum corpus in diuersis locis localiter: posset facere q̃ idez corpus simul esset in hoc̃ loco: ⁊ non esset. ¶ Ad hoc etiam potest argui sic: esse in vno loco tantum videtur competere creature: eo ipso q̃ limitata est: ſed deus non potest facere quin corpus sit creatura limitata: ergo deus non potest facere quin corpus sit in vno loco tantũ. ¶ Item Anselmus monolg. xxv. dicit q̃ vnum totum non potest simul esse in diuersis locis: ſed corpus est vnum totum: ergo corpus non potest simul esse in diuersis locis: ſed q̃ non potest esse: non potest fieri: ⁊ qõ nõ est possibile fieri: deus non potest facere: ergo nõ potest facere vnũ corpus in diuersis locis.

Secũdã

Tertium

In oppm **Contrarium** arguitur per Hu. ꝛ°. lib. de sacramentis parte octaua qui vult q̃ deus potest facere vnum corpus in diuersis locis.

Rñ°. ꝛ° opio **Ad istam questionem** volunt aliqui dicere q̃ quilibet deus possit facere vnum corpus in diuersis locis sacramentaliter: vt corpus x̃pi in diuersis altaribus sub diuersis speciebus sacramentalibus non tamen potest facere vnum corpus in diuersis locis localiter: quia corpus qõ est in loco localiter: est in loco pro se: ⁊ ſm legem loci: lex autem loci est vt ita circunscribat locatum vt nihil de locato sit ex̃ ipsius. Corpus autem qõ est in loco sacramentaliter: est in loco per hoc q̃ aliquid qõ erat in loco conuertitur in ipsum: ⁊ per hoc q̃ aliquid sub quo continetur est in loco: Unde corpus christi in sacramẽto est in loco per hoc q̃ substantia panis que erat in altari conuertitur in ipsum: ⁊ per hoc q̃ species panis sub quibus cõtinetur in loco sunt: vnde ipse species sunt in loco per se ⁊ ſm leges loci. Corpus autez christi sub speciebus est in loco per ipsas species: ⁊ non ſm legẽ loci. Et ideo quilibet ipse species non possunt esse eedem in numero in diuersis locis: tamen ipsum corpus christi idem in numero mediantibus diuersis speciebus potest simul esse in diuersis locis. Et ad suam positionem nituntur adducere exemplum duplex. Unũ est q̃ quilibet corpus nõ possit per se moueri localiter ad partes oppositas simul: pũt tamẽ per accidens: vt patet de spheris inferioribus que ꝓpio motu mouent ab occidente in orientẽ: ⁊ per motũ spere superioris simul mouent ab oriente in occidentẽ: et similiter patet de illo qui est in naui qui motu nauis mouet ad partẽ vnã: ⁊ simul cũ hoc ꝓpio motu mouentur in naui ad partẽ ꝓtrariam. Exemplũ similiter de anima q̃ est in qualibet parte corporis: tota mouet per motum vni⁹ mẽbri: q̃ ſm ꝑbm ꝛ° topi. c. 21. mouentib⁹ nobis mouent ea que in nobis sunt: ⁊ per quietẽ alterius membri quiescit: Sicut ergo dicunt ipſi videmus q̃ vnũ corpus per se non potest simul moueri ad partes ꝺ̃rias: potest tñ per accidens: vt declaratũ est per exẽpla. Igit dicunt ipſi

Exuo exẽpla

impossibile est q̃ per quãcunq; potẽtiaz fiat vnũ corpus in diuersis locis simul localiter: ita q̃ in quolibet illoruz locorum sit per se non mediãte aliquo alio ⁊ tũ possibile est per diuinã potentiã sit idem corpus in numero in diuersis altaribus sacramẽtaliter. Si aũt queras ab eo certam ꝓbationẽ huius q̃ vnũ corpus nõ possit esse simul i diuersis locis etiã per diuinã potẽtiam dicũt q̃ ita per se notum est. Q̃ nõ possit demonstrari ex aliis notioribꝰ se: eo q̃ statim ipsimũt hec veritas in alia: verbi gr̃a dũt ipſi ſi diceret ostẽdas mihi quid est ens: ⁊ quid est res: nõ possez ostẽdẽ per aliqd notiꝰ q̃s sit ens vel res vũ: Auic. i. met. c. 5. dicit q̃ ens ⁊ res statim imprimunt in anima ꝓma ipressione que nõ acquiritur ex aliis notioribus se. Quia tñ etiã ꝓbo. 4. met. rõnes adducẽdo ostendit hoc ꝓm⁹ de quolibet affirmatio vel negatio: videt eis ꝯgruũ etiam ad ꝺ adducere aliquã rõnem. Adducũt ergo rationem talẽ. ¶ Corpus qõ est in aliquo localiter: prius est loco ⁊ locus etiam ita q̃ simul sunt termini loci ⁊ locati: ergo ſi corpus simul est in diuersis locis localiter: tũc terminus vtriusq; loci simul sunt cũ terminis ipsiꝰ locati: ſed sicut videmus Q̃ quecũq; vni ⁊ eidem sunt eadẽ inter se sũt eadez: ita videt q̃ quecũq; sũt simul cũ eodẽ in numero hñte limitatũ esse etiaz simul inter se sunt: ergo termini diuersoz locoz distantiũ etiã simul essent ⁊ distarent: Q̃ aũt aliqua duo distãt: ⁊ simul sint: ad plenũ videt includere ꝺ̃dictionẽ: cum ergo hoc sequat̃ expositione vnius corporis in diuersis locis simul: videt q̃ hec rõnem ꝺ̃dictionis implicat ⁊ ita rõnẽ possibilẽ nullo modo habet: Et dicunt ipſi: dicere q̃ deus hec nõ possit. nõ est diuine potẽtie derogare: q̃ hoc nõ dicit ꝓpter aliquẽ defectuz ex parte diuine potẽtie: sed q̃ id nõ hz positionẽ possibilẽ vllo mõ qõ inclusa ꝺ̃dictionẽ. ¶ Aliorum opinio est q̃ deus potest facere vnuz corpus in diuersis locis simul localiter: que opinio videt tuti⁹: tũ q̃ ab errore magis remota: tum q̃ auctoritati cõsona: tum q̃ per veritatem sacramẽti altaris ostẽdi poterit esse vera. Dicit ergo q̃ẽ ab errore magis remota: qui enim dicit per diuinã potẽtiã vnuz corpus posse eẽ simul in diuersis locis localiter magis est remotus ab errore illorum infidelium qui opinãtur corpus christi nõ posse simul esse in diuersis altaribꝰ sub diuersis speciebus sacramẽtalibus q̃s illi qui dicunt vnum corpus simul nõ posse esse per diuinã potentiã in diuersis locis localiter: quãdo aũt sũt due opiniões quarum vna est magis remota ab vno pernitioso errore q̃s alia: magis declinandũ est per illã que magis remota est ab errore ſi potest: ratio talis subsistẽdi: vel sustinẽdi. Est etiã auctoritati consona. Dicit enĩ Hug. lib. ꝛ. de sacramẽtis parte. 8ª sic nõ est mirũz ſi mirabilis mirabilia operatur quomõ inquit miraris ſi corpus vnuz eodẽ tpe in diuersis locis simul est: noli mirari qui locũ fecit ⁊ locũ in corpore ⁊ corpus i loco: qui fecit vt corpus vnũ i loco: vno esset fecit sicut voluit: ⁊ aliter ſi voluiſſ facere potuisset: nã ⁊ quando vult aliter facit ⁊ est sicut ipse vult semp q̃ autẽ sic ipse fecit vt corpus vnuz in loco vno esset: tu qõ factũ est vidisti ⁊ nescis aliquid nisi q̃ factuz est qõ iccirco miraris quãdo aliud video vel audio q̃s videre ⁊ audire ꝓsueuisti: ipse autẽ nõ mirat quãdo aliquid facit q̃s qõ facere consueuit q̃ quãdo id fecit scruit: ⁊ tunc q̃ aliter facere potuisset ſi voluisset. Idcirco tu mirari cepisti: ⁊ dicit forte tibi cogitatio tua: quomodo hoc esse possit cogita facientẽ ⁊ desinet esse mirabile quicquid illud fuerit. Et ſi forte esse mirabile nõ desierit: tamẽ incredibile nõ erit ſi sortior vel facto: omnipotens cogitat non erit impossibile quicquid erit. ¶ Tertio dico q̃ per virtutẽ sacramenti altaris põt illa opinio ostẽdi ꝓbabiliter eẽ vera. Certũ enim ⁊ verissimũ est q̃ ipsiuz corpus dñi nostri ihesu christi est in diuersis altaribus simul sub diuersis speciebus sacramẽtalibus: q̃ius christꝰ in diuersis locis simul

ℓ. c. 7. ⁊. 7

Nõ opinio pme.

ꝓpp. 1. c. 17. ⁊. ꝓmo pos. ⁊. 7. thopicoz. c. 3. ⁊ pmg elẽcpoꝝ ca. 4.

2ª opio. Idẽ sco. in. 10. di. 4. q. 2. ⁊ i 4. 9. dist. q. 16.

q. 1

simul non sit nisi mediantibus illis speciebus: ⁊ ḡuis dimensiones corporis christi sint sub illis speciebus mediā te, substātia illius: cū substātia corporis christi est sub illis speciebus nō per aliquid aliud a se formaliter loquendo: ex hoc ergo saltem habeo q̄ substātia corporea eadem in numero per se pōt esse in rebus separatis ſm locuz: q̄ ipse species ſm locū separate sunt. Sed qua rōne eadem substantia corporea in numero pōt esse per diuinā potentiā sub diuersis speciebus que sunt in diuersis locis: eadē ratione posset simul esse in diuersis locis per diuinam potē tiā per illum modū quo est simul in diuersis speciēb⁹ ita vt nō esset in diuersis locis circūscriptiue: sed ita q̄ substantia corporis esset in illis p se ⁊ dimensiōes p substātiā ergo saltē habeo q̄ deus posset facere ſbam corpoream p se esse in diuersis locis ḡuis nō circunscriptiue. Sed nō est aliqua ratio phibēs q̄ si deus pōt facere corpus meuz hic ⁊ alibi simul nō circūscriptiue q̄ etiā posſit facere q̄ sit hic ⁊ alibi circūscriptiue simul: sed hoc est esse i diuersis locis localr. ¶ Sed forte dices huic rōni q̄ ſba corporis christi nō est sub diuersis spēbus per se sed per hoc q̄ ſba panis q̄uertit in ipsum: ⁊ ita tō ꝓcedebat ex suppone falsi. ¶ Contra hāc rōnem. arguo sic q̄ enim de eio ſbam panis p diuinā pōam transiſbati in corpus christi. Uerū ⁊ certissimū est. Sed ꝓstat q̄ post trāsiſbationē: iam ſba panis nō est: ḡuis ad inchoata non sit eo q̄ in aliud q̄uersa est. Sin corpus christi. postḡ aūt nō est: non est rō vt ibi sit corpus christi: sunt ergo rō vt corpus christi fieret pīs sub illis spēbus: sed postḡ nō est: ⁊ corpus christi sub illis spēbus manet: tūc tō formalis ipsius exi stētie corporis chri sub illis spēbus nō pōt dici esse ratio illa transiſbatio que precessit ⁊ non est. Sed magis videt reduci ad ipsam rōnē cause efficiētis ipsius pīncie corporis christi. Sub illis spēbus in pte ſm illā similitudinē qua mutatio ad tōnē effectiuā reducit ergo tō formalis siue existētie sub illis spēbus est aliqua relatio ipsius sub stātie immediate ad ipsas spēs: ⁊ q̄cquid deus pōt facere mediāte causa efficiente pōt deus facē sine. illa: ergo si deus pōt facere vt ſba corporea eadē in numero sit sub diuersis spēbus per hoc q̄ aliqd sub illis spēbus q̄uertit i ipsam: poterit illud idē facere absq; hoc q̄ aliqd sub illis spēbus q̄uertat in ipsam: ⁊ sic ꝓbata est. Risio illa que data fuit ꝓ tra tōnem pncipalē ⁊ ita tō pncipalis vt pbabilis remaneret. ¶ Itē sicut videt esse imaginabile ꝑ legem corpis ⁊ loci vt vnū corpus sit in diuersis locis simul localr per diuinā pōam: ita imaginabile videt esse ꝑ legem corpis ⁊ plures solidates simul sint: ⁊ videm⁹ q̄ omnes phi habuerūt hoc oio ꝓ ipossibili. Uñ etiam cōmentator dicit. 4. phyſicoruz. q̄ impossibilitas eēndi duo corpora simul est existens eoruz mathematicos: ⁊ tamen videmus q̄ per diuinā potentiam due solidates possunt esse simul manentes distincte per distinctionem substantiarū corporearū quarum sunt solidates: ⁊ hoc per diuinā pōam cū simul facit esse corpus glificatū cuz nō glorificato: ergo vi simile tanḡ pbabile q̄ diuina pōa possit facē vnū corpus simul i diuersis locis localr: ⁊ ḡuis hoc sit ꝑ ra imaginationē nō tamen contra rōnem. ¶ Auctoritas que fuit allegata pro parte illa conceden da est. ¶ Ad illud q̄ arguitur in oppositum.

Ad p^m argumē.

Rispondeo ⁊ dico q̄ hoc nō icludit ꝯdictionē sicut tu in arg^o supponebas: esse enī alibi nō icludit nō eē hic q̄ hoc fit per pōam ifinitam sicut est diuina pōa. ¶ Ad illud q̄ arguit. 2. dico q̄ esse in vno loco: trīm p virtutē ꝓpriā cōpetit creature eo ipso q̄ limitata est: ita ꝓcedo q̄ per ꝓpriā virtutē nō possit esse simul ⁊ sicut non potest esse causata nisi limitata in diuersis locis scdz se totā. Nō valet aūt hoc arg^m nō potest esse simul in diuersis locis localr per virtutē ꝓpriam ergo simulr nō pōt esse in diuersis locis simul per virtutē diuinā. ¶ Ad illō q̄ arguebat. 3° per auctorē Anſelm. qui dicit q̄ vnū totū nō potest simul esse in diuersis locis Dico q̄ verum est per virtutez creatam: sed virtus increata potest facere ipsum corpus simul esse in diuersis locis localiter. ¶ Ad id per q̄d alij suā opinionē confirmabant dico q̄ ḡuis quecunq; vni ⁊ eidem sunt eadē inter se sūt eadem: nō tamen oportet q̄d quecunq; simul sunt cū eodē in numero habente limitatuz esse sint simul inter se q̄n hoc fit p potētiaz limitātaq; potētia infinita facere posset simultatē corpis cū plurib⁹ locis nō faciēdo simultatē locoz inter se: ⁊ sic patet rīsio ad arg^m.

Ad 3^m

Necregula q̄ō intelligat vide sco. in. 2. dī. 1. pte. 3. p^e q. soluendo pmuz pncipale

Questiones sequunt q̄ones spectantes ad psonaz filij dei incārnati hz nām humanā sibi vnitā et fuerūt ḡttuor vna pmēo ad suū esse ſm se: q̄ sunt hec: videlz. Utrū in chio sit trīn vnū esse subsistētie. Alia respiciens suum esse sub facto que fuit hec. Utruz in eo dē instanti tpis possit diuidi q̄ sub illis spēbus sit panis ⁊ corpus chri. ¶ Tertia respiciēs relationē sui ad mrem que fuit hec scz. Utrū eadē sit filiatio que est filij⁹ patris ⁊ qua est filius matris: vel alia ⁊ alia. ¶ Quarto pertinens ad christi meritum que sunt hec scilicet. Utrū aureola debeatur christo.

Qō. III. Arg^m p^m

Secūdō

Tertium

In opp^m

Rñ^o.

Jnāstia.

Questio. III.

Quertitur ergo p^o vtrum in chio sit trīn vnū eē subsistētie. Et arguebat q̄ nō q̄: ibi sūt due nāe diuerse diuia. s. et hūana q̄rū q̄libet nata est p se subsistē ergo ibi est duplex eē subsistēt e. ¶ Ad idē pōt argui sic illud q̄ sequit immediate ipsaz eēntiā tanḡ immediate fundatuz in ea nō pōt āmoueri ab ipsa eēntia nisi ipsa eēntia dstruat sed existē in se sequit immediate ipsaz ſbaz tanḡ immediate fundatum in ea: ergo existere in se nō pōt remoueri a ſba nisi ipsa ſba destruat: sed nā humana ſba est: filius aūt dei in assumēdo nām humanā nō destruxit ea: ergo nā tura humana ipsius chri hz existere in se: sed existere in se est subsistere: ergo nā humana in chio ꝓpriz esse subsistē tie hz. ¶ Item filius dei hz ꝓpium esse quo existit in se ipso ab eterno: ergo in chio est duplex eē subsistētie vnū qd est ꝓprium ipsi nature humane ad qd competit filio dei per ipsam naturam diuinam.

Contra in chio nō est nisi vnū suppositus sed vnus suppositi vna ē trīn actual. o ⁊ acciden talis subsistētia ergo in chio nō est nisi vnū esse subsistentie.

Ad istam questionem respōdeo q̄ in christo non est vnum esse essentie trīn. ¶ Item ista nō est recipiēda sim pliciter q̄ in christo sit vnuz esse actualis existentie trīn. ¶ Itē illa est simplr recipiēda tanḡ vera q̄ in chio est vnū esse subsistētie trīn. Q. aūt in chio nō sit vnū eē essentie trīn declarat sic certū est enī q̄ in chio nō est vna eēntia trīn imo est ibi essentia humana ⁊ eēntia diuia q̄ ipse chio noiat ipsum filiū dei vt supponit diuine nāe ⁊ hūane. Uñ. Dam. li. 3. c. 3. dicit sic: hoc ät nomē christ⁹ hypostaseos. i. pſone dicit⁹ enī monotropos vnuoce: sed duarū nāz existēs significatiuum. Ubi aūt non est vna essentia trīn nō est vnū esse eēntie trīn: ergo in chio nō est vnū esse eēntie trīn. Imo est ibi esse eēntie nāe humane: ⁊ esse eēntie nāe dine: ⁊ hoc esse nō est illud esse: ⁊ ideo aliquo modo dīr duo esse ḡuis nō sit sermo vsq; quaq; ꝓprius eo q̄ quecūq; numerant ꝓprie sub vno cōi vniuoco numerat: nature aūt diuine ⁊ humane nihil est cōe vniuoco cuz sed analogū ⁊ ex ꝓsequēti nec esse eēntie ipsius nature diuine nec esse essentie ipsius nature humane est aliqd cōmune vniuocū sed analogū: ⁊ ideo si ꝓprie nō faciunt nūm eo q̄ nihil habent cōmune vniuocū: tamen q: hoc esse nō est illud: ⁊ habēt aliquid cōmune analogū: aliquo modo possunt dici duo esse: tamē magis ꝓprie dicituz est q̄ ibi non est vnum esse essentie trīn quā ibi sint duo esse

essentie. Dñ aũt vbi non est tm̃ vna essentia actualis ibi nõ sit tm̃ vnũ esse essentie pbo sic. Esse eni essentie alicuius rei tãdẽ est q illã rem esse eẽntiã: vel ipsa tare in se veritatem essentie: hoc autem est esse absolutissimũ de quo esse dicitur q diffinitio indicat quid est esse: ꝛ denegatione huius esse intelligi debet q de nõ ente non est scientia per se: hoc autem esse debetur rei, que non est deus in quantum habet exemplar in deo: qõ est ratio cognoscendi ꝛ faciendi. per hoc enim q habet in deo tale exemplar est ipsa factibilis vel facta: ꝛ ex hoc q ipsa est factibilis vl facta habet rationem essentie. Unde esse essentie ipsius creature ita refertur ad deum sub ratione cause exemplaris sicut esse existentie ipsius creature refertur ad deum sub ratione cause efficientis: per hoc enim habet creatura actu existere quia est dei effectus. Unde q vocam esse in actu in creatura hoc vocat Auicẽna esse i effectu. esse ergo essentie ipsius creature non debetur ipsi creature vt est facta tantum nec vt est factibilis tantum: sed vt est factibilis vel facta esse autem existentie tantummodo consequitur eam inquantum est facta: ꝛ sic declaratum est quomodo in christo sunt duo esse essentie ꝛc. ¶ Secundo dico q hec non est recipiẽda q in christo est vnũ tantum esse actualis existentie: quia certum est q natura humana ipsius christi habet actualiter existere in diuino suppposito: quãuis nõ habeat actualiter existere in se ipsa. Ipsum autem diuinum suppositum habet in se existere per diuinam essentiam. Existere autem in se non est existere in alio: ergo esse actuale ipsius nature humane in supposito non est esse actuale ipsius suppositi quo suppositum existit in se ipso: quia tamen esse actu in alio: ꝛ esse actu in seipso non sunt eadem ratio essendi: vel secundũ eandem rationem essendi: deo magis proprie dicitur q non est ibi vnum esse actualis existentie tantum quãz q sunt ibi duo esse actualis existentie si tamẽ dicatur q ibi sunt duo esse actualis existentie eo modo quo existere in se ꝛ existere in alio possunt poni in numeruz: sine ꝛ catholice dictum est. ¶ Hoc idem declaratur sic. Secundum philosophum secundo de anima viuere viuentibus est esse. ¶ Modo ego quero vtruz in christo fuerit aliqua vita actualis creata ꝛ constat q sic: quia ipsum corpus vitificatur per animam. Sic ergo in christo est viuere creatum ratione humane nature: ꝛ viuere increatum ratione diuine nature: sequitur q in christo est vnũ esse actuale creatum et vnum esse actuale increatum: cũ ibi sit viuere creatum ꝛ viuere increatum. ¶ Item licet idem ostendatur sic. In morte christi aliquid actuale viuere fuit corruptuz: quia inter duos mortuos eius corpus christi nõ viuebat actu: vel saltem aliqd viuere fuit a corpore christi separatum: quia si nullum viuere fuisset a corpore christi separatum nec aliquid viuere in christo fuisset corruptum corpus christi non fuisset mortuum: ꝛ tamen certum est q in illo triduo vere mortuum fuit. certum est autem q viuere diuini suppositi nunquam fuit corruptum. ¶ Item viuere diuini suppositi nunqz fuit a corpore christi nec ab anima christi separatum: quãuis anima a corpore fuerit separata: ipsum enim diuinuz suppositum est sua vita: cum ergo diuinum suppositum nũquaz fuerit a corpore christi separatum post vnionem: sequitur q nec viuere diuini suppositi fuerit a corpe christi separatum: quãuis per illud viuere corpus christi nõ esset viuens: sequitur ergo q in morte christi fuit quoddam actuale viuere creatum corruptibile a corpore christi separatum: sequitur ergo q in christo ante suam mortem erat actuale viuere creatum: ergo ꝛ post suam resurrectionem: sed actuale viuere est quodam actuale esse: ergo in christo est esse actuale creatum ratiõe humane nature. Et constat q est ibi esse actuale increatum ratione diuine essentie: ergo in christo non est vnum esse actuale tantum vel actualis existentie. ¶ Tertio dico q est ibi tantum vnum esse subsistentie: quia esse subsistentie: est existere in seipso: subsistentia autem existens in se ipsa habet rationem suppositi: in christo autem non est nisi vnum suppositum: ergo in christo non est nisi vnuz esse subsistentie: illud autem esse est esse diuini suppositi per diuinam essentiam: natura autem humana in christo nõ habet esse subsistentie: quia quãuis nata sit existere in se ipsa. Si dimitteretur a diuino supposito et tunc habent rationem suppositi: tamen quia est vnita diuino supposito non habet actu existere in se ipsa. Sed actu existere in diuino supposito. Unde non habet rationẽ diui suppositi. Sic ergo declaratum est q in christo non est tantum vnum esse essentie. Declaratum est etiam q ista nõ est simpliciter recipienda in christo: est tantum vnum esse actualis existentie. Declaratum est etiam q ista est recipienda tanquaz vera: in christo est tantum vnum esse actualis subsistentie.

Argumentum illud qõ probabat q in christo non est nisi vnuz esse subsistentie: quia esse subsistentie accipit proprie scilicet proeo q est existere in se: concedendum est. Si tamen volet extendere esse subsistẽtie ad esse actuale siue in se siue in alio argumentum nõ concluderet: quia sicut existere in se conuenit e supposito diuine essentie: ita dico q existere actu in supposito diuino cõuenit nature humane: ita q persona filij dei est etiam suppositus nature humane. ¶ Argumenta autem ad partem aliam: quia nituntur probare q in christo sint duo esse actualis existentie restringendo actualem existentiam ad existere in se: solutione indigent. Ad arg^m In opp^m

Ad illud qõ primo arguitur: Dico q quãuis natura humana ipsius christi nata sit existere in se ꝛ habere rationem suppositi. Si separaretur a diuino supposito: tamen quia vnita est actu diuino supposito: non existit in se quãuis actu existat in diuino supposito nec habet rationem suppositi actu. ¶ Ad illud quod arguebatur secundo q actu existere i se competit substantie per se immediate fundatur in ea ꝛc. Dico q substantiam creatam existere in se: ex duobus dependet scilicet ex se: ꝛ ex diuina generali influentia. Unde substantia creata vel generata sine illa generali influentia non sufficit existere in se: quia autem generalis influẽtia dei quia creature existunt volũtaria est: potest influẽre ta dei generalis non adesse substantie create ad hoc qõ existat in se: adesse tamen ad hoc quod existat in diuino supposito. Ecce ergo q absq; hoc qõ aliquid auferatur absolutum substantie nature humane que est in christo per hoc q non adest sibi generalis influentia dei ad hoc quod existat in se: non habet actualem existentiam in se. ¶ Item si dimitteretur a diuino supposito absq; hoc q aliquid absolutum sibi auferretur dum tamen sibi adesset diuina influentia: ad hoc q actu existeret in se: haberet actualem existentiam ꝛ haberet rationem suppositi. Et sic patet aliquo modo quomodo intelligi potest natura humana esse vnita diuino supposito. Nec habet rationem suppositi: cũ tamen nihil corrumpatur in ea qõ sit pertineno ad veritatem humane nature. Et sic patet solutio ad questionem ꝛ ad argumenta. Et hec de predicta questione sine preiudicio dicta sint. Ad 1^m argum^t. Ad 2^m

Questio. IIII.

Quæritur queritur vtrum possit diuidi qõ in eodem instanti sit sub speciebus panis in sacramento substantia panis ꝛ corpus christi. Qõ.4. Arg^m.

Quæritur videtur qõ sic quia aut in eodẽ instanti aut in instanti alio ꝛ alio: sed nõ in instanti alio ꝛ alio vt pobatur

batur ergo in eodem instanti: q autem nō in istāti alio & alio probo sic. si. n. in alio instāti ē ibi substātia panis & in alio instāti corpus christi: signetur vltimum instās i quo est ibi substātia panis: & vocetur. A. & primum instans in quo ē ibi corpus christi: & vocet. B. tunc arguo: sm q p
L.c.2. dat philosophus. 6. phy sicorum inter quelibet duo instātia ē tempus medium: ergo inter. A. & B. cadit tempus medium. Et sic erit dare tempus in quo sub illis speciebus nō erit substātia panis nec erit corpus christi: qđ est falsum. Vere ergo pōt dici q̄ subspeciebus illis i eodem instanti est substantia panis & corpus christi.

In opp^m **Contra** sequitur ē corpus christi: ergo nō ē substantia panis: & iterum sequitur ē substantia panis: ergo non ē corpus christi: si vere pōt dici q̄ in eodem instanti sit sub illis speciebus substantia panis & corpus christi: vere posset dici q̄ in eodem instanti sub illis speciebus esset substantia panis: & nō esset substantia panis. Et sic possent simul esse duo cōtradictoria vera qđ omnino est impossibile.

R^nō pma opinio **Ad istam questionem** voluerūt dicere quidā q̄ nō pōt vere dici q̄ sub illis speciēb^9 sit substātia panis & corpus christi in eodem instanti mēsure cōmunis: neq; in instanti alio & alio: sed in alio & alio instanti mēsure ppie qdē aliqui voluerūt vocare tempus discretū. Inter autem hec duo instantia non oportet q̄ cadat tempus medium. Sicut. n. inter duas signationes in linea continua oportet ponere lineam mediam: cum hoc nō oporteat. Inter duas lineas cōtiguas. Et si oportet q̄ in superficie cōtinua inter lineam & lineam cadat superficies media nō tamen hoc oportet inter duas superficies distinctas. Itē & si oportet: q̄ inter duas superficies imaginatas in soliditate continua cadat soliditas media non tamē oportet hoc inter duas superficies soliditatum cōtiguarum: vnde inter superficiem cōcavi ignis: & superficiem convexi aeris nulla cadit soliditas media: ita dicūt q̄ ḡtinuo iter duo instātia temporis cōtinui cadat tempus medium nō tamē oportet: q̄ cadat iter duo instātia tēporis discreti.

Eius im probatio **Contra** hoc arguitur sic in tempore cōtinuo cōtingit signare instās coexistēs instāti temporis qđ vocāt discretū sic: tūc arguo: aut vltimo instāti ppie ide sequitur in quo ē vltimo substātia panis. aut primo instanti proprie ide sequitur in quo ē corpus christi: sub illis speciebus. Respondet primo existētiam vnum instās tempus cōtinui aut duo: si vnum ergo: restat q̄ i eodem instāti temporis cōtinui sit sub illis speciēb^9 substātia panis & corpus christi. Si autem respondēt eis duo instantia mēsure cōmunis cum inter quelibet duo talia cadat tempus medium sequitur q̄ esset dare tēpus in quo nec esset sub illis speciēb^9: nec substātia panis nec christi corpus.

Opinio secunda. ¶ Ideo videtur aliter dicēdum q̄ nullo modo potest vere dici q̄ in eodem instāti sit sub illis speciēb^9 substantia panis & corpus christi: q̄ hec cōtradictionem includit: sed dico q̄ in toto tempore precedēte trāsubstantiationem fuit sub illis speciebus substātia panis: in vltimo autem illius temporis hoc ē in illo instāti in quo fit trāsubstātiatio ē ibi corpus christi: & nō substātia panis. Unde i eodem instāti i quo nūc primo nō ē sub illis speciebus substātia panis in illo instāti ē nūc: & primo sub illis speciebus corpus christi. Ista autem duo non cōtradicūt: nūc primo sub istis speciebus non esset substātia panis: & nūc primo sub illis speciebus esset corpus christi: & huic cōcordat doctrina phi. 6. phy sicorum vbi vult q̄ in stans ē signum posterioris passionis.

T.c.26. Ad arg^m **Ad illud** qđ primo arguebatur i oppositū respōdeo q̄ procedit ex suppositione falsi. supponit. n. q̄ sit dare vltimum instās i quo sub illis speciebus habeat esse substātia panis: hoc. n. falsum ē. Unde in illo instāti i quo panis desinit esse sub illis speciebus ibi nō ē: & nullo instāti in quo corpus christi icipit esse sub illis speciebus ibi ē: nulla. n. res neq; manēs neq; successiua ē in suo termino finali: & ideo desinere q̄ ē idem q̄ rem esse in suo termino finali ita q̄ ē sua expositio pmaria: secūdaria expositione exponi per negationem psentis: & positionem preteriti sub hoc sensu desinit esse: id ē nō ē: sed ante hoc instās fuit & hoc ḡuenit sibi sive dicak de rebus permanētibus sive successiuis: sed icipere q̄ ē idem q̄ rem esse in suo termino initiali. Unde eius expositio primaria ex sequēti expositione exponitur i rebus successiuis per negationem psentis & positionē futuri sub hoc sensu dies icipit esse. i. dies nō ē: & post hoc instās erit. In rebus autez permanētibus per positionē psentis & negationez preteriti sub hoc sensu. Angelus icipit esse. i. angelus ē: sed ante hoc instās nō fuit. Cum ergo in instāti trāsubstātiationis (illam. n. suppono fieri in instāti) substātia panis definat esse sub illis speciebus & corpus christi sub illis speciebus esse icipiat: debemus dicere q̄ in illo instāti nō ē sub illis speciebus substātia panis: sed ante illud instās ibi fuit: & q̄ sub illis speciēb^9 in illo instāti ē corpus christi: & ante illud instās ibi nō fuit. ¶ Si autem modo querao quare res que ē in suo termino initiali nō pōt esse i suo termino finali. Dico q̄ ratio hec ē q̄ terminus inticiationis ē esse: initiatio. n. tendit in esse & ideo omnis res que nata ē esse in instāti & fieri ē in instāti initiationis sue existētie: vel in istāti initiationis sue. terminus autem in quem cum dicit desitio ē nō esse: & nō nulla res pōt habere esse in istāti desitionis sue: vnde ratio illius solutiōis leidēter facte sumitur ex natura initiationis & desitionis: & sic patet solutio ad questionem & ad argumētum in oppositum.

Contra Quēritur vtrum alia sit filiatio qua christus refertur ad patrem ab illa qua christus refertur sicut filius ad matrem. Questio. V.

Qō. 5. Arg^m **Videtur** q̄ sic: quia alia est relatio qua deus refertur ad creaturam ab eterno: & alia qua refertur ad creaturam ex tempore: ergo similiter alia ē relatio qua filius dei refertur ad patrem ab eterno: & alia est illa que refertur ad matrem ex tempore: sed per filiationem refertur ad patrem & ad matrem: ergo ē alia filiatio qua refertur ad matrem ab illa qua refertur ad patrem.

In opp^m **Contra** a filiatione dicitur filius: ergo a duabus filiationibus duo filij: ergo si in christo filiatio qua refertur ad matrem esset alia ab illa qua refertur ad patrem christus esset duo filij: qđ falsum est.

R^nō. pme opinionis scti bo. in. 3. di. 8. q. 2. Instātia pma **Ad istam q̄stionem** Dicerūt quidā q̄ filiatio christi ad patrem & matrem ē eadem sm rem: differens sm respect^9. ¶ Contra realitas relationis aut cōsideratur sm fundamētum aut sm ipsum tertiū: sed fundamētum autez ē aliud & aliud q̄ alia ē natuitas tēporalis: & alia natuitas eternalis: respectus etiam ē alius & alius sm q̄ ipsi dicūt ergo: nō ē eadem relatio sm rem per illum modum quem ponunt. ¶ Item relatio sm q̄ relatio ē: nō dicit nisi respectum: vnde ipse respectus ē illud qđ respōdet relationi pro quiditate. Si ergo cōcedāt alium & alium respectum cōcedūt aliam & aliam relationem.

Secūda ¶ Alij dicūt q̄ filiatio qua christus refertur ad patrez bene ē filiatio sm rem: sed filiatio qua christus refertur ad matrem ē filiatio sm rationem: & tamē ē verus filius & Beata virgo vera mater. Sicut relatio qua deus inquantum dño refertur ad creaturam ē relatio sm rationem: & tamē vere ē deus creatura: relatio autem qua creatura iquātum serua refertur ad dominum est relatio sm rem. Ita dico q̄ relatio qua Beata virgo sub ratione qua mater refertur ad christū

Secūda opinio

ꝛ ē relatio ſm rem. Sed relatio qua chriſtus refertur in quātum filius ad matrem ē relatio nō ſm rez: ſed relatio ſm rationem: ꝛ tamen ē vere filius. Ratio autem quare dicīt ꝙ filiatio qua chriſtus refertur ad matrem nō ē relatio ſm rem: ſed ſm rationem: ē hec: q: ipſa natura humana nō habet rationez filiationis: vnde filiatio illa nō habet denominare humanam naturam in chriſto: ſed perſonam filij dei ratione tamē humane nature: perſona autem filij dei nullam pōt habere relationem realez ad matrem ſuam que creatura ē. ¶ Aliꝫ videtur dicēdum ꝙ filiatio qua chriſtus refertur ad patrem ꝛ filiatio qua refertur ad matrem: ē alia ꝛ alia relatio: ꝛ vtraq; ſm rem. Quia⁹ n. in filio dei nulla poſſit eſſe relatio realis ad creaturam ratione diuine nature: tamē in filio dei bene pōt eſſe relatio realis ad creaturam ratione humane nature. Nō nulla enim ſibi cōuenīt ratione humane nature que nō ſibi conuenīt ratiōe diuine nature: nec oportet propter hoc ꝙ natura humana ipſius chriſti habeat rationē filiationis: nec ꝙ dicatur filiatio ſed ꝙ ſit illud ratione cui⁹ competit ſuppoſito iſta filiatio tēporalis. Non n. oportet ꝙ relatio habeat ſemper denotare ſuum fundamentum. Sic ergo dicīt iſti ꝙ in chriſto ē vera filiatio realis ad matrem ratione tamē humane nature: ꝛ ē alia relatio ab illa filiatione reali qua refertur ad patrem. Ad patet ꝙ: ſi pater eternus aſſumpſiſſet humanam naturam de virgine vere fuiſſet filius virginis: ꝛ tamē nulla in eo fuiſſet filiatio ab eterno. Sic ergo in vno conueniūt iſte due opiniones vltime in hoc. ſ. ꝙ alia ē filiatio qua refertur ad patrem a filiatione qua refertur ad matrez: ſed in hoc differūt ꝙ: vna ponit ꝙ filiatio qua refertur ad matrem ē relatio ſm rationem ꝛ nō ſm rem: hec autem vltima ponit ꝙ ē relatio ſm rem. Qui vult ſuſtinere hanc opinionem vltimam que videtur rutior: faciliter pōt reſpondere ad argumētum in oppoſitum. nō. n. ſequit ꝙ ſi in chriſto ſunt plures filiationes ꝙ ipſe ſit plures filij: ſicut nō ſequit ſi I pīe aliquo ſint plures relationes ꝙ ipſe ſit plura relata: ꝙ: cuz dico plures relationes nō ē numeratio: niſi relationum: ſed cuz dico plures filij ē numeratio ſuppoſitorum ꝛ relationum ſimul. Qui vult ſuſtinere opinionē aliā. Pōt reſpondere ad argumētū i oppoſitum. Cū. n. arguit ꝙ alia ē relatio qua deus refertur ad creaturā ex patre ꝛ ē. Dico ꝙ ſi ē ibi alietas: illa alietas ē ſm rationē iſtā: ꝙ: ſiue ab eterno: ſiue ex tēpore deus non refert ad creaturā: niſi relatione p rōnē: ita ego dico ꝙ filiatio qua chriſtus refert ad matrē cū ad matrē refert ex tpe: nō ē illa filiatio qua refert ad pīez cū ad pīez referatur ab eterno: ſed iſta filiatio qua filius dei refert ad pīez eſt filiatio ſm rē: illa aūt filiatio qua refert ad mrem ē relatio ſm rō nē: ꝛ tñ vere filius ē. Sicut deus vere ē deus creature cum tñ ōnium dei ad creaturā nō ponit in deo aliquam relationem ſm rem ſed tñ ſm rationem.

Tertia opinio ꝛ cōis

Ad arg^m

Ad pīez oppoſitā

Arg^m

Qonſequenter Queritur vtrū aureola debeat chriſto. Et videtur ꝙ ſicut: ꝙ i xp̄o maxime fuerūt illa q̄bus debēt aureola: fuit. n. virgo: martyr: doctor: ergo triplicē hēbit aureolā. Qō. VI.

Qō. 6. In opp^m

Qontra omne p̄miū q̄ habitur^erat: ab inſtāti ſue p̄ceptionis hūit xp̄o: ſed extūc nō habuit aureolaz: ꝙ aureola debet victori: ſed ab iſtāti ſue p̄ceptionis non triumphauerat quare adhuc non pugnauerat: ergo nec poſtea aureolā habuit.

Rñ^o. De articulatio quōnio Primus articulus

Ad veritatē huius qōnis primo declarāduz ꝙd ē aurea. ¶ Scōo qd ē aureola. ¶ Tertio rōne quoz operū debeat aureola. ¶ Quarto declarādū ē p quē modū ē in xp̄o: ꝛ p quem modum nō. ¶ Dico ergo ꝙ aurea ē ſubſtātiale p̄miū bonoruz q̄d cōſiſtit in clariſſima dei viſione ꝛ perfectiſſimo eius p̄fruitione: ſecurriſſima tētione. Hoc aūt p̄miuz aurea dīcī q: victoribus dat. Victori autez debet corona: tñ quare facit creaturā rōnaleni perfectiſſime ipſi deo eſſe ſubiectā cui eſſe ſubiectum regnare ē: tñ q: ad ſimilitudinez corone que p̄met linea circulari que perfecta ē. Cui nō pōt fieri additio niſi accidētalis. Et illud p̄miū eſſentiale ē ita perfectum ꝙ quicquid ſuperadditur: accidentale ē. Et iterum ſicut in corona que circularis ē principiuz cōiungitur fini ꝛ finis principio: quia a puncto a quo incipit linea circularis ad illū punctū terminat miſra q̄d idē punctus habet rationez principij ꝛ finis: ita dico ꝙ per ipſum p̄emiuz eſſentiale creature rationalis que p̄ creationem a deo proceſſit ſicut a principio: ꝛ per gratiā verſus ipſum principium reflectitur: ipſi principio cōiungitur ad ſimilitudinem linee circularis. ¶ Conſequenter declarāduz eſt quid eſt aureola: dico ergo ꝙ aureola ē de operibus gaudium a ſe factis rationem hābentibus victorie excellentis: per q̄ apparebit exterius in corpore quidam decor: qui p̄dictum iterius gaudium exterius declarabit. Et ſic patet ꝙ aureola eſt gaudium de bono creato. opera. n. que bonis facit bona creata ſunt. Et ꝙ aureola nō ē gaudium p̄o quibuſcūq; operibus: ſed p̄o operibus p̄iuilegiatis p̄uilegio excellentis: victorie: ꝛ ꝙ principaliter ē in anima quāuis aliqua perfectio ex ſ̄ exterius redundet in corpore. Et ſic patet ꝙ aureola eſt accidētale p̄mium quāuis nō q̄cūq; accidētale p̄mium aureola dici poſſit. Et dicitur aureola reſpectu auree ad ſignificādum ꝙ aurea ē aliquid excellētius q̄ſ aureola: ꝛ ideo ſignificatur vocabulo q̄d repreſentat diminutiuum ipſius auree. Hec aūt aureola figurata fuit exodi. 25. vbi dicitur ſic. Facieſq; illi labium aureum per circuitum: ꝛ ipſi labio coronam interraſilem. Altera. 4. digitis ꝛ ſuper illā alterā coronā aureolā. In quo figuratuz fuit ꝙ ipſa aureola dicit aliquid ſuperaddituz auree: quāuis nō q̄cūq; ſuperadditum auree aureola dici poſſit. ¶ Cō ſequēter videndum ē magis in ſpeciali: ratione quoz⁹ operum debeatur aureola. Dico ergo ſicut iam dictū ē ꝙ aureola debetur operibus que facit ipſemet homo aureolā recepturus operibus dico habētibus rationem victorie excellētis. Et ideo ſm ſpecificationem iſtarum victoriarum erit ſpecificatio aureolarū. ¶ Debemus. n. ſcire ꝙ triplicem habemus inimicum. ſ. carnem: mūdum: ꝛ diabolum qui diuerſis modis p̄ra nos bellāt: ſed q̄d dicit i proſa quadā: mūdus: caro: demonia diuerſa mouent p̄elia. Bellat. n. caro p̄ra nos: per carnales blādicias vel ō licias: mūdus per tyrānicas violētias: diabolus per falla ces fraudulētias. Per virginitatem autem perfecte ꝛ excellēter vincunt carnales delicie vel blādicie per martyrium perfecte ꝛ excellētem vincunt tyrānice violentie: qui. n. p̄o chriſto occidit nō vincit: ſed perfecte victor efficit. Per doctrinā autem veritatis ſalutiferē: hoc ē per doctrinā fidei ꝛ morum: perfecte ꝛ excellēter vincūtur diabolice fraudulentie: q: homo non tm̄ ſe p̄ſeruat a diabolicas fraudulētias viuēdo fideliter ſed docendo alios facit quātum in ſe ē: vt ꝛ alij diabolicas fraudulētias deprehendāt. Sic ergo patet ꝙ ratione virginitatis debet aureola virginib^o: ꝛ ratione martyrij debet aureola martyrib^o: ꝛ ratiōe doctrine debet ampla doctorib^o. ¶ Cō ſequēter declarādum eſt per quem modum eſt in chriſto. Aureola poteſt conſiderari vel ſm id ꝙ ē: vel ſub ratione qua militi datur a principe. Si autem conſideraf aureola ſm id q̄d eſt: videtur dicendum ꝙ aureola ē habitus ꝛ perfectiſſime vicit diabolicas fraudulētias p̄ quas diabolus nitebatur bellare contra chriſtum: ꝛ contra ſuos. Vnde vicit ſaluator Joānis. 12. nūc princeps huius mūdi eiciet foras. Fuit etiam p̄fectiſſime martyr. mortem. n. ſua perhibuit teſtimonium veritati: vnde ipſe dicit ad hoc veni in mūdū vt teſtimoniū perhibeaz veritati vnde aſperuā

Aurea quid

Scōo articulus Aureola quid

Tertius articulus Ratione quoz⁹ operū debetur aureola. Trip lex hois i nimicus

Aureola duplr cōſideraf

Joā. 18.

vnde asprima morte patientissime sustinendo pfectissime vicit ? excellentissime tyrannicas violētias: vñ dixit discipulis Joā.16.pdidite: ego vici mūdū. Quānis etiā carnalis ꝯcupiscentia ꝓtra ipsum nō bellauerit eo ꝙ caro eius sanctificata fuit imo vt expressius dicaf ? verius sancta:q: peccatū originale numq̄ habuit nec fomitē in carne q: pfecte eius caro fuit obediens ipi animę: ? ita pacifice tenuit dñium supra carnem absq; aliqua carnis rebellione nō debet denegari esse in eo aureola virginitatis:pugna.n.ordinat ad victoriā:victoria ad dñiuz pacificum:ideo.n.homo pugnat contra hostē vt hoste vincto pacifice dñet.vnde ñ princeps ita tenet subditos suos:vt nec rebellēt nec rebellare possint esto ꝙ numq̄ rebellauerint tñ pfectionē victorie hēre de subditis inquātum habet illud sup eos ad qđ ordinat victoria:hoc est dñium pacificū:cuius ergo caro christi numq̄ rebellauerit ei ōtra spūm nec rebellare potuerit:tñ q: alia christi super dñium pacificum habuit:dico ꝙ aureolam virginitatis habet:cuius ꝯcupiscentia carnalis ꝓtra ipsum numq̄ bellauerit.ipsi.n.inclinatio qua carnalis ꝯcupiscentia nitit trahere aiam ad carnaleo delicias inordinatas bellando ab interior aureolā virginitatis accepit imo forte ipsam pfectiorez reddit. Pōt tñ dici ꝙ si christus nō pugnauerit ꝓtra carnalem concupiscentiā q: in ipso nulla fuit:pugnauit tñ ꝓtra exercitum carnalis ꝯcupiscentie: hoc est ꝓtra ea que carnalis cupiscētie fauent:? illa vicit ? in illo sicut vincit princeps in exercitu suo: quodāmodo carnalis ꝯcupiscentia victa fuit. Sic ergo ostensum ē quō habuit aureolam pfectissime accipiendo aureolam sm illud qđ est:tñ sub ratione qua multi qui nō est princeps oēs a principe:aliquo modo eā nō habuit q: ipe christus est princeps vnde ipsemet inquātum deus seipsum inquātum homo aureola coronauit. ¶ Ally aūt ꝙ dēnt aureolā ab eo accepunt sicut milites victores a suo principe:sicut videmus ꝙ christus habuit votos cōsiderādo votos sm id q; sunt:tñ nō habuit votos sub ratione qua sponse a sponso date sunt:ipse.n.christus sponsus est : ita dico ꝙ christus nō debet dici miles neq; princeps militū: cuius summus princeps sit rōne diuine nature p hoc patet responsio ad argumenta. ¶ Cū.n.arguit q; christus fuit virgo martyr:? doctor ?.Dico ꝙ ad illud argumētū ꝯcludit ꝙ christus hēt aureolas sm illud q; sunt. ¶ Cū aūt arguit ad oppositum q; non fuit victor ab instanti cōceptionis sue ? tamē totū ꝑmum qđ erat habiturus habuit ab instanti sue conceptionis ?. Dico ꝙ verum est de substantiali ꝑmio qđ est aurea:ab instanti enim sue conceptionis non habuit gloriā corporis in re sed in certa expectatione:? sic patet solutio ad argumenta.

Ad arg^m

Ad op^m.

QOnsequenter descendēduz ē ad questiones q̄ fuerunt de creatura.De creatura aūt fuerunt quēste quedā cōnes spectantes ad sciam speculatiuā:quedā spectātes ad practicā:siue ad morū informationē. ¶ Questiones aūt de creatura spectantes ad speculatiuā quedā fuerunt de creaturis in cōmuni: quedam de quibusdam creaturis specialibus. ¶ De creaturis in cōi fuerūt tres cōnes:vna respiciens suum esse cognitū qđ habet ab eterno:quare ab eterno fuit a deo cognita:quę qđ fuit hec.Utrū creatura añ mūdi cōstitutionē habuit aliquā relationē realē ad deū. ¶ Alia respiciens suū esse reale actualis existētie:q; fuit hoc.Utruz esse actualis exīstie sit idē re cū essentia cuiꝰ ē esse.Alia respiciēs sui cōparatōez ad rē alia:q; fuit 5.Utrū relatio idez sit realr cū suo fūdamento. ¶ Querit ergo primo vtruz

Et tādē sco.in p^o di.36. Qō.7. Arg^m.

QVidetur qđ sic vult.n. Simplicius sup prędicamenta ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit reo prędicamenti nihil differt vtrū sit actu vel nō:ergo aliquid potuit esse reo prędicamēti ab eterno.Sed veram rem prędicamentalem consequit realis relatio ad ipsum deum:ergo ab eterno fuit ipsius creature relatio realis ad deum.

Contra ab eterno creatura nō habuit esse nisi i intellectu diuino:sed relatio que cōsequit rē inquātum habet esse in intellectu nō est reddutio realis sz sm rationem:ergo ipsius creature ad deum non fuit aliqua realis relatio ante mundi constitutionem.

In opp^m

Ad istam questionem Respondeo ꝙ ipsius creature ad deū nulla sunt relatio realis ante mūdi ꝯstitutionem. ¶ Ad cuius intelligentiam sciēdū ꝙ est quedaz relatio realis simpliciter:? illa est que consequit rem habentez esse realem in actu.Alia relatio que est pure sm rationē: sicut est illa que consequit rem sm suum esse cognitum:qđ esse non pōt habere actū in re extra:est alia relatio q̄ non est pure sm rationez cuius magis debeat dici sm rationem quā sm rem:sicut est illa que consequit rem sm esse cognitum:qđ esse tñ pōt hēre in re extra. ¶ Exemplum aūt de relationibus realibus est:duplū dimidium: pinitas filiatio:similitudo equalitas:? huiusmodi q̄ relationes realeo dicunt inquātuz consequit res habētes esse reale actualis existētie.Exēplū de scdo relationibus est:sicut vniuersalitas.hec enī psequunt rē sm esse suum intellectā ꝑter vnitatem ? multitudinē. Cum.n.intelligo naturā asininā ꝑter vnitatē ? multitudinē: istā naturam vt sit intellectiua:cōsequit qđā relatio inclinans ad Burnellū ? Fanellum.Et sic de aliis que relatio vocat noie vniuersalitatis:ipsa aūt nature vt sic intellectiue nullum pōt deberi esse reale actualis existētie:impossibile ē enim esse creaturaz in actuali existentia sine vnitate vel multitudine:? ideo vniuersalitas est pure relatio sm rōnē. ¶ De tertio genere relationū:sunt relationes singularū creaturarū ad ipsum deū ante mūdi ꝯstitutionē ab eterno a deo intellectę:? intellexit eas cū illis ꝑdicationibus cū qbꝰ fecit eas esse actu ex tpe.Et ideo ille relationes nō sunt pure sm rōnes:magis tñ debent dici sm rōnem quā sm rē:q: cuius ꝓsequēter verā essentiā nō ꝓsequebant tñ eā:nisi sz esse cognitū:vñ pōt dici:q; simpliciter erāt relationes realeo sm rōnē: sz qđ aūt erāt relationes sm rē:p tāto q: ipsaz creaturaz erāt future relationes realeo ad deū:q; ante mūdi ꝯstitutionē creature nō erāt sed future erāt:? ideo nō erāt eaz relationes realeo ad deū sed future erāt. ¶ Argumētū p pte ista videt cōcedēdū gra conclusionis. ¶ Ad argumētū in oppositū rñdeo ? dico rē ꝑdicamētalē nō sequit realis relatio nisi cū hēt esse reale actualis existētie:creature aūt nō habuerunt esse reale actualis existētie ab eterno sed tāmodo esse intellectū inquātū fuerūt a deo cognite.Et ideo creaturaz ad ipsum deum ante mūdi creationem non fuit aliqua relatio realis sm actum:sed trimō sm potentiā.Et sic patet solutio ad qōnem ? ad argumētū in oppositū.

Ad arg^m Ad op^m.

QOnsequenter Queritur vtruz esse actualis existentie sit idem re cum essentia cuiuo est esse.

Arg^m

Questio. VIII. Qō.8.

QVidetur qđ nō:q: solius dei ꝓprium ē q; sit eno p suam essentiā:sed si esse actualis exīstie esset idez re cū essentia creature cuiꝰ ē esse:q̄libet creatura esset eno actu p suā essentiā:ergo esse actualis existentie nō est idem re cum essentia creature cuius est esse.

Contra si eē actualis exīstie nō ē idē re cū essentia creature cuiꝰ ē esse:tūc cuz ipm esse sit reo creata erit per aliquid aliud a se.Et sic esset procedere in infinitum quod est inconueniens.

In opp^m

Rñ°. Eádem mām vide.7.meta.ab antõio and. t alys.

Ad istam q̃stionem

vi mihi ad preſens rñdendū ſm q̃ mihi occurrit q̃ eſſe actualis exĩtie nõ dicit aliqd reale abſolutū ſupadditū eſſentie cui° ẽ eſſe:vñ vel ẽ idẽ re cum eſſentia cui° ẽ eſſe:vel cum aliqua ptẽ eſſentie cui° ẽ eſſe, q̃ztū ad illud qđ dicit abſolutū:q; ſic dicit aliquā rõnalẽ ad factorẽ:b ego nõ dico eſſe idẽ cũ eſſentia cui° ẽ eſſe ſz reſpectū ſundatū i eſſentia illa. Nec tñ iſta p̃dicatio ẽ re: cipiẽda:eſſentia creature ẽ ſuũ eſſe. ¶ Ad quoz itelligẽ tiã ſic p̃cedendū ẽ. ¶ Primo declarãdū ẽ q̃ eſſe actua lio exĩtie quo creatura ẽ i p̃mo actu:nõ ẽ accidẽs eẽntie ipſi° creature. ¶ Cõſequẽter declarãdū ẽ q̃ nõ eſt aliqd originatū vel cãtum ab eſſentia ipſi° creature. ¶ Tertio declarãdū ẽ q̃ nõ ẽ aliqd ſupadditū eſſentie ipſi° creatu re. ¶ Et q̃rto declarãdū ẽ q̃ iſta p̃dicatio nõ eſt recipiẽ da:eſſentia creature ẽ ſuũ eſſe. ¶ Primũ declaro ſic ſi eẽ ipſi° actualis exĩtie ẽ accidẽs ipſi eſſentie create:tũc eẽn tia ſbe create ẽ p participationẽz ipſi° accidentis: ipſum aũt accidẽs eſſet ipſa actualitas eſſendi:t ita eſſet actualitas p eſſentiã:ſba aũt eſſet actu p participationẽ illi°: ſed verius t principalius q̃uenit actualitas illi cui q̃uenit p eſſentiã quã illi cui q̃uenit p participationẽ:ergo verius t p̃ncipali° q̃uenireṫ actualitas alicui accidenti nãli q̃z il li ſbe cui°eſſet accñs qđ eſt ſ̃ veritate t ſ̃ oẽs pboo nota bules:q oẽs q̃ſentiũt q̃ ſbm pluo bz de actualitate q̃z ac cidens ei°:ergo falſuz eſt dicere q̃ eſſe actualis exĩtie ip ſius ſbe create:ſit accidens ei. ¶ Jtẽ ſm pbm forma ſba lis dat eſſe ſimplr:ſz forma accidẽtalis nõ dat eſſe ſimplr: ſed eſſe tale.q.d.p forma accñtalem nõ bz ſba eſſe ſed cla rificationẽ eſſendi:ergo eſſe actualis exĩtie quo ſba ſim pliciter exiſtit forma accñtalis dici non ꝺz. Hunc q̃ſentit pho.4.meta.vbi dicit.Amplr° aũt cuiuſcũq; ſba vnũ eſt nõ ſm accñs ſz ſimile t q̃ qđ eno:t parũ añ dicit q̃ ẽ idẽ vnus homo:t eno homo:t homo t nõ diuer ſum aliqd opz ſm dictionem repetitã.homo t eno:homo t vn° ho mo.hec de p̃mo articulo dicta ſunt. ¶ Cõſequẽter oſtẽ do q̃ eſſe nõ eſt aliqd originatū vel cãtuz ab eſſentia ſbe cuius eſt eſſe.cãtio.n.vel originatio eſſendi eſt realis opa tio t nobilis:realis aũt opatio p̃ſupponit ordine nature reale eſſe actuale in ſba que opat.primo. n. ordine nature eſt eſſe quã oparı:ergo ſi eſſe actualis exiſtẽtie originaret vel cãret ab eſſentia ſbe cuius eſt eſſe:tũc exĩtia ſbe p̃a ordine nature bẽt eſſe actualis exiſtẽtie:q̃z ab ea origina retur:t ſic eſſe actualis exĩtie ordine nãe p̃cederet ſuam p ductõez: qđ ipoſſibile ẽ. Jmpoſſibile ẽ.n.q̃ aliqd creatũ p̃mo ſit ordine nãe:q̃z p̃ducat:ergo eẽ actualis exĩtie nõ eſt aliqd originatum vel cãtũ ab eſſentia ſbe cui° eſt eſſe. ¶ Hoc idem p̃bat p auctoritatez Algazel libro.1.meta. ſue.c.2.vbi dicit ſic.Quõcuq; ſit cã.1.vel inter ſbm vel extra neceſſe eſt p̃mo eſſe ad b q̃ ſit cã alterius:vñ ipoſ ſibile eſt vt exĩtia ſit cã exñdi:t aliqbus iterpoſitis ſeq̃t. Neceſſe ẽ.n.cãm eſſe ad hoc vt faciat eſſe aliud: eſſentia vero nõ p̃cedit eſſe:quõ igit erit cã ipſius eſſe.q.d.nõ po teſt.Et b de.2.articulo dicta ſint. ¶ Tertia declaratio q̃ eſſe actualis exĩtie nõ ẽ aliqd abſolutũ ſupadditũ eſſen tie ſbe cuius eſt eſſe:quare aũt eſſet accñs:aut ſba cõpoſi ta:aut mã:aut ſbalis forma. Sed accñs nõ eſt vt iam pro batũ eſt:nec ſba cõpoſita alia ſba cuius eſt eſſe:q; pari rõ ne oporteret illã ſbam eſſe p ſbam aliam. Et ſic ſine fine qđ abſurdũ eſt. Nec eſt mã q̃ eſſe dicit maximaz rõnem actualitatis que ſit in ente mã aũt minima:ergo ſi eſſe eſt aliqd ſup additũ eſſentie ſbe cuius eſt eſſe:tũc oporteret q̃ eſſet ſbalis forma:aut ergo eſſet ſbalis illi ſbe cuius ẽ eſſe:aut alicui alij nõ ſbe cuius eſt eſſe q̃ vltra formã cõ plectituz qua cõplectit eſſentia ſbe nulla forma ſbalis ſi bi vltra illam eſſe põt:ergo oportet q̃ eſſet forma ſbalis alicuius rei cui° nõ eſſet. Sed hoc torũ eſt abſurdũ:ergo eſſe actualis exĩtie nõ eſt aliqd ſupaddituz eſſentie ſbe cui° eſt eſſe. ¶ Jtem ſi aliqd eſt ſupaddituz eſſentie ſbe cuius eſt eſſe:q̃quid ſit illud p̃ſtat q̃ creatura eſt:tũc q̃ ro vtrũ habeat eſſe formalr p aliud a ſe:aut p ſe ipm. Si bz eſſe formalr p aliud a ſe:tũc t aliud t illud ſiliter bẽ bit eſſe ẽt formalr p aliud a ſe:t ſic deinceps:t eſſet p̃ceſ ſus in infinitũ:qđ eſt incõueniens. Si aũt habeat eſſe p ſe ipſum formalr:cũ ſit creatura tũc eſt dare creaturaz que realr idem eſt eũ ſuo eſſe:ergo pari rõne hoc poſſum° cõ cedere de ſba creature. ¶ Ad hoc aũt eſt auctoritas cõ mentatoris ſup.4.meta.ſup tex.3.vbi reſpẽdit Auicẽ. de b q̃ poſuit eno t vnũ ſignificare diſpoſitiones addi tas eſſentie rei:vnde dicit ſic.Auicẽ.aũt multũ peccauit in hoc q̃ exiſtimauit q̃ vnũ t eno ſignificãt diſpões ad ditas eſſentie rei:t mirũ eſt de iſto hoie quõ errauit tali errore.Et poſtea dicit.Nos aũt dicimus q̃ ſignificãt eã dem eſſentiã:ſed modis diuerſis non diſpões diuerſas additas eſſentie:t pluribꝰ interpoſitis poſtea.Dicit itez cõmentator:q̃ vnũ non dicit de re addita nature diſpoſite ex hoc q̃ ſba cuiuſlibet rei eſt vna eſſentialr nõ p rez ad ditam illi:q̃m ſi res eſſet vnum p aliquã rem additã ſue nãe:tũc nihil eſſet vnũ p ſe t p ſuã ſbam:ſed p rem addi tam ſue ſbe:t illa res q̃ eſt vna. Si dicat q̃ eſt vna p intẽ tionem additã ſue eſſentie:querit etiã de illa re p quã ſit vna. Si ergo ſit vna p intentionem additã illi: reuertẽt. t p̃cedet in infinitũ:t paucis interpoſitis ſubdit. Dica mus q̃ ſba cuiuslibet vnius p quã eſt vnũ:eſt ſuũ eſſe p q̃ eſt eno. Ecce q̃ cõmẽtato: apte vult q̃ eſſe:t vnitas nõ dicũt diſpoſitiones ſupadditas ſbe cui° ſunt. ¶ Un de debeo notare q̃ eſſentia:eno:vnũ:verũ: bonũ: idem videnṫ dicere ſub ıtentionib° diuerſis:ſed eſſentia noiat q̃d noiat mõ abſolutiſſimo. ¶ Si forte dicas q̃ i p̃ceſſi buo iſtius ſupponit q̃ nõ ſit medũ inter ſbam t accidẽs: t forte dices q̃ q̃zuis eſſe dicat ſupadditum eſſentie ſbe cuius eſt eſſe ita q̃ nõ ſit ſba nec paro ſbe: tñ accidẽs nõ eſt. ¶ Cõtra iſtã rñonez arguit ſic. Et p̃mo oſtendo q̃ rõ inſufficiens eſt:q; nõ trimõ p̃batũ eſt q̃ eſſe nõ ſit ac cidens ſbe cuius eſt eſſe:ſed etiã p̃batũ eſt hoc q̃ nõ eſt aliqd abſolutũ ſupadditũ eſſentie cuius eſt eſſe: quicqd ſit illud. Unde tua reſponſio inſufficiens eſt. ¶ Jtem p bo q̃ falſum ſupponis in tua reſponſione. Supponis.n. q̃ medũ eſt iter ſbam t accidens:t hoc falſuz eſt. Si.n. vellemus oſtendere qd eſt accidens in cõi:diceremus q̃ eſſet aliqd qđ nõ eſt ſba nec paro ſbe:ſed aliqd ſupaddi tum ſbe t ei inherens:t qđ dico inherens refero ad ac cidens p̃pte dictũ:hec dico pp relationez. Et ita patet ex deſcriptione accidentis q̃ nullo modo medũ eſt iter ſbam t accidens. Si accipiaṫ ſba ingẽtum cõprehendit ſbam compoſitã t ptes ſbe.f.mãm t formã: t ſi accipia mus accidens in ſua amplitudine:hec dico pp hoc q; ſi reſtringeremus accidens qđ ponit a porphyrio. vnũ de q̃nq; p̃dicabilibus ſic p̃prietas nãlis diceret qd mediuz inter ſbam t accidens q̃m p̃prietas nãlis dicit aliqd ab ſolutũ ſupadditũ eſſentie ipſius ſbe. Et hec de.3.articu lo dicta ſint. ¶ Quarto declaro q̃ non obſtãt b q̃ eſſe ſbe create non dicat aliqd abſolutum ſup eſſentiã ſbe cu ius eſt eſſe:q̃ tñ b non ſit recipienda eſſentia ſbe create eſt ſuũ eſſe. Quare eſſentia nominat qđ nominat modo abſolutiſſimo:eſſe aũt ſbale actualis exiſtentie nominat ipſam eſſentiam:t quãdaz relationem cum ea. Sicut.n. eſſe accidentis noiat eſſentiã acciden tis t relationez ip ſius ad ſbam:vnde eſſe ipſius accidentis eſt eſſentia ipſi us accidentis ingẽtum inherens ipſi ſbe. Et loquor de eſſe accidentis:qđ ſibi cõpetit nãliter:eo modo quo poſ ſumus dicere accidens eſſe:quia ſuum eſſe vſe in alio eẽ ſic ẽt eſſe ſbe nominat eſſentiam ſbe inquãtum exiſtit in ſe ipſa vel inquãtum ſibi inuitꝝ t non aly vt ſuppoſito: t loquor de eſſe ſbe qđ ſibi competit nãliter. Dicit ergo eſſe actualis exiſtentie ipſam ſbaz vt eſt ſubſtentata in ſe ipſa vel vt

Primus articulus

Secõs articulus

Tertius articulus

Quartꝰ articulus

Eſſentia eno: vnũ verũ: bonũ: idem : idẽ ſunt. Obiectõ

Eius ſm probatio

8.met. t. c.6.t ide 2. phyſi. t.c.30. 2. de aia. t. c.37. t.c.3.

ipsa vel vt est subsistentia se ipsa. Qđ ergo dicit essentia absolute: dicit esse actuale ipsius cum quadam relatione ad seipsam vt ad suppositum: & ita cum dico essentie sbe est suum esse: predicat compositum ex essentia & illa relatione: siue sit rei siue rationis de ipsa essentia absolute dicta. Et sic quodāmodo ꝑdicat compositus de altera parte. Falsus ergo predicatio non est recipienda. ¶ Ad hoc potest adduci aliquo modo exemplum. Certum est. n. q̄ currere non dicit sup cursum aliquid absolutum: sed tantūmodo relationem ad currentem: vnde qui dicit cursus absolute dicit currere inquātum est in currente: & tamen videmus q̄ ista predicatio est falsa: cursus est currere. Et simili dico in proposito q̄ quare illud qđ nominat essentie absolute nominat esse cum quadaꝫ relatione ad seipsam: vt est suppositum substantans seme ipsum: ideo hec predicatio non est recipienda: essentia creata est suū esse: cui⁹ esse nullam rem absolutam addat sup essentiā sed tantūmodo relationem ad seipsaꝫ vt est habens rōnē suppositi: & respectum ad creatorem: qui debet essentie creature inquātum creata est. ¶ Arguit qđ probat q̄ esse nullam rem addit sup essentiam creature procedebat de re absoluta: & ideo concedendum est. ¶ Ad argumentū in oppositum respondenduꝫ est. Cum. n. dicit q̄ propriū est solius dei q̄ sit ens p essentiam. Dico q̄ verum ē si intelligat esse p essentiam illi cui nihil est necessarium ad sui existentiam: nisi propria essentia. Sic. n. solus deꝰ est ens p essentiā. omni. n. essentie create ad sui existētiā necessarium est aliquid aliud a se q̄ oēm essentiam creatam oportet ab alia essentia esse: & ab alia essentia ꝓfluere. Diuina aūt essentia non est ab alia essentia nec ab alia essentia ꝓfluat. Sed si intelligat esse p essentiā sicut quasi p quoddā ꝓncipium formale essendi vel p modum formē significatum: hec dico pp hoc in compositis essentie cōprehendit mām & formā: sic dico q̄ ens creatū est p suam essentiam: exemplū hēo. Dicimus. n. q̄ bonitas creata est bona p suam essentiam aliquo modo: & aliquo modo non. formaliter. n. loquendo bona est p suā essentiā sm q̄ esse bonum p essentiam importat non hīc bonitatem ab alio: & importat bonitatem sūme simplicez: sic sola bonitas increata bona est p essentiam: & sic patet solutio ad argumentum. Et sine temeraria assertione dicta sint que in hac questione sunt dicta. Qō. IX.

Qō. 9. Argm

QOnsequenter Queritur vtrum relatio realiter idez sit cuꝫ suo fundamento. ¶ Et videt q̄ sic: q̄ si relatio nō est idem realiter cum suo fundamento: aut est in aliquo vt in sbo: aut nō: si est in aliquo vt in sbo: tunc non posset res aliqua de nouo referri sine sui mutatione qđ falsum videt. Si. n. sum albus: & aliquis niger efficiat albus: tunc de nouo ero sibi similis sine mei mutatione. Si autem dicas q̄ non est in aliquo sicut in sbo: tunc cum relatio sit vnū de nouem accidentibus sequit illud inconueniens q̄ accidens erit sine subiecto per naturam: qđ impossibile videtur.

In opm. Specialr poꝛ// phyriuꝫ c. de spē.

Contra decem predicamenta sunt decem prima genera rez̄ sm pluriū philosophoꝝ sententiā sed sm pōm in predicamentis: relatio est vnum de illis decem generibus distinctum contra alia: ergo relatio in quantum dicit aliquid distinctum contra alia ꝓdicamenta dicit rem aliquaꝫ: sed relatio non dicit quid distinctū contra alia predicamenta: nisi ratione huius q̄ addit supra suum fundamentum: q̄ aliquando habet qualitatez pro fundamento aliquando quantitatē: aliquando sbaꝫ: ergo relatio vltra suum fundamentum dicit rez aliquā.

Rñ

Ad istam questionem Respōdeo q̄ relatio nō est realiter idem cum suo fundamento: & loquimur hic de relatione realī inquantum distinguit contra relationez̄ rationis. Et q̄ relatio non sit idem cum suo fundamento realiter: probatur auctoritate: primo ratione: secundo experientia: tertio & quarto remouendo illud qđ inducit aliquos vel inducere potest ad opinādum q̄ relatio realiter sit idem cum suo fundamento. ¶ Ad ꝟ primo est auctoritas pbi in ꝓdicamēto q̄ allegata est in oppōnēdo pro parte ista. Secundo hoc probo ratione. certuꝫ est. n. q̄ in diuinis est trinitas psonaꝝ & vnitas substantie: certum est etiam q̄ persona vltra essentiam (vt ita loquar) non dicit nisi relationem: ergo trinitas in diuinis attenditur penes ipsas relationes psonaꝝ constituitiuas: tunc arguo sic: si relatio non dicat vltra suuꝫ fundamentum nisi rem rationis: tunc in diuinis nō esset realis distinctio psonaꝝ: qđ falsum est. Si autem ipsa relatio in diuinis dicit rem veram que p comparationem ad illud in quo est trānit & p comparationem ad illum ad quem est manet: cum vera relatio maneat in diuinis sm Boetium in libro de trinitate. Sequit etiam q̄ relatio in creaturis dicit rem aliam a suo fundamento inquantum respicit terminum: quāuis in comparatione ad sbm nullaꝫ rem addat vltra suum fundamentum. ¶ Tertio declaro hoc p experientiam exprimur. n. p visum q̄ eedem res in numero sub vno ordine aliam passionem realez̄ efficiunt in visu cū sub alio ordine. Et similiter idem soni sub vno ordine aliam passionem in auditu efficiunt cū sub alio ordine. Si illud q̄ nulla res est: nō est causa nec cuꝫ causa variationis realis effectꝰ: ergo cū ille res maneant eedē & propter solius ordinis mutationez̄ fiat realis variatio in effectu: sequit q̄ ordo dicat rem aliam a rebus ordinatis: sed ordo est relatio que dam: ergo relatio dicit rē aliam a suo fundamento. ¶ Item videmus q̄ ex diuersa habitudine partium quantitatis inter se causat quedaꝫ qualitas que nominat qualitas in quantitate: hec est figura quam ponit philosophus in. 4. spē qualitatis. habitudo autem partium quantitatis inter se est quedam relatio partium quantitatis adinuicem. Ergo ex relatione inter partes ipsius quantitatis causat qualitas in quantitate: sed illud q̄ non dicit rem aliquam: non potest esse causa nec cū cā positiua alicuius effectus realis. Si ergo qualitas in quantitate huiꝰ est figura dicit aliquam aliaꝫ rem a quantitate sequit q̄ ipsa relatio partium quantitatis inter se sit res alia ab ipsis partibus quantitatis: hec autem ratio procedit ex suppositione siue sub conditione istius q̄ figura dicat rem absolutam aliam a quātitate. ¶ Quarto remouendum est aliquid qđ inducit vel inducere potest aliquos ad opinandum q̄ relatio sit realiter idem cum suo fundamento. Quare. n. quidam aspiciunt ad vnum extremum relationis per se & nō inueniunt relationez̄ aliquid ponere vltra ea que absoluta sunt in eo. Item respicientes ad aliud extremum per se non inueniunt relationem ponere aliquid vltra ea que absoluta sunt in illo. Ideo videt eis q̄ relatio inter aliqua duo extrema nullam rem ponat vltra rem absolutam: & isti decipiuntur q̄ volentes querere naturam & causam relationis: querunt naturam & causam entis absoluti. Si enim aspicientes aliquid vnum per se: inuenirent ibi relationem aliquid ponere vltra fundamentum. Jam relatio non esset relatio: sed aliqđ accidens absolutuꝫ: Nec est. n. natura relationis ex duobus simul dependere: vnde quāuis aspiciens ad vnum per se: nō inueniat relationē aliqd ponere vltra fundamētum: tamē si ad duo simul aspiciant inuenient relationem aliquid ponere vltra fundamentum. s. habitudinem aliquā illoruꝫ duoꝝ inter se.

Eādē hꝫ sco. in. 2. di. 1. q. 5.

Argumentum probo q̄ relatio nō ē realiter idē cum suo fundamento in creaturis gratia conclusionis concedendum est.

Ad opm.

Ad argm

Ad illud qđ arguit in oppositū. Dico q̄ relatio p cōparationem ad illud cuius ē: sicut ei

qđ denominat nō dicit aliquid reale vltra fundamētum q̄ existat in illo quem denoiat: ⁊ ideo pōt aliquid referri de nouo sine sui mutatione. Et cuz tu arguis vltra ergo accidens esset sine subiecto. Dico q̄ prima diuisio entis creati: ē in ens in potētia: ⁊ in ens i actu prima aūt diuisio entis creati in actu: ē in ens qđ ē natum per se stare ⁊ in ens qđ nō ē natum per se stare: ens autem qđ est natuz p se stare substātia est: substātia.n. vnde substāti nō est dependens: nisi ab ipso deo cuius substātia vnde corruptibilis est ab aliquibus causis scīs depēdēt: ens autez qđ est natum per se stare naturaliter diuidit in ens qđ ē natum esse pars entis p se stantis: ⁊ tale ens est substātialis forma saltem corporalis: ⁊ materia est etiam ens qđ non est natum p se stare cuius sit pars entis p se stantis hoc ē esse substātie: ⁊ in ens qđ nō est natū esse pars entis p se stantis causat: ens aliud qđ nō est natū esse pars entis p se stantis: nec est ens natū p se stare naturaliter. Diuidit in ens qđ sheret: ⁊ hoc ē accidēs absolutū: ⁊ i ens q̄ nō est natum inherere: ⁊ hec est relatio quātum ad autē qđ dicit vltra fundamētum. esse.n. relationis quātum ad illud qđ dicit vltra fundamētum nō est esse in aliquo sed ad aliquid qua ꝓpter philosophus libro ꝓdicamētoruz nō dicit q̄ relatiua sunt quoꝝ esse est esse in aliquo: sed quoz esse est ad illud se habere: qua ꝓpter relatiua nominat ad aliquid. Quare tū noie accidentis multi intelligūt trīmodo ens inherens: ideo ad remouendā oēm controuersiam dici pōt q̄ si extendamus nomē accidentis ad omne illud qđ nō est substātia nec pars substātie: q̄ quātuis tale dependeat: sita vt nō sit natum existere p se: tū nō oportet q̄ omne tale natum sit alicui inherere. Nec mireris si in creaturis dico relationē vltra suū fundamētum nullam rem ponere in eo qđ denominat. hoc enim pōt declarari siue psuaderi p relationez in diuinis. Video.n. q̄ paternitas nullaz rem dicit in ꝑse vltra suum fundamētum: ⁊ tñ p relationem ad filiuz manet. Si enim nō maneret p relationem ad filiū: tūc nullo modo maneret: qđ est ꝓtra Boetium dicentem in libro de trini. q̄ substātia ꝓpter vnitatē: relatio multiplicat trinuz hoc est dictu q̄ distinctio est ibi p relationes: non aliud esset ibi distinctio realis etiam p ipsas relationes: nisi ip se relationes aliquo modo ibi realiter manerēt loquēdo nō de realitate essentiali sed notionali: nec tamē aliquaz compositionem ibi faciūt: q̄ p comparationem ad illuz de quo dicūt in substātiam trāsiūt ⁊ manent p comparationem ad illum respectu cuius sunt hec que dicta sunt: de ista questione sine ꝓiudicio dicta sint.

Laplo ꝺ ad aliqd

Libro ꝑ⁹ c.12.

Quesequenter descēdendum ē ad qōnes de quibusdam creaturis specialibus. ¶ Quarum q̄dam fuerūt de celo: quedam de hoie: de celo aūt fuerūt due qōnes vna de motu et⁹ q̄ sunt hic. Utruz oēs spere celestes moueant ad eādem partē. ¶ Alia de i fluēcia quorūdam corporū celestiū que est lumē: que fuit hec vtrum lumē sit realiter in aere. ¶ Primo ergo q̄ro vtrum oēs spere celestes moueant ad eādem partez.

Questio. X.

Videtur qđ sic. philosophus enuz ponit oēs speras concentricas: sed spere ꝓcentrice non possunt simul moueri. Ita q̄ vna ad vnā partem: alia ad oppositam: ergo oēs spere celestes mouent ad eādē ptē. ¶ Contra ꝓbo sc̄do celi ⁊ mūdi loquēs de orbib⁹ stellaz hesitātiuz dicit q̄ iste motus orbiū ē ꝑiuus motui orbis primi: nō ergo ē verū q̄ oēs spere celestes moueant ad eādē partez.

Qđ. 10. Arg⁹. 2. celi a 22 4. vsq; ad. 35. T. c. 69. 70. In op⁹.

Rñ⁹.

De motu orbiū.

Ad istam qōnē Rñdeo q̄ primū mobile mouet ab oriēte in occidētē: oēs aūt alij motus illo cū mouent p motū primi mobilis: mouent ēt ab oriēte i occidētē: q̄ primū mobile secum re

uoluit oēs speras inferiores celestes: sed celestes sphere inferiores ꝑter illū motū quē hāt p motū mobilis primi: hāt suū motū ꝓprium: ⁊ isto motu mouent ab occidēte i oriētē. Si ergo accipiam⁹ motū primi mobilis: ⁊ motū ꝑ pelū sperarū inferiorū. Sic dico q̄ nō ē verū q̄ oēs spere celestes moueant ad eādē partē. Imo primum mobile mouet ab oriēte i occidētē. Inferiores aūt spheꝛ celestes mouent ab occidēte i oriētē. Et hoc posset exprimētio ꝑbari qđ longum esset enarrare. Auctor: tas ꝑbi ꝑ pte ista ꝓcedēda ē. ¶ Ad id qđ arguit i opp⁹ q̄ oēs sphere cōcentrice sunt tē. Dico q̄ falsum ē. sphera.n. solis nō hz idē cētrū cū cētro terre: vñ vna pars illi⁹ sphere ꝓpinq̄or ē terre q̄ alia q̄ ꝓpq̄z dē sol esse i angle: aliqui in oppositione augio. Et si ꝑbo dicit ꝑiuū pōt dici hoc ipz diuisse nō asserēdo sz inuestigādo vel sentētiā alioꝝ referēdo sicut facit de numero intelligētiaꝝ duodecimo metaphy. pōt ēt dici q̄ si oēs sphe ēent ꝓcētrice adhuc posset moueri ad ptēs oppositas sic forte mlti vellēt onder.

Ad arg⁹

T.c. 42.

Arg⁹. T.c. 98.

Consequēter Querit vtrū lumē realr sit i acē. Et videt q̄ nō: q̄z hz ꝑbm. 2. de aia sensibile posituz sup sensum nullū sensum facit. Et logr de sensibile reali: ergo si lumē esset aliqd realr i medio: attigēs oculū nō videret: hz lumē onderet ipm attingit oculū: ergo lumē i medio nō ē aliqd reale. Qđ. XI.

Qđ. 11. In op⁹.

Contra qđ habet actionem realem est aliquid reale: sed lumen habet realem actionem in medio: ergo lumen in medio est aliquid reale.

Rñ⁹ Dui⁹ materie vid exposito/res super 2. de aia. T.c. 72. Lumē ē simili tu/do lucis.

Ad istā qstionē Rñdeo q̄ lumē i medio est aliqd reale: cuius hēat debilioꝛē realitatē cui hēat iuꝛ i sua radice. ē.n. lumē i medio filtrudo lucis exītis i radice: ⁊ tō ꝓp debilitatez essentie sue respectu lucis exītis i sua radice voluerunt q̄dā vocare ipm lumē i medio tē ītētionalē. ¶ Qz aūt hēat vere realitatē ꝟ ꝓbat sic. Lumē.n. i medio nō ē nihil: ē ergo res: q̄ res ⁊ aliqd ꝙuertunt: nec ē res q̄ fit op⁹ rōnis nisi eo mō quo dicim⁹ creaturas hꝫe diuinā volūtatē ⁊ diuinū itellectū ꝓ principio: sz ē res i esse ꝓducta p nāz: ergo vt ita loquar ē res realis nō res ītētionalis ꝓpe loquēdo de ītentionalitate. Et q̄ sit res realis pz p hoc q̄ effectū hēat realē: p ipm. n. lumē vident ea q̄ sine lumine nō vident: q̄ ꝑm q̄ dicit ꝑbs li. 2. de aia: oē qđ vi in lumine: vi ēt ꝓ ipm lumē: sunt mirabileo effect⁹ i nā maxime iquātū cū ipso lumine (qđ ergo voco filtrudinē lucis) ē filtrudo forme sbalis cōis lucidi: rōne cui⁹ lumen eusdē nāe hz ꝑiuo effect⁹: vel hmoi ꝑsn q̄ imitat a eo: ꝓpriꝰ spē differētiꝰ. Sicut patet i lumine genito a sole ⁊ genito a luna: lumē.n. i sole ⁊ luna eusdē nāe sunt diuia ꝑm maiorē ⁊ minorē virtutē: q̄ luna illud lumen p qđ ē sufficiēs ad irradiādū suscipit a sole: ⁊ tñ rady solares exsiccāt: ⁊ rady lunares humectāt: sicut bene apparet in mirabili fluxu ⁊ refluxu maris oceani. ¶ Argumentum qđ probabat q̄ lumen est aliquid reale in medio. Et quātum ad illud qđ est similitudo lucis existentis in radice. Et quantum ad similitudinez forme corporis lunaris gratia conclusionis concedendum est.

Rñ⁹ Dui⁹ materie vid exposito/res super 2. de aia. T.c. 72. Lumē ē simili tu/do lucis.

T.c. 67.

Ad illud qđ arguebatur in oppositum. Respōdeo q̄ lumen informans oculum nō videtur sed est aliquid per qđ aliud videtur: per similitudinem enim lucis informantem oculum videtur lux in sua radiatione: quātus illa similitudo non videtur. ¶ Item per similitudinem refulgentie luminis in superficie corporis opaci informantem oculum: videtur ipsa refulgētia luminis in superficie corporis opaci: ⁊ tamē ipsa similitudo informans oculum non videtur. Similiter lumē cum fuerit aggregatum in transparenti ⁊ sicut videmus in radijs intrantibus per fenestras per sui similitudinez

Ad arg⁹

informantem

informantem oculum videtur quãuis ipsa similitudo li formans oculum non videatur: lumen autem in trãsparenti non aggregatum non videtur maxime in transparenti qđ est aer vel ignis in spera sua: eo q̃ nõ ẽ illud qđ aggregatum: ergo cum in aere puro ⁊ tenui bene sequestrato: vt possibile est a vaporibus fuerit lumen non aggregatum. Dico q̃ tunc non videtur quãuis sit ratio videndi aliquid: sed quãuis nõ videatur nihilominus res aliqua est. Sicut similitudo informans oculum vel similitudo coloris existẽs in medio non videatur: hec tamẽ res aliquę sunt. ¶ Q3 aut in aere multum lumen nõ aggregatum nõ videatur quãuis videatur i superficie corporis opaci: expediri potest sic. Si enim de nocte ponas vnam candelam in tali dispositione in domo q̃ dirigatur lumen suum ita vt cadat super superficiem alicuius corporis extra hostium: ⁊ visus tuus sit in tali dispositione q̃ non possis videre lucem in cãdela. Si dirigas oculos tuos ad superficiẽz illius corporis opaci super quod cadit lumen: videbis ipsum lumen. Si autem visus tuus non dirigatur ad superficiem ipsius corporis sed tantummodo ad ipsum aerem qui est inter hostium ⁊ illud corpus operatum super quo cadit lumen: tunc non apprehendens ipsum lumen quãuis in rei veritate ibi sit: quia non potest attingere illud corpus opacum: nisi mediante aere intermedio. ¶ Huic autem concordari potest verbum Auicen. 6. naturalium libro tertio capitulo primo vbi dicit sic. Lumen vbi visibile est: ⁊ illud i quo est lumen visibile est: transluceno: aut non est visibile vllo modo: obscuritas aut in subiecto luminis: ⁊ vtrunq; est in corpore qđ non est transluceno. Ecce hic dicit lumen esse visibile qđ est intelligendum quando est in superficie corporis opaci: vel etiam quando est aggregatũ in translucenti: dicit etiam q̃ lumen non est in translucenti non aggregato non est ibi. Supple quantum ad apprehensionem visus: eo q̃ lumen non aggregatũ in trãsparenti non est natum terminare visum: sicut probari potest per experientiam supeadictam. Sic ergo dico ad argumentum: q̃ illud quod de lumine informatur visus non videtur: sed est ratio videndi aliquid: ⁊ sic patet solutio ad argumentum.

Et ocõ theologi i. 2. di. 17 T. c. 20. T. c. 22.

T. c. 3.

Sup ꝑm de aia

ꝑz ĩducti ue

Intellectus nõ nũq; roborat vltra . 40. annos.

Hoc ⁊ aristote les. 2. de ania. t. c. 37. ẽgit 2. phi. ⁊ 2. de aia.

Onsequenter veniendum ẽ ad questiones de homine: quarum quedam fuerunt de forma hominis: que est anima intellectiua: quedam autem fuerũt de corpore hominis in comparatione ad ipsam animam: quedam autem fuerũt de quibusdam actibus ipsius coniuncti. De anima autem intellectiua fuerũt questiones due: vna de suo exitu in esse: que fuit hec Vtrum anima intellectiua sit a generante. Alia de habitudine ipsius ad corpus humanum informãdo: que fuit hec. Vtrum aia itellectiua sit corporis forma. ¶ Primo ergo quero vtrum anima intellectiua sit a generãte.

Questio. XII.

Qđ.12. Arg^m.

Et videtur qđ sic: peccatuz originale est i anima paruuli si eut in subiecto: sed peccatum originale traditur a patre in filium: sed qui traducit accidens traducit subiectum: ergo anima paruuli generatur a patre ipsius paruuli: aliter enim videtur q̃ ipse paruulus non contraheret originale peccatum.

In opp^m Contra forma que est a generante nõ manet naturaliter separata a materia: sed anima intellectiua manet naturaliter post corporis corruptionem: ergo anima intellectiua non est a generante.

Rñ^o Ad istam q̃stionem Respondeo q̃ anima intellectiua nõ est a generãte producta sed producitur adeo per creationem. ¶ Et hoc declaro sic ꝑm philosophum primo celit ⁊ mundi: omnea res generate corrumpuntur: ⁊ finiuntur: sed ꝑm philosophum secundo de anima: anima itellectiua est naturaliter incorruptibilis: vnde dicit q̃ separatur ab alio sicut perpetuum a corruptibili: ergo anima intellectiua non producitur a generante. ¶ Item p nullam formam per naturam eductam de potentia materie potest res cognosci nisi ꝑm esse qđ habet in materia in re extra: sed omnis res ꝑm esse quod habet in re extra est singulare. ꝑm enim philosophum quarto meta phyſice ides est vnus homo: ⁊ homo: ⁊ ens homo: ⁊ nõ diuersum aliquid qđ ostendit ꝑm dictionẽ repetitaz homo ⁊ ens homo ⁊ vnus homo: ergo per nullam formã eductam de potentia materie: potest res cognosci: nisi ꝑm esse singulare: sed per intelligẽtiam cognoscitur res sub intentione vniuersali: sicut docet experientia: ⁊ etiam cõmentator dicit q̃ intellectus operatur vniuersalitatem in rebus: ergo anima intellectiua non est educta per naturam de potentia materie: sed si esset a generante esset educta per naturam de potentia materie: ergo anima intellectiua non est a generante. ¶ Item nulla forma educta de potentia materie habet aliquam potentiam per quam possit se reflectere super se: nec super actum suum: sed anima intellectiua potest se reflectere super se: ⁊ super actum suum. potest enim cognoscere se ⁊ suum actum: ergo anima intellectiua non est forma educta per naturam de potentia materie: sed si esset a generante esset educta de potentia materie per naturaz. ergo anima intellectiua non est a generante. ¶ Item omnis forma educta de potentia materie in humano corpore debilitatur in fine etatis iuuenilis ꝑm q̃ dicit Auicen. 6. naturalium libro quinto capitulo tertio: vbi dicit sicut omnium partium corporis debilitãtur virtutes in fine etatis iuuenilis: qđ fit circa quadragesimũ annũ: sed sicut dicit Auicen. ibidem hec virtus apprehendens intelligibilia plerunq; non corroboratur: nisi vltra hãc etatem: vnde si esset de virtutibus corporalibus deberet tũc debilitari: ergo restat q̃ anima intellectiua non est educta per naturam de materia humani corporis qđ Auicẽ. vocat virtutem corporalem. Sed si esset a generãte esset educta p naturaz de materia corporis humani: ergo anima intellectiua non est a generante. ¶ Itez nulla forma educta de potentia materie habet libertatem in appetitu: sed anima intellectiua in appetitu habet libertatem: Voluntas.n. libera est: vnde dicit Bernardus libro de libero arbitrio q̃ voluntas pro sui libertate nulla cogitur necessitate. Et parum post vult q̃ cum dicimus liberuz arbitrium libertas refertur ad voluntatem: ⁊ arbitrium ad rationem: ergo anima intellectiua non est forma educta per naturam de potẽtia materie. ¶ Item anima itellectiua est sub deo finis omnis nature corporalis ⁊ oia ꝑfluentie: ꝓncipalia.n. ordinant ad cõpositum: vt corpora simplicia ꝓma: hoc ẽ elemẽta que dicũtur corpora simplicia ordinant ad mixtũ: mixtũ aũt ad vegetatiuum: vegetatiuũ aũt ad sensitiuũ: sensitiuũ aũt ad itellectiuũ: ⁊ itellectiuũ immediate in deũ: finis aũt nobilior ẽ bis que sunt ad finẽ: ergo aia itellectiua ẽ nobilior omni corporali natura. Sed effectus nõ põt esse nobilior sua causa efficiẽte: loquẽdo de causa efficiẽte que ẽ tota cã: ꝑm. n. q̃ dicit Auicẽ. 6. metaphyſice sue. c. 3. cã dignior ẽ causato: ergo aia itellectiua nõ põt esse effectus alicuius corporalis nature. Nec ẽt põt esse effectus alicuius spũalis nature create: q̃ cũ effectus imediate ordinet in suaz causam proximã: tũc ipsa aia nõ haberet ordinem in deũ nisi mediãte ipsa natura spirituali: vtpote natura alicuius alei vel nã alicuius angeli: sed hoc ẽ falsum: q̃libet ens aia itellectiua scã ẽ ad imaginẽ dei imediate: vnde imediate ordinabilis ẽ in deũ p clarã vnionẽ: ⁊ pfectã dilectionez: ẽt p

adiutorium gratie: et gloriæ. Sic ergo. Concedendum ē q̄ anima intellectiua non est a generante per virtutem alicuius virtutis corporalis que sit in generante: nec per aliquam virtutem spiritualem que sit in generante: nec in virtute alicuius nec spiritualis create supra generantem. vnde simpliciter dicendum est q̄ anima intellectiua non est a generante: sed producitur a deo per creationem. generans tamen per suam virtutem ministrat materiā et disponit ad ipsius anime intellectiue susceptionē

Ad op^m. Ad arg^m Cā originalis peccati

¶ Arg^m. pro parte ista gratia ꝑditionis concedendū ē. **Ad argumentum** in oppositum respondeo et dico q̄ anima intellectiua bene ē subiectum originalis peccati: causa tamen huius ē ex parte corporis corruptibilis et infecti: vñ non oportet q̄ anima intellectiua. fit a generante effectiue: quātus generās disponat materiam ad eius susceptionem: peccatum tamē originale ē aliquo modo effectiue a generante eo modo quo peccatum pōt dici habere causam efficientem inquantum ministret carnem infectam et que habet ipsam animam inficere in instanti infusionis sue non corrūpendo in illo instanti in anima aliquid q̄ ante inesset sed prohibendo ipsam habere q̄ in illo instanti haberet nisi carnis corrupto impediret. vnde peccatū originale ē priuatio boni debiti nunq̄ tamen priuo habiti. Vnde magis dicitur peccatum originale a generante quaz ab anima intellectiua: quare materia disposita totum q̄ ē a generante non se habet ad intellectiuam nisi per modum susceipientis: sed illud q̄ ē a generante se habet ad peccatum originale per modum causantis: quare ipsa carnis infectio causa ē in anima ipsius originalis infectionis. Per quem autem modum hic fiat: non ē hic locus declinandi: maioris. n. et prolixioris inquisitionis indiget. hanc autem questionem que hic determinata ē perfectius determinatam inuenies in meis questionibus disputatis: et hic ideo facilius pertransiui.

Theologi l. 2. di. 30. et. 31. 4. oñdūt

Arg^m. **Quesequenter** queritur vtrum anima intellectiua sit forma corporis: et videtur q̄ non: q̄ incorporeum non pōt esse corporis forma: sz anima ē incorporea: ē. n. spiritualis forma: ergo non ē humani corporis forma.

Quēs. XIII. T. c. 12. In opp^m

Contra ſm philosophum. primo de anima intelligere ē apertio cuiusdam: sed hoc non esset verū: nisi anima esset humani corporis forma: ergo anima intellectiua: est humani corporis forma.

Rñ^o **Ad istam qōnē** Respondeo q̄ anima intellectiua est humani corporis forma: ita q̄ ē forma principalissima ipsius hominis hoc est forma hominis complectiua per quam homo reponitur in specie hominis. ¶ Et hoc declaratur sic certuz ē enim q̄ homo experitur se apprehendere et ratiocinari nō tantummodo de intentionibus particularibus: sed etiā de intentionibus vniuersalibus: hanc autem actionē habet homo per aliquid sui: non per materiam: ratiocinari enim non ē actus materie: nec per aliquam formam incompletam: q̄ ratiocinari ē vltimus actus quem possit habere homo naturaliter sub ratione qua non ē cognoscere: ē ergo per vltimam formam: non autem per formā accidentalem: q̄ et si forma accidentalis possit esse instrumentum ad hunc actum coadiuuans nō tamen pōt esse principalis radix illius: q̄ nobilissimus actus per naturam in homine ē ratiocinari sub ratione qua homo natus est cognoscere in forma autem accidentalis minus ē nobilis. dā forma substantialis. oportet ergo dicere q̄ principalis radix actus ratiocinādi in homine sit forma substantialis complectiua ipsius hominis: sed illa ē forma p quā homo reponitur in specie. ratiocinari ergo competit homini per illam formam: per quaz homo reponitur in specie: sed ratiocinari ē actus ipsius anime: quare sicut dicit philosophus in secundo de anima: anima ē quo viuimus et sentimus et mouemur et intelligimus primū: ergo forma per quem homo reponitur in specie ē anima rationalis: animam autem rationalem vocamus animam intellectiuam. anima ergo intellectiua ē corporis humani substantialis forma: ita q̄ ē forma per quam homo reponitur in hominis specie. ¶ Item omnes naturaliter appetimus beatitudinez: vnde dicit Beatus Augustinus. 13. de tri. c. 6. q̄ ad hec natura compellit cui sūme bonus et immutabiliter beatus creator hō indidit: sed ſm q̄ dicit philosophus. 3. de anima natura nihil facit frustra. Dicit etiam secundo celi et mundi: q̄ natura nihil facit vanum: appetitus autem naturalis esset frustra et vanus si rem appetitam non per se nec per alium posset consequi: nos autez possumus consequi beatitudinē: sed plena beatitudo haberi non pōt sine clara visione dei: ergo possumus cū adiutorio dei attingere ad claram dei visionem: sed nō possumus deum videre per aliquam potentiam cognitiuaz infra intellectum: ergo habemus in nobis potentiam intellectiuaz: nisi anima intellectiua esset pars nostre essentie ergo anima intellectiua ē de essentia ipsius hominis. Cōstat autem q̄ non ē hominis materia: neq; incōpleta est forma. Restat ergo q̄ sit forma hominis completa p quā homo reponitur in specie hominis. ¶ Item homo pōt experiri in se ipso habere se potentiaz q̄ non debilitatur in actu suo propter excellentiam obiecti: potentia. n. per quam cognoscimus vniuersalia nō debilitat actu suo propter excellentiā obiecti. potentia. n. per quam cognoscimus vniuersalia nō debilitat in actu suo pp apprehensionem vniuersalis multum excellentis imo post apprehensionez talis vniuersalis melius apprehendit vniuersale minus excellens: sed omnis potentia cognitiua i homine infra intellectuam debilitatur propter excellentiam obiecti: q̄ omnis potentia apprehensiua in homine que non ē intellectiua ē potentia organica. potentia autem organica propter nimiam obiecti excellentiam debilitatur in actu suo: vel eorumpitur: restat ergo q̄ illa potentia que ē in homine per quam apprehendit vniuersalia sit potentia intellectiua. potentia ergo intellectiua est in homine: sed homo non haberet istam potentiam: nisi de essentia eius esset illa forma per quam ē ista potentia: hec autem forma ē anima intellectiua: ergo anima intellectiua ē de ipsius hominis essentia. Et constat q̄ non ē eius materia: neq; forma incompleta: restat ergo. q̄ anima intellectiua sit ipsius hominis forma per quam reponitur in specie. ¶ Ad hec autem sunt auctoritates. dicit enim porphyrius q̄ sumus rationales. hoc autē nō esset nisi anima rationalis esset hominis forma complectiua: cum ratiocinari sit vltimus actus ipsius hominis inquātum ē natus cognoscere que sibi potest conuenire per naturā maxime in hoc corruptibili corpore. Item dicit philosophus primo de anima q̄ intelligere ē actus coniuncti ex anima et corpore. ¶ Item dicit philosophus ſcdo de aia q̄ si aliqd cōmune in omni anima oportet dicere: vtiq; erit ꝑs actus corporis physici organici: sed anima intellectiua est anima: vnde dicit philosophus ſecūdo de anima q̄ est alterum genus anime a vegetatiua et sensitiua: ergo oportet ponere q̄ sit primus actus corporis physici organici. Ex his auctoritatibus patet q̄ anima intellectiua est humani corporis forma: et constat q̄ ex quo ē humani corporis forma q̄ est forma vltima: q̄ in homine nulla ē nobilior ea. sed forma vltima ē per quā compositum reponitur in specie: ergo anima intellectiua ē forma per quam compositum reponitur in specie. argumentum pro parte ista concedendum est.

T. c. 34.

Et boet. libro. 3. dō ꝑso. ꝑia 2 T. c. 45. T. c. 58. et ꝑmo. t. c. 22.

Excellēs sensibile corrūpit sensuz. 2. de aia. t. c. 23.

C. de dif ferentia.

T. c. 6.

T. c. 22.

Ad illud

Ad op^m. Ad arg^m. **Ad illud** qđ arguitur in oppositum. Respondeo cum.n.dicit q forma incorporea nõ potest esse corporis forma rõ. Solvo p interemptionem. forma.n. incorporea bene è corporis forma ita q sit in qualibet parte corporis tota: sic intellectiua est humani corporis forma.

Consequenter venendum è ad questiones que fuerunt de corpore hominis in compositione ad animam: que fuerunt due. vna de corpore quantum ad primam sui animationẽ que fuit hec. Utrũ corpus perfectum hac anima: potuisset alia anima perfici. Alia fuit de corpore quantum ad iteratam sui animationem que erit in resurrectione: que fuit hec. Utrũ corpus in resurrectione si organizaretur modo oppositio đȝ sit modo: verbi gratia. Si haberem pedes in pectore et manus vbi modo sunt pedes: posset ab anima sua iterum perfici. Questio. XIIII.

Qõ. 14. Arg^m. **Quero** ergo primo vtrum corpus perfectus hac anima: potuisset alia anima perfici. Et videtur q non: quia ſm philosophum. 1. de anima proprium actus è in propria materia anima autem è actus corporis ſm philosophum secundo de anima: ergo vnaquęq; anima è in proprio corpore: ergo corpus qđ è perfectum hac anima nunq̃ potuisset perfici alia anima.

T.c.16.

T.c.6.

In opp^m **Contra** si accipiantur duo corpora humana equaliter disposita ab eadem anima: posset perfici vnum a qua perfici posset aliud: hoc è dictu ſm q intelligos q illa anima que perficit vnum illorum corporum ita potuisse perficere aliud. Si fuisset sibi ifusa: quare nõ habebat maiorem conuenientiam proportionis cũ vno quã cum alio: ergo cuȝ illa duo corpora sint perfecta duabus animabus: q; oportet quodlibet corpus suam habere animam potuisset fieri q vnum corpus fuisset perfectum per animam alterius corporis: et aliud corpus per animam ipsius corporis.

Rñ^o **Ad istã q̃stionẽ** respõdeo: et dico q corpus qđ è perfectum hac anima: loco huius anime qua perfectum è: potuisset perfici alia anima solo numero differente ab ista. Si deus illam ipsi corpori infudisset. Et ꝟ dicens nõ intelligo q simul posset perfici duabus animabus sed q loco ipsius potuisset perfici alia solo numero differente ab ista: quare nulla è ratio quare magis potuisset perfici ab vna: đȝ ab alia: eo q eodem modo. Si ille due anime essent in actu: ante đȝ corpus informaretur ab aliqua illaruȝ: corpus ſ haberet ad qualibet illarum: tamen postq̃ corpus animatum è anima vna. si illa anima separetur a corpore: dico q nõ è totaliter indifferens ad informandum corpus qđ primo informauit: et aliud corpus qđ esset ab illo solo numero differens: quare ex precedenti vnione ad hoc corpus magis determinatur ad hoc corpus đȝ ad aliud: etiam si solo numero differat ab isto. ¶ Exemplum manuductuȝ et grossum ad intelligendum ista põt poni tale. Si enim ponantur due puelle eiusdem etatis: pulchritudinis: bonitatis: earundem diuitiarum et sic de aliis: ita q essent solo numero differentes inter se: et per comparationem ad vnum virum: tunc ille vir quantuȝ è ex parte sua nõ magis inclinaretur ad accipiendum vnã đȝ aliam: et vna eque conueniens esset sibi sicut alia: tamen postq̃ vnam de illis accepisset in matrimonium tam non equaliter se haberet ad vtramq; illaruȝ: si ambe mortue resurgerent: imo propter familiaritatem contractam cuȝ vna magis declinaret ad illam đȝ ad aliam ceteris paribus. A simili dico de anima per comparationem ad duo corpora solo numero differentia comparando animã viro: et duo corpora solo numero dicta duabus puellis. Et huic sinc vi-

detur concordare quoddam verbum Auicen. vi. naturalium. c. iij. vbi dicit. Substantia anime que incepit esse cũ alio corpore propter qđ debuit creari: ineſt ex primis ſm cipijs affectio inclinationis naturalis ad occupandum se circa illud: et ad regendum illud: et prouidendum ei et adherendum ei: per hec omnia fit eius propria: et alienatur ab omnibus alijs corporib^9 circa illud trñ. Hoc vult expresse qđ è appropriatio animarum ad sua corpora ex quadam naturali affectione: et inclinatione: quam habẽt ad ipsa corpora per hoc q deputate sunt ad regimen illorum corporum quorum sunt forme: ita q vna vnius corporis. Hoc tamen qđ Auicen. dicit ante auctoritatez ista in codez libro. f. q̃ non poterant creari plures anime extra corpora non approbo. Sic ergo dico ad qõné q hoc corpus significatũ quantũ ad primam sui animationem potuisset perfici alia anima đȝ sit illa qua perfectuȝ è modo solo numero differente ab ista: sed quantuȝ ad secundam animationez: que erit in resurrectione: non erit natum perfici alia anima đȝ illa qua primo fuit animatuȝ: nec illa anima nata erit perficere aliud corpus: đȝ illud qđ primo animauit. Si autem esset verus q aliqui dicũt q in omnibus corporibus humanis è inequalitas tanta q requirunt inequalitatem animarum: et q omnes anime inter se habent quandam inequalitatem ex naturali suo fuisse. si hoc è verum: tunc dicendum è q vnum corpus etiam quantum ad primam sui animationem non fuit natum perfici alia anima đȝ illa qua perfectuȝ è nec ista anima nata fuit perficere aliud corp^9: đȝ illud qđ ea perfectum è. ¶ Per hoc põt solui faciliter argumẽtũ secundum: quare primum argumentuȝ ſm hanc viam bene procedit. ¶ Ad illud qđ arguitur i oppositũ dico q argumentuȝ procedit de duobus corporibus solo numero differẽtibus: hoc è habentibus omnia paria: et de animabus similiter in omnibus equalibus: et tunc verum è q in prima animatione quodlibet illorum duorum corporum potuisset perfici ita bene vna illarum animarum sicut alia: et hoc de hac qõne sine preiudicio et temeraria assertione dicta sint.

Ad arg^m. Ad op^m.

Consequẽter queritur vtruȝ corpus in resurrectione si organizaret modo oppositio đȝ sit modo: verbi gratia: si haberet pedes in pectore: et manus vbi modo sunt pedes posset ab anima sua iterum perfici. Questio. XV.

Qõ. 15. Arg^m. **Videtur** q sic quare nõ obstante q resurgeret sub oppositio conditione duabus aliquibus: q̃ modo è mortale resurgeret immortale: tamen perficitur alia sua propria qua prius fuerat aliarum: ergo a simili idẽ fieret si resurgeret organizatũ mõ oppositio đȝ sit mõ.

In opp^m **Contra** organizatio sequitur totam speciem humanam: sed anima non põt esse perfectio nisi corporis humani: ergo anima non põt esse perfectio corporis organizati organizatione oppositi illi que totã speciem consequitur humanam.

Rñ^o. **Ad istam questionem** Respondeo q de organizatione loqui dupliciter. Est. n. quedam organizatio que necessaria è corpori humano: ad hoc q ab anima intellectiua perficiatur: hoc è dictu: ad hoc q anima intellectiua sit eius forma substantialis: quam organizationẽ voluit nominare philosophus cũ dixit. 2. de anima q anima è primus actus corporis physici organici. Et ad hoc q corp^9 in resurrectione: anima iterum perficiatur: oportet q in corpore eadem organizatio reducatur. vnde si corpus resurgeret sub organizatiõe illi organizationi oppositia nõ esset perfectibile ab ea tanq̃ a forma sua: et ſm hãc viã p argu. scdm. Est ẽt alia organizatio: que non est necessaria

Organizatio duplex.

T.c.6.

corpi ad hoc sit perfectibile ab anima tanq̄ a forma sua: sed tantūmodo est ad bene esse: sicut corpus habeat pedes precedentes loco: et brachia in decenti loco situata. Et loquendo de illa organizatione dico q̄ si corpus resurgeret sub organizatione isti opposita: q̄ adhuc esset ab anima perfectibile: q̄uis nō ita decenter. ¶ Ad illud quod arguitur primo: dico q̄ non est simile de conditione mortalitatis: et immortalitatis: et de organizatione de necessitate consequente totam speciem humanam: et organizatione opposita illi. Mortalitas enim non est quid corpori necessarium ad hoc vt sit perfectibile ab anima. Iterū immortalitas determinate non est necessaria corpori ad hoc vt sit perfectibile ab anima. Et ideo corpus potest p̄ fici ab anima siue pro statu mortalitatis: siue pro statu immortalitatis. Sed quedam est organizatio de necessitate respiciens corpus sub ratione qua perfectibile est ab anima. Et ideo non esset natum ab anima perfici sub organizatione opposita illi.

Ad arg^m

Consequenter veniendū est ad questiones que fuerunt de quibusdam actibus ipsius coniuncti: hoc est hominis: que fuerunt due: vna respiciens hominem vigilantē: que fuit hec vtrum voluntas in homine moueatur ab appetitu sensitiuo. Alia respiciens hominem dormientem: que fuit hec. Utrū homo p nām possit bēe vsuz liberi arbitrij in sōno. Nō. XVI.

Arg^m Primo igitur quero vtrum volūtas in homie moueat ab appetitu sensitiuo: Et videtur q̄ sic: q̄ dicitur Iacobi. 1. q̄ vnusquisq̄ temptat a sua concupiscentia attractus et illectus: sed concupiscentia spectat ad appetitum sensitiuum: ergo volūtas trahitur ab appetitu sensitiuo. Sed tractio est quidam motus: ergo voluntas mouetur ab appetitu sensitiuo.

In opp^m Contra appetitus sensitiuus non sequitur apprehēsionem nisi particularem. Unde appetitus sensitiuus est cā particularis: velle autez est effectus vniuersalis inq̄ntum sequitur cognitionem vniuersalem: et inquātum est respectu vniuersālis. Respicit enim bonum sub ratione boni: sed causa particularis nō potest causare effectum vniuersalem: ergo appetitus sensitiuus non potest esse causa actus volendi in voluntate.

Ri^o Ad istam qōnē respondeo q̄ sex sunt quorū quodlibet aliquo modo habet mouere ipsam voluntatē: accipiendo motum voluntatis ita large q̄ sub ratione motus nō tm̄ intelligas ipsum actuz volendi: sed etiā inclinationē vel dispositionē ad ipsum actū. Ipsa autē sex sunt. s. deus: et ipsamet voluntas: intellectus obiectū: appetitus sensitiuus: corpus celeste: sed ista nō habent se vniso: miter ad motum volūtatis. ¶ Deus enim mouet ipsam voluntatē: sicut causa prima: et p̄ncipalis: ita q̄ actus ipsius voluntatis inquātum est q̄dam ens creatum: est effect^a deo tanq̄ a causa p̄ncipali: et p̄maria: a qua est mediate: et immediate: mediate: inquātum ipsa voluntas que ipsum actum elicit a deo est: immediate inquātum illū ostendam actū: quem facit voluntas: et iam deus immediate facit: q̄ omnē effectuz quē efficit causa 2^a: efficit etiam causa p^a: sed efficit ipsuz per modū altioris: et sublimioris: sicut scribit in eoḿeto super p̄mam propositionē de causis. ¶ Voluntas autez mouet seipsam: amo vt p̄ponuo loquar homo per voluntatem mouet se actu volēdi: eliciēdo ipsum actuz. Unde Anſel. in lib. quomō liberuz arbitrium p̄scientie: et p̄destinationi: et gratie dei non repugnat dicit de voluntate q̄ ipsa se sua affectiōibus mouet. Unde potest dici instrumentū seipsum moueno. ¶ Intellectus etiaz mouet voluntatem ostendēdo ipsi voluntati ipsum appetibile: vel dicit tantū hoc debere appeti. Unde intellectus nō mouet voluntatē: actum volendi eliciendo: sed ad actuz volendi disponendo. Apprehensio enī intellectualis est: dispositio necessaria ad actum volēdi: q̄ appetitus sequitur intellectum. ¶ Obiectum etiam aliquo modo mouet voluntatem: non actum volendi eliciendo: sed volūtatem ad actum volendi inclinando: et tanq̄ illud sine quo non potest esse actus volendi: quia qui vult: aliquid vult: q̄ sicut dicit Anſel. in libro de veritate. Omnis voluntas habz quid tē. Unde philosoph^o. 3. de aia dicit: q̄ Mouens autem et q̄ mouetur appetitiuum: mouetur enim q̄ appetit sm̄ q̄ appetit: volens dicere: q̄ mouetur ab appetibili: et q̄ est intelligendum nō supradicto: ipsum autem appetibile illo modo quo natum est mouere: appetitum: non est natum mouere ipsuz nisi apprehēsum. Unde obiectum non inclinat ipsam voluntatez: nisi mediante aliqua apprehensione. ¶ Appetitus etiam sensitiuus mouet voluntatem non actum volendi eliciēdo: nec voluntatem ad illuz actum necessitando: sed voluntatem ad actum volendi inclinando. Et hoc facit dupliciter. Uno modo inquantū appetitus sensitiuus cum est fortis quandoq̄ obnubilat intellectum: ita vt intellectus hominis existentis in illa passione: videat aliud q̄ videbat cum homo esset extra passionem: et sic habet inclinare voluntatem ad aliquem actum volendi mediāte actus ipsius intellectus. Alio modo nō mediāte actu ipsius intellectus: q̄ si esset aliquis fortis appetitus in homine: et ponatur q̄ ex hoc in nullo imutaretur iudiciuz intellectus: adhuc posset esse quedaz dispositio: vel inclinatio ad hoc q̄ voluntas in volendo sequeretur motus ipsius sensitiui appetitus propter naturalem colligantiā sensualitatis: et volūtatis in ipso homine: propter hoc q̄ in eadem essentia anime radicate sunt: et ideo motus appetitus sensitiui est inclinans siue disponens ad determinatum actum ipsius voluntatis. Unde videmus voluntatem de difficiliori moueri contra ipsum appetitum sensitiuum: et facilius moueri sm̄ motum ipsius sensitiui appetitus: et hoc dico ceteris paribus. ¶ Dico etiaz q̄ corpus celeste aliquo etiam modo disponit ad motum ipsius voluntatis a remotis: tamen corpus enim celeste quātum ad diuersas influentias habet diuersimode nostruz corpus transmutare: appetitus autem sensitiuus cum sit potentia organica diuersimode mouetur sm̄ diuersaz dispositionem ipsius corporis: cuius voluntas per studiuz rationis: et exercitium possit illum motum temperare: et maxime per gratiam: appetitus autem sensitiuus diuersi mode motus inclinat voluntatem ad diuersos actus volendi: et ita corpus celeste mediāte transmutatione corporis: et appetitu sensitiuo potest nostram voluntatē ad volenduz aliquid inclinare. Unde potest homo experiri se in vno tempore magis promptum ad volenduz aliquid q̄s in alio tempore tamen corpus celeste nullam necessitatē inferre potest voluntati: quia quātūcunq̄ per motum supradictum possit voluntatem inclinare: non tamen potest eam cogere: vel quocunq̄ modo necessitare: quia illi inclinationi qua inclinatur a corpore celesti mediante corpore: et appetitu sensitiuo semper potest voluntas resistere: quapropter dicit Ptholo. in almagesto. Sapiens homo dominabitur astris: quia tamen sicut dicit sacra scriptura: Stultorum infinitus est numerus: volens dicere q̄ maior numerus est stultorum q̄s sapientum: ideo magna paro hominum in volendo vt plurimum consequūtur sensitiuum appetitum: et ideo magna paro hominuz sm̄ diuersas influentias corporum celestium mouentur ad multa facienda: que alias non facerent. Quapropter dicit philosophus in libro de proprietatibus elementorum q̄ regna vacua facta sunt: et terre depopulate apud p̄tionē duarū magnarū stellaz. s. Jouis et saturni. Nō dicit q̄ necessariō fuerit ita eē. Si. n. hoc dixisset: falsum dixisset

Sex sunt humana volūtatē mouētia.

Utrū ap prehensio sine q̄ intellectuz necessitetur volūtas ad fruendum ea vide. Sco. in p^a dis. 1. q. 2.

Appetit^o sensitiuus volunta tez duplr mouet.

Quō volūtas q̄ū cta appetitui sensitiuo nata est sibi cō delectari et vt se delectabile retrahat ad opus sit Sco. i 29. di. 2. Quō siel le agāt in hec inferiora: vide sco. in 24. dis. 2.

Ecclesiast^es p^o.

dixisset: sed hoc dicit propter hoc q̄ magna pars hominum in volendo plerunq; sequitur sensualitatis motus q̄ius possint resistere: et se movere ad contrarium. Sicergo patet quomodo voluntas potest moveri ab appetitu sensitivo: et quomodo nō: quare appetitus sensitivus nō potest simpliciter movere voluntatem: potest tamen ipsam movere sm quid: hoc est disponendo et inclinando ipsam ad talem: et ad talem motum.

Ad arg^m **Propter hoc** potest solvi argumentū ad vtrāq; partem: quia primum argumentum probat q̄ potest ipsam movere disponendo et inclinando. ¶ Ar^m autem ad oppositum probat q̄ mō potest ipsa mouere simpliciter: hoc est motū cuius qui est velle efficiēdo in ea: vel ipsam ad talem vel talem motū cogendo vel necessitando.

Questio. XVII.

Arg^m **Q**onsequenter querit vtrum homo per nām possit hēre vsum liberi arbitrij in somnis: Et videt q̄ sic p illud qō habet. 3. regū. c. 3. de Salomone qui dormiēs orauit dñm: et petiit cor docile: vt posset iudicare pplm dñi: et discernere inter bonū et malum: et rem petitā impetrauit. Unde habet ibi: Dixit dominº ad salomonē. Quia postulasti verbum hoc: et nō petisti dies multos: nec diuitias ad animas inimicorū tuorū: sed postulasti sapientiam ad discernendū iudicium. Ecce feci sm̄ sermones tuos: et dedi tibi cor sapiens: et intelligens in tantum: vt nullus ante te similis tui fuerit: nec post te surrecturus sit.

In oppm **Contra** bernardus de libero arbitrio dicit sic. Infantibus: infantibusq; dormientibus nihil qō faciunt bonum vel malum imputatur: q̄ nimirum sicut sues nō sunt compotes mentis: sic nec retinent vsum proprie voluntatis: ac per hoc nec iudicium libertatis.

Rñ^o **Ad istam qōnem** respondeo q̄ homo per naturā non potest habere vsum liberi arbitrij in somnis quādo plene et perfecte est dormiens. Et ad hoc est auctoritas tam pallegata: et adhuc alie possent adduci. Ad hoc etiam est aliqualis experientia: q̄ quādoq; homo in somnis consentit rei: cui nullo modo vigilans consentiret. In quo aliqualiter experiri potest homo q̄ ille cōsensus: quē habet in somnis si rō sensus dici debet ex libero arbitrio non procedit.

Liberū arbitriū i somnis impediri triplex ratio manifestat p^o ratio **Ad hoc** etiam potest assignari triplex ratio. Una ex parte dispositiōis corporis. Alia ex parte intensionis virium nālium in actibus suis. Tertia ex parte inordinationis in motu virium sensitiuarū appetitiuarū de intus. Ex parte dispositiōis corporis arguit sic. Certum est enim q̄ corpus mixtum ꝓpter suum vltimū recessum ab equalitate ꝓportionis est meprū ad animationem: sicut lapideus et alia mineralia. Corpus autem plante ꝓpter maiorem sui appropinquationē ad equalitatem debiliter tamē et imperfecte natū est animari inferiori gradu animationis: hoc est per animā vegetatiuā. Corpus autem brutī: q̄ magis adhuc appropinquat ad equalitatem: et minus q̄ planta recedit ab illa perfectione equalitatis: que possibilis ē in mixtis: per naturā animatur altiori gradu animationis: hoc est per animā sensitiuam. Corpus autem humanū: q̄ maxime accedit ad illam equalitatem proportionis: que possibilis est in mixtis per naturam: ideo animatur anima nobilissimaque est anima intellectiua: Intellige tñ q̄ inter plantas quedam sunt remotiores ab ista equalitate: et quedam ꝓpinquiores. Similiter inter bruta quedam sunt ꝓpinquiora isti equalitati: que dā ab ista equalitate remotiora. Similiter que dā corpora humana pfectius participant ista equalitatem: que dā minus pfecte. Et ideo in quibusdā plantis: vegetatiua nobilior est q̄ in alijs. Et in quibusdam brutis: sensitiua est nobilior q̄ in alijs. In humanis autem corporibus quibusdā: intellectiua est nobilior q̄ in alijs: vel corpus nobiliori modo perficiens: non tamē intendo dicere q̄ illud sit necessarium q̄ corpus humanum in maiori equalitate compositū: nobiliorem sortiatur animam intellectiuam: sicut est necessarium in planta per comparationem ad vegetatiuam: et in bruto per cōparationem ad sensitiuam: quia intellectiua non educitur de potentia materie: sicut supra declaratum est: sed a deo voluntarie: et ideo quandoq; corpori minus equali: nobiliorem animam infundit vt aliquā nobiliorem corpori mulieris q̄ corpori viri: quāuis de lege communi fiat contrarium. ¶ Dato ergo equalitas complexionis loquendo de equalitate proportionis requiritur in corpore ad hoc vt sit pfectibile anima intellectiua q̄ ad hoc vt sit pfectibile anima vegetatiua: vel sensitiua. ¶ Dauus autem est habere animam intellectiuam in actu primo qui est informare: et in actu secundo qui est intelligere: q̄ habere in actu primo tantū: in corpore ergo maxime in organis virium sensitiuarum interiorum requiritur equalis dispositio ad hoc: q̄ homo habeat animā in actu primo et secundo simul: q̄ ad hoc q̄ habeat eam in actu primo tñ. Quapropter potest cōtingere q̄ corrūpatur simpliciter vel ad tempus aliquis gradus equalitatis in corpore: maxime in organis virium sensitiuarum interiorū: qui requirebatur ad hoc q̄ homo haberet animā in actu secundo qui est intelligere: et remaneat in corpore ille gradus equalitatis qui requirebatur ad hoc q̄ homo haberet animam in actu primo: et cuius hoc accidit: tunc remanet anima intellectiua perfectio corporis per essentiam: ita q̄ remanet corporis actus primus: nec tamen est in actu secundo qui est intelligere. Tunc autē dico q̄ in somnis: cum homo est perfecte dormiens propter vaporem et retractationem caloris: et spirituum ad interiora: et frigiditatem ipsius cerebri fit quedam ingrossatio: et compressio in organis virium sensitiuarum interiorum: per quam ingrossationem et compressionem: fit recessus q̄diu homo dormit ab illo gradu equalis dispositiōis: qui requirebatur ad hoc q̄ anima intellectiua esse posset in actu secundo qui est intelligere. Sic ergo ostensum est: q̄liter homo non potest naturaliter intelligere cum perfecte dormit: sed sicut habetur tertio de anima: appetitus sequitur intellectum: hoc est dictu q̄ motus ipsius volūtatis: qui est velle: non est nisi post aliquam cognitionem intellectualem ordine nature: et ideo homo cum perfecte dormit: non potest habere vsum ipsius voluntatis: nec vsum ipsius intellectus: vt ostensum est ergo homo perfecte dormiens: non potest habere per naturam vsum liberi arbitrij q̄diu dormit. Et sic ostensum est q̄ q̄ius voluntas et intellectus non sint potentie organice: q: tamē sunt potentie forme: que est perfectio corporis per essentiam: ideo propter imperfectionem ipsius corporis maxime in organis virium sensitiuarum interiorum impedītur in actibus suis: vel ad tempus: vt in somnis: vel semper sicut in simpliciter furiosis. Forma enim quecunq; sit illa non tñmodo impeditur in actione sua propter indispositionem materie vel obiectū circa quā: vel respectu cuius agit: sed etiam propter imperfectionem: vel indispositionem materie: quā perficit. ¶ Item q̄ potētie ipsius anime radicantur in eadem essentia: ideo accidit: sicut docet experientia q̄ cum vna multum excellit in actu suo intendit: q̄ alie impediuntur in actibus suis. Unde dicit. Auicēna. 6°. naturaliū libro. 5. capitulo. 7°. sic. Verissime enim scimus q̄ harum virtutum altera impedit alteram: et aliquibus interpositis subiungit: sic. Quelibet enim virtus si non haberet aliquid: in quo coniungeret alij: non prohiberet aliam virtutem a sua actione. Ecce ergo q̄ fortis intēsio vnius virtutis in actione sua aliam virtutem impedit in actiōe sua. Quōto ergo potētia ha-

q. 12. huius quolibeti.

L. c. 50.

Secūda rō Ad intēsionē vnius potentie aie: alie impediuntur.

bet actum altioremtanto citius impedit in actu suo pro
pter minimā intensionē alterius virtutis in suo actu:eo q
od actum nobiliorisvirtutis requirit maiorconatus:si
ue intensio ipsius anime. Inter autez potentias appetē
siuas intelligēs est nobilior:et ideo inter potentias appe
tensiuas illa est que primo impedit in actu suo ppter ex
cessiuā intēsionē ipsius vegetatiue in actibus suis. Hūc
autem mos est q in somnis excessiue intendunt actus ipsi
us vegetatiue ad ipsam partez nutritiuam:ita q tantuz
fertur de conatu ipsius anime ad illā actionē q totaliter
retrahit ab actu intelligēdi:cum tamē possint remanere
in appetēsīōe interiori:que est per sensitiuas interiores:
que est appetēsīo inferior:q̄z appetēsīo intelligēdi. Si
cut enim videos q citius impedit homo ab actu veloci
ter ambulādi:q̄z ab actu ambulādi qualicunq; ita citius
impedit homo a nobili appetēsīone:que est appetēsīo
intellectualis:q̄z ab apprehensione minus nobili:que est
appetēsīo imaginaria:sic ergo ppter minimaz occupatio
nem ipsius anime circa regimen ipsius corporis in som
nis impedit ab actu intelligendi:q̄z non impediatur
ab actu imaginādi:q̄z bene ab ordine recto imagina
tionis:etiam impediat in somnis. Quod aūt vegetatiua
q̄ntum ad potētiā nutritiuā magis vigeat in somnis: do
cet experientia:et auctoritas. Experiētia docet hoc: q̄ ex
perimur digestionē magis cōfortari in somnis q̄z in vi
gilia. Docet etiaz hoc auctoritas. Dicit enim pbs primo
de somno et vigilia sic:opus suum sicit nutritiua particu
la in dormiendo magis:q̄z in vigilando nutrimt: et aug
emt tunc:magis scilicet animalia. Et sic ostensa est scda
ratio:quare visus liberi arbitrij impedit i somnis: q: hoc
est propter minimā occupationem ipsius anime circa regi
mē corporis q̄ntum ad actus nutritiue et augmentatiue.
¶ Itē intelligere nostri intellectus duz est corporis cor
ruptibilis forma dependet de lege cōmuni a ministerio vi
rtum sensitiuarū. Ratio aūt huius est:q: anima intelle
ctiua est per essentiā suā materie sensibilia idest corporis
humani:ideo nō exit in actum suum quie si intelligere ni
si etiam aliqua potentia sensitiua interior: sit in actu suo:
Et hoc docet nos experientia. Cuz enī sumus in actu in
telligēdi:semp sumus in actu intuēdi aliquod phātasma
vel aliquid in qō dirigit nos ipsum phantasma. hec autē
apprehensio est per aliquā sensitiuam interiorē. vnde er
go ratio quare intellectus in actu suo dependet ex actu ali
cuius sensitiue interioris:est quia anima intellectiua est for
ma materie sensibilis. ¶ Adhuc etiā est alia ratio ex par
te debilis actus intellectus:quaz fortē ex corruptione ipsi⁹
corporis. Et hoc ex his que huic corruptibilitati anne
xa sunt:q̄z sicut scribit in libro sapiēcie. Corpus qō corrū
pitur aggrauat animā:et ideo ppter sui debilitatē dū est
in hoc corpore corruptibili:oportet ipsum per actum or
dinatum alicuius sensitiue interioris ad intelligendum
quasi sensibiliter manu duci:sicut puero paruz instructo
oportet ostendi exemplaria protractiones in puluere: vt
per ista sensibilia:manu ducatur ad acquirendum intelle
ctualē cognitionem. Vnde Auicē expresse vult. vi⁰ natu
ralium lib. v. c. j. q̄ intellectus iuuat per imaginationez:
qō est intelligendum per ordinatum actum imaginatio
nis:q: inordinatus imaginationis actus nō iuuaret:sed
noceret sicut mala explicatio et protractiones in puluere: vt
magis puerreret intellectū discipuli q̄z dirigeret. De ista
cōclusione habemus tm vsq; nunc:q̄ noster intellectus
dum est in corpore corruptibili q̄ntum ad actum suū:qui
debet sibi ex naturalibus et de lege cōmuni dependere ex
ordinato actu ipsius imaginationis: vocādo hic imagi
nationē altissimam virtutez inter sensitiuas interiores:
que forte ppio nomine sm aliquos vocaret extimativa:
vel sm alios cogitativa. Nunc autem in somnis propter
ascensum vaporis fit inordinatus motus in ipsius spiritu
bus et subtilibus humoribus existētibus in organis in q
bus sunt ista phātasmata sicut in subiecto: et ideo in som
nis fit inordinatus motus phātasmatuz: et ideo q̄uis in
somnis imaginatio fortiter apprehendat:nō tamē in sua
apprehēsione mouet ordine recto:sed magis ordine trās
posito et nō recto: et ideo actus imaginationis non viget
in somnis q̄ntum ad rectitudinē illius ordinis qui requi
rit ad hoc:q̄ actus imaginationis viget ad actum intel
ligēdi. Et hec est tertia ratio quare intellectus impedit
in somnis cum homo pfecte dormit: et ex consequēti qua
re nō potest vsuz habere naturaliter liberi arbitrij. Vtrū
autē quelibet istarum rationuz per se esset sufficiēs causa
nō affirmo nec nego:sed dico aut q̄ quelibet istarū esset
per se sufficiēs causa illius impedimēti: aut q̄ iste tres sunt
simul vna sufficiens causa. Si autē contingat quandoq;
q̄ actus imaginatiōis in somnis sit ordinatus vel a cāu:
vel ex consuetudine: non tamen tm durat illa ordinatio:q̄
posset sufficere ad ita completū actum intelligēdi qui re
quirit ad vsum liberi arbitrij: maxime duabus aliis cau
sis impedientibus: que facte sunt in duabus rationibus
primis. Sic ergo concedo q̄ homo per naturā non potest
habere vsum liberi arbitrij in somnis: et precedenda est au
ctoritas Bernardi que fuit adducta p parte ista. ¶ Ad
illud qō arguebat in cōtrium potest solui tripliciter. Uno
modo dicendo q̄ si Salomon in somnis habuit vsum li
beri arbitrij: hoc nō fuit per naturā: sed per aliquod sup
naturale donū. Alio modo potest dici q̄ ipse nō meruit i
somnis: sed illud meritum qō in vigilia habuerat in som
nis fuit sibi ostensum. Vel potest dici sm alios q̄ ipse non
erat tunc precise dormiēs: sed quasi medius inter vigilan
tē et dormiētē. in tali autez statu homo potest habere per
naturam: q̄ntum nō ita plene vsum rationis. Sed iste ter
tius modus soluēdi nō placet mihi: q: homo tepide dor
miens: vel medius inter dormiētē et vigilantem: q̄ntum
possit habere aliqualiter interdū rationis vsum: nō tamē
potest ita complete per naturā habere tōtis vsum quod
sufficiat ad vsuz liberi arbitrij saltē plenū.

Nutritiua potentia magis viget i sōno q̄z i vigilia. Nō multum post hoc

Act⁹ intellect⁹ p sōtu isto dependet a ministerio sensuum

Tertia ratio

c. q.

Quare autez regrat iste ordo pro statu isto videas stepha. burlefer i 2ⁿ. q. p. logi. lib. sinularum.

Alueroys Auicen

Conclo qōnis

Ad arg⁹

Consequenter veniendū est ad quelibet spectā
teo ad scientiā practicaz: siue ad morum infor
mationē: quarum vna fuit de peccato per cō
parationē ad determinatā psonam: que fuit hec. Utrum
petrus peccauit quādo negauit christum. Quedam fue
runt de peccato per comparationē ad determinatum tē
pus. Quedam autē fuerunt de peccato nō per compara
tionem ad determinatam personam: neq; ad determina
tum tempus.

Qō. XVIII.

Primo ergo quero vtrum petrus pec
cauit quādo negauit christum.

Arg⁹

Et videt q̄ nō: sm enīz q̄ dicit beatus augu
stin⁹. 3. de libero arbitrio. Nulla culpa repre
hendi potest: vbi vi necessitas que dominat. Sed neces
sariū fuit petrum negare christum: sicut ostendam: ergo
in negādo non peccauit. probatio minoris. Christus pre
dixerat q̄ petrus negaret ipsum: sed ipse christus nō po
terat mētiri ergo nō poterat eē q̄ ipse petr⁹ negaret eū.

Contra Mat. 26. dicit q̄ petrus egressus foras fle
uit amare: et hoc fuit q: christum negauerat

In opp⁹

Nō fleuisset aūt ppter hoc amare: nisi vidisset se in hoc
peccasse: ergo petrus in negādo christum peccauit.

Ad istam questionē dicitur q̄ petr⁹ quā
do christum negā

R⁹

uit valde grauiter peccauit: q: in hoc magis dilexit vitā
suā q̄z bonorem dei. Cum ergo fuerit ille actus in ordina
tus procedens ab homine existēte in vsu liberi arbitrij
peccatum fuit non qualecunq; peccatū: sed valde graue
¶ Ad illud qō arguit in oppositū dicendo q̄ necessariū
fuit petruz negare christum: Dico q̄ falsum est: et cum tu
dicis q̄

dicis q̄ christus mẽtiri nõ poterat: dico q̄ verũ est. Unde ista duo simul esse nõ potuit q̄ christ⁹ hec ꝓdixisset intendo hec asserere: ⁊ q̄ illud non accidisset: ⁊ tñ dico q̄ ẽt posq̄ hoc christ⁹ dixerat ipſi petro q̄ negaret: ad huc erat in libertate ipſius Petri nõ negare: ãgius ergo ista ꝓsequentia esset necessaria. Christus dixit petro esse rendo q̄ negaret eũ: ergo negatio erat futura: nõ ꝓpter hoc tñ illud ꝓsequens: hoc est petrũ negare christũ erat necessarium. Bene.n. est aliq̄ necessaria ꝓsequẽtia: ⁊ tñ ꝓsequens nõ est necessariũ. ¶ Et si arguo vltra dicẽdo sic. Si antecedẽs est necessariũ: ⁊ ꝓsequentia necessaria: ꝓsequens est necessariũ. Sed posq̄ christus dixit q̄ petrus negaret eũ: ẽ ipm dixisset fuit necessariũ: ergo illud dixisse iam fuit ꝑteritũ: ergo si ꝓsequẽtia esset necessaria: ꝓsequens hoc est petrũ negare christũ fuit necessarium. ¶ Ad hoc rñdeo dicendo: q̄ antecedens aliq̄ põt esse necessariũ: ⁊ ꝓsequentia necessaria: tñ ꝓsequens nõ erat necessariũ: verbi gr̃a. Si deus ꝓscit te comesturz crastinu comedes crastina: ista ꝓsequentia est necessaria. Jtez si deus ꝓscit: nõ põt hoc non pescivisse: ⁊ tamen te comesturz crastino est futurz ꝓsequens: q̄ ita est futurz: sicut deus ꝓscivit futurz: sicut aũt deus ꝓsciuit futurz: ita prescivit q̄ cõtingenter esset futurz. Jta dico in proposito sicut deus ꝓdicit q̄ petrus negaret eũ: ita hoc ꝓdicendo intellexit: q̄ ꝓtingenter negaret eũ. Unde sicut erat ista ꝓsequẽtia bona: christus dixit: q̄ petrus negabit eũ: ergo petrus negabit eũ: ita erat ista ꝓsequentia bona: hoc prædicendo intellexit: q̄ petrus negabit eũ ꝓtingenter: ergo petrus negabit eũ ꝓtingenter: dico ergo q̄ petrus potuit christuz nõ negare: ⁊ posq̄ christ⁹ dixerat: q̄ petrus negaret eũ: nõ tamen potuerunt ista duo simul stare: q̄ christus hoc asserendo dixisset: ⁊ eum non negaturus esset.

Obiect⁹

Rñ⁹

Dico hac mã recurre ad. 38. ⁊. 39. di. 3. de infal libilitate dine scie ⁊ ꝓtingẽtia reruz.

Quonsequenter Tenendum est ad qõnes q̄ fuerunt pe peccato p cõparationẽ ad determinatuz tp̃s. Quarũ vna fuit de peccato p comparationẽ ad diem dñicam que fuit hec. Utrũ secularis q̄ non audit missam die dñico peccet mortaliter. Alia fuit de peccato p cõparationem ad tp̃s quadragesimale que sunt hec. Utrũ ieiunãs in quadragesima ꝑ peccato sit intungendũ q̄ iteruz ieiunet. ¶ Primo ergo ꝙro vtrum secularis q̄ nõ audit missaz in die dñico peccet mortal'r.

Qđ. 19. Arg^m.

Questio XIX.

Videtur q̄ð sic dicẽdum. n. de consecra. di. 1. missas. Sic missa die dñico secularibus totas audire specialiter ordine ꝓcipimus: ita vt ante benedictionẽ sacerdotum egredi populus non presumat: quod si fecerint ab episcopo publice cõfundantur.

In opp^m

Contra consuetudo videt esse in ꝓrarium. Multi eum sunt seculares q̄ q̄ñq̄ missam die dñico nõ audiũt: nõ tñ pp hoc mortaliter peccare reputant nec propter hoc ab episcopo confundantur.

Rñ⁹ Die dñico sclaris missaz nõ audiens aliquãdo mortal'r aliquãdo venialiter peccat nõnũ q̄s ẽt nõ cõmittit peccatũ.

Ad istã questionẽ Rñdeo q̄ nõ audire missam die dñico aliq̄ põt esse seculari mortale peccatũ: aliq̄n venale: aliq̄n nullũ peccatũ. Quãdo.n. hoc dimittit ex contemptu vel: vel interpretatiuo: tũc est peccatũ mortale ⁊ voco cõtemptũ interpretatiuũ cuz sine aliqua cã legitima ad nõ audiendũ missam diebus dñicis assuescit: ⁊ voco cãm legitimã: vtpote si corporali infirmitate detent⁹ fuerit: vel forte timeret inimicos: vel forte aliqđ aliud q̄ð ẽm rectũ iudiciũ legitima excusatio debebat appellari. Et talis ab epo publice debet ꝓfundi. Similiter tũc audire missam die dñico peccatũ mortale est sclari cũ hoc dimittit non pro aliqua spũali cãmec ẽt pro necessitate corporali: nec ẽt pro aliquo honesto titulo: verbi gr̃a: cum dimittit audire missaz die dñico: vt vadat ad spectacula: si hoc ex cõtemptu: vel ex cõsuetudine processit. Et q̄ talis peccet mortaliter probat p illud q̄ð habet de ꝑcra. di. 1. q. die. vbi dicit sic. Qui die solẽni ꝑ missio ecclesie quentu ad spectacula vadit excõicet. Cum.n. excõicatio fieri nõ debeat nisi pro mortali peccato planũ est q̄ talis mortaliter peccat. Et intelligendũ est si audire missam in die solẽni omittat pro videndis spectaculis ex ꝓsuetudine: vel cõtemptu. Tunc aũt est sclari peccatum venale nõ audire missam die dñico: cũ hoc omiserit nõ ex aliqua legitima cã: sed ex aliqua infirmitate mentis: sicut ex aliqua passione: vel ex aliqua pigricia: si tamẽ ad hoc ꝓsuetus non fuit. ¶ Tunc aũt sclari nullum est peccatũ: cũ hoc ex aliqua cã legitima omiserit. Unde dicit apparatus super illud verbũ. Missas die dñico sclaribus totas audire speciali ordine ꝓcipum⁹: sic hoc dico preceptũ esse: vnde cõtra preceptum facunt qui diebus dñicis missam non audiũt: nisi aliqua necessitas cogat: Per hoc patet quõ debet intelligi illud q̄ð ꝓmo arguit. ¶ Ad illud q̄ð arguitur sc̃dõ de ꝓsuetudine que est in ꝓrarium: dico q̄ ꝓsuetudo q̄ est ad irreuerentiã dei quãto plus durauit: tanto est detestabilior: ⁊ tãto magis debent conari supiores vt velociter extirpet. Dico ergo q̄ ꝙ ꝓsuetudo nõ excusat illos q̄ ista ꝓsuetudinem consequunt a mortali peccato.

Ad arg^m

Qđ. 20. Arg^m 6^m.

Qonsequẽter Querit vtrum ieiunans in quadragesima in peccato mortali iniungẽdum sit q̄ iterum ieiunet. Questio. XX.

Secũdũ

Videtur q̄ sic: q̄ homo obligat ad quadragesimale ieiunium: ergo tenet vez ieiunium soluere: aliter ab obligatione nõ deobligat: sicut solutio monete false debitorẽ nõ liberat. Sed ieiunũ obseruatuz in mortali peccato est ieiuniũ falsum: ergo ieiunans in mortali peccato nõ liberat ab illa obligatione: qua obligabatur ad ieiunium in quadragesimale ipe: videt ergo q̄ remaneat debitor ieiunij tanti tp̃is. Sic ergo est iniungendũ ei q̄ iterũ ꝑ tantum tp̃s ieiunet. ¶ Item si aliquis penitenti est iniuncta penitentia pro peccatis suis a confessore: ⁊ ipse antecẽs penitentiã expleat: iterũ peccatũ mortale incurrit: ⁊ in peccato mortali existens illã penitentiaz facit hec penitẽtia nõ est satisfactoria: imo adhuc debitor est illius penitentie: vnde sibi iniungendum est iterum: vt eam faciat: a simili dico de illo qui ieiunat in mortali peccato per tempus quadragesimale.

In opp^m

Contra facieno aliq̄d diuinũ preceptuz in peccato mortali nõ est illius precepti trãsgressor: ergo similiter ieiunãs in tpe quadragesimali ⁊ mortali peccato non est illius ꝓcepti trãsgressor: ergo nõ obligat iterum ad tñi tp̃s ieiunãdum: non est ergo sibi iniungẽdũ q̄ per tantum tempus iterum ieiunet.

Rñ⁹.

Ad istam qõnẽ Rñdeo q̄ ille q̄ ieiunat in q̄dragesima in mortali peccato ad tãtum tp̃s iterum ieiunãdum nõ obligat de necessitate salutis: sed ex quadã congruitate. Ad hoc.n. ẽ institutum ieiuniũ: vt p ipm ieiunium vicia cõpescant: ⁊ mens ad ꝓtemplationem eleuet: ⁊ homo in presenti virtutem recipiat: ⁊ in fine eternũ premiuz ꝓsequat. Et hec notata sunt in ꝓfatione in qua dr. Qui corporali ieiunio vicia cõprimis: mẽtẽ eleuas: virtutez largiris ⁊ premia. Jeiunãs aũt in charitate ad ista plene attingit: q̄ p suum ieiunium plene vicia compescit: hoc ẽ peccata mortalia ⁊ mẽtẽ sua ad deuz eleuat: ⁊ gratiã recipit: ⁊ p hoc opus meret augmẽtum spãle premij in vita eterna. Et ideo ieiunãs in charitate obseruat preceptum ẽm illud q̄ð ẽ: ⁊ ẽm principalẽ intentionẽ mãdãtoꝝ. Qui aũt ieiunat in peccato mortali q̃uis nõ obseruet: ipm ieiunij ẽm principalẽ intentionẽ mãdãtoꝝ obseruat preceptũ ẽm illud q̄ð est: ⁊ in hoc vitat penã vel augmẽtuz pene: q̄ð debet

Jeiuniũ ad qđ instituti ẽ.

transgressoribus illius precepti. ¶ Etiã existens in mortali peccato obseruat illud ieiunium: vel obseruare potest consequendo aliquid qđ disponit ad principalem intentionem mandantis: q̃ ipsum ieiunium quadragesimale obseruatum in peccato mortali in hoc q̃ per illud ieiunium caro affligitur: disponit se aliqualiter ad hoc: vt vt cia minus insurgant: disponit etiã se aliqualiter ad hoc vt mens eius clarescatur. Et ita aliquo mõ a remoto disponit se ad penitentiam veram: per quã homo virtutem a deo recipit: z premium substantiale meretur: quia ergo obseruans ieiunium quadragesimale in peccato mortali obseruat preceptum diuinum: z ꝑm illud qđ est actiã aliquo modo: z ꝑm illud qđ disponit ad principalem intentionem mandantis: que dispositio erat secundario intẽta a mandante: sicut potest trahi ab illa oratione: in qua dicitur. Deus qui z iustis premia meritorum: z peccatoribus per ieiunium veniam poebens. In primo notatur meritum eterni premij: qđ est principaliter intentum a precipiente. In secundo notatur dispositio ad penitentiam: per quam homo consequitur veniaz: que dispositio est intenta secundario a precipiẽte. Ideo dico q̃ ieiunio in quadragesima in peccato mortali nõ obligatur de necessitate salutis ad tantum tempus iterum ieiunandus: z ideo non est necessarium vt sibi iterum iniungatur: q̃ tamen tale preceptum non obseruat ꝑm principalem intentionem ipsius mandantis: ideo congruum esset: vt i tantum tempus iterum ieiunaret: z hoc sibi iniungere esset congruum: si ipse hoc facere vellet: q̃ si noluerit eõ pellendo non est: q̃ nõ est de necessitate salutis. ¶ Argumentum ꝓ parte illa concedendum est.

Ad opm.

Ad ꝓm argum **Ad illud** qđ arguitur primo in oppositum: dico q̃ talis non solum falsum ieiunium accipiendo ieiunium ꝑm illud qđ est: sed verum. Unde ad ieiunandum iterum non obligatur: tamen q̃ non soluit ieiunium ꝑm principalem intentionem mandantis: ideo dico: q̃ per illud ieiunium nihil de condigno meretur. Unde pro isto ieiunio nullum substantiale premium sibi debetur. ¶ Ad illud qđ arguitur secundo de illo qui explet penitentiam in peccato mortali: dico q̃ facer dos iniungens penitenti penitentiam: penam ad quaz obligabatur in purgatorio cõmutat in illam penam quã penitenti iniungit pro suis peccatis in hac vita soluendam: si penam condignam ꝑm iniunctum dei iniungit penitenti: z ita penitus remanet ligatus ad illam penam soluendam: q̃ si eam non soluit: nouum peccatum cõmittit. Si autem illam soluit in charitate existens absoluitur ab illa pena purgatorij: que per sacerdotem in istam cõmutata fuit: q̃ hec pena in charitate soluta: plene est satisfactoria. Si autem soluit eam in peccato mortali: tunc nõ absoluitur a pena purgatorij: que in istam per sacerdotem fuerat cõmutata: vnde quo ad hoc satisfactoria est a ligamine quo ligauerat eum sacerdos istam penaz sibi iniungendo absoluitur: vnde soluendo eam in mortali peccato transgressor illius precepti non efficitur: nec illaz penam de necessitate salutis iterum facere tenetur: z ita falsum in argumento supponebatur.

Adm tz fco. vbi supra z previde eũ.

Ad 2m Diffuse vide sco. in. 15. di. 4. q. 1. vbi ꝺ quarta z optime resoluit.

Oppm tz fco. vbi supra z previde eũ.

Consequenter veniendum est ad questiones que fuerunt de peccato non per comparationem ad determinatum tempus: neq; ad determinatam personam: que fuerunt due. Una. s. vtrum peccatum in spiritum sanctum sit peccatum ex certa malitia. Secũda vtrum peccatum omissionis consistat in aliquo actu. Primo ergo quero vtrum peccatum in spiritum sanctũ sit peccatum ex certa malitia. Qõ XXI.

Qõ. 21. Argm **Videtur** q̃ non: q̃ peccatum in spiritum sanctum est determinatum genus peccati: sed malitia circuit omne genus peccati: ergo non dicitur peccatum in spiritum sanctum qđ fit ex certa malitia: q̃ tunc omne peccatum esset peccatum in spiritum sanctum: qđ falsum est.

In opm. **Contrarium** videtur sentire magister li. 2. sententiarum. vbi tractat de peccato in spiritum sanctum: hoc est dis. 43.

Rñ. **Ad istã qstionẽ** Respondeo q̃ extenditur loquendo de peccato in spiritum sanctum: omne peccatum posset dici in spiritum sanctum: hoc est contra spiritum sanctum: quia e omne peccatum: qđ est contra patrem: z contra filium z cõtra spiritum sanctum: z omne peccatum qđ z est contra vnam personam: z contra omnes: quare trium personarum z vna bonitas: contra quã peccatur. Et sic peccatum in spiritum sanctum quandoq; est ex ignorantia: quandoq; est ex infirmitate: quãdoq; ex malitia. Ex hac. n. triplici radice contingit peccare: z hoc quod dicit philosophus. 5. ethi. q̃ peccatur ex ignorantia: ex passione: z ex electione. Potest etiam vocari peccatum in spiritum sanctum peccatum qđ est in male sentiendo de persona spiritus sancti: verbi gratia. Ut qui crederet q̃ spiritus sanctus esset creatura: q̃ non esset equalis patri z filio: z tale peccatum z peccatuz infidelitatis: z pót procedere ex ignorantia: z forte quãdoq; ex impetu alicuius surreptionis: z quãdoq; ex malitia. Tertio modo potest dici peccatuz in spiritum sanctum ratione motiua z ratione materie: z sic dicitur peccatum in spiritum sanctum spirituale procedens ex aliquo principio qđ per appropriationem est contra spiritum sanctum: z sic dicitur peccatum in spiritum sanctum spirituale procedens ex certa industria: dicitur autem hoc peccatum in spiritum sanctũ per appropriationem propter hoc q̃ materia eius z spiritualis: z ita per appropriationem respicit spiritum sanctum: z q̃ motiuum est contra illud qđ z appropriatur spiritui sancto: hoc est ꝓra bonitatem directe. Et sic possumus distinguere peccatum in spiritum sanctum a peccato i patrem: z a peccato in filium: ita vt dicamus peccatum in patrem: z peccatum qđ oritur ex impetu passionis inmanes: vel inflictes: z hoc est peccare ex infirmitate: z dicitur hoc peccatum per appropriationem quandam ꝓra patrem: q̃ oritur ex principio qđ directe opponitur potentie: que appropriatur patri. Et dicamus peccatum in filium: hoc est ꝓra filium peccatum qđ procedit ex ignorantia: hoc est eum ignorare aliquid eorum: quorum cognitio retraheret a peccato: z dicitur hoc peccatum in filium: q̃ oritur ex radice opposita scientie: que appropriatur filio. Sed dicimus peccatum in spiritum sanctum: peccatum scilicet qđ procedit ex certa malitia: propter hoc q̃ procedit ex radice directe opposita bonitati que appropriatur spiritui sancto: maxime vel cũ sit peccatuz circa materiam spiritualem. Hoc autem peccatuz de difficilioꝛ est remissibile q̃s peccatum in patrem vel in filium: q̃ peccatum quãto est magis voluntariuz: tãto reddit hominem magis indispositum aduenti ꝓsequendã ceteros paribus. Hic autem ita est q̃ ignorantia z passio diminuit de voluntario ꝑm q̃ voluntarium dicitur ꝓprie ab appetitu rõnali. Peccatum autẽ qđ procedit ex certa electione est maxime voluntarium. Et ideo peccatum in spiritum sanctum magis reddit hominem indispositum ad veniã ꝓsequendã q̃s peccatum in patrẽ: vel in filium. Remitti tamen potest hoc peccatum: z quandoq; remittitur: q̃ ꝑm q̃ dicit beatus Augustinus in libro retracta. c. 18. De quocunq; pessimo in hac vita ꝓsistente non est vtiq; desperãdũ. Unde si loquamur de peccato in spiritum sanctum isto modo non debet dici irremissibile: quia non possit remitti: vel q̃ nunq; remittatur: sed q̃ maxime reddit hominem indispositum ad suscipiendã remissionẽ. ¶ Quarto modo potest dici peccatum

Dctũ i spũm scũm põt dici ꝙdruplr.

Peccare triplr cõtingit c. 12.

Distiet õ pcti i patrẽ: filiũ: z spũm sanctum

Dctũ i spũm scũm quare dicat irremissibile

Est ẽt irremissibile: quare opponit directe principio remissionis in remittere: ut sẽt. n. 2

deo misericordiaz z solum dat ei in/stitiaz: h mãjãtũ ẽ cũ despatiõe hic sco.t.43. di.2.q.1.

p.e.s.c.

catum in spiritum sanctum: peccatum procedens ex certa electione circa materiam spiritualem: in quo deus p̃uidit hominem moriturum: z dicitur hoc peccatum: peccatum in spiritum sanctum: z ratione principij a quo procedit: z ratione materie circa quã est: z ratione ipsius finalis impenitentie concomitantis: q̃ ex quo deus p̃uidit hominem in illo peccato moriturum: z de illo peccato finaliter non penitebit: z sic loquebatur beatus Augustinus de peccato in spiritum sanctum sub nomine peccati ad mortem. primo libro retracta. c. 18. vbi dicit sic: alio loco peccatum fratris ad mortem: de quo dicit Johannes apostolus. Non pro illo dico vt roget quis: ita diffinit: vt dicerem peccatum fratris ad mortem pura esse cum post cognitionem dei per gratiam domini nostri ihesu christi. Quisq; oppugnat fraternitatem: z aduersus illam gratiam qua reconciliatus est deo inuidentie facib⁹ agitatur: quod quidem non confirmauit: quoniam h̃ putare me dixi. Sed tamen addendum fuit si in hac tam scelerata mentis peruersitate finierit hanc vitam. Ihesus Augustinus in enchi. 40. 7. c. dicit sic. Qui i ecclesia remittit peccatum non credens contemnit tantam munera largitatem: z in hac obstinatione mentis diem clausit extremum: reus est irremissibili peccato in spiritum sanctum: in quo christus peccata dimittit. Ex his auctoritatibus patet q̃ si loquamur de peccato in spiritum sanctum ſm q̃ de illo dicit saluator Matthei. 12. q̃ non remittetur neq; in hoc seculo: neq; in futuro q̃ debet apponi ista conditio. Si deus p̃uidit ipsum in illo peccato moriturum. Sic ergo patet q̃ si peccatum in spiritum sanctum accipiatur: tertio modo vel quarto modo q̃ est peccatum procedens ex malitia ſm q̃ malitiam vocamus certam electionem non alleuiatam ex aliqua ignorantia: vel infirmitate.

Ex li⁹ de sõno z vigilia i p̃n cipio.

Ad arg^m Ad illud q̃ arguitur in oppositum: q̃ malitia circuit omne genus peccati: dico q̃ verum est ſm q̃ malitia nominat quancunq; carentiam boni debiti. sicut enim ignorantia malitia quedam est: z infirmitas: z etiam malitia quedam est: sed ſm q̃ malitia nominat circa defectibilitatem voluntatis non cum aliquo diminute de voluntario: sic non est verum: q̃ quod cunq; peccatum procedat ex malitia: sed solum illud q̃ dicitur esse peccatum ex certa electione quod dicimus esse peccatum in spiritum sanctum: cum est circa materiam spũalẽ: maxime si de⁹ in illo p̃uidit hominem moriturũ.

Q. Onsequenter Queritur vtrum peccatum omissionis consistat in aliquo actu.

Questio. XXII.

Q.d.22. Arg^m. Θ. Videtur q̃ sic. q̃ peccatum ita est voluntarium: q̃ si non sit voluntarium non est peccatum: ergo omne peccatum consistit in actu voluntatis.

In opp^m Contra Jacobi. 4. Scienti bonum facere: z non facienti peccatum est illi. Sed non facere bonum q̃ homo scit facere nõ est aliquis actus: ergo nõ oportet q̃ peccatum omissionis consistat in aliquo actu.

Rñ^o Ad istam q̃stionem Respondeo q̃ peccatum omissionis consistere in aliquo actu: potest intelligi tripliciter. Uno modo ita q̃ peccatum omissionis essentialiter dicat aliquem actum. Alio modo ita q̃ dicat aliquem actum materialiter. Tertio modo ita q̃ de necessitate p̃supponat aliquem actũ tanq̃ sui causam causalitate effectiua. Primo modo non potest dici q̃ peccatum omissionis consistat in aliquo actu: q̃ nullum peccatum essentialiter dicit actum accipiendo essentialiter pro formaliter. Sicut enim in vna questione mea disputata fuit declaratum. Peccatum formaliter loquendo est carentia boni debiti

Potñ o missiõis i aliquo actu p̃sistere tripl̃ intelligẽ.

in voluntate ſm. n. q̃ dicit beatus Augustinus in libro de ciuitate dei. Mali nulla natura ẽ: sed amissio boni nomen accepit. Unde illud q̃d formaliter peccatum ẽ in peccato cõmissionis est vel carẽtia obiecti debiti: vel carentia debite circũstantie in actu: vel carentia relationis ipsius actus in finem debitum. Illud autem q̃d formaliter peccatum est in peccato omissionis est carentia debiti actus pro illo tempore: vel pro illo loco: quo debebatur haberi. Sic ergo patet q̃ peccatum omissionis nõ consistit in aliquo actu: ita q̃ formaliter dicat aliquem actum. ¶ Nec etiam potest dici q̃ consistat in aliquo actu materialiter: ita q̃ oporteat semper aliquem actum esse subiectum ipsius omissionis. Sic enim peccatum ipsius omissionis non distingueretur a peccato ipsius cõmissionis: q̃ ibi semper ẽ aliquis actus pro materia subtracta illi deformitati: que formaliter est peccatum. Si ergo in peccato omissionis semper oporteret reperire aliquem actum subtractum ipsum omissioni: que formaliter est peccatum: tunc peccatum omissionis esset peccatum cõmissionis: q̃d falsum est. Preterea peccatum omissionis est carentia actus debiti. Illud autem non est natus esse subiectum carentie actus debiti: q̃d non erat natum esse subiectum actus debiti: q̃ circa idem nata sunt fieri potentia z habitus: sed actus non est natus esse subiectum illius actus: cuius omissio est peccatum: imo ipsa voluntas nata est esse subiectum illius: ergo nullus actus natus est esse subiectus ipsius omissionis: quã dicimus esse peccatum omissionis: sed ipsa voluntas illius est subiectus. Uel potest etiam dici q̃ de necessitate non p̃supponat aliquem actum tanq̃ sui causam causalitate effectiua nisi naturalem appetitum finis: in cuius virtute mouet se voluntas ad alia velle bona vel mala ſm quod dicit Anselmus de casu diaboli. Si. n. sic de necessitate p̃supponeret aliquem actum: aut iste actus de necessitate causaret istam omissionem: aut non: si de necessitate causaret istam omissionem: tunc esset actus malus: quare bonus actus non causat de necessitate aliquod peccatum: z sic sequeretur aut q̃ omissio actus debiti non esset formaliter peccatum: aut q̃ quecunq; peccaret peccato omissionis de necessitate peccaret duobus peccatis. Et forte ſm aliquos sequeretur determinate q̃ ipsa omissio actus debiti non esset formaliter peccatum: sed tantummodo haberet rationem peccati illa cõmissio ordinata: que de necessitate causaret istam omissionem: q̃ ſm illos cum homo voluntarie aliquod crimen cõmittit ad quod de necessitate sequitur aliud quod inordinatum est: tota ratio culpabilitatis videtur esse i primo actu. Unde dicit beatus Augustinus. 2. contra Faustum de ipso Loth qui cõcubuit cum filiabus suis: q̃ culpandus est: non tamen quantum ille in cestuo: sed quantum illa merebatur ebriatus. Similiter dicunt isti si aliquis faceret deus facit aliquã actum inordinatum: ad quem de necessitate sequitur impossibilitas dicendi missam illo die: quo eam dicere tenetur: dicerent isti q̃ ipsa omissio misse non esset formaliter peccatum: quia esset aliquid necessarium. Sed tota ratio peccati esset in illa cõmissione inordinata: que de necessitate ipsam omissionem causaret: si ergo dicunt ipsi omissio actus debiti de necessitate semper p̃supponeret aliquem actus modo predicto: tunc nunq; ipsa omissio formaliter esset peccatum quod falsum est. Utrum autem illa ratio valeat vel non: non diffinio. ¶ Si autem dicat q̃ de necessitate p̃supponit aliquem actum deliberatiuum: qui tamen actus de necessitate non causat ipsam omissionem: quãuis de necessitate p̃supponatur ab eo: sicut videmus q̃ velle hoc modo necessitate p̃supponit aliquam cognitionem: z tamen cognitio non causat de necessitate velle hoc. Si sic dicas: ẽ contra hoc arguitur sic. ille. n. actus quem de necessitate p̃supponeret ipse

omissio aut esset bonus bonitate morali: aut malus malitia morali: extendendo bonitatē moralē ad omnez actū qui est fm rectum iudicium rationis: z malitiam ad omnem actum deliberatiuum qui non est fm iudicium rationis: ex quo esset aliud actus ab actu naturali ipsius voluntatis. Si esset malus malitia morali sequeretur inconueniens: quod tam supertius tactum est: videlicet aut q̄ omissio non esset formaliter peccatum: aut q̄ peccans peccato omissionis semper peccaret duobus peccatis omittendo: z committendo quod falsum videtur. Si autem ille actus esset bonus bonitate morali: tunc malum culpe de necessitate dependeret ab aliquo bono morali: quod falsum est: quātūs de necessitate dependeat ab aliquo bono nature: ergo vt videtur peccatum omissionis non consistit ex necessitate in aliquo actu: ita q̄ oporteat eum semper presupponere aliquez actum tanq̄ sui causam causalitate effectiua: siue de necessitate inferente ipsam omissionem siue non. ¶ Hoc idem pro alio modo sic: peccatuz omissionis est carentia actus debiti voluntate pro tempore z loco quo debebat haberi: sicut autem in potestate voluntatis existentis tantūmodo in actu naturali volendi finem est exire in aliquē actum debitum ad consecutionem finis: ita in potestate ipsius est non exire in actum illuz: sed non exire ip actū debitum pro tempore z loco: quo debitum est: est peccatum omissionis: ergo voluntas peccare potest peccato omissionis non presupponēdo de necessitate aliquem actū nisi naturalem actum ipsius voluntatis quo vult finem. ¶ Ex predicto patet q̄ non oportet peccatū omissionis semper presupponere aliquem actum deliberatū bonū: vel maluz malitia vel bonitate moralimee consistit in aliquo actu materialiter qui sit subtractus deformitati in omissione: nec est aliquis actus formaliter. ¶ Argumentum pro parte ista concedendum est.

Ad op^m. Ad arg^m Ad illud quod arguitur in oppositum: dico q̄ nō tantūmodo dicitur voluntarium aliqd a voluntate efficiente: sed etiam a voluntate omittente: eo q̄ in potestate voluntatis erat: nō omittere illum debitum actum: z sic peccatum omissionis est voluntariū.

¶ Explicit primum quolibetum.
¶ Incipit secundum quolibetum.

IN nostra disputatione generali queritur aliqua de deo: z aliqua de creaturis. Questionuz autem que fuerunt de deo: quedam fuerunt de deo fm se quedaz rationem humane nature sibi vnite. Questionum autem que fuerunt de deo fm se: vna fuit de diuino intellectu que fuit hec. Utrum in deo sit intellectus practicus. Quedam fuerunt de dei potentia que fuerunt septē: quarum vna fuit: vtrū deus possit mouere aliquid corpus localiter motu recto ab oriente in occidentem in instanti. Alia fuit vtrum deus accidentia parita possit conuertere in accidentia corporis sui sicut substantia in substantiam. Alia fuit vtruz deus posset creare inter se: z supremā creaturam aliam nobiliorem. Alia fuit vtrum deus posset facere aliquam creaturam infertorem materia prima. Alia fuit vtruz deus possit non predestinare illū qui predestinatus est. Alia fuit vtrum filius dei potuisset assumere corpus sine anima. Alia fuit vtruz persona filij dei posset simul assumere plures naturas hūanas. Alia questio fuit de deo p cōparationē ad potētiā generādi q̄ fuit hec. Utrū b sit vera: Deus non genuit deum.

Qū. 1. INter questiones ergo que fuerunt de deo quero primum: vtrum in deo sit intellectus practicus.

QVidetur q̄ non: quia intellectus practicus dictat hoc esse faciendū vel non faciendum. Sed diuina voluntas non potest discordare a dictamine sui intellectus: ergo si diuinus intellectus dictaret animam antichristi esse creandam: diuina volūtas non posset velle non illam creare. Et sic diuina voluntas de necessitate vellet ipsam producere: qō falsum est. Arg^m

CONtra scientia dei est factiua rerum: sed talis scientia est practica: ergo est in deo scientia practica: sed scientia practica est in intellectu practico: ergo in deo est intellectus practicus. In op^m.

Ad istam qōnē Respondeo quot in deo est intellectus practicus: nō tamē eo modo practicus: quo in nobis. ¶ Ad cuius intellectuz sic procedendum est. Primo enim distinguendū est de intellectu speculatiuo. Secundo de practico. Tertio ponenda est differentia inter maxime speculatiuū: z maxime practicū. Quarto ponenda est conuenientia. Quinto ex predictis declarandum est in deo esse intellectum speculatiuum. Sexto declarandum est in deo esse aliquo modo intellectum practicum. Septimo declarādum est non esse in deo intellectum practicum eo modo quo in nobis. Rñ^o. De articulatione qōnis

¶ Quantum ad articulum primum: dico q̄ duplex est intellectus speculatiuus vnus qui est speculatiuus circa materiam speculatiuam: z iste est respectu rerum que non sunt opera nostra: nec nostre dispositionis: hoc est propter scire: z non propter operari: z iste est purus speculatiuus. Quo autem ista sit patet: quia intellectus pure speculatiuus est eorum: quoruz est scientia pure speculatiua: z propter illum finem propter quem est scientia pure speculatiua. Sed scientia speculatiua est eorū que non sunt opera nostra: nec nostre dispositionis: z hoc propter scire z non propter operari sicut declarabo: ergo intellectus pure speculatiuus est eorum que nō sunt opera nostra: nec nostre dispositionis: z hoc propter scire: z non propter operari. Primo: patet per auctoritatem Auicēne primo Methaphysice capitulo primo. Ubi dicit sic. Speculatiue sunt ille in quibus queritur perfici virtus anime speculatiue per acquisitionē intellectiue in effectu: z per adoptionem scientie imaginatiue: z credituе de rebus que non sunt opera nostra: nec nostre dispositionеs. In his ergo finis est certitudo scientie z opinionis. Et sic patet quid est intellectus pure speculatiuus. Est z alius intellect^s speculatiuus circa materiā practicam: z sic intellectus speculatiuus est qui speculatur operabilia: non propter operari: sed propter scire tantū: z iste non differt a practico nisi in fine. Unde de isto intellectu speculatiuo potest intelligi quod dicit philosophus tertio de anima q̄ intellect^s practicus differt a speculatiuo in fine. Dic autem intellectus speculatiuus per quandam extensionem fit practicus. Si enim nō philosophus in scire: sed vlterius retrahatur sua speculatio ad operare: tunc fit practicus. Unde de isto speculatiuo potest intelligi illud quod vult philosophus tertio de anima q̄ intellectus speculatiuus per quandam extensionem fit practicus: sic ergo habemus duplicem intellectum speculatiuum scilicet speculatiuum circa materiam speculatiuam: z speculatiuum circa materiam practicā. Et hec de primo articulo dicta sint. Primus articulus Intellect^s speculatiu^s duplex

¶ Consequenter distinguendum est de intellectu practico. Dico ergo q̄ vno modo intellectus practicus est circa materiam practicam: z sic intellectus practicus est qui speculatur res que sunt opera nostra: vel nostre dispositiones: non propter scire tantuz: sed propter opus vel actionem. Et hoc patet sic. Intellectus enim practicus ex respectu eorum: quorum est scientia practica: sed scientia practica est eorum que sunt opera nostra: z nostre dispositiones: z hoc cum speculatur res Secdo articulus Dico vbi notitia practica recurrit ad sco. q. 4. plogi sententiarum

tur reo illao propter operationem vel propter actionez ergo intellectus practicus est rerum que sunt opera nostra: nostre dispositiones cum speculatur reo illao propter operationem vel actionem. Probatio minoris. Dicit enim Auicen. primo metaphysice siue capitulo primo qp practice sunt illeiꝰ quibus primus quertt perfici virtuo anime speculative per adoptionez scientie imaginative t creditiue de rebus que sunt opera nostra. Ad hoc vt secundario proueniat plectio virtutis practice in moribus. Est etiam dare intellectum practicum circa materiam speculatiuā: cum intellectus speculatur aliqua que non sunt opera nostra: nec nostre dispositiones: ad hoc vt in suo opere dirigatur. Et hoc modo est practicus intellectus ipsius medici cum aspicit ad influentiā corporum celestiū: hac intentione vt melius sciat proportionare medicinam: quam intendit dare alicui egroto propter egritudinis curationem: sic ergo habemus duplicem intellectum practicum scilicet: practicum circa materiam practicam: t practicum quandoq; circa materiam speculatiuam. Practicus autez circa materiā practicam maxime est practicus: quia habet materiam practicā t finem practicum. Ille autem qui est intellectus circa materiā speculatiuam: t propter scire tantum: ille est maxime speculatiuus. Et hoc de secundo articulo dicta sint. ¶ Consequenter ponenda est differentia inter maxime speculatiuum: t maxime practicuz. Differūt autem in hoc qp maxime speculatiuus est circa materiam speculatiuaz. Maxime autem practicus circa materiam practicum: hoc est dictu qp maxime speculatiuus est respectu eorum que nō sunt opera nostra: vel nostre dispositiones. Practicus autem est respectu eorum que sunt opera nostra: vel nostre dispositiones. Differunt etiam in hoc qp speculatiuus ē propter scire: ita qp non ꝓpter opus vel actionē. Et hoc patet quia ſm pbz secundo metaphysice. Theorice finis est veritas. Practicus autem ē propter opus. Unde philosophus dicit primo metaphysice. Oꝝ finis scientie practice est opus. Videntur etiam differre in hoc qp speculatiuus principaliter est circa vniuersalia: quātus etiā pōt esse circa singularia. Econuerso autem videtur esse de practicis principaliter videtur esse circa singularia: quāmis etiam considerat vniuersalia: vt ea applicet singularibus. Oꝝ autem practicus principaliter speculatur singularia: hoc est qp ex principali intentione ꝯz vniuersalia: patet sic: quia practicus est propter opus: operationes autem sunt circa singularia ſm philosophum in ethicis: ergo videtur qp intellectus practicus ex principali intentione: intendit cognitionem singularium ꝯz vniuersalium. Hoc etiam potest probari per quedam dicta philosophi tertio de anima. Dicit enim ibi qp hec duo videtur rationabiliter mouentia appetitiuo t intelligēna practica. Dicit etiam in eodem libro qp opinio mouet non ſm qp est vniuersalis: sed supple ſm qp est singularis. Ex quibus sequitur qp intellectus practicus maxime est circa cognitionem singularium. Differunt autez in hoc qp speculatiuus non dictat aliquid agendum vel fugiendū. vnde dicit philosophus tertio de anima qp speculatiuus non precipit fugere: aut imitari. Practicus autez dictat hoc esse faciendum: vel non faciendum: vel hoc esse imitandum: aut fugiendum ſm qp vult philosophus tertio de anima. Et sic posite sunt quattuor differentie inter intellectum maxime speculatiuum. Et ꝟ de tertio articulo dicta sufficiant. ¶ Quarto ponenda est conuenientia. Dico ergo primo qp conueniunt in hoc qp eadem possunt. Eadem enim est potentia qua intelligimus nō operabilia a nobis: t ea que dependent ex opere nostro. Secundo dico qp conueniunt in hoc: qp vterq; speculatur: quāmis vnus speculetur propter scire: alius vt inde proueniat operatio. Unde philosophus secundo metaphysice dicit qp speculantur practici: t in eodem libro dicit. Et enim si quo modo se habent intendunt: non tamen ſm se sed ſm aliud. Tertio cōueniunt in hoc qp speculatiuus affirmati vel negat quemadmodū t practicus quāmis propter finem alium. Et hec de quarto articulo dicta sint. ¶ Quinto ex predictis declarandū est in deo esse intellectum speculatiuum. Sicut enim dictum est supra. Intellectus speculatiuus est respectu rei que nō dependet ex opere intelligentis propter veritatem t non propter opus. Certum autem est qp diuinus intellectus essentiam suaz intelligit: que a nullo: nec a se: nec ab alio est factibilis: t intelligit ipsam propter semetipsum: quia t si nullam creaturam nunqz produxisset: nec productura esset: tamen ita perfecte intelligeret essentiam suam sicut modo: ergo diuinus intellectus intelligendo essentiam suam speculatiuus est. Et ꝟ de quinto articulo dicta sint. ¶ Sexto declarandum est in deo esse aliquo modo intellectum practicum. Diuinus enim intellectus intelligit creaturas productibiles ab eo: vt eas in actu producat: quātus productio ipsarum creaturarum sit propter deum: sicut propter finem: quia sicut dicit sapiens: Omnia propter semetipsum operatus est dominus: intelligit etiam dispositiones creaturarum: vt eas disponat: conseruet t gubernet: cum ergo intellectus practicus sit respectu rerum operabilium ab intelligente: vt inde proueniat opus: sequitur qp aliquo modo oportet ponere intellectum practicum in deo. Item Augu. primo libro de libero arbitrio ponit legem eternam: que summa ratio nominatur: cui semper obtemperandum est: Et postea dicit in illa temporali scilicet lege nihil est iustum atq; legitimum: quod non ex hac sibi homines deriuauerunt. Lex autem videtur spectare ad intellectum practicum. hinc ergo in deo oportet ponere aliquo modo intellectū practicum. Item sapientie septimo dicit sapiens. Omnium artifex docuit me sapientiā: t ibi loquitur de sapientia increata. Ideo aūt videtur respicere intellectum practicum: ergo in sapientia increata que deus est: est intellectus aliquo modo practicus. Item dicit beatus Augustinus libro. 83. q. questione. 46. Sic sunt nāq; idee principales quedam forme: vel rationes rerum incommutabiles que ipse formate nō sunt: ac per hoc eterne: ac semper eodez modo se habentes: que diuina intelligentia cōtinentur: t cum ipse neq; oriantur: neq; intereant: ſm eas tamen formari dicitur qd oē oritur: t interire potest. Ideo ergo in deo sunt rationes factiue creaturarum: ergo in deo sunt idee practice. Idee autem practice respiciunt intellectum practicum: ergo in deo aliquo modo est intellectus practicus. Et hec de sexto articulo dicta sufficiant. ¶ Septimo declarandum est: non esse in deo intellectum practicum eo modo quo in nobis. Diuinus enim intellectus practicus est respectu creaturarum: eo qp omnes creature a deo facte sunt: t ab ipso conseruantur. Unde per comparationem ad ipsum deum omnes creature sunt artificiata quedam: t comparantur ad deum sicut artificiatum ad artificem. Quapropter de sapientia increata dicitur sapiētie septimo. Oꝝ est artifex omnium. Intellectus autem noster non est practicus respectu omnium creaturarum: quare ea que naturalia dicuntur non comparantur ad nostrum intellectum: sicut artificiatum ad artificem: non enim dependent ex opere nostro. Item intellectus noster cum maxime practicus est: non tantummodo proponit voluntati ipsum operabile. Sed etiam ipsam voluntatem determinat ad opus: non determinatione voluntatem necessitāte: quia sicut

Tertius articulus Quattuor die inter maxie practicuz t maxie speculatiuum

T. c. 3. in plogo

Et i plogo meta.

T. c. 49.

T. c. 58.

T. c. 46.

T. c. 48. Quart° articulus In trib° cōuenūt speculatiuo t practico

T. c. 3.

Quint° articulus

Sextus articulus

Prouerbioꝝ. 16.

Septim° articulus

declaratum fuit in quadam questione disputata: voluntas nostra in operando potest se mouere contra dictamē intellectus. Sed intendo dicere q̄ determinat voluntatem determinatione inclinante: cui tamen inclinationi nostra voluntas resistere potest. Quia enim intellectus practicus artificis dictat ipsi artifici q̄ lapideo ponendi sint inferius: et ligna superiꝰ ponit artifex lapideos inferius: et ligna superius. Item quia dictat sibi practicus intellectus: quia iste lapis est melius situatus in isto loco: et alius in alio: ideo ipse artifex situat istum lapidem in isto loco: et alium in alio loco. Unde si queratur ab artifice quare illas partes sic disponit: dicet q̄ ratio sic sibi dictabat debere fieri. Sic ergo artifex illas partes ordinauit: quare intellectus sibi dictabat bonum esse illas partes sic ordinari. Non sic autem possumus dicere de deo in productione creaturarum. Verbi gratia. Ponam⁹ exemplum de productione mundi: non enim debemus dicere q̄ deus creauit mundum: quare intellectus dictabat sibi q̄ bonum erat mundum creari: sed quare volebat mundum creari: ideo intellectus dictabat sibi q̄ bonū erat mundū creari: ita q̄ intellectus non determinauit voluntatem ad hoc volendum: sed voluntas determinauit intellectum ad hoc dictandum. Sic ergo prius ſm nostram rationem intelligendi fuit diuinum intellectum proponere voluntati factionem ipsius mundi non dictando hoc debere fieri: vel non debere fieri. Secundo fuit diuinum velle facere mundum. Tertio intellectū dictare q̄ bonum erat mundum fieri. Et dico q̄ iste ordo non est ſm rationem intelligendi: quia diuinus intellectus ab eterno proposuit: vel vt melius dicam: ostendit mundi factionem. Et diuina voluntas ab eterno voluit vt mundus in tempore fieret: et diuinus intellectus ab eterno dictauit q̄ bonum erat mundum in tempore fieri. ¶ Qð autem ipse deus non voluerit mundū producere: quia intellectus suus dictabat q̄ bonū erat mūdum producī: sed econuerso videtur posse probari primo per auctoritatem apostoli ad Romanos nono. Qui opera ipsius dei circa creaturas videtur reducere in ipsam diuinam voluntatem sicut in rationez primam. Unde dicit. Cuius vult miseretur: et quem vult indurat. Voluntas ergo dei est rectitudo prima. Unde si linea tra hitur ad regulam rectam dicemus lineam esse rectam: quare tracta est ſm regulam rectam: non econuerso. Ita si operatio alicuius creature manet a diuina voluntate non dicemus rectum fuisse deum hoc velle operari: quia rectum erat ꝺ operari: sed ideo dicemus ꝺ operari rectū fuisse: quare deus volebat ꝺ operari: cuius voluntas semper recta est. Preterea si ideo deus voluit mundū creare: quia intellectus suus dictabat sibi q̄ bonum erat mūdum creari quereretur vltra quare intellectus suus dictabat q̄ mundum creari erat bonum: et respondetur q̄ mundum creari erat bonum. Et si quereretur vltra quare mundum creari erat bonum: forte non posset responderi: nisi quia deus volebat mundum creari: ergo quia deus volebat mundum creari: ideo diuinus intellectus dictabat q̄ bonum erat q̄ crearetur. Preterea si ideo deus voluisset mundum creare: quare intellectus suus dictabat: q̄ bonum erat q̄ crearetur: tunc intellectus non potuisset hoc modo dictare: quia mundū creare non potuisset non bonum esse: ergo cum voluntas diuina non possit discordare a dictamine sui intellectus: tunc voluntas diuina non potuisset non velle creare mundum: et si sic creasset mundum de necessitate i qð falsum est: quia potuit mundum non creare: sic ergo patet q̄ in deo non est ponere intellectum practicū eo modo quo in nobis.

Q.d.35.

Quare i ꝓtigētibꝰ intellectus diuinꝰ ſc. quit voluntatis ex sco. 39. d. primi.

Ad hoc vide sco. in. 38. d. ꝑmi ꝑ totā

Argumētum autem q̄ probat in deo esse intellectum practicum procedit de intellectu practico secundum q̄ in sexto articulo expositum est.

Argumentum autē ad oppositum ꝓbat in deo nō ee intellectū practicū ſm q̄ intellectus practicus dicitur qui determinat voluntatem ad operandū. Intelligēdo sic. Qꝺ ideo voluntas rem imperat: quia intellectus sic dictat imperandū: et sic verum est: quia in deo non est ponere intellectum practicum respectu creationis mundi: ſm q̄ in septimo articulo declaratum est. Sed vtrum isto modo sic intellectus practicus in deo respectu remunerationis iustorum et respectu dānationis reproborum. Forte vellent dicere aliqui q̄ sic. Dicerent enim multi q̄ intellectus diuinus dictat q̄ iustum est animam recedentez a corpore in gratia habere vitam eternam: et quare dictat q̄ iustum est animam recedentem a corpore in peccato mortali eternaliter puniri: ideo deus vult illam eternaliter puniri: et ita dicerent isti q̄ non sic est intellectus practicus in deo respectu creationis mundi: sicut respectu remunerationis iustorum et dānationis reproborum. Sed hoc ad presens sub dubio potest omitti. Et sic potest videri solutio ad argumenta ad vtranq; partem. Questio XI. Q.d.11.

Quesequenter veniendum est ad questionem q̄ fuit de dei potentia. Inter quas primo ponatur ista. Utrum deus posset mouere aliquod corpus localiter ab oriente in occidentem motu recto in instanti.

Videtur q̄ sic. Dicit enim philosophus septimo physicorum. Si tanta virtus mouet aliquid mobile i tanto spacio: et in tanto tempore: ꝺupla virtus mouebit illud mobile per illud spacium in dimidio illius temporis: ergo et maior in minori tempore: ergo infinita in non tempore: sed potentia dei infinita est: ergo posset mouere mobile ab oriente in occidentem in non tempore. Arg^m. 7. c. 35. et inde

Contra philosophus quinto physicorum vult q̄ medium est in quod natum est primū pertingere mutans q̄ꝫ in quod vltimum mutat: hoc est dicere q̄ medium est: quod primum attingitur a mobili q̄ꝫ extremum: ergo si deus moueret aliquid corpus ab oriente in occidentē in non tempore: oporteret q̄ prius esset in medio inter orientem et occidentem q̄ꝫ in occidente. Sed prius et posterius non potest esse nisi in tēpore: ergo deus non posset mouere aliquid corpus ab oriente in occidentē in non tempus. In op^m. 7. c. 22.

Ad istam q̄stionem Respondeo q̄ deus posset transferre aliquod corpus ab oriente in occidentem in instanti. Et magis dico transferre q̄ꝫ mouere: quare ex vsu loquēdi hoc nomen motus imponitur ad significandum transmutationem non subiectam ipsi actioni: que est continuitas successiua: et sic ponere motum esse in non tempore loquendo de tēpore large dicto: includeret contradictionem: et ideo ad admouendam controuersiam que posset oriri ex nomine: dico q̄ deus posset transferre aliquod corpus ab oriente in occidentem in instanti sine omni successione durationis. Et ꝺ declaro sic. Scōm enim cōmentatorem super quarto physicorum. Successio est in mutatione vel ex translatione: vel ex resistentia mobilis ad motorem vel medij ad motorez: vel ratione vtriusq;. Et sub resistentia ipsius medij: puto q̄ debeat comprehendi diuersibilitas spacij per comparationem ad illuminationē Rñ^o. c. 7. i fine Successio in motu ex ꝺ ꝺ cuerut

tationē virtutis in motore: quia si nulla alia resistentia esset nisi tantūmodo ipsū diuersibilitas spatij: ⁊ limitatio virtutis i motore: adhuc nō posset motor ipsum mobile transferre per aliquod spatiū in instanti. Unde ipse angelus propter hoc q̄ est virtutis limitate non potest transferre semetipsū ab oriente in occidentem per ipsum spatiū medium transeundi in instanti: cū tamen medius non resisteret sibi: nec ipse sibi: ⁊ ita nulla esset rō successionis: ⁊ mox in illa translatione nisi diuersibilitas spatij: ⁊ limitatio virtutis i ipso angelo mouente se. Cum ergo ipsum medium non posset resistere diuine virtuti: nec etiā corpus mobile: ⁊ diuina virtus limitata nō sit: cum sit infinita in vigore: sequitur q̄ si deus vellet mouere aliq̄d mobile ex toto conatu virtutis sue ab oriente in occidentem q̄ ibi nullaz posset inuenire rationem resistentie: nec mora in ipsa translatione: ⁊ ex consequenti sequeretur q̄ talis translatio esset in instanti. Huic videtur concordare verbum Auicenne dicentis libro primo phyſicorum capitulo octauo. Quod impossibile est vt tempore motus vbi non est refrenatio habeat comparationem ad tempus motus vbi refrenatio. ergo oportet vt talis motus sit in non tempore. Et accipit ibi Auicenna motum pro translatione que dicit commune ad translationem successiuam: ⁊ non successiuam: ⁊ accipit ibi tempus extendendo nomen temporis ad mensuram cuiuscunq̄z mutationis. Videtur ergo dicere q̄ impossibile est: vt mentura translationis in qua nulla est refrenatio nec ex parte medy ad motorem: vel mobilis ad motorem: vel ratione limitationis virtutis in motore: vel quare motor per voluntatem ipsum trāscribile non transfert q̄z potest. nullam potest habere comparationem ad mensuram translationis in qua est refrenatio ſm aliquem predictorum modorum: sed tempus quantumcunq̄z paruum habere cō parationez ad tempus quantumcunq̄z magnum sumptum ergo videtur dicere Auicenna. Q̄d translatio in qua non est refrenatio ſm aliquem predictorum modorum sit in non in tempore: cum ergo in illa trāslatione: qua deus transfert aliquod corpus ab oriente in occidentem ſm totum conatuz sue potentie nulla possit inueniri refrenatio: sequitur q̄ si esset aliqua talis translatio q̄ illa esset in instanti: ⁊ non in tēpore.

Ad op^m. **Argumentum** pro parte ista concedendum est.

Ad arg^m **Ad illud** quod arguebatur in oppositum. Respondeo. Cum enim dicit q̄ medium est illud quod primo attingit mobile q̄z venit ad extremum ꝛc. Dico q̄ si intelligatur de priuitate temporis q̄ illud verbum philosophi debet intelligi de translatione continua: vnde iste dicit quinto phyſicorum. Unde assumptum fuit illud verbum sic: medius vero est in quod aptum natum primum pertingere mutans: q̄z in quod vltimum mutat ſm naturam cōtinue mutāe: In quo apparet q̄ intelligebat illud verbum: vel de illa trāslatione q̄z transfertur aliquod mobile per aliquod spatium ab aliqua limitata virtute: quam translationem oportet esse cum quadam continuitate successiua: non de illa translatione qua transfertur aliquod mobile per aliquod spatium a virtute infinita que sit in instanti. Si autem velis illud verbum extendere ad omnem translationem: etiam ad illam que posset fieri per infinitam virtutem: tunc debet illud verbum exponi non de priuitate temporis precise: sed de priuitate ſm tempus: vel ſm naturam sub disiunctione. Et sic patet solutio ad argumentum in contrarium.

Questio. III.

Q̄d. 3.

Q Onsequenter queritur vtrū deꝰ posset trāsmutare dimensiones panis in dimensiones corporis sui sicut substantiā in substantiam.

Arg^m. **Θ Videtur** q̄ sic a simili: quia nō videtur ratio quare magis posset transmutare substantiam in substantiā q̄z dimensiones in dimensiones.

In opp^m. **Contra** deus non potest facere vnum corpus simul ⁊ semel in diuersis locis localiter: sed si dicitur transmutaret dimensiones panis in dimensiones corporis sui sicut substantiam in substantiam: corpus christi eēt in diuersis locis localiter vt ostēdam: ergo deus non potest transmutare dimensiones panis in dimensiones corporis sui sicut substantiam in substantiam. Probatio assumpte. Si enim deus transmutaret dimensiones panis in dimensiones corporis sui: sicut substantiam in substantiam: tunc transmutatione facta: corpus christi non esset vbi erat substantia panis sacramentaliter: ⁊ tamen ibi esset ⁊ quia ibi esset vbi substantia panis transubstantiata fuisset in ipsum. Restat ergo q̄ ibi esset localiter: ⁊ in celo localiter ⁊ et sic esset simul in pluribus locis localiter.

Rñ^o **Ad istā q̄stionē** respondeo ⁊ dico sine preiudicio q̄ deus ipse p̄ omnipotentiaz suam posset transmutare dimensiones panis in dimensiones corporis sui: sicut substantiam in substantiam. Et hoc declaro sic. Non enim minus distinguitur substantia panis a substantia corporis christi q̄z dimensiones panis a dimensionib^9 corporis christi. Sed non obstāte distinctione que est inter substantiam panis: ⁊ substantiam corporis christi: deus potest transmutare substantiam panis in substantiam corporis christi: ⁊ transmutat frequentissime sicut patet in almissimo sacramento altaris: ergo similiter non obstāte distinctione: que est inter dimēsiones corporis christi: ⁊ dimensiones panis deus posset transmutare dimensiones panis in dimensiones corporis christi.

Ad op^m. **Argumentum** pro parte ista concedendum est.

Ad arg^m **Ad illud** quod arguitur in oppositum: q̄ tunc sequeretur vnum corpus esse in diuersis locis localiter ꝛc. Potest dici vno modo q̄ non oportet hoc sequi: q̄ posset deus facere q̄ corpus christi in quod transmutaretur substantia panis ⁊ simili modo se haberet ad ptes ipsius aeris: sicut in sacramento altaris se habet ad ipsas dimensiones panis: ⁊ hoc modo non esset in aere localiter: quare dimensionib^9 aeris non circūscriberetur sicut in sacramento altaris a dimensionibus panis non circumscribitur. Alio modo potest dici ſm alios q̄ illud quod tu habes pro inconuenienti non est inconueniens. Potest enim deus facere vnum corpus in diuersis locis simul localiter ſm q̄ declaratum fuit in alio quolibeto ⁊ ⁊ etiam confirmatum.

q. 2. Q̄d. 4.

Questio IIII.

Q Onsequenter Queritur vtrū deus inter se ⁊ supremam creaturam posset creare nobiliorem.

Arg^m. **Θ Videtur** q̄ non: quia tunc mundus esset imperfectus cum in mundo non esset nobilissima creatura que possibilis esset fieri ab ipso deo.

In opp^m. **Contra** inter supremam creaturam ⁊ ipsum deum sunt infiniti gradus distantie: ergo

quis tumcunq; fieret nobilior res semper remanere in tra limites creature: hoc est dictu q; si aliqua creatura fieret que non excederet nobilioxem creaturam: que sit in infinitum adhuc illa non esset deus: sed remaneret intra limites creature. Sed deus potest cõmunicare creature oẽ illud quod non posuit eam extra limites creature: sicut potest cõmunicare homini quicquid non posuit eum extra limites humane nature: ergo ꝛ cetera.

Rñ. **Ad istam qõnẽ** Respõdeo q; deus inter se ꝛ supremam creaturaꝫ posset facere aliam nobiliorem.

Distinctio qõnis **Ad cuius intelligentiã** sic procedẽdũ est. Primo ponende sunt rationes dicentium e contrarium. Secundo ponetur ratio pro parte ista. Tertio soluentur ea que videntur facere pro parte contraria.

Primus articulus Argumẽta primę opinõis Primaꝫ **Quantum** ad primum articulum. Dico q; illi qui tenent partem contrariã muniunt se sic. Dicunt enim sic q; sm beatum Dionysium quinto capitulo de diuinis nominibus. Creature procedunt a deo sicut numerus ab vnitate: sed aliquis est numerus inter quem ꝛ vnitatem nullus potest cadere medius numerus: ꝛ ille numerus est binarius: ergo dicunt ipsi etiam est aliqua creatura talis ꝛ ita deo propinqua: q; inter ipsam ꝛ deum nulla potest fieri creatura media.

Secũdã L. c. 34. ¶ Até philosophus primo posteriorum vult q; status est de necessitate in ascendendo superius: ꝛ descendendo inferius: ꝛ in medium: sicut patet in linea predicamentali: quare ascendendo a specie specialissima vsq; ad genus generalissimum deuenitur quod non habet supra se aliud genus in descendendo a genere generalissimo vsq; ad speciem que nõ habet infra se speciem specialiorem: ꝛ illa est spẽs specialissima. Ita etiam que sunt in medio que sunt genera ꝛ species: species respectu superiorum: genera respectu inferiorum: sunt etiam in terminato statu: ꝛ ꝟ videtur esse mẽs philosophi in loco primo assignato. Sz si deus posset facere vltra supremam creaturam aliam nobiliorem: pari ratione posset insuper illam aliam facere adhuc nobiliorem: ꝛ sic fine fine: ꝛ sic non esset status in ascendendo superius: ꝛ ita non esset status in ꝑdicatis inquid quod ꝓtra mentẽ philosophi esse videtur in loco primo assignato.

Tertiũ. **Item** beatus augustinus scꝺo confessionum ad deum dicit. Duo fecisti vnum prope te: alterum prope nihil: vnum quo superior tu esses: alterum quo nihil inferius esset: ergo videtur sentire Augusti. q; est quedam creatura ita nobilis ꝛ ita prope deus q; inter ipsam non potest fieri creatura media.

Quartũ. **Item** si deus posset facere creaturam nobiliorem creatura illa: que modo est suprema: cum nihil instaret sibi si eam faceret: ꝛ deceat ipsum communicare suam bonitatem prout possibile est: videretur aliquibus q; si illam creaturam non faceret q; inuidus esset: sed inuidiam ponere in deo summa absurditas ꝛ infamia est.

Quintũ. **Item** si deus posset facere aliquam creaturam nobiliorem ꝺ̃ sit illa: que modo est suprema: pari ratione posset facere nobiliorem: ꝛ nobiliorem sine fine: ergo pari ratione posset deus facere creaturaꝫ simpliciorem ꝛ simpliciorem sine fine: quanto enim creatura est simplicior: tanto creatura ceteris paribus est nobilior: sed omnis gradus simplicitatis excludit aliquem gradum compositionis: ergo sequeretur q; nisi esset gradus cõpositionis eẽnt in creaturaꝫ ꝺ̃ falsũ est.

Item quãuis creature non habeant essentialem ordinem quantum ad suum esse existentie: hoc est: quia non oportet q; vna creatura mediante alia: non enim dicimus q; intelligentie emanauerint a deo: ita q; vna mediante alia sed omnes immediate a deo: nec dicimus q; mundus corporalis emanauerit a deo mediante aliqua intelligentia: sed ipse mundus corporalis a deo immediate productus fuit: tamen dicunt q; creature quantũ ad suum esse essentie quedam habent essentialem ordinem: sm quem dicimus q; essentia vnius speciei est in gradu altiori ꝺ̃ alia. Vnde non sunt aliquę species creaturarum se habentes in equali propinquitate ad primum: quãuis ergo species rerum a deo immediate processerint: tamen essentialem ordinem habent inter se: intelligendo vt expositum est: sed inter res habentes inter se essentialem ordinem est dare de necessitate primum ꝛ vltimum: ergo vltra illam speciem creature que est altior: deus non posset facere creaturam semper nobiliorem: ꝛ nobiliorem sine fine: sed qua ratione posset facere aliã nobiliorem ꝺ̃ sit illa que modo est suprema pari ratione posset facere nobiliorem ꝛ nobiliorẽ sine fine: ergo deus non posset facere aliquaꝫ creaturam nobiliorem ꝺ̃ sit illa creatura que modo est suprema.

Sextum

Ad hoc aug. 12. li. de ci. c. 18

Item certum est Quod natura humana domini nostri iesu christi est vnita persone filij dei: ita q; in domino nostro iesu christo non est nisi vnum suppositum: quãuis in illo suppposito sit natura creata ꝛ increata: Certum est autem: q; illa vnio tanta est q; nulla creatura perfectius posset vniri diuine persone. Sed quanto creatura esset nobilior tanto quantum ex parte sua esset magis vnibilis deo: ergo videtur q; deus non posset facere aliquam creaturam nobiliorem ꝺ̃ sit natura humana domini nostri iesu christi: attendendo simul nobilitatẽ quam habet ex natura: ꝛ nobilitatem quam habet ex gloria. Et ꝟ de primo articulo dicta sufficiant.

septimus

Consequenter ponatur ratio ꝑ pte alia ꝛ sit hec.

Scdus articulus

Deus potest facere in creatura omnẽ bonitatẽ quę nõ repugnat rationi creature. Potest ergo deus facere creaturam quantecunq; bonitatis que rationi creature vñ creatura est non repugnat: sed maior bonitas ꝺ̃ sit bonitas illi ue creature que non est suprema non repugnat rationi creature. Vñ creatura est: sicut ostendam: ergo deus potest facere creaturam maioris bonitatis ꝺ̃ sit bonitas illius creature que modo suprema est. Probatio maioris: deus potest facere omne illud quod nõ includit cõtradictionẽ: ergo deus pót facere quantũcũq; bonitatẽ que rõni creature nõ repugnat. Cõsequẽter ꝓbo minorẽ principalis rõnis: illud qõ nõ repugnat esse limitato ꝛ finito non repugnat rationi creature: vnde creatura est: sed maior bonitas ꝺ̃ sit bonitas illius creature que modo suprema est: non repugnat eẽ limitato ꝛ finito: ergo si illa bonitas intelligit duplari: adhuc ipsa duplata ẽ aliqũ limitatũ ꝛ finitũ: ergo maior bõitas ꝺ̃ sit bonitas illi⁹ creature ꝙ mõ suprema est rõni creature: vñ creatura est nõ repugnat. Et sic videtur q; deus potest facere aliquam creaturam inter se ꝛ illam creaturaꝫ que modo est suprema que esset superior illa creatura que modo est suprema: nec tamen exiret limites creature. Ad hoc etiam est

Scdm ꝛ proprie opinio

manuductio

mmuductio quedam. Certum est enim q̄ nullus intellectus creatus deum videt: ita perfecte quantum ipse ex parte sua visibilis est: quantus quilibet intellectus beatus videat ipsum clare: sicut credo me declarasse in vna de questionib⁹ meis. Et hoc é quare ipse deus propter infinitam sui entitatem est visibilis in infinitum intensiue quantum est ex parte sua. Unde esset possibile si poneretur q̄ virtus alicuius intellectus beati: per quem videt deum: intenderetur plus: & plus sine fine: dicetemus q̄ ille intellectus proficeret in videndo deum clarius: & clarius sine fine: & ita in vidēdo perfectius: & perfectius sine fine: ab illo ergo intellectu posset deus videri in gradu altiori: & altiori sine fine: non ponendo gradum ex parte rei vise: sed ex parte visionis ipsius intellectus videntis: videtur autem rationabile q̄ deus posset facere creaturas imitantes deum secundum istos gradus & secundum quos est visibilis. Et ita sequitur quot posse facere creaturam in altiori gradu quam sit illa: atque modo est suprema: & adhuc aliam in altiori gradu quam illa: & sic deinceps sine fine. Nec mireris de hoc: quod dictum est quot probabile est deum posse facere creaturas imitantes deum secundum illos gradus secundum quos visibilis est. quantus enim in summa essentia non sint gradus: quare est essentia simplicissima in se habens infinitam perfectionem: tamen certum est quot sicut illa essentia potest videri magis clare: & minus clare ab intellectu creato: ita a creatura potest participari altiori: & altiori modo secundum altiorem: & altiorem rationem. Unde secundum altiorem rationem participatur a viuentibus: quam a non viuentibus: & a sentientibus: quam a viuentibus tantum: & a rationalibus quam a sentientibus: & ab intellectualibus quam a rationalibus: & ab illo qui sunt de ordine archangelorum: quam ab illo qui sunt de ordine angelorum: & ab illo qui sunt de ordine principatuum quam ab illo qui sunt de ordine archangelorum. Et sic deinceps ascendendo. Unde videmus quot vna essentia simplex nullo modo gradus habens ex parte sua: secundum tamen multos gradus est visibilis: & secundum multos gradus est participabilis: non ponendo gradus ex parte ipsius rei vise & participate: sed tantum ex parte visionis videntium: & participationis participantium. Et propter hoc dixi quot ex quo posset videri altiori: & altiori modo sine fine: si posset intendi virtus intellectus creati: per quam videt deum plus: & plus sine fine: quod probabile est: quot deus posset facere creaturas correspondentes illis omnibus gradibus secundum quos deus visibilis est faciendo illas creaturas non omnes simul in actu primo: quia hoc esset facere infinitum in actu primo: sed intelligo sic: q̄ deus posset facere creaturā imitantem deum sub altiori ratione: & adhuc aliam imitantem deum altiori modo: & sic deinceps ascendendo sine fine: ita tamen quot gradus in illis altitudinibus essent ex parte participantium: non ex parte rei participate. Et hec de secundo articulo dicta sint.

Tertius articulus Solo arguitur pro opinione. Ad p̄m

Consequenter soluendum est ad ea que adducta fuerunt pro opinione contraria.

Dico ergo primo ad auctoritatem Dionysij quot non bene accipiunt eam. Uolunt enim ex illa arguere ac si in omnibus esset simile de processu numeri ab vnitate: & de processu creaturarum a deo. Et tamen certum est q̄ plus est ibi de dissimilitudine: cū de similitudine. In hoc enim est aliqualis similitudo: quia sicut numeri progrediuntur ab vnitate: & creatura procedunt a deo: & sicut vnitas est simplicior quocunq; numero: ita deus est simplicior quacunq; creatura. Et sicut non sunt due species numeri in equali propinquitate ad vnitatem: sic non sunt due species creature in equali propinquitate ad deum: loquendo de propinquitate que est per earum naturam. Et sicut quilibet numerus habet in se aliquam participationem vnitatis. Unde etiam quicunq; numerus dicitur vnus. Dicimus enim quot senarius est vnus numerus: & septenarius est vnus: & sic de alijs. Ita quecunq; creatura habet in se aliqualem participationē ipsius dei. In multis tamen est dissimilitudo: ab vnitate enim non procedit nisi vnus numerus immediate scilicet binarius. ternarius enim procedit ab ea mediante binario: & quaternarius mediante ternario. Et sic deinceps: omneo autem angeli: & ipse mundus corporalis processerunt immediate a deo. Item est dissimilitudo in hoc quot aliquis numerus est ita propinquus vnitati: quot non potest esse aliquis alius numerus vnitati propinquior: sed non est aliqua creatura: ita propinqua deo: quin posset fieri aliqua creatura deo propinquior: saltem loquendo de propinquitate: que consideratur in creaturis per suam naturam. Accipiebant ergo illi auctoritatem Dionysij nō secundum Dionysij intellectum.

Ad illud quod adducebant pro se de libro de ꝓfectorum: dico bene quot in eodem genere non contingit speciem fieri nobiliorem: & nobiliorem sine fine: nec in eadem specie potest fieri individuum nobilius: & nobilius sine fine: imo est dare terminum in specie qui terminus transcendi non potest ab aliquo individuo remanente in eadem specie. Item est dare terminum in genere qui transcendi nō potest ab aliqua specie eiusdem generis. Sed hoc nō obstante deus posset facere creaturam nobiliorem: & nobiliorem sine fine in altior: in alio genere. verbi gratia. In prędicamento substantie corporalis posset fieri substantia: ita nobilis q̄ naturaliter non posset fieri nobilior: in illo prędicamento: tamē si ponamus nobilissimam substantiam que potest esse in prędicamento substantiarum corporalium: adhuc inuenimus nobiliorem substātiam non i eodem prędicamēto: sed in alio prędicamento: hoc est in prędicamēto substantiarum intellectualium. Et sic dico q̄ adhuc deus posset facere substantiam nobiliorem q̄cūq; fit alia creatura intellectualis in alio prędicamento. Unde tu debes scire q̄ illa sunt in eodem prędicamento: que conueniunt in primo principio potentiali: vt in prima ratione possibilitatis: que est in eis: & ideo certum est omnes substantias corporales esse in eodem prędicamento: q̄ natura possibilis est in omnibus rebus generabilibus: & corruptibilibus vnigenea. Substantie autem spirituales non sunt in eodem prędicamento cuz substantijs spiritualibus: & corporalib⁹: Quāuis n. genꝰ significet totaz qui ditatē rei: ponitur tñ a ratione potētialis nature. Unde genus generalissimum essentiam rei dicit sub modo indeterminatissimo: & maxime potentiali ad determinationem. Ita dico q̄ deus posset facere prędicamentuz substātiarū aliarū: ita q̄ ille sbe nō essent i eodē ꝑdicamēto cū substātijs corporalib⁹: nec cum substantijs spiritualibus: que non sunt. Dico ergo sic ad auctoritatem philosophi q̄ in eodē ꝑdicamento oportet ponere statuz. Nec debes mirari de hoc q̄ dico: nō oēs substātias esse i eodē ꝑdicamēto: Duus. n. fuit mens ipsi⁹ ꝑbi. Cūm ipse dixit. no. meta⁹. T. c. 26.

Ad p̄m.

Substantie spūales & corporales ꝓ docta. nō ſſe eiusdē generis & ꝓ cōem opionez.

Quadr hic tex. I telligat vide exp̄ positor: ce ibi: ꝯre ꝺ gſſe phy ſico ⁊ nō logico ⁊c̄

Q; corruptibile: ⁊ icorruptibile diuerſa ſunt genere: ⁊ intelligio de corruptibili: ⁊ incorruptibili per natu tam: vnde realiter loquendo ſubſtantie intellectua/ leo ⁊ corporalco non ſunt in eodem predicamento.

Ad 3m

Ad auctoritatem vero Auguſtini di/ cendum: q; illa au/ ctoritas non eſt contra me. Auguſtinus enim inten/ dit dicere q; inter creaturas vna eſt ita alta q; ſolus deus illa ſuperior eſt: ſed non negat quot alia altior fie ri poſſet a deo: vnde loquitur de hoc quod factum ē: non de hoc quod deus facere poſſet.

Ad 4m

Illud etiam quod quarto adducebant pa/ rum cogit. Sicut enim dictuꝫ eſt in prima queſtione iſtius diſputationis generalis: non ideo deus vult aliquam creaturam fieri: quare bonum eſt ipſam fieri: ſed ideo bonum eſt ipſam fieri: quare deus vult ipſam fieri: ita q; bonitas attenditur in factione rerum per comparationem ad diuinam voluntatem: vnde eo ipſo quot dicitur vult aliquam creaturam fieri melius eo quot fiat: quam quot non fiat: ⁊ in eo ipſo quot vult aliquam creaturam non fieri: melius eſt quot non fiat: quam quot fiat. Si ergo queras: ſi deus poteſt facere aliquam creaturam nobiliorem quam ſit: illa creatura que non eſt ſupre/ ma: quare non creat eam. Dico quot ideo non creat eam: quia melius eſt ipſam non creari: quam creari ſe cundum ordinem creaturarum ad diuinam voluntā tem: que in vniuerſitate creaturarum maxime debet attendi. Et ſi queras quare quantum ad ordinez: me/ lius eſt illam creaturam non fieri: quam fieri. Dico q; ratio eſt quia deus vult eam non fieri: ⁊ ſi queras qua re deus vult eam non fieri: ibi ſtandum eſt: quia di/ uina voluntas eſt ſumma regula bonitatis. Non eſt ergo mutabus in non faciendo illam creaturam: quia ſimpliciter ⁊ omnibus computatis melius eſt illam non fieri: quam fieri.

Ad 5m

Alia etiam ratio que poſtea fiebat non multum cogit. quam/ uis enim non ſit actu infiniti gradus compoſitionis in creaturis: tamen dico quot ſicut poſſet fieri a deo creatura ſimplicior ſine fine: ita dico quot poſſet de/ us ponere in creaturis per diuinam potentiam ali/ um ⁊ aliud gradum compoſitionis ſine fine: non au tem oportet quot omni ſimplicitati que poteſt eſſe in creaturis per diuinam potentiam reſpondeat actu in creatura aliquis gradus compoſitionis quam illa ſim plicitas haberet occludere: ſed ſufficit quot talis gra/ dus compoſitionis poſſet fieri in vniuerſitate creatu rarum per diuinam potentiam.

Ad 6m

Illa etiam ratio que poſtea ſequitur nō videtur mihi multuꝫ cogere. cum enim dicit quot in rebus habentibus inter ſe eſſentialem ordinem: eſt dare ſupremum quo non poteſt eſſe aliqua creatura altior. Dico quot ſi lo/ queris de eſſentiali ordine eo modo quo fuit expoſi/ tum in formando illam rationem: propoſitio falſa eſt. Unde illa ratio ſoluenda eſt per interemptionem. ſi enim vocas eſſentialem ordinem inter ſpecies: quot vna eſt nobilioris eſſentie quam alia: ⁊ propinquior primo principio: talis eſſentialis ordo non prohibet quin ſemper per infinitam potentiam poſſet fieri ſpe cies nobilior ⁊ nobilior ſine fine. Sed ſi eſſet inter creaturas eſſentialis ordo eo modo quo quidam he/ retici exiſtimauerunt: videlicet quot vna creatura de neceſſitate emanaſſet a deo primo: ⁊ alia a deo me diante illa: ⁊ ſic deinceps: ſic propoſitio haberet veritatez: ſed ſic ponere eſſentialem ordinem eſt contra rationē: ⁊ contra veritatem fidei: vnde qui hoc vellet defende re eſſet hereticus ſimpliciter.

Ad 7m

Illud etiam quod arguebatur per natu/ ram humanam domini noſtri ieſu chriſti: ſolui poteſt ſic: quanuis enim natura hu/ mana domini noſtri ieſu chriſti: ita ſit ſublimata quot maneno eadem in numero non poteſt amplius ſub/ limari: nec alia natura manens in eadem ſpecie: ta/ men poſſet dici: quot deus poſſet facere aliquam na/ turam magis ſublimem quantum ad naturaz ⁊ quan tum ad gloriam: non tamen quantum ad modum exi ſtendi: queni habet in diuino ſuppoſito. Nulla enim creatura poteſt a deo accipere nobilius eſſe: quam eſ/ ſe: quod habet in diuino ſuppoſito. Nullaz ergo crea turam poſſet deus facere: cui poſſet dare nobiliorem modum actualiter exiſtendi: quaz ſit ille modus: quo natura humana domini noſtri ieſu chriſti actualiter exiſtit. Eſt enim actualiter non in aliquo ſuppoſito creato: ſed in ſuppoſito increato. Poſſet tamen deus facere creaturam nobiliorie eſſentie: cui maiorem ha/ birum glorie dare poſſet: ſed non poſſet hoc fieri: ita q; illa creatura eſſet in ſpecie nature humane: quare in ſpecie nature humane natura domini noſtri ieſu chriſti tenet ſummum. Sic poteſt dicere qui vult te/ nere iſtam partem. Qui autem vult tenere par/ tem alt am: etiam poſſet ſoluere rationes pro parte iſta: ſed cauſa pluralitatis vitande: nolo hic ponere ſolutio/ nes: per quas videtur aliquibus quot proceſſus illa/ rum rationum poſſet impediri. Et hec de tertio arti/ culo dicta ſint.

Ad 8 vi/ de theo/ logos i 3. di. 13.

Ad arg̃m ꝓncipale

Qui autem vult tenere quot deus in/ ter ſe: et ſupremam creaturam poſſet cauſare aliam nobiliorem: poteſt re/ ſpondere ad argumentum in oppoſitum dicendo q; illa opinio non ponit mundum imperfectum. Et hoc enim eſt perfectio in mundo: quot ita eſt mun/ dus ordinatus: ſicut deus vult ipſum ordinari. Et quare omnes creature ſint in mundo: quas vult de/ us ibi eſſe: vnde perfectio attenditur in mundo ex ordine ipſius mundi ad diuinam voluntatem. Unde eo ipſo q; deus non vult illam creaturam fieri. Di/ co quot propter non exiſtentiam illius creature mun dus non eſt imperfectior. ¶ Qui autem vellet tene/ re partem aliam (forte dicerent quot inter ſupremam creaturam) ⁊ deum nulli gradus ſunt poſſibiles par/ ticipari: vnde forte ſolueret per interemptionem: qui uis bene concedat ipſum deum eſſe excellentiorem in infinitum: quam ſit ſuprema creatura. ¶ Nulla au tem iſtarum opinionum intendo temerarie aſſerere. Sed ex dictis poterit quilibet eligere quod ſibi ra/ tionabilius videbitur de hac queſtione.

Queſtio. V.

Q.5.

QOnſequenter Querit vtrū deꝰ poſſit fa/ cere aliquam creaturam inferiorem prima materia generabilium: ⁊ corruptibilium.

Arg̃m.

QVIdetur quot ſic quia inter ip/ ſum ⁊ nihil ſunt infi/ niti gradus: quia non eſt dare a quocun que ente in infinitum. Ergo videtur quot deus poſſet facere creaturam inferiorem prima mate/ ria generabilium ⁊ corruptibilium.

In oꝑm. Ex 8o phyſicoꝝ t.c.8°.8i.

Contra materia prima generabilium: ⁊ corru/ ptibilium eſt in potentia ad omnes for mas ergo alia creatura non poſſet habere maiorem potentialitatem

potentialitatem: sed quanto creatura esset inferior: tanto haberet maiorem potentialitatem: ergo deus non posse facere creaturam inferiorem materia prima generabilium & corruptibilium.

Dearticulatio q̄stionis.

Ad videndum veritatem huius questionis sic procedendum est. Primo distinguendum est de materia prima. Secundo distinguendum est ens in ens possibile fieri per se: & non possibile fieri per se. Tertio ostendendum est q̄ nullum ens pōt fieri p se q̄ sit inferius materia prima ḡnabilū & corruptibilium. Quarto ostēdēdum ē q̄ aliq̄ ens q̄ non potest fieri per se: factum est inferius ea. Quinto ostendendum est q̄ factum est aliquod ens non possibile esse per se: nec aliquam propriam actualitatem importano: quo nihil inferius fieri potest. ¶ Quantum ergo ad primum articulum: dico q̄ materia prima generabilium & corruptibilium dupliciter potest accipi: vno modo ſm q̄ dicit aliquid commune manens in generato & corrupto vsq; ad quod resoluit natura: cum ex vno generatur aliud generatione simpliciter: & sic proprie accipitur prima materia generabilium & corruptibilium. hoc enim est q̄ vocamus primam materiam generabilium & corruptibilium: scilicet primarium fundamentum transmutationis naturalis. Unde & a philosopho primo metaphysice vocetur fundamentum nature. Alio modo accipitur prima materia generabilium & corruptibilium pro quodam principio pure possibili quod nullam penitus importat actualitatem propriam: dicens rē mediam inter quancunq; actualitatem: & nihil: quod quidem principium pure possibile transmutatur in ipsam formam: ita q̄ sit ipsa forma ſm quod ſpecialius & clarius expositum ē in quadam que stione disputata que est hec vtrū angeli imprimant formas corruptibiles in materia: vel educantur per naturam de potentia materie. ibi enim declaratum est: q̄ est quoddam principium purum possibile in materia q̄ non est idem re cum ipsa natura transmissibile in ipsam formā per actionem agentis naturalis: ita q̄ forma generanda dicitur esse in materia in esse pure possibili ratione illius principij possibilis: quod est transmissibile in ipsam. Cui sententie videtur concordare verbum Cōmentatoris super octauo metaphysice: vbi dicit q̄ illud quod fuit in potentia est in actu: & non sunt duo diuersa. Illud enim principium pure possibile non dicitur quid diuersum a forma in quam transmutatur: sicut vna forma ab alia: nec sicut materia propie dicta ab ipsa forma: nec tamen potest dici idem in actu: quia purum possibile cum nulla re habet identitatem actualem: & sic non accipitur materia prima propie. Et hec de primo articulo dicta sufficiant.

Primus articulus. Dā prima duplici ter accipi pōt. Ad 5 sco. q. 2. q̄rti arti. 2. bona distinctionē. T. c. 17. Principium pure possibile quid. De quo ēt in q. 12. huius. q. articulo. 2. vide.

c. vltimo

¶ Secundo distinguendū ē ens: in ens possibile fieri per se: & non possibile fieri per se. Quia enim sit ens quoddam possibile fieri per se: nullū dubium est. Omne enim ens quod importat aliquam determinatam actualitatem absolutam: possibile est fieri per se naturaliter: aut supernaturaliter per diuinam potentiam supernaturaliter operantem. Quia autem sit dare ens non possibile fieri: hoc concludi potest per illud quod in primo articulo dictum est: ſm q̄ est ponere in rebus: principium purum possibile: quod est transmutabile in ipsam formam: quod non importat aliquam actualitatem propriam. Tale enim ens nullo modo potest fieri per se: quare hoc includeret contradictionem. Si enim esset per se: aliquam actualitatem importaret: quare esse actu non est sine aliqua actualitate: & tunc si illa actualitas esset aliud ab illo principio pure possibili: iam illud principium pure possibile non esset per se: si autem esset illud principium possibile: vel de essentia eius iam purum possibile: non esset purum possibile: vel simul esset purum possibile: & actuale: que sunt repugnantia. Et ita patet q̄ dicere q̄ purum possibile potest fieri per se: includit q̄ duo contradictoria possunt simul esse vera. Et hec de secundo articulo dicta sint.

Secūdo articulus

¶ Tertio ostendēdū est q̄ nullus ens potest fieri q̄ sit inferius materia prima generabilium & corruptibilium. Hoc enim probari potest per hoc quod probatum ē in precedenti articulo q̄ nullum ens purum possibile potest fieri per se. ex hoc enim sequitur q̄ omne ens quod potest fieri per se dicit aliquem actualitatis gradum: sed materia prima generabilium & corruptibilium si importat actualitatem propriam: tenet infimum actualitatis gradum. Ex quibus sequitur q̄ nullum ens potest fieri per se quod sit inferius ea. Quia autem materia prima generabilium & corruptibilium dicat infinitum actualitatis gradum: si actualitatem importat: dico sic. si enim dicit aliquem gradum actualitatis vltra infimum: tunc actualitas sua non esset cum maxima possibilitate que stare potest cum aliqua actualitate. nunc autem opinio philosophorum videtur esse q̄ materia prima generabilium vel corruptibilium importat maximam possibilitatem: que potest stare cuz aliqua actualitate: quod verum non esset si aliquem gradum actualitatis importaret vltra infimum: & sic patet q̄ principaliter in hoc articulo probare intendebamus q̄ nullum ens potest fieri per se quod sit inferius materia prima generabilium & corruptibilium. Et hec de tertio articulo dicta sufficiant.

Tertius articulus

Dā prima ſfimū actualitatis gradū obtinet.

¶ Quarto ostendendum est q̄ aliquod ens: quod non potest fieri per se: factum est inferius ea. probatum est enim supra q̄ in rebus generabilibus & corruptibilibus est dare principium purum potentiale transmutabile in ipsam formam que per naturam educitur de potentia materie. Est etiam dare in rebus ens purum possibile: quod nullam habet actualitatem propriam: sed est per actualitatem alienam: quare est quoddam rei habentis actualitatem: & declaratum est supra q̄ tale ens per se fieri non potest: materia autem prima generabilium: & corruptibilium tenet infimum: & determinatissimum actualitatis gradum: aliter non esset primarium fundamentum transmutationis naturalis: ens autem quod nullam importat actualitatem propriam: est ens inferius quocunq; ente importante actualitatem aliquam: quantumcunq; illa actualitas sit infima & indeterminata: sequitur ergo q̄ illud principium purum possibile de quo probatum est quod non potest fieri per se: est inferius materia prima generabilium: & corruptibilium. Et sic probatum est illud quod in isto quarto articulo intendebamus scilicet q̄ aliquod ens quod non potest fieri per se: factum est inferius materia prima generabilium & corruptibilium. Et hec de quarto articulo dicta sint.

Quartus articulus

¶ Quinto ostendendum est q̄ factum est q̄ aliquod ens non possibile esse per se: nec aliquam propriam actualitatem importano: quo nihil inferius fieri potest. probatum est enim q̄ in rebus est dare aliquod ens purum potentiale: quod nullam importat actualitatem propriam. Est etiam dare in rebus formam infimam educibilem per naturam de potentia materie: est ergo dare in rebus ens purum potentiale transmutabile in formam infimam qui educi possit per naturam de potentia materie. Sed tali ente nullum potest esse inferius: quare illa possibilitas: que est transmutabilis in infimam formam est infimissima possibilitas. Infimissima autem possibilitate nullum ens potest fieri inferius: nec ens purum possibile: nec ens aliquam actualitatem importans. Et sic probatū est illud

Quintus articulus

quod in isto quinto articulo intendebamus. s. q̄ factum est aliquod ens non possibile esse per se: nec actualitatez aliquam importans: quo nihil inferius fieri potest: per dicta potest solui argumentum ad vtranq; partem.

Ad arg^m Ad illud q̄d primo arguitur q̄ ens distat a non ente in infinituz ꝛc̄. Dico q̄ illud argumentum male procedit. Si enim procederet sequeretur q̄ ens quantumcunq; possibili posset fieri inferius ens: quod concessimus esse falsum. Unde argumentum solutione indiget. Cum igitur dicitur q̄ inter ens: et non ens sunt infiniti gradus: dico q̄ falsum est. Inter enim ens maxime possibile ꝛ ipsum nihil: nullus gradus est: nec dicuntur ista distare in infinitum propter aliquem gradum in finitatem iter nihil: ꝛ illud maxime possibile. Sed quare ad faciendum quodcunq; certum ens non de aliquot requiritur infinita potentia. Non enim potest dici q̄ nihil habeat aliquam realem distantiam ad aliquid neq; finitam: neq; infinitam: nec aliquam proportionem potest habere ad quodcunq; ens: cum nullam dignitatem importet. Et hec est alia ratio quare quodcūq; ens dicitur distare a non ente in infinitum.

Ad op^m. Ad illud quod arguitur ad partem aliam q̄ materia prima est i potētia ad omnes formas generabilium ꝛ corruptibilium ꝛc̄. Dico q̄ verum est loquendo de possibilitate ad recipiēdum. Sed tamen nō transmutatur in ipsas formas: vnde manet ipsa essentia materie cōmunis in generato ꝛ corrupto: ꝛ est transmutationis naturalis primarium fundamentum. Unde oportet q̄ dicat aliquem actualitatis gradum: quamuis infimum ꝛ indeterminatissimum. Illud autem principium purum possibile quod est transmutabile in ipsam formam inferius est: cum nullam importet actualitatez propriam: nec potest vere esse in actu: nisi per actualitatem alienam: ꝛ sic patet quid debeat dici ad vtrum / que argumentum.

Onsequenter Queritur vtruz deus potuit nō predestinare illum qui predestinatus est.

Questio. VI.

Q.6. Arg^m. Videtur q̄ non: quare si potuit non predestinare illum qui est predestinatus: aut hoc potuit anteq; esset predestinatus: quod non fuit possibile: quia predestinatus fuit ab eterno: ꝛ ante eternum nihil: nec hoc potuit quādo fuit predestinatus: quia quod est quando est: necesse est esse: nec posteq; fuit predestinatus: quia tunc in voluntate diuina posset mutatio cadere: quod impossibile est.

Ex fine p̄mi p̄ber.

In op^m. Contra predestinatus potest non saluari: quia peccare potest mortaliter: ꝛ in peccato perseuerare: sed ille qui potest non saluari: potest non esse predestinatus: ergo deus potest non predestinare illum qui est predestinatus.

Distictio qōnis Ad intelligendum veritatez huius questionis: sic procedendum est. Primo videnda est natura predestinationis ex parte dei. Secundo natura connotati quod est finalis gratia ꝛ gloria. Tertio ordo istius ad principalem actuz.

Primus articulus ¶ Ad intelligentiam primi notanda est differentia inter prescientiam propositam: predestinationem: electionem. Que talis est: quia prescientia dicit precognitionez solum. Propositum vero importat precognitionem salutis istius: ꝛ voluntatem sue salutis. Predestinatio importat precognitionem salutis istius: ꝛ voluntatem sue salutis: ꝛ ordinationem predestinati i finem. Electio nō importat precognitionem salutis electi: ꝛ voluntatem

Hec distinctiue habes a magistro di. sue salutis: ꝛ distinctionem ipsius a suo oppposito: vnde prescire istum saluandum: est precognoscere simpliciter salutem ipsius. Propositum vero saluandi istum: est precognoscere istum saluandum: ꝛ ipsum velle saluare: predestinare vero istum: est precognoscere salutem ipsius: ꝛ velle ipsum saluare: ꝛ ordinare in finem. Eligere istum ab eterno: est precognoscere salutem ipsius: ꝛ velle ipsuz saluare: ꝛ distinguere ipsum a suo oppposito: accipiendo oppositum large prout se extendet ad malum: ꝛ minus bonum. Sic ergo patet q̄ predestinatio ex parte dei importat actum diuine cognitionis: ꝛ diuine voluntatis cum quadam relatione rationis ad salutem istius futuram. Sed ita est q̄ actus diuine voluntatis talis est q̄ sicut ipsa voluntas nostra absq; aliqua mutatione precedente in ea: exit in actum volendi: potest aliquid velle: vel nolle: ita actus voluntatis diuine absq; aliqua mutatione facta in eo potest in hoc obiectum: vel in eius oppositum: ꝛ sicut actus diuine cognitionis prescit res futuras esse eo modo quo future sunt: ita diuina voluntas vult bona futura esse eo modo quo futura sunt. Et hec de primo articulo dicta sint. ¶ Secundo videnda est natura connotati: quod est finalis gratia: ꝛ gloria. Dico ergo q̄ gloria istius futura quantum est ex parte sua: est quoddam futurum simpliciter: ꝛ absolute contingens: ꝛ similiter finalis gratia ē illud per quod predestinatus sequitur salutem. Connotatum ergo predestinationis absolute consideratum: est quoddam futurum simpliciter contingens. Et hoc de secundo articulo dicta sufficiāt. ¶ Tertio videndum est ordo istius ad principalem actum. Et dico q̄ ille ordo contingens est quod declarari potest ex duobus articulis precedentibus. Sicut enim dictum ē in articulo primo velle diuinū absq; aliqua sui mutatione potest in hoc obiectum: vel in eius oppositum. Item sicut dictum est in articulo secundo q̄ connotatum predestinationis absolute consideratum est futurum simpliciter contingens. Ex quibus sequitur q̄ quamuis actus diuine voluntatis simpliciter sit necessarius: ꝛ immutabilis: q̄ tamen ordo future finalis gratie istius: ꝛ glorie ad ipsum diuinum velle est contingens: quia ordo obiecti oppositi ad ipsum diuinum velle est possibilis: ex quo patet q̄ predestinatus potest non saluari diuisim accipiendo: hoc dico propter hoc: quia ista non stant simul: q̄ fuerit predestinatus ꝛ non saluabitur: sed possibile est: q̄ numq̄ fuerit ordinatus ad salutem. Et ita possibile est q̄ numquam fuerit predestinatus. Unde concedo q̄ deus potuit non predestinare illum qui predestinatus est: ꝛ potest deus facere q̄ nunquam fuerit predestinatus: tamen deus hoc nunquam faciet. Ista ergo consequentia est necessaria. Predestinatus est: ergo eternam salutem consequetur. ¶ Argumentum pro parte ista gratia concluſionis concedatur.

Ad illud quod arguitur in oppositum. Respondeo. Cum enim dicis: q̄ si deus potuit predestinatum non predestinare: aut hoc potuit anteq; esset predestinatus: quod non fuit possibile: quare predestinatus fuit ab eterno: ꝛ ante eternuz nihil. ꝛc̄. Dico q̄ deus potuit predestinatum nunquam predestinasse: ꝛ hoc ab eterno non ante eternum. sicut enim ab eterno predestinauit ipsum: ita ab eterno potuit non predestinare: sic placet aliquibus dicere de ista questione. ¶ Alius vero videtur esse dicendus q̄ deus non potuit predestinatuz nō predestinare: imtēto rationi facte pro hac parte: tñ possibile ē p̄destinatū saluē eternū nō ꝓsequi: sed hec possibilitas nunq̄ reducitur ad actum: quia consequentia necessaria est: predestinatus est: ergo saluabitur. Q; autem possibile sit predestinatum salutem eternam non consequi:

35. p̄mi ꝛ a doctore di. 4. art. 1. q. 2.

Predestinatio qd ex pte di

Scōs articulus

Cōnotatū p̄ destinationis quid

Ad hoc sco. m. 4. di. 1. quo ē vera in sensu diuiso: ꝛ falsa i sensu cōpōsito Respondeo qōni iuxta opinionē p̄mam. Ad op^m. Ad arg^m

Secūda opinio

non consequi: quamuis predestinatus non potuerit non predestinari. Declaratur sic. Predestinatus adepturus est salutem eternam mediantibus aliquibus causis secundis impedibilibus: vt mediante motu liberi arbitrij si est adultus: vel mediante susceptione sacramenti: si non est adultus: vel mediante sanctificatione per aliquam viam priuilegiatam. Ista autem impedire possunt: & ideo nō pōt salutem eternam non consequi. Ille ergo quez de⁹ predestinauit: sic predestinatus est: vt salutem eternaz consequatur contingenter. Unde & certissime salutem eternam consequetur: & tamen possibile est ipsum ipsam non consequi. Sic placet aliqs dicere de hac questione: via tamē pō: multis & magnis videtur securior. Et hec de ista questione sine preiudicio: & sine temeraria assertione dicta sint.

QOnsequenter Queritur vtrum filiꝰ dei potuisset assumere corpus sine anima.

Questio. VII.

Qó.7. Arg^m Ex notificatiōe p sone ꝑm Richar. li.2.de trinit.c.vlti. vbi theologos in 23.di.1. & in.3.d p^o In op^m.

QVidetur q̄ non: quia nulla creatura capax est personalitatis: nisi rationalis creatura. Corpus autem sine anima non est rationalis creatura & ergo non est capax personalitatis: sed filius dei non potuit assumere creaturam: nisi assumendo eam in vnitate persone: ergo non potuit corpus sine anima assumere.

Contra Augustinus super Joannez homelia. 47. post medium. Et refert etiaz magister tertio sententiarum distinctione. 21. cDoro ad tempus corpus & animam separauit: sed neuter a verbo dei: ergo postq̄ anima domini nostri iesu christi fuit a corpore separata: adhuc corpus manimatum remansit vnitum persone filij dei: sed qua ratione corpus inanimatum vnitū remansit: eadem ratione corpus inanimatum de potestate absoluta assumere potuisset.

Rñ^o Ad istam questionem Respondeo q̄ filius dei de potestate absoluta assumere potuit corpus sine anima: magis tamen decuit q̄ corpus animatum assumeret. Quod autem de potestate absoluta potuisset assumere corpus sine anima declaratur sic. Nulla creata substantia nata est existere in se: nisi per manutenentiam cause prime: hec propositio habetur ab Augustino super Genesim in pluribus locis. Habetur etiaz ab Auicenna sexto metaphysice sue: vbi dicit q̄ creatum eget datore sui esse semper & ꝛ essentialiter: quādiu habuerit esse: sed ita ē q̄ sicut influentia cause prime potest esse ad hoc vt res maneat: & nō vt operetur: ita potest esse ad hoc vt substantia existat in alio: & non existat in se ipsa: & si hoc esset: tunc non posset existere in semetipsa: & posset existere in alio. Potuisset ergo filius dei corpori inanimato suam influentiam subtrahere ad hoc vt existeret in semetipso: ipsa tamen fluentia assistente ad hoc vt existeret in ipso filio: vt in supposito. Quod si fecisset corpus manimatum assumpsisset. per hoc. n. nostram humanam naturam filius dei assumpsit: q̄ ipsa in semetipso: vt in supposito substantificauit. CArgumentum pro parte ista concedo.

Ad op^m. Ad argumentum in oppositum respondē duz ē. dicio. n. q̄ nulla creatura capax est personalitatis: nisi creatura rationalis ꝛc. Dico q̄ hec est distinguenda. Si. n. ita intelligatur: q̄ nulla natura creata potest esse persona nisi rationalis natura sit: verum est. Si autem intelligatur q̄ nulla natura creata: nisi rationalis possit substentari in persona sicut in supposito: sic falsum est. Si enim filius dei assumpsisset corpus manimatum: apse qui est persona fuisset suppositum illius corporis inanimati: & tamē illud corpus inanimatum non fuisset persona: quāuis suppositum illius esset ꝑsona. Et hoc de ista questione dicta sint.

QOnsequenter Queritur vtrum persona filij dei posset assumere simul plures naturas humanas.

Questio. VIII.

Qó.8. Arg^m. QVidetur q̄ non. Quia tunc vna persona esset plures homines: quod videtur impossibile. CContra filius dei est virtutis infinite: ergo qua ratione assumpsit vnam naturam humanam potuit plures naturas humanas simul assumere.

In opp^m

Ad istam questionem Rñdeo q̄ de potestate absoluta filius dei plures naturas humanas potuisset assumere si voluisset: & adhuc cum ista quam assumpsit aliam posset assumere si vellet: & hoc propter suā simplicitatem & immensitatem simul. sicut enim propter suam simplicitatem: & immensitatem simul est: ita hic totus q̄ alibi totus: ita dico q̄ propter suam simplicitatem & immensitatem simul ita est totus suppositum istius nature humane: quam assumpsit q̄ totus posset esse etiam suppositū alterius nature humane: ita natura humana quā assumpsit sibi remanēte vnita vt modo est. CArgumētum pro parte ista concedo.

Rñ^o

Ad op^m.

Ad argumentum in oppositum respondeo: cum enim dicis q̄ si hoc esset factum: tunc filius dei esset plures homines ꝛc. Dico q̄ si filius dei assumpsisset plures naturas humanas: q̄ tunc proprie loquendo non potuisset dici esse plures homines: nec vnus homo tantum: bene potuisset vere dici: filius dei est iste vnus homo: designato ipso: vt est suppositum huius nature. Item potuisset dici filius dei & iste vnus homo designato ipso vt esset suppositum alterius nature humane. Sed nec potuisset dici q̄ esset plures homines: nec vnus homo tantuz: & ratio hec est: quare nomine hominis intelligo naturam & suppositum: ergo plurale ipsius hominis plurificat naturam & suppositum: vnde cum esset vnum suppositum nō posset dici plures homines: preterea quare esset plures nature humane: non posset dici vnus homo tm. Et hec de tribus questionibus dicta sufficiant.

Ad arg^m

QOnsequenter Querit de deo per comparationem ad potentiam generādi videlicet. Utrū hec sit vera: deus non genuit deum.

Questio. IX.

Qó.9. Arg^m. QVidetur q̄ sic: quia deus filius non genuit deum patrem. CContra: contradictoria eius est vera ista scilicet deus genuit deuz: vnde in symbolo dicitur. Deum de deo: Lumen de lumine.

In opp^o

Ad istam questionem Respōdeo q̄ ista nō debet recipi: deus non genuit deum. Iste enim terminus: deus: quāuis in hoc habeat aliquid de ratione termini cōmunis: quia res significata per ipsum: predicabilis est de pluribus suppositis: scilicet de patre & filio & spiritu sancto: tamen quia res significata per ipsum non est multiplicabilis: nec in re: nec in intellectu vere apprehendente rem significatam per hunc terminum deus: dico q̄ plus habet rationem termini singularis: & quare termino singulari non differt negationem preponere & postponere. Unde iste equipollent: non sortes currit & sortes non currit: & planum est q̄ ista non est recipienda: non deus genuit deum: sequitur q̄ ista non sit recipienda: deus non genuit deum. Sensus enim est q̄ nullum suppositum quod est deus generat aliud suppositum qō est deus qō falsum est: quia pater qui est deus generat filiuz

Rñ^o.

qui est deus: ista tamen non deus genuit deum: magis expresse recedit a veritate: q̃ ista deus non genuit deus.

¶ Argumentum pro parte ista est concedendum.

Ad op^m. Ad arg^m

Ad argumentum in oppositum. Respõ deo. Cũ. n. dicit q̃ deus filius non genuit deum patrem: dico q̃ verus est: sed ex hoc non sequitur q̃ ista sit vera: deus non genuit deum. Ista. n. plus negat q̃ prima. non. n. tantus negat deum filium genuisse deum patrem: sed etiam negat deus patrem genuisse deum filium: qđ falsum est. pater. n. qui est deus genuit filium: qui est deus. Et hec de ista questione dicta sufficiant.

Consequenter veniendum est ad questiones q̃ fuerũt de deo: ratione humane nature sibi vnite: que fuerũt tres. Una fuit de natura humana iesu christi per comparationem ad nutrimentũ. Alie due fuerunt de natura humana iesu christi: per comparationem ad eucharistie sacramentum. De natura humana iesu christi per comparationem ad nutrimentum querebatur vna questio talis. Utrus cibus qui transmutabatur in corpus christi naturaliter: assumeretur a persona filii nostri iesu christi. Questio. X.

Qđ. to: Arg^m.

Videtur q̃ sic: quare naturaliter in carnes christi conuertebatur cibus: ergo ꝛ naturaliter mediãte carne: in quã conuertebatur in verbo dei sicut in supposito sustentabatur.

In opp^m

Contra sustantificari creaturam in supposito diuino supernaturale est creature nõ naturale.

De articulatio q̃stionis.

Ad videndum veritatẽ huius questionis: sic procedendus est. Primo videndum est qualiter cibus in carnes domini nostri iesu christi naturaliter conuertebatur. Secundo q̃ mediante toto suo caro in supposito filij dei sustẽtabatur. Tertio q̃ persone filij dei immediate vniebat. Quarto ex his respondebimus ad questionem. ¶ Q̃ autem cibus in carnes domini nostri iesu christi conuerteretur: videtur ex hoc: quare naturam humanam eiusdem speciei nobis cum habuit ꝛ virtutem nutritiuam eiusdẽz speciei. Ad virtutem autem nutritiuam spectat cibum conuertere in substantiam nutriti. Et sm q̃ dicit Dama. libro tertio. c. 14. q̃ diuina natura i christo permittebat carni agere: ꝛ pati: propria ergo virtus nutritiua in corpore domini nostri iesu christi cibum in substantiaz corporis cõuertebat: ꝛ hec actio erat naturalis: ꝛ hoc de primo articulo dicta sint. ¶ Secundo declarandum est q̃ caro genita de nutrimento in corpore filij dei mediãte toto suo: sustentabatur in diuino supposito. Et hoc patet sic. Certum est. n. q̃ corpus filij dei in diuino supposito substentabatur: ergo nutrimentum quod conuertebatur in ipsum postq̃ conuersum erat in corpus substantiam mediante ipso corpore sustentabatur etiam in supposito diuino inquantum caro generata de nutrimento: quantũ ad suum esse completum dependebat a sui existentia in toto: ꝛ hec sustentatio carnis generata de nutrimento: non erat per nouam actionem supernaturalem. Et hec de secundo articulo dicta sufficiant in p̃sentiarũ. ¶ Consequenter videndum est q̃ caro que est in corpore domini nostri iesu christi generabatur de nutrimento: non tãmodo sustentabatur in supposito filij dei mediante toto: sed etiam immediate sustentabatur in ipso. Quelibet enim pars ipsius nature humane in christo immediate vnita erat: ꝛ est diuino supposito. Unde quãuis diuinus suppositum assumpserit corpus propter animam: ꝛ partes propter totum: ꝛ ita anima fuerit quoddam medium cõgruitatis respectu vnionis corporis: ꝛ totum respectu vnionis partium: tamen sicut immediate anima sustentatur in verbo dei: ꝛ partes corporis immediate sustentantur in verbo dei: ita corpus immediate sustentatur in verbo dei. Unde cum caro genita de nutrimẽto post suam generationem: hoc est post conuersionem nutrimẽti in carnem esset pars domini nostri iesu christi mediante diuino supposito vniebatur: ꝛ in eo immediate sicut in supposito sustentabatur: sed hec vnio immediata erat per nouam assumptionem: qua a verbo dei supernaturaliter assumebatur: quãuis non assumeretur nisi propter totũ. Et hoc de tertio articulo dicta sint. ¶ Quarto ex his patet qđ dicendum est ad questionem. Dicendum est. n. q̃ partes corporis christi que fuerunt in eo per conuersionem nutrimenti in substantiam corporis fuerunt sustentate in supposito verbi dei mediante suo toto nõ per nouam actionem supernaturalem: sed per illam assumptionem qua filius dei assumpsit humanam naturam in ventre virginis: que actio fuit supernaturalis: ꝛ per naturalem conuersionem nutrimenti in substantiam illius corporis. Sed loquendo de illa vnione qua diuino supposito immediate vniebatur caro genita de nutrimento: sic dico q̃ hoc erat per nouam actionem supernaturalem: hoc est per nouam assumptionem: qua a diuino verbo assumebatur: quãuis eam assumeret propter suum totum. Et per hoc patet quomodo responderi debeat ad argumenta ad vtranq̃ partem.

Articulus ẽrtus risus^o ad q̃onem

Consequenter veniendum est ad questiones q̃ fuerunt de natura humana domini nostri iesu christi per comparationem ad eucharistie sacramentuz: que fuerũt due: vna fuit vtrum corpus christi sit in altari sm suam quantitatem naturalem. Secunda fuit vtrum illa opinio sit erronea que in sacramento altaris ponit panis materiam remanere. ¶ Primo ergo quero vtrum corpus christi: sit in altari sm suam quantitatem naturalem. Questio. XI.

Qđ. 11. Arg^m.

Videtur q̃ non: quia est ibi vt cibus spiritualis: ergo nõ est vtile q̃ sit ibi sm quantitatem naturalez.

Jn op^m.

¶ Contra corpus christi in sacramento altaris est corpus viuens organicum. Hec autem includunt naturalem quantitatem: ergo corpus christi est in altari sm suam quantitatem naturalem. ¶ Ad videndum veritatem huius questionis plenius. Primo videndum est in quid transubstantiatur substantia panis. Secundo in quid transubstantiatur substantia vini. Tertio concludam sub vtraq̃ specie esse totum christum cum dimensionibus suis. Quarto declarandum est per quem modum dimẽsiones ille se habẽt ad illas species. ¶ Quia tum spectat ad primum articulum dico: q̃ in sacramento altaris substantia panis transubstantiatur in substantiam corporis domini nostri iesu christi: non in animam intellectiuam: sed quia substantia domini nostri iesu christi non est separata a suis dimensionibus naturalibus: nec vnq̃ fuit separata ab anima post resurrectionem: ꝛ habet in se debitum sanguinem: ideo sub specie panis non tantum est substantia corporis: sed etiam sanguinis: ꝛ anima: ꝛ dimensiones naturales: sed substantia corporis ibi est per transubstantiationem substantie panis in ipsam: sanguis vero ꝛ anima ꝛ sua quantitas naturalis ibi sunt per concomitantiam. Et hoc de primo articulo dicta sufficiant. ¶ Quantum spectat ad secundum articulum ad presens dico: q̃ substantia vini in sacramento altaris transubstantiatur in sanguinem domini nostri iesu christi: non in dimensiones: nec̃ in animã. Et quia ille sanguis continetur intra corpus domini nostri iesu christi: ideo etiam sub specie vini est corpus domini nostri iesu christi: ꝛ quare nõ separat a sua ẽntitate nãli: ideo é ẽt ibi ẽntitas nãlis dñi nr̃i iesu xp̃i: ꝛ ẽre ea

domini

De articulatio q̃stionis

Primus articulus

Scdo articulus

domini nostri iesu christi est suo corpori coniuncta: ideo et sub specie vini est anima domini nostri iesu christi: sub specie ergo vini non tantum est sanguis: sed etiam corpus et anima: et quantitas naturalis ipsius corporis: sed ibi est sanguis per conuersionem substantie vini in ipsum. corpus autez et anima et quantitas naturalis ipsius corporis per concomitātiam ibi sunt. Unde si in triduo mortis iesu christi aliquis sacerdos consecrasset: ita fuisset sub specie panis corpus domini nostri iesu christi: q nō fuisset ibi anima: quia erat a corpore separata: nec etiam sub specie vini per transmutationez substantie panis in ipsam: sed per concomitantiam vt ante dictum est. Et ſ de secūdo articulo dicta sint. ¶ Tertio ex his potest cōcludi faciliter totum christum esse sub specie panis in sacramento altaris cum sua quantitate naturali: quia sub specie panis est substantia corporis christi per conuersionem substantie panis in ipsam. Sanguis autem qui cōtinetur intra corpus et anima que est corpori coniuncta: et quantitas naturalis: quare non est a corpore separata sunt ibi per concomitantiam: et persona diuina: cui etiaz substantia corporis est vnita: quāuis etiam si persona diuina non esset: ibi per concomitantiaz: tamen esset ibi tota propter simplicitatem: et imensitatem suā propter que vbiqz tota est: sub specie ergo panis in sacramento altaris est totus christus cum sua quantitate naturali: similiter sub specie vini: quia substantia vini cōuertitur in sanguinez corporis domini nostri iesu christi: vnde sanguis ibi est per conuersionem substantie vini in ipsum: et quia ille sanguis continetur intra corpus: cui ꝓiuncta est anima: et quod nō est a sua quantitate naturali separatum: ideo corpus et anima: et quantitas corporis naturalis ibi sunt per concomitantiam: et quare corpus et anima vnita sunt persone filij dei: ideo etiam persona filij dei ibi ē per concomitantiam: quamuis si non esset ibi per concomitantiam: esset tamen ibi tota propter simplicitatem: et imensitatem suam: et sic patet qd sub vtraqz specie: hoc est et sub specie panis: et sub specie vini est totum corpus christi cum naturali quantitate corporis sui. Unde magister libro quarto sententiarum distinctione nona et vndecima dicit qd sub vtraqz specie sumitur totus christus Et hec de tertio articulo dicta sint. ¶ Quarto declarādum est quomodo dimensiones corporis christi se habēt ad illas species in sacramēto altaris. ¶ Ad cuius euidētiam intelligendum est: qd non sic se habent ad illas species: sicut quantitas naturalis corporis se habet ad locū. naturalis enim quantitas corporis locati cōmensuratur quantitati loci: ita vt partes partibus respondeāt: et circūscribitur quantitas locati a loco: et hoc est quia substantia corporis locati applicatur loco dimensionaliter, per suam quantitatem. Quantitas autem corporis domini nostri iesu christi in sacramento altaris non cōmensuratur quantitati illarum specierum: nec pars respondet parti. Unde corpus domini nostri iesu christi i sacramento altaris ab illis speciebus non circūscribitur sed sub qualibet parte illarum specierum est totum corpus domini nostri iesu christi: et tota sua quantitas naturalis. Substantia enim corporis non est sub illis speciebus per suam quantitatem: sed quantitas ibi est per substantiam: vt declaratum est superius. Et ideo non oportet qd ēqlitas naturalis corporis domini nostri iesu christi a quantitate illarum specierum circūscribatur: nec qd eis cōmensuretur. Ex predictis patet qd corpus domini nostri iesu christi est in altari cum sua quantitate naturali: et per quem modum. ¶ Argumentum pro parte ista gratia conclusionis concedatur. ¶ Ad argumentum in oppositum respondeo. Cum enim dicis qd corpus christi est in sacramento altaris vt cibus spiritualis: dico qd si intelligas qd est cibus animum spiritualiter reficiens: verum est: sed si intelligas qd christus vt est sub sacramēto altaris sit reus spiritualis: ita qd nullo modo corporalis: falsum est: quare ibi est et anima et corpus cum naturali quantitate: vt visum est. Et si quaeras ad quid vtile ē qd ibi sit quātitas corporis: dico qd est ibi propter perfectionem illius corporis: cuius perfectio m esse quantitatem naturalem requirit. Et hec de ista qōne dicta sufficiant.

Tertius articulus

Quartus articulus Quantitas quō est in corpore nāli: et quō in eucharistia.

Respōsio qōnis Ad opm. Ad argm

Consequenter Queritur vtrum illa opinio sit erronea que dicit materiam panis remanere in sacramento altaris. Questio. XII. Qō. 12. Argm E. c. 17.

Videtur qd non quia ſm philosophum primo metaphysice ſm antiquam translationem. ¶ Materia de se nec est qualis: nec quanta: ergo nec demonstratur per hoc pronomen hoc: qd non videtur demonstrare: nisi quale vel quantum. Sed illud quod non demonstratur per hoc pronomen hoc: non transubstantiatur: ergo materie panis non transubstantiatur in corpus christi: ergo remanet.

Contra contrarium tenetur a magistris: qui illam opinionem refutant sicut erroneam. In opm.

Ad istam questionem Respōdeo qd illa opinio q̄ ponit in sacramento altaris materiam panis remanere: et non transubstantiari in materiam corporis christi erronea ē. ¶ Et primo declarādum est qd sit erronea. ¶ Secundo removendum est quoddam motiuum: quod alios posset movere ad contrarium. ¶ Qꝫ autem sit erronea illa opinio ego probo sic. Dicit n. philosophus primo celi et mundi: qd quando dicimus celum sermone absoluto est aliud qz cum dicimus hoc celum. per sermonem autem nostrum hoc celum non significamus: nisi formam cum materia. Dicit etiā alibi primo celi: et mundi. Qꝫ omne sensibile non est sensibile: nisi per materiaz. Ex hoc arguo sic: hoc pronomē hoc demonstrat formā cum materia: hoc ē compositum ex materia et forma per auctoritatem philosophi prealleganz: sed illud de pane transubstātiatur: qō per hoc pronomen hoc demonstratur: ergo compositum ex materia et forma panis transubstantiatur: qui ergo dicit materiam panis remanere: dicit contra veritatez transubstantiationis: quā habemus per euangelium. Et ideo talis errat. ¶ Preterea tenet cōmunis opinio magistrorum: et sanctorum Romana ecclesia: qd ibi sunt accidentia sine subiecto: qō non esset vsqquaqz verum si remaneret materia panis: vt aliquibus videtur. Cum tamen alij hoc argumentū non approbent eo qd sicut ipsa dicunt materiā sine substātiali forma esse qd esset actu: non tamen posset esse aliquorum accidentium subiectū. Et hec de primo articulo dicta sint. ¶ Consequenter removendum est quoddam motiuum: quod multum posset movere ad contrarium. Videmus enim qd illud quod remanet de substantia panis potest nutrire: ex hoc etiam quod remanet de substantia panis possent vermes generari. Videmus etiam illa accidentia suam naturalem actionem habere. Pura autem accidentia naturaliter nutrire non possunt: nec ex puris accidentibus naturaliter vermes generari: quia accidentia non sunt in potentia ad formam carnis: neqz ad formam vermis. Illud autem quod naturaliter nutrit: est in potentia ad formam carnis: et illud ex quo naturaliter possunt vermes generari: est in potentia ad formam vermis: materia autem est: que est in potentia ad has formas: quia propter videtur aliquibus qd materia ibi remaneat. Et preterea quia accidentia non agunt nisi in virtute substantie: et quare videmus illa accidentia habere suā actionē nāles possumus extimare qd aliqd de ista panis remaneat. ex quo ergo forma panis non remanet: estimant materiam

Mat. 26. mar. 14. luc. 22.

Secūs articulus

Motiua pro opinione erronea.

Respon sio ad su/ pradicta motiua iuxta pri mam opi nionem.

remanere. ¶ Sed ista motiua non debent inducere ho minem ad credendum q ibi mā panis remaneat: quare ex hoc q remaneat post trāsubstātiationem: possunt ver mes generari: et posset homo nutriri: cūius totum qō su it de sba panis trāsubstātiatus: sit in corpus christi: ita q nihil de sba panis remaneat: et possunt accidentia habe re suā naturalem operationē. Q. n. vermes possunt ge nerari de illis spēbus: et q ille spēs possunt nutrire: non est possibile per aliā viā vel modum (vt aliqui dicunt) ni si p hoc q sba reuertitur sub illis speciebus per diuinā potentiam: ita q vermes non generantur de speciebus sed de illa sba: quā deus sub illis specieb⁹ creat: siue sit ea dem numero: siue alia. Videtur ēt eis q per istā viā nu

T.c. 46. trire possunt: et non per aliā: q sm phm. 2. de ala. Quod nutrit carnem est in potentia caro. accidens aūt non est in potentia caro: q cum caro sit sba: tunc accidens esset in potentia ad sbam qō impossibile videtur. ¶ Aliter ta men non videtur hoc oportere dicere: fundātes se super vnum: qō ego dixi et declarau in quadā questione quā disputaui: que talis est. Vtrum angeli imprimāt formas

Secūda opinio corruptibiles in mā vel educantur per nām de potentia materie. in quodā. n. argumēto illius questionis declara ui in rebus corruptibilibus esse quoddā principium pu rum potētiale: qō est per nām trāsmutabile in formā: cui principio potētiali non debet aliqua actualitas propria. Sed pro tāto dicimus q est: eo q annexum est actualita ti alteri: et fuit ibi declaratum: q illud principium purū potētiale non est mā: que est trāsmutationis vniuersale fundamētum: quare illa dicit minimum actualitatis gra dum. Fuit ēt ibi declaratum et probatum: q non est de sba illius rei: cui annexum est. Vnde principium purū possibile qō est in esse aeris ad formā ignis: vel aliquā for mā non est de essentia aeris: imo est aliquid qō requirit ad nālem aeris corruptionē. Similiter principiū pure possibile qō est in sba ignis: ad formā aeris nō est de sba ignis: et hec omnia inuenias in illa questione declarata et probata. Nunc ergo dicunt ipsi: sicut videmus in sub stantia concreatum esse principiū pure possibile qō nā liter est transmutabile in formā: ita possibile est q creā tur: vel concreatum sit accidentibus principiū purū pos sibile: qō p nām sit trāsmutabile in totam substātie actua litatē: sed accidētia nāliter possent p se existere: cūius er go (dicunt ipsi) accidētia existāt in sacramēto altaris per se non nāliter: sed supernaturaliter: tamē dicunt ipsi q est eis annexum principium pure possibile ad totam actualita tē substātie: et ad illam actualitatē quā dicimus formā: et ad ilium ūltimū gradum actualitatis: quē dicimus ma teriam: ideo pōt dici eis nāliter generari tota actualitas substātie quātum ad mām: et quātum ad formā. Q. aut accidētia p se existāt: supernāle est: sed q de illis possint vermes generari rōne illius principij pure possibilis. ſ est nāle: et p illas viam ēt nāliter nutrire possunt. Et vt iam declarū est: cūius in trāsubstātiatione nihil remā neat de substātia panis: vel vini: tamē illud principium purum possibile remanere potest: q vt declaratum ē de substātia panis: vel vini non erat: vel in illa trāsubstātia tione pōt illud principium puro possibile p creationē il lis accidētibus conuerti. Sic videtur quibusdam dicē dum: quorū opinionē nec approbo: nec reprobo. ¶ Ad aliam ultimā: in qua dicebas q illa accidētia habēt su am naturalē opationē: dico q verum ē: et q quāuis sit mi raculum q sic p se existunt: tamē q sic p se existētia suā operationem hēant: nouum miraculum nō est. Et cum dicis q accidentia opant in virtute substātie: dicūt qui dā q cūius nihil remaneat de substātia panis: vel vini: tū in speciebus panis remanet quedā virtus activa sub stātie panis: que est res differens ab ipsis accidētibus: et sub speciebus vini remanet quedā virtus activa substā

Conclu/ sio q̄nus tie vini que est res differens ab ipsis accidentibus vini: et p illā virtutem illa accidentia possunt habere suā ope rationem nālem. Ego autem non video quō ibi remane at aliqua actiua virtus substantie que non sit accidens. Vnde q accidentia dicuntur opari in virtute substātie: hoc est: q non possunt opari nisi sint: et nāliter non pos sunt esse nisi per substātiam: et q accidētia ipsa sunt quē dā virtutes substātie: videt ergo mihi q accidētia in sa cramēto altaris nō dicūtur opari in virtute substātie: q sint p aliquā substātiam: q illa accidentia sunt sine subie cto: nec q ibi remaneat aliqua virtus substāne que non sit accidēs: sed q ipsa accidētia sunt quedā virtutes sub stātie: que p miraculum existunt sine substātia cuius fue runt virtutes: et hec de. 2. articulo dicta sint. ¶ Sic er go patet quid dicēdum ad questionē: q concedēdum ē illā opinionē esse erroneā q dicit mām panis remanere i sacramēto altaris: loquendo propie de mā que est subie ctum trāsmutationis nālis: et de essentia illius compositi in quo est. hoc dico ad excludēdum illud principium purum possibile: de quo locutus sum supra: q nec ē fun damētum trāsmutationis: nec de essentia illius compositi in quo est: nec propie potest dici mā: cūius aliqui abu siue: et numis extēdendo nomē materie vellent forte ipsum vocare mām ratione possibilitatis. Argumētum p parte ista gīa conclusionis concedo. Ad illud qō argue batur in oppositum respondeo: q cum dicitur: hoc ē enim corpus meū: q p hoc p nomē hoc: bene demonstratur substātia panis: que sub illis accidētibus sensibilibus ext stebat: Et hoc de ista questione sine prejudicio: et temera ria assertione dicta sint.

Ad op^m. Ad arg^m

Questio XIII

Quō nsequenter veniendum est ad questiones q fuerunt de creaturis: quarum quedā fuerunt spectātes ad scienā speculatiuā: quedam ad practicā. Spectātes autem ad scientiā speculativam fue runt nouem. Prima fuit: vtrum plures mundos esse si mul: includat ꝓtradictionem. Secūda vtrum quātitas dicat rem aliquā vltra substātiā: cuius est quātitas. Ter tia vtrum cā precisa: quare duo corpora nō possunt esse si mul: sit dimensio. Quarta vtrum saba ascendens lapidi molari obuians descēdenti quiescat. Quinta vtrum i co mestione debeāt poni grossa: aut subtilia. Sexta vtrū melius sint dispositi ad scientiam nam q̄ gigātes. Septi ma vtrum anima semp se intelligat. Octaua vtrum vir tus moralis habeat esse in appetitu sensitiuo: sicut i sub iecto. Nona posito q in cena christus trāsmutasset cor pus petri in corpus sunm. Vtrum illud qō de petro re mānisset fuisset viuens. ¶ Primo ergo quero vtrum plu res mundos esse simul: includat contradictionem.

Questio. XIII. Qō. 13. Arg^m.

Videtur q sic. Per phm primo celi et mundi. t.c. 79. q: tunc eadez terra simul moueret ad centrū istius mundi: et ad centrum alterius mundi: quod contradictionem includit.

In op^m.

Contra eque est facile deo creare simul duos mun dos: sicut duas animas: sed illud nō implicat contradictionem: ergo neq; illud.

Rō

Ad istam questionem Respōdeo du os mundos simul esse p diuinā potentiā: nullā includit contradictio nem: vocādo mundum nō vniuersitatem creaturarum: q sic accipiendo mundum: et si faceret deus vnā aliā cir cūferentiam nec contentā ab ista: nec continentem istā: continētem trā creaturas siue eiusdem speciei cum crea turis que cōtinētur ab ista circūferētia: siue alterius spe ciei: adhuc esset vna vniuersitas creaturarum inquātuz omnes haberent idem principium et eundem finez: sed

vocādo

vocādo mundum vniuersitatem creaturarum ptentarū intra vnam circūferētiam ptinētem: et ipsam circūferētiam taliter ptinētem: sic dico q deus posset facere plures mundos simul. Posset.n. deus facere aliaz circūferentiā ab ista que nec illā ptineret: nec esset ptenta ab ista: et eaz replere creaturis: et eiusdem speciei cū creaturis que cōtinētur ab ista circūferētia durāte ista circūferentia cum creaturis contētis ab ipsa. ¶ Et hoc patet sic. Quia nō est repugnātia nec ratione rei: de qua fit: q nō fit de aliquo. Unde facto isto mūdo nō de aliquo non ꝓpter hoc potest dici q minus possit a deo fieri alius mundus ratione rei de qua fit. Nec ratione receptiui: quia iste mundus quātum ad sui totalitatem nō est receptus in aliquo spatio: quāuis.n. partes mundi in aliquo spatio sint: eque partes inquaz contente infra vltimam superficiem celi empyrei: tamē nō potest dici q ipse mūdus ꝟm se totus sit receptus in aliquo spatio: q3 vltra celum empyreum nullum est spacium. Ante etiam creationem mundi: nullum erat spacium i quo reciperetur: vnde philosophus quarto ꝑ̄ phicorum dicit q celum non est in alio terminato: ergo isto mundo nō ꝓpter hoc minus est possibile ratione receptiua creari a deo alium mūdū. ¶ Nec etiam ratione potentie dei: q3 cum potētia dei sit infinita: et iste mundus sit finitus: impossibile est q adequet diuinam potētiam. Unde isto mūdo creato nō ꝓpter hoc minus est potēs diuina potētia quātum est ex parte sua creare alium mūdum. Non est ergo repugnātia ratione diuine potentie: quātum est ex parte sua ratione creationis alterius mūdi: nec etiam ratione verarum creaturarum que essent i illis mūdis: etiam si essent eiusdem speciei. Et sico q terra huius mūdi naturaliter tēderet ad cētrum huius mūdi: et naturaliter quiesceret in eo: nec tēderet ad cētrum illius mūdi. Similiter terra alterius mūdi naturaliter tēderet ad centrum illius mūdi: et naturaliter quiesceret in eo: nec tēderet ad centrum istius mūdi: quia quāuis cētrum illius mūdi: et istius mundi eque essent conuenientie ipsi terre: et ulti: ꝓpio tāto q si ista terra esset in cētro alterius mūdi: naturaliter ibi quiesceret: et si terra illius mūdi esset in centro istius mūdi naturaliter ibi quiesceret: sicut modo quiescit: tamē ex quo illa terra esset in cētro illius mundi naturaliter ibi quiesceret: sicut ista terra in cētro istius mūdi: sicut poteo videre per aliquam manuductionem exemplarez. si enim essent duo loca alicui creature naturaliter operanti penitus indifferentiam quocūq; illorum primo collocare tur: ibi quiesceret: nec ad aliud tēderet. ¶ Argumētuz pro parte ista gratia concludionis concedo.

Plures mundos esse nō includit ꝛ dictionē.

T. c. 45. Diuersitatem pone: tū qliter celuz sit i loco: vide expositores supra huc locū ꝑ̄ allegatuz a docto.

Ad op^m. **Ad argumentum** in oppositum. Respō deo et dico q auctoritas philosophi sic debet glosari: vt sic intelligatur q nō possunt esse plures mūdi loquēdo per naturaz. aliter. n. veritatem nō diceret: et ratio sua quam facit solū posset per illud qd̄ versus finem corporis questionis dictum ē. Unde q3 per diuinam potētiaz posset esse mūdus alius nō videtur fuisse cōtra mētem philosophi: nec videtur fuisse intentionis sue: hoc negare: qd̄ patet q3 ipse vult: q3 ratio quare nō possunt esse plures soles: vel plures mūdi est: q3 iste sol constat ex tota sua materia: et iste mūdus ex tota sua materia. Hoc est dictum q3 extra istum solē nō est materia: que sit naturaliter i potētia ad formam solis: nec extra mundum est materia: que sit in potentia ad formam mūdi. Et q3 natura creata nō potest producere nouam materiam: q3 hoc est fundamētum: quod in sua operatione presupponit: ideo bene verum est: q3 nō possunt esse naturaliter plures mūdi. Cum ergo deus propter infinitatem sue potētie de nouo posset creare materiam ad formam solis: et materiam ad formaz alterius mūdi similis isti: dicere q3 deus posset creare alterū solem: et alterū

Plures mūdi ē non pāt nāliter.

mūdum: nō ꝓtradicit illi rationi: ꝑ quā ꝑ̄ concessit alium mūdum nō posse fieri: q3 et si nō sit possibile aliū mūdum esse ꝑ nām creatam: possibile tñ est per diuinaz potentiā. Et hec de ista questione dicta sufficiant.

Questio. XIIII. Qō. 14.

Consequenter queritur vtrum quantitas dicat rem aliquā vltra substantiam: cuius est quātitas: loquendo de re absoluta.

Arg^m. **Videtur** q3 nō q3 sicut se habet figura ad quātitatem: ita videt se habere quātitas ad ibam. Sed figura nihil reale absolutū addit sup quātitatem: q3 tūc diuina potētia posset separare vnuz ab alio: qd̄ nō videt: q3 rationē possibilitatis non habet: ergo videt q3 quātitas nō dicat rem aliquā absolutam vltra substātiaz cuius est quantitas.

In opp^m. **Contra** sicut se habet ꝓtinua quātitas ꝓmanēs ad ibam: ita se habet ꝓtinua quātitas successiua ad ipm motū: sed ꝓtinua q̄ntitas successiua ē res alia q̄ sit ipse motus: ergo continua quantitas permanens: est res alia ab substantia.

Rñ^o **Ad istam questionem** Respondeo q3 quātitas dicit tē absolutā aliā a ibā: cuius est q̄ntitas. ¶ Et hoc primo ꝓbādū est ꝑ theologiā: sēdo ꝑ prophetaz. tertio ponēda est opinio illoz: qui tenēt partem ꝓtrariaz. Et quarto remouēdū est impedimētum: quo mouent ad sic ponēdū. ¶ Per theologiā sic probo propositū. Uidemus.n. q3 i sacro altaris remanet quātitas panis sine ibā panis: qd̄ esse nō posset nisi quātitas panis diceret aliquā rem absolutā aliā a ibā panis. Si forte dicas q3 illa quantitas: q3 remanet nō est aliud q̄ ipsa quātitas iquātum est habēs partē extra partē: sicut q̄ntitas que realiter idē est cū ibā in re absoluta: idem est qd̄ ibā inquātū est habēs partez extra partē: et sic nihil aliud poterit habere: nisi q3 quātitas in re absoluta differt a ibā. ¶ Contra hāc euasionem arguo sic ꝑ ꝑ̄m primo ꝑ̄p. Quātitati debet partibilitas ꝟm se: qualitati vero ꝟm accidēs: sed ꝟ illa euasionē qualitati deberet partibilitas ꝟm se: q3 ponit q3 illa quātitas: que remanet i sacrameto altaris sine ibā panis idē est q3 ipsa qualitas vt ē habēs partē extra partem: vnde planū est q3 illa euasio ponit ꝓrium ꝑ̄ et theologie. ¶ Deterea i hoc ꝓcedāt oēs ꝑ̄ et plures soliditates nō possunt simul esse nāliter: sed ꝟm illā euasionē plures soliditates simul essent nāliter in pane: et in quacūq; alia ibā quātate: qd̄ patet: q3 ꝟm illam euasionez: soliditas que est idem re absoluta cū ibā idē est q3 ipsa ibā: vt habeno partem extra partē ꝟm terminos longitudinis: latitudinis: et profunditatis. Quot ergo ibi sunt qualitates extē se totā ibi sunt soliditates. Qua.n. ratione albedo panis vt habēs partē extra partē ꝟm terminos longitudinis: latitudinis: et profunditatis est soliditas: eādē rōne sapor panis qui est alia qualitas: est soliditas prout est habens partē extra ptē ꝟm terminos longitudinis: latitudinis: et profunditatis: cuz ergo in pane simul sint ibi: sapor: et color: in pane simul essent nāliter tres soliditates. s. soliditas que est idē re absoluta cū ipsa ibā panis prout ē habens partē extra partē ꝟm ꝓdictos tres terminos: et soliditas: que est idez re absoluta q3 sapor est vt habēs partē extra partē ꝟm ꝓdictos tres terminos: et soliditas que ē idem re absoluta q3 color: prout est habēs partē extra partem ꝟm ꝓdictos tres terminos: quarū soliditatū duo simul remanerēt in sacramēto altaris. soliditas: q3 ē idem re absoluta qd̄ sapor: et soliditas: que est idem re absoluta qd̄ color. Unde ergo q3 illa euasio magnā absurditatem ꝓ̄ ꝑ̄ponit: et veritati quā tenet sancta ecclia de sacramēto altaris: derogat: cum firmissime teneat sancta

ecclesiaz: z firmiter debemus tenere cū ea q̄ in sacramento altaris remanet p diuinaz potentiā quātitas sine substantia panis z vini: hec etiam quantitas panis sine substantia panis: z quantitas vini sine substantia vini. Hec de primo articulo dicta sint. ¶ Secundo declarandum é propositū p viā pure philosophicā. Dicit. n. porphyrius. Q̄ accidēs est q̄ adest: z abest preter sibi corruptionē: sed ipsa quantitas adest z abest q̄nq̄ sine: cuius est q̄ritas p̄ter illius sine corruptionē: ergo quātitas est quoddā accidēs sine: cuius est q̄ritas. Accedens autē nō est idem re cum sua: ergo q̄ritas dicit rez aliā a sua: minor: p̄z. certum est enim q̄ rarū est illud: in quo sub magna q̄ritate minus est de mā: z densum in quo sub parua q̄ritate multum est de mā. Videmus autem q̄nq̄ suam rarā condensari sua manente salua: z etiā densum rarefieri. Certum é autem q̄ in condensatione q̄ritas diminuit: q̄d fit p corruptionez alicuius partis q̄ritatis. In rarefactione aūt q̄ritas crescit: z sic p̄z q̄ substātia manente saluā conuenit sibi aduenire: z recedere aliquā q̄ritatez: quātitas ergo est accidens eius. Et constat q̄ non est accidēs: q̄d est relatio: cum philosophus ipsam distinguat contra relationem in presentis. Restat ergo q̄ sit substātie q̄daz accidens absolutum: sed accidens absolutum ipsius substātie dicit rem absolutā aliā a substātia. Restat ergo q̄ quātitas dicit rez absolutā aliā a substātia: cuius est quātitas. ¶ Preterea tempus é quātitas ipsius motus: q̄d potest probari per Auicēnā suo libro phyſi. 7. c. 13. dicētem sic. Non est. n. tempus aliquod cui accidat cōtinuatio propria illi: imo ipsum est ipsa continuatio: z constat q̄ non est continuatio alicuius nisi motus: ergo tempus est quātitas continua ipsius motus. Sed tempus realiter differt a motu: q̄d p̄z p philosophum dicentem quarto metaphysice: q̄ tempus nō est motus: sed aliquid ipsius motus. Hoc etiā p̄z aliter: q̄ motum maiorem quādoq̄ videmus fieri tempore minori. Unde motus per vnā leucā: qui maior é q̄ motus per dimidiā leucā: quādoq̄ fit in minori tempore: q̄d non esset verum: si idem esset realiter tempus: z motus. Restat ergo q̄ quātitas continua ipsius motus dicit rem absolutā: aliam ab ipso motu cuius est quātitas: ergo similiter z quātitas continua ipsius substantie dicit rem absolutā: aliā a substātia: cuius est quātitas. Et huic bene cōcordat philosophus qui in predicamētis vbi tractat de decem primis generibus rerum: sūam contra quātitatem distinguit. Et hec de scdo articulo dicta sufficiāt. ¶ Tertio ponenda é opinio illorum qui tenent partem ꝓriā: que talis est: q̄ quātitas sup sūam cuius est quātitas nō addit nisi modū se habendi in ipsis partibus: qui modus se habendi est vt paro sit extra partē. Unde dicunt q̄ ipsa quantitas é sua sub tali modo extra partem se habendi. s. vt habeno partem extra partē nō discontinuatas abinuicez: z sic dicūt q̄ quātitas sup sūam: cuius est quātitas non addit rem aliquā absolutā. ¶ Et ratio eoz̄ é: q̄ si quātitas diceret aliquid sup corpus: q̄d est sua: tunc posset intelligi substātia: que est corpus preter quātitatem: q̄d nullo modo é possibile: q̄ cum p intellectum separat substātiā a quātitate nō cadat apprehensio: intus cū sup rem corpoream: sed sup rem spiritualez vt videt. ¶ Preterea si quātitas esset aliqua res absoluta sup substātiā cuius est quātitas: cum illa quātitas non posset esse aliud q̄ continuitas substātie: tunc continuitas substātie esset aliqua res absoluta alia a substātia cuius est continuitas substātie: sed hoc est falsum: vt ostendit: ergo quātitas substātie non est aliqua res absoluta: alia a substātia cuius é quātitas. Q̄ autem continuitas substantie non sit aliqua res absoluta a substātia: cuius est continuitas: probāt sic: q̄ substātia cōtinua vna est numero p suā continuitatem: substātia autem est vna numero p semetipsam non p aliq̄d accidens

Scdo articulus c. de accidente

Ex. 8. phy. t. c. 55. t. 4. t. c. 81. t. iñ

Tpo é q̄ritas motus.

T. c. 87. 88.

Et sco. sue met. q. 9. Tertius articulus Opinio ptraria.

Eius p̄m motiuū.

Secūdū motiuz

T. c. 4.

ſm doctrinā phi. 4. metaphy. z ſm doctrinā Cōmē. ſuā qui ſup. 4. metaphy. repehendit Auicēnā contrarium dicentem: ergo ſubſtātia continua eſt continua p ſeipſam. Sua ergo continuitas non dicit rem abſolutā aliā ab ipſa. ¶ Preterea ſi ipſa q̄ritas diceret rem abſolutā aliā ab ipſa ſubſtātia: aut eſſet quid p̄us ordine nature: q̄ poſitio partis ſubſtātie extra partem: aut quid poſterius: ſi tion prius: q̄ continuitas ſubſtātie: vel eius q̄ritas p̄e ſupponit illud in quo eſt habere partem extra partem: ſicut aliquid differens ab ea: nec poſſet dici aliquid poſterius: q̄ ſubſtātia non pōt habere partem extra partem: niſi p q̄ritatem: z ſic ſi q̄ritas eſſet quid differens a ſubſtātia q̄ta: q̄ritas eſſet cauſa huius q̄d eſt habere partem extra partem aliquid cātum ab eo. Reſtat ergo vt iſtius videt q̄ q̄ritas non poſſit eſſe aliqua res abſoluta alia ab ſubſtātia: cuius é q̄ritas. ¶ Preterea dicūt q̄ motus non differt in re abſoluta a ſua ptinuitate: imo continuitas eſt de eſſentia ipſius motus: ita q̄ nullo modo poteſt intelligi motus ſine continuitate: ergo ſimiliter: videt q̄ continuitas ſubſtātie eſt ipſamet ſubſtātia: rōne differens: vel de eſſentia eius: continuitas ergo ſubſtātie non dicit aliquā rem abſolutā vltra ſubſtātiā: cuius eſt continuitas: ſed q̄ritas ſubſtātie eſt continuitas eius ergo q̄ritas ſubſtātie non dicit aliquā rem abſolutā vltra ſūam: cuius eſt q̄ritas: z ſic poſita ſunt quattuor motiua pro opinione illorum: qui tenent partem opinionis contrarie: z hec de tertio articulo dicta ſint. ¶ Quarto remouendum eſt impedimentuz quo mouent ad ſic ponendum: hoc eſt diſſoluēda ſunt quattuor motiua ſupra poſita pro opinione illorum. Et hoc ſufficit. Non enim opz̄ de nouo improbare eorum opinionem: cum ſufficiēter ſuperius ſit improbata in primo articulo. z ſcdo p hoc q̄d in illa probat: q̄ q̄ritas dicit rem abſolutā aliā a ſua cuius eſt q̄ritas: in quo ſalſo contraria opinio improbata eſt. ¶ Motiuum aūt q̄d primo allegatum eſt pro opinione illorum qui dicūt q̄ritate non dicere aliquā rem abſolutā ſup ſūam cuius eſt q̄ritas: paruz valet. Subſtātia. n. que eſt corpus p intellectuz abſtracta a q̄ritate nō intelligit: vt quid extenſum: ſed vt quid extenſibile. Unde non intelligit vt ſpiritus: q̄ ſpiritus non eſt aliquid extenſum: nec extenſibile. Subſtātia autez corporea quātitate circunſcripta p intellectum: intelligit vt quid extenſibile non extenſum. Cum autē intelligit vt ſub quātitate continua: intelligit in actu extenſa. ¶ Secunduz motiuum non multum valet. quamuis. n. concedatur q̄ quātitas ſubſtātie corporee ſit eius continuitas: non propter hoc habent propoſitum ſuum: quare ipſa continuitas ſubſtātie rei abſolute eſt alia a ſubſtātia: cuius eſt cōtinuitas. Sed non eſt concedendum ſubſtātiā eſſe vnaz numero vnitate ſubſtātiali per illā continuitatem: ſed p eſſentiā ſuā. Unde ſi per diuinā potentiā ſepararet ſubſtantia continua a ſua continuitate: ita q̄ remaneret extenſibilis: non extenſa: adhuc eſſet vna numero vnitate ſubſtātiali per eſſentiā ſuaz ſub ratione qua indiuiſa: vel ſub ratione qua indiuiſibilis in plures ſubſtātias tales: vnitas autem in numero que debet ſubſtātie continue p ſuā continuitatem: vnitas eſt accidentalis. ¶ Tertium etiā motiuum non multum valet. Ipſa. n. cōtinuitas poſterius eſt ordine nature: q̄ ſubſtātiam hēre partē extra partem. Eſt. n. continuitas partium extra ſe inuicem poſitarum. Unde prius ordine nature eſt ſubſtātia poſſibilis ad hūdā partem extra partem: z ex hoc eſt extenſibilis actu habeno partem extra partem extenſiuā: vel continuā: hec videt ordo ſm nām. ¶ Quartum motiuum non ſufficiens eſt. Nomen. n. motus imponit ad ſignificādum intentionez ſub continuitate: z ideo illud quod ſignificat ipſe motus preter continuitatem: non intelligit: ſi dico q̄ mutatio ſubiecta continuitati: res eſt diſſe

Ubi ſ.

Tertium

Quartū.

Quartus articulus

Ad p̄mum motiuum rei ſponſio.

Ad 2m.

Duplex vnitas

Ad 3m.

Ad 4m.

rens ab

rens ab ipsa ꝓnuitate: ꝛ preter ipsam intelligibilis simplici apprehensione: imo etiã sacrubilo ꝓ diuiná potentiam. sicut. n. declaratuz est in quadã questione de quolibet superius: deus per infinitatem potentie sue posset mouere vnuz corpus ab oriente in occidentẽ in instãti: ꝛ esset ibi mutatio sine continuitate. Ideo ergo ꝙ illã mutationez: quã nãm non potest facere: nisi subiectã continuitati: deus potest facere non subiectã continuitati. Hoc tamen non esset: si cõtinuitas esset de essentia mutationis sibi subiecte: ḋḡuis. n. non possim intelligere illud qđ significat nomen motus preter continuitatem: eo ꝙ imponit ad significãdum renouationem: vt é sub continuitate: tamen possuz simplici apprehensione intelligere ipsam renouationem non apprehensa continuitate: sic dico ꝙ quãuis non possim intelligere substantiã vt est sub continuitate preter ipsam continuitatem: tñ simplici apprehensione possuz intelligere ipsam substãtiã: non apprehendendo ipsam vt est sub continuitate: ꝛ sic apprehendere ipsam non apprehendendo continuitatem. Et hoc de quarto ḋḡtionis articulo dicta sint. ¶ Argumentum qđ concludebat ꝙ quãritas dicit rem absolutã aliã a substãtia cuius est ḋḡtitas gr̃a conclusionis concedã.

Ad op^m.

Ad arg^m

Ad argumentum in oppositum. Respondeo. Cum. n. dicit ꝙ sint se habet figura ad quãtitatem: ita quãritas ad substãtiã. Dicunt aliqui ꝙ falsum est: eo ꝙ figura super ḋḡtitatem non videt addere: nisi rem relationis. Quãritas autem super substãtiã addit ad rem absolutã: ꝛ preterea dicunt ipsi: deus posset separare substãtiã a sua ḋḡtitate: nõ autem soliditatem a figura: ꝙ soliditas: que non esset figurata non esset terminata: ꝛ ita esset infinita. Deus autem non posset facere soliditatem infinitã: ꝙ soliditatem esse actu infinitã non habet rõnem possibilis vt probari potest ex his que dicta sunt i quadã questione quã disputaui: que sint talis. Utrum aliquid aliud a deo possit esse actu infinitum. sic ergo volunt aliqui soluere argumentum per interemptionem maioris. Alij autem soluunt per interemptionem minoris dicentes ꝙ figura dicit aliqđ accidens absolutum super ḋḡtitatem cãram ex habitudine partium ḋḡtitatis inter se: quibus videt consentire philosophus in hoc qđ ponit in libro predicamẽtorum figuram in quarta specie qualitatis: vnde videt ꝙ figura sit qualitas in ḋḡtitate: nec ꝓpter hoc sequit ꝙ deus possit separare soliditatem a figura: vel figurã a ḋḡtitate. Non. n. est bonum argumentum qđ si sunt alique due res absolute: quarum vna non est alia: que deus possit facere ḋḡcunꝙ illarum ab alia separatã: maxime cum vna illarum dependet ex habitudine ad altã: sicut similitas dependet ex habitudine ad nasum: vnde non est possibile fieri similitatem sine naso: vel quãdo vna illarum dependet ex habitudine partium alterius: sicut figura dependet ex habitudine partium ḋḡtitatis inter se: ꝛ ideo non est possibile fieri figurã sine ḋḡtitate: vel quãdo terminatio vnius est in essendo per rem aliam: sicut se habet essentia materie prime sm̃ quosdã ad ipsaz formã: ideo sm̃ aliquos non est possibile fieri mãm primam sine forma. Qđ tamen nec affirmo: nec nego: aut quãdo altera illarum rerum dicit puram possibilitatem: ꝛ ideo nõ est possibile fieri principium purum possibile per se: ꝙ hoc includeret contradictionez: aut quãdo res terminat ad aliquid: a quo res alia separari nõ potest: sicut soliditas terminat ad talẽ ptiũ hitudinẽ: ꝙ non põt separa a figura: ꝛ ideo deꝰ nõ põt facere ḋḡtitatẽ sine figura: ꝛ forte alique alie istãtie pom possent: ꝛ sic ꝑz solutio ad argumẽtũ. Et hoc ꝺ ꝑdicta qõe ad pñs sufficiat. Qđ. XV.

Mã. qñ ꝺ uo nõ ꝑt separare rẽ vnam ab alia.

Dicꝺ sco. ad h. i. 2. di. 2. q. 2 Et doctorez hunc ibidẽ articulo. 1. q. 4. Qđ. 15.

Consequenter querit vtrũ causa ꝓcisa quare duo corpora non pñt esse simul: sit dimensio.

Questio XV

Qd videtur ꝙ non ꝙ corpus glorificatum simul est cũ nõ glorificato: ita ꝙ vtrunꝙ tetinet suas dimensiones. Arg^m

Contra cã ꝓcisa quare corpus occupat locum: est dimẽsio: sed illud qđ est cã ꝓcisa quare corpus occupat locum est cã ꝓcisa: quare non possit simul esse cum corpore alio: ergo cã ꝓcisa quare duo corpora non possunt esse simul cum corpore alio: est dimensio. In opp^m

Ad videndum veritatẽ huius questionis sic ꝓcedendum est. Primo probandum est ꝙ cã precisa: quare duo corpora non possunt esse nãliter simul non è mã. Secꝺo ꝙ nõ é forma. Tertio ꝙ non é grossities materie. Quarto ex his concludẽdum est ꝙ est soliditas. ¶ Primum probo sic sm̃ pbm primo phy. Mã est ingenerabilis ꝛ incorruptibilis: ergo cũ de raro fit densum mã non corrumpit sicut non generat: cũ ex denso fit rarum: similiter cũ ex aqua fit aer: mã non generat: nec corrumpit. Similiter nec cũ ex aere fit aqua: sed ex pugillo aque fiunt multi pugilli aeris: ꝛ ex multis pugillis aeris nõ fit nisi vnus pugillus aque: mã ergo que est sub multis pugillis aeris: cum ex multis pugillis aeris fit vnus pugillus aque: tota est substantia sub vno pugillo aque: ꝛ ita illa eadem mã que sub forma aeris erat sub magna quantitate: illa eadem tota sine alicuius partis sue corruptione dum est sub forma: aqua est sub parua quantitate: hoc autem non esset nisi partes penetrarent se se adinuicez: ita ꝙ vna pars materie simul esset i alia: pluribus ergo partibus materie non repugnat esse simul naturaliter: cã ergo ꝓcisa: quare duo corpora non possunt esse simul naturaliter non é mã: cum probatum sit plures partes materie posse simul naturaliter esse. Et hoc de ꝑmo articulo dicta sint. ¶ Secundo ostendendum est ꝙ cã ꝓcisa quare duo corpora non possunt esse simul nãliter non è forma: qđ declaro sic. sicut. n. dicit philosophus in predicamentis rarum ꝛ spissum positionez quodãmodo videtur partium demonstrare. Spissum quidem é eo ꝙ partes sibi ipsi propinque sunt. Rarum vero eo ꝙ distant abinuicem: tunc arguo sic: eadem substantia: que primo est sub raritate: postea fit sub spissitudine absq; substantie illius corruptione. Non. n. dicimus ꝙ si substantia que é densa rarefiat: vel si rarefacta condensẽt: ꝙ oporteat ipsaz corrumpi. Sed sm̃ philosophum in auctoritate prealligata. In raro partes ad se inuicez magis distãt: ḋḡ in denso: hoc est dictu ꝙ ita non inculcant. Sic ergo video ꝙ in raro: sicut sub qualibet parte quantitatis é pars materie simul correspondens: ꝛ forma correspondens illi parti materie: ꝙ forma: que educit de potentia materie per nãm extendit sm̃ extensionẽ materie: sequit ꝙ si illa substantia condensẽt ꝙ nõ tñmodo partes materie recipient inter se inuicem: sed ẽt forme aliter nõ magis dicerẽtur indurate partes forme in denso ḋḡ in raro: sicut ergo nõ repugnat pluribus partibus materie esse simul nãliter: ita non pluribus partibus forme substãtialis: ergo cã ꝓcisa: quare duo corpora nõ possunt nãliter esse simul non è substãtialis forma. Et ex ꝓsequẽti nec substãtia cõposita ex mã ꝛ forma. Qđ ẽt posset probari p viã similẽ: per quã probatuz é dẽ forma: ꝙ in raro sub qualibet parte quantitatis est pars substãtie: ꝛ tota illa substãtia ꝓdẽsata sit sub minori ḋḡtitate: qđ fieri nõ posset: nisi plures partes illius substãtie possent simul esse. Et hoc de secũdo articulo dicta sufficiat. ¶ Tertio probãduz é ꝙ grossicies materie nõ é cã precisa: quare duo corpora nõ possunt nãliter simul esse. Una. n. mã rõne essentie nõ é grossior alia mã: loquendo de partibus materie vnigenis. Sz ꝙ dicat mã vna grossior alia in aliqua re generabili ꝛ corruptibili: hoc é rõne alicuius superaddite dispositionis vt

Diffictio qõnis

Primus articulus E. c. 82.

c. ꝺ ḋḡtitate l. 3. spẽ

Tertius articulus

forte rõne spissitudinis maioris: vel alicuius impuritatis. Si ergo cã precisa quare duo corpora non possunt esse simul nãliter esset grossities materie: tũc corpora maxime elõgata ab ista grossitie possent simul esse nãliter: hoc autem falsuz ẽ. ignis. n. maxime rarefactus ẽ: et aer post ignẽ: et tamen aer et ignis nãliter non possunt simul esse: ratio ergo quare duo corpora nõ possunt simul esse nãliter nõ est grossities materie. Et hec õ tertio articulo dicta sint.

Quartus articulus

¶ Quarto eõcludẽdum est ex his: qp causa precisa quare duo corpora non possunt simul nãliter esse: est dimensio sm latum: longum et profundum: que vocantur soliditas: et alio nomine vocatur corpus qõ est quãtitas. Et huic cõsonat sentẽtia philosophi. 4. phycorum: qui dicit qp si vacuum esset dimẽsiones separate: qp cubus non posset ibi poni: eo qp vacuum non posset cedere: et philosophus dimẽsiones simul esse nõ possunt: et si cubus poneret in vacuo: ex quo vacuum nõ cederet: simul essent dimẽsiones vacui et cubi: qõd philosophus habet pro incõuenienti: sicut patet aspicienti doctrinam suam libro quarto phycorum. c. de vacuo. Et ita patet qp ẽtio philosophi ẽ qp sola dimensio impedit duo corpora simul esse: cum aperte vult qp dimẽsiones cubi non possunt esse simul cum aliis dimẽsionibus separatis: dato qp alique dimẽsiões essent. Isti sentẽtie expresse vidit Cõmẽtator qui vult qp impossibilitas essendi duo corpora simul est ex terminis eorum mathematicis. Sic ergo concedo qp causa pcisa: quare duo corpora nõ possunt esse simul naturaliter: est dimẽsio sm latum: longum et profundum: q̃ dimẽsio alio nomine vocat soliditas: alio nomine corpꝰ qõ est quãtitas et intelligo precisionem cause sic qp si nullũ aliud esset impedimẽtum sola soliditas sufficeret ad prohibẽdũ duo corpora simul nãliter esse: hoc dico propter hoc: qp forte aliqua qualitas posset prohibere vnum corpus penetrari ab alio corpore dato p impossibile qp alie dimẽsiones nõ prohiberent: sicut ponamus gra exempli magna duricies in corporibus: et firmata prohibere posset ne ulla corpora se se iuicem penetrarẽt. Sed plane cõcedo qp si nulla alia ratio esset prohibẽs q̃ soliditas: adhuc ipsa soliditas: p quã intelligo dimẽsionem sm latum: longum: et profundum sufficeret ad prohibẽdũ duo corpora simul nãliter esse. ¶ Argumẽtuz pro parte ista gratia conclusionis concedendum est.

Supter. vbi supra tene. Conclusio q̃stionis.

Ad argm

Ad opm

Ad argumentum in oppositum. Respõdeo et dico qp corpus glorificatum nõ potest simul esse cum corpore non glorificato nãliter: nec per aliquã creatam virtutem: et cuz dicitur qp corpus glorificatum simul potest esse cuz corpore nõ glorificato per dotem impassibilitatis nõ sic intelligi debet per dotem impassibilitatis in corpore: vel in cõposito ex anima et corpore: anima possit facere elicitive corpus suũ simul cum alio corpore nõ glorificato: sed sic debet itelligi qp ex decreto diuine sentẽtie assistit diuina omnipotẽtia anime habẽti corpus glorificatuz: que diuina omnipotẽtia ad volũtatem ipsius anime habẽtis corpus glorificatum facit illud corpus glorificatum cuz corpore nõ glorificato simul esse: aliter nõ video quomodo hoc possibile sit fieri: nisi alterum illorum corporuz separaret a dimẽsionibus suis: aut dimẽsiones vtriusq; fierẽt vna dimẽsio: quorum vtrũq; videt irrationale. Quia tamẽ multum samosa ẽ opinio quo ad multos qp hoc fiat per virtutez dotis subtilitatis: ita qp anima habẽs corpus dotatũ subtilitate in virtute illius dotis potest facere elicitive qp corpus suuz penetraret corpus non glorificatũ siue corpore non glorificati dimensione: et ita cum simul sit cum eo: ideo predictam solutionem: et sententiam sine preiudicio: et temeraria assertione volo esse dictam: et si quid ibi corrigendum est: melius intelligẽtium relinquatur iudicio. Et hec õ predicta questione dicta sint.

Corpus glificatũ: nota qõ pot eẽ sil cũ nõ glificato.

Questio. XVI. Qõ. 16.

Questio. XVI.

Consequenter quaeritur vtrum faba ascendẽs obuians lapidi molari descendenti quiescat.

Arg^m. L. c. 64. et inde.

Et videtur qp sic: qz ẽz philosophũ octauo phy sicorum inter motum et rectum: et reflexuz est quies media: sed ascensus fabe: et descensus se habent sicut motus rectus: et reflexus: ergo inter ascensum: et descensum fabe est media quies.

In oppm

Contra qp tunc lapis molaris descẽdẽs cui obuiaret faba ascendens: quiesceret: quod absurdum videtur: qp vna faba posset facere quiescere lapidez molarem inferius descendentem.

Rñ^o

Ad istam questionẽ Respondeo qp faba ascẽdens: et obuians lapidi molari descendenti: anteq̃z descendat: quiescit per se: si per eandem lineam reuertitur: semper tamẽ mouetur per accidens: hoc est per motum lapidis molaris descendentis: et ideo lapidez molarẽ nullatenus quiescere facit. ¶ Ad cuius intelligentiam sic procedendũ est. Primo. n. videndum est quare faba proiecta sursum: si per eandem lineam debeat reuerti: oportet qp ante sui reuersionem quiescat per se. Secundo videndum ẽ qua re angelus vadens et rediens a puncto ad punctum per eandem lineã non potest hoc facere sine quiete inter media. Et tertio declarandum est propositum. s. qp faba ascẽdens et obuians lapidi molari descendenti anteq̃z possit reuerti per eandem lineam quiescit per se: tamẽ nõ oportet qp quiescat quiete per accidens: sed semper potest moueri per accidens: vel per se.

Diffinitio q̃stionis.

Primus articulus

¶ Quantum ad primuz articulum sciendum est qp motus fabe sursuz violentus ẽ: dico ergo qp virtus per quaz faba ascendit posq̃z aliquã tulum ille motus elongatus est a suo principio debilior efficitur: et ideo motus violentus debilior est versus finẽ q̃z versus principium: et tandem ita debilitatur illa virtꝰ qp amplius non sufficit ad lapidem mouendum: et tamẽ sufficit ad prohibendum eius descensum: et tunc oportet qp qui escat per se: et vltra tñ debilitatur: qp non sufficit ad prohibendum descensum: sed prevalet virtus naturalis ipsius fabe: et tunc descendit deorsum. Et hec de primo articulo dicta sunt.

Scõs articulus

¶ Consequenter videndum est: quare angelus vadens: et rediens a puncto ad punctum per eandem lineam non potest hoc facere sine quiete intermedia. Ad cuius intelligentiam sciendum est qp sm qp potest trahi ex sẽtẽtia philosophi phycorum sexto mobile in toto motu non est in aliquo spacio sibi equali in actu: sed in potẽtia in fine tñ motus est in aliquo spacio sibi equali in actu. Verum est autem qp angelus cum non sit partibilis sm quantitatem: non habet spacium sibi equalem: tamen contingit determinare spaciũ: in quo potest esse angelus in qualibet parte tot̃ simul: ita qp nõ esset dare spacium maius illo: i cuius qualibet parte posset esse angelus totus simul et cum dico hic angelum posse esse in aliquo spacio simul totum: intelligo eo modo quo contingit angelum esse in loco. Dico ergo qp si angelus moueatur ab oriente in occidentem vno motu cõtinuo: in toto illo motu angelus non est in aliquo spacio tali in actum: sed in potentia in fine tamen motus est in aliquo spacio tali in actu si vult: hoc dico propter hoc q̃ re si vellet posset esse in mundo: qz quãtus loco angeli sit assignare in maius terminum: tamẽ nõ est assignare terminum in minus: hoc tamen regulariter verum est: qp in fine motus esset in aliquo loco i actu eo modo quo ibi competit esse in loco. Tunc arguo sic: aut in illo loco in occidente in quo esset in actu: esset in tempore: aut in instanti: si in tempore: habeo propositum: qz ibi quiesceret qp sm qp potest trahi ex sententia philosophi sexto phy.

Quãs angelus sit i loco: i 2°. di. 2. Et vtz hẽat locũ õterminatũ: vide sco. vbi supra q. 6.

L. c. 67.

L. c. 7.

L. c. 32. et 73.

Aliquid

Aliquid quiescere in loco: est ipsum esse in loco eodē modo nunc: et prius. Si autez dicis q̄ esset ibi in instanti in actu: z non in tempore hoc probo q̄ esse nō potest: quia in eodem instanti duo contradictoria non possunt simul esse vera: sed esse: z non esse in eodem loco: contradictoria sunt: ergo impossibile est angelum adesse z abesse eidem loco in eodem instanti: tunc arguo sic: in aliquo ergo instāti adest illi loco. Sed ſm q̄ probatur sexto physicorum. Inter quelibet duo instantia est tempus medium: ergo inter instans in quo angelus adest illi loco: z inter instās in quo abest illi loco de necessitate est tempus medium: ergo si angelus est in aliquo loco in instanti in actu: sequitur de necessitate q̄ sit ibi in tempore: z sic ibi quiescit. Et hec ratio potest trahi a philosopho in octauo physicorum. Sic ergo patet q̄ angelus movens se de puncto ad punctum si debeat redire ad eundem pūctuz per eandem lineam oportet q̄ intercidat quies media: z patet ratio quare: q: aliter sequerentur duo contradictoria simul esse vera in instanti. ¶ Si forte dicas q̄ angelus movēs se ab a in b z reuertens a b in a non est in actu in b neq; in tempore: neq; in instanti: sed possibile est q̄ sit in b in potentia tantum: quia motus a b in a: z ab a in b potest esse vnus motus: z continuus. ¶ Contra predictam euasionem arguo sic. quilibet enim motus ab a in b z a b in a possit esse vnus motus continuus: ita q̄ motus ab a in b sit per vnam partem spacij: z motus a b in a per partem aliam: verbi gratia: ita q̄ per vnum semicirculum mobile moueatur ab a in b: z per alium semicirculum moueatur a b in a: tamen impossibile est q̄ fiat hoc per eandem partem spacy: siue fiat per semicirculum: siue per lineam rectam. Unde impossibile est q̄ mobile moueatur ab a in b per vnum semicirculuz: z reuertatur a b in a per eundem semicirculum vno motu continuo. Similiter dico si motus fiat ab a in b: z a b in a per eandem lineam rectam. Et hoc probatur facilius sic: q: ex duobus motibus contrarijs impossibile ē vnuz motum continuum constitui: sed motus ab a in b: z a b in a per idem spacium siue sit semicirculus siue linea recta sunt contrarij: ergo ex illis impossibile est vnum motum constitui: impossibile est ergo q̄ angelus moueat se ab a in b: z a b in a vno motu continuo: cuius contrarium supponebat euasio predicta. Et hec de secundo articulo dicta sint. ¶ Tertio ex hijs declarandum est quod tertio proponebatur declarandum: scilicet q̄ faba ascendens: z obuians lapidi molari descēdēti anteq̄ per eandem lineam reuertatur quiescet per se: nec tamen faciet lapidem molarem quiescere: quare in illo tempore quo quiescet per se: mouebitur per accidens per motum lapidis molarij. Q̄s autem anteq̄ reuertatur: quiescat per se probari potest per primum articulum: z secunduz si per eandem lineam reuertatur. Unde vide diligenter q̄ in primo articulo probatum est z in secundo: z videbis q̄ faba non potest ascendere: z descendere quin inter ascensum z descensum quiescat per se: h per eandem lineaz fit ascensus z descensus: Q̄s etiam hoc non obstante non faciat lapidem molarem quiescere per hoc: q̄ in illo tempore: in quo gescit per se: mouetur per accidens per motum lapidis molarij: declarari potest per exempluz. Si enim proiciatur sagitta sursum: z infigatur lapidi molari descendēti: illa sagitta per se quescet: z tamen semper mouebitur per motum lapidis descendentis: ita dico q̄ faba ascendens cum attingit lapidem descendentem: z iungitur ei in illo tempore quo quiescit per se mouetur per accidens: hoc est per motum lapidis descendentis. Scio enim q̄ nullum est inconueniens aliquid sibi quiescere per se: z moueri per accidens: z sic patet quid dicē dum sit ad questionem. ¶ Dicendum est q̄ faba sursuz proiecta: z obuiās lapidi molari descendenti anteq̄ per eandem lineam reuertatur: quiescit per se: in illo tamen tempore quo per se quiescit: mouetur per accidens: scilicet per motum lapidis molarij descendentis. Unde nō oportet q̄ per obuiationem fabe lapis quiescat. Ex hijs que dicta sunt patere potest quid dici debeat ad vtrumq; argumentum. ¶ Primum enim argumentum quod probat q̄ faba quiesceret: cōcludebat de quiete per se. aliter enim non valet.

Ad arg^m

Argumentum autem quod erat ad partem aliam: concludebat q̄ oportebat ipsam fabam semper moueri vel per se: vel per accidens: quare aliter faceret lapidem molarem quiescere: bene autem concessum est q̄ illo tempore quo faba quesceret per se moueretur nihilominus per accidens per motum lapidis molarij. Et hec de predicta questione dicta sufficiant.

Ad op^m.

Questio. XVII.

Q̄s. 17.

Qonsequenter queritur vtruz in comestione debeant preponi grossa aut subtilia. ¶ Et videtur q̄ subtilia preponi debeant: z grossa postponi. Videmus enim q̄ fructus qui sunt valde grossi sicut pira: escula: coctonia ſm medicorum consilium magis expedit postponere: cāq̄ preponere in comestione: ergo pari ratione ita est de aliis grossis. ¶ Preterea illa debent postponi in comestione que magis faciunt cibum descendere ad fundum stomachi vbi maxime viget digestio. Sed illa cibaria que sunt magis ponderosa magis faciunt cibaria descendere ad funduz stomachi: grossa autem cibaria magis sunt ponderosa cāq̄ subtilia: ergo magis faciunt cibum descendere ad fundum stomachi: ergo primo subtilia sumi debent in comestione.

Arg^m p^m

Secūdū

Contra quanto cibaria duriorie sunt digestionis: tanto magis poni debent: vbi viget fortior digestio: sed fortius viget digestio in fundo stomachi: cāq̄ in ore: ergo cibaria duriorie digestionis illo ordine comedi debent: quo facilius possint ad fundum stomachi attingere: sed cibaria que primo sumuntur: facilius attingunt ad fundum stomachi: cāq̄ illa que sumuntur postre mo: ergo cibaria duriorie digestionis primo sumi debēt in comestione: cāq̄ grossa cibaria duriorie digestionis sunt. cāq̄ subtilia: ergo preponi debent in comestione.

In opp^m

Ad istam questionem respondeo q̄ cibariorum q̄dam sumi debent causa nutrimenti: z quedam causa medicamenti loquendo de cibarijs que sumuntur causa nutrimenti regulariter. Uerum est q̄ primo debent comedi grossa: cāq̄ subtilia: vt pisa: holera: panis grossus: carnes grosse preponi debēt pani subtili: z subtilioribus carnibus: z alijs subtilibus cibarijs: que sumuntur per viā nutrimenti. Hoc propter meliorem digestionem: z propter meliorem egestionem: z propter meliorem digestionis proportionem: z propter appetitus conseruationez. ¶ Propter meliorem digestionem: dico quia calor digerēs maxime viget in fundo stomachi: minime in ore stomachi. Grossa autem fortioris sunt digestionis cāq̄ lenia: vnde si lenia primo sumerentur: ita q̄ attingerent funduz stomachi: z grossa postea: lenia adurerentur grossis remanentibus indigestis: z ita non esset debita digestio neq; grossorum: neq; subtilium: ideo ergo preponenda sunt grossa: vt quare sunt dura fortiori calore digerātur: lenia autem quia multum sunt digestibilia minori calore digerantur. ¶ Dico etiam q̄ hoc fieri debet propter meliorem egestionem: quia ista grossa ratione sue ponderositatis: z grossitie vias aperiunt: z melius descendūt: z ita fecibus que remanent ex subtilibus cibarijs viam preparant ad descensum. Econtrario autem cibaria subv

Rñ^o

Libi grossa sumēdi pp nutrimētū: quare subtilib^9 i comestione preponēdi sūt.

T.c.2.

T.c.64. z inde

Euasio

Instātia

Tertius articulus

Exēplum de lapide molari

tilia:ꝛ propter sui leuitatem:ꝛ propter hoc:ꝙ pariꝫ habent de fecibus magis tenent ventrem:nec ita bene elargiant vias:nec præparant ad hoc ꝙ feces facilius descendere possint. ¶ Dico ꝙ hoc debet fieri propter meliorem proportionez digestionis. Melior enim est digestio nis proportio:quando cibaria simul digeruntur:q̄ cum quedam cito digeruntur:alia autem remanentibus indigestis vsq; ad magnum tempus postea:sed quādo subtilia præponuntur ꝛ grossa postponūtur:tunc subtilia ciſſime digeruntur:ꝛ propter magnum caloꝛem:qui est i fundo stomachi:ꝛ quare sunt multuꝫ digestibilia:ꝛ grossa quando postponuntur tarde:ꝛ digeruntur:tum quia sunt de difficili digestibilia:tum propter debilem caloꝛez qui est in ore stomachi:ꝛ prope:quando autem grossa pponuntur:tunc est quedaꝫ proportio:quia si grossa sunt de difficili digestibilia cōtra hoc est magnus caloꝛ in fundo stomachi. Similiter quātus sit parꝫus caloꝛ circa os stomachi contra hoc respondet facilitas ad digerendum in subtilibus cibarijs:ita ꝙ quasi simul potest compleri digestio per fortem caloꝛez in grossis cibarijs prius sumptis:ꝛ digestio per debilem caloꝛem in subtilibus cibarijs posterius sumptis:ꝛ sic patet ꝙ præponere grossa subtilibus facit ad melioꝛez proportionē digestionis. ¶ Dico etiam ꝙ facit ad appetitus conseruationem:ꝛ ex consequenti ad melioꝛem nutritionez: quia quod melius sapit ceteris paribus:melius nutrit. Q̄ autem hoc faciat ad appetitum conseruationez patet. Post enim consumptionem grossoꝝ cibarioꝝ adhuc bene sapiunt subtilia propter hoc quia sunt multum sapida:quantum est ex se:sed post sumptionem cibarioꝝ subtiliū:minus sapiunt grossa propter hoc ꝙ non sunt multum sapida quantum est ex se:ꝛ adhuc in comparatione nobiliorꝝ sapoꝛis:qui præcessit minus videntur sapida: sicut etiam esset de potu vnde dicit saluator in euangelio ſm ſdam chum. Nemo bibens vinum vetus statiꝫ vult nouum. dicit enim vetus melius est. Si ergo præponuntur grossa:tunc tam grossa q̄ subtilia acciptiuntur cum sapoꝛe: grossa propter magnam famem: ꝛ subtilia propter magnum eoꝝ sapoꝛem cum aliqua fame. ¶ Si autem loquamur de grossis cibarijs:que debent sumi non per viam nutrimenti:sed medicine sicut est caseus esculum: purum:coctoniuꝫ:ꝛ siqua sunt similia:sic dico:ꝙ talia grossa cibaria debent postponi in comestione:quia postposita iuuant ad digestionem:inquantuꝫ ratione sue ponderositatis faciunt cibaria prius sumpta ad fundum stomachi descendere:si autē præponerentur in comestione essent in nocumentum virtutis expulsiue:ꝙ talia habent vias stringere:ꝛ ita expulsionem impedirent. Cum autē postponuntur hoc nocumentum non faciunt expulsiue: loquendo ergo de talibus grossis cibarijs:dico ꝙ regulariter debent postponi in comestione. Et dico ꝙ regulariter:quia in aliquo casu debent præponi:sicut cum expediret primum fluxum ventris stringere. Et quia hec quæstio magis spectat ad medicos:ideo que de hac questione dicta sunt saluo meliori iudicio dicta'sint. Ex his patet quomodo debeamus respōdere ad arguméta. ¶ Ad illud quod primo arguitur ꝙ grossa postponi debēt: patet ex dictis solutio:quia nō est simile de ipsis fructibus qui postponuntur in comestione:ꝛ de aliis cibis que sumi debent per viam nutrimenti. ¶ Ad illud quod secūdo arguitur q̄ grossa faciūt magis cibum descēdere ꝛc. Dico ꝙ propter hoc ꝙ grossa faciunt cibum magis descendere:ideo expedit ꝙ illa cibaria que sumi debent p viaꝫ non nutrimenti:sed medicamenti: que ratione sue ponderositatis faciunt cibuꝫ descendere postponantur. De cibarijs autez grossis:qui sumi debent per viā nutrimenti:ꝛ que faciunt expulsiue mediocrem præparationem non sic dicendum est. non enim tantum facerent de bono in faciendo cibum descendere postposita etiam: quātum facerent præposita:sicut ex his que in corpoꝛe questionis dicta sunt patere potest. Debes tamen scire ꝙ nō semper expedit leuem cibum esse in fundo stomachi: ꝛ tanta digestibilitas in cibo leui:ꝙ existens in fundo stomachi adureretur.

Argumentum qō fuit ad oppositum proce dit de grossis cibarijs: que sumi debent per viam nutrimenti. Et sic patent solutiones ad argumenta. Quæstio. XVIII.

Ad op^m.

Qō.18.

Postea quæritur vtruꝫ melius sint dispositi ad scientiam nani q̄ gigātes:ꝛ pui q̄ magni. ¶ Et arguebat ꝙ magni essent minus dispositi ad scientiam:q: cōmune prouerbium habet. Nec paruos vt i pluribus esse humiles:nec magnos vt i pluribꝰ esse sapiētes:sed ſm quod dicit philosophus in eth. libro septimo. c. 14. fama omnino non perditur. Videtur ergo ꝙ magni sint magis indispositi ad scientiam. Ex quo fama de hoc est.

Arg^m.

Contra parui tas videtur esse in corpoꝛe ex grossitie ꝛ siccitate materie:sed talis materia videtur reddere hominem indispositum ad scientiam: ergo parui maxime videntur indispositi ad scientiam.

In opp^m

Ad videndum veritatē huius quæstionis:sic p cedendū ē. Primo videndum est correspondentia quattuoꝛ famosoꝝ complexionum quattuoꝛ elementis: ꝛ quattuoꝛ temporibus ꝛ quattuoꝛ humoribus. Secundo ex hoc declarandum est que complexio magis apta ē ad magnitudinem corporalem. Tertio videndum est que complexio magis reddit hominem per se dispositum ad scientiam. Quarto videndum est que complexio reddit per accidens hominem magis dispositum ad scientiam. Quinto ex his declarandum est qui homines magis dispositi sunt ad formam:vtruꝫ magni vel parui. Sexto cōmouende quedam dubitationes ꝛ remouende. ¶ Quātum ad primum articulum sciendū est ꝙ quattuoꝛ sunt famose complexiones:scilicet melancholica que est frigida:ꝛ ficca:que respondet melancholie:que est humoꝛ frigidus ꝛ siccus:ꝛ terre que est elementum frigidum ꝛ siccum:ꝛ autumno qui est frigidus ꝛ siccus. Et est quedaꝫ complexio flegmatica que est frigida:ꝛ humida: que respondet flegmati que est humoꝛ frigidus:ꝛ humidus:ꝛ aque que est elementum frigidum ꝛ humidum:ꝛ hyemi que est frigida ꝛ humida. Et est complexio sanguinea: que est calida ꝛ humida:ꝛ respondet sanguini: qui ē humoꝛ calidus ꝛ humidus:ꝛ aer:qui est elementuꝫ calidū: ꝛ humidum:ꝛ veri qō est tempus calidum ꝛ humiduꝫ. Et est quedam complexio cholerica:que est calida ꝛ siccа:que respondet cholere:q̄ est humoꝛ calidus ꝛ siccus: ꝛ igni qui est calidus ꝛ siccus:ꝛ estati que est tempus calidum ꝛ siccum. In melancholicis ergo magis q̄ in aliis cōplexionibus est virtus conformis virtuti terre. In flegmaticis etiam magis q̄ in aliis complexionibus abundat virtus similis virtuti aque. In sanguineis etiaꝫ magis q̄ in aliis complexionibus ē de virtute simili aereꝰ. In cholericis etiam magis q̄ in aliis complexionibus prævalet virtus similis virtuti ignee. Et hec de primo articulo dicta sufficiant. ¶ Secundo hoc declarandū est: que complexio magis apta est ad magnitudinem corporalem. ¶ Ad cuius intelligentiam sciendū est:ꝙ ad magnitudinem corporalem requiritur materia bene extensibilis:ꝛ calidus bene extendens. Cū ergo est aliqua materia bene extensibilis ſm longitudinem tm̄: ꝛ calidum bene extendens:causatur magnitudo ſm longitudinez tm̄:magis q̄ ſm diuisiones alias ſm proportionem:cuiꝰ autez est

Diuisio q̄stionis.

Primus articulus

Quattuoꝛ cōplexiones q̄tuoꝛ humoꝝ: q̄tuoꝛ elemētoꝝ: q̄tuoꝛ tēporum.

Ad arg^m primuꝫ.

Ad 2^m.

Secūdus articulus

Que cōplexio sit magis apta ad magnitudinem corporalem.

aũt est materia bene extẽsibilis ſm oẽm dimensionẽ: et calidũ bene extendens: causatur mediocris quantitas ſm bonã proportionẽ longitudinis: et latitudinis: et spissitudinis. Cũ autẽ est materia multũ abundans: et excessiue extensibilis ſm omnẽ dimensionẽ: et calidũ fortiter extẽdens: causatur excessiua quãtitas ſm oẽm dimensionẽ. Cũ autẽ est materia male extensibilis ſm omnẽ dimẽsionẽ: et calidũ debiliter extendens causatur parua quantitas ſm omnẽ dimensionẽ. Nunc autẽ ita est q̃ materia multũ subtilis bene apta est ad dimensionẽ ſm longitudinẽ non tñ ita bene extensibilis ſm latũ et spissum: cuius est materia tenuis: et ficca. Materia autẽ mediocriter subtilis: que est mediocri humiditate permixta: mediocriter est extensibilis ſm omnẽ dimensionẽ proportionaliter. Materia autẽ abundans grossa et humida excessiue ẽ extensibilis ſm omnẽ dimensionẽ: ita tñ q̃ magis est extẽsibilis vltra terminũ debitũ spissitudinis: et terminũ debitũ latitudini: quã vltra terminũ debitum longitudinis. Materia autẽ grossa et ficca male est extensibilis ſm omnem dimẽsionẽ. Sicut autẽ patet ex primo articulo q̃nio cholerica cõplexio ẽ calida et ficca correspõdẽs igni: in qua preualet humor calidus et siccus: ex quo patet q̃ in cholerica cõplexione ẽ materia tenuis: et ficca: et ita bene est extensibilis ſm longitudinẽ: non tamen bene est extensibilis ſm latitudinem: et spissitudinẽ: qua propter cholerica complexio reddit hominem aptũ ad magnã dimensionẽ longitudinis non tamen ad magnã quantitatem latitudinis: et spissitudinis: vnde cholerici vt in pluribus habent membra longa et gracilia: et in corpore eorum maior est ſm suam proportionem dimensio longitudinis q̃ latitudinis: et spissitudinis: et dico ſm suã proportionem: q̃ in omni homine: nisi fiat error nature maior est dimensio longitudinis q̃ latitudinis: vel spissitudinis. Sanguinea autem complexio est calida et humida correspondens aeri: in qua plus est de humore calido: et humido: q̃ in aliis complexionibus. Vnde patet q̃ in sanguinea complexione est materia mediocriter subtilis et humida: et ita bene extensibilis mediocriter et proportionaliter ſm omnem dimensionem: qua propter sanguinei vt in pluribus mediocris sunt quantitatis: et bene proportionate ſm omnem dimensionem. Flegmatica autem complexio frigida est et humida correspondens aque: in qua dominatur humor frigidus et humidus qui est grossus cum multa humiditate. Vnde in flegmatica complexione est materia bene extensibilis ſm omnes dimensiones: magis tamen ſm dimensionem latitudinis: et spissitudinis loquendo proportionaliter. Vnde flegmatici vt in pluribus magni sunt ſm cõmunem dimensionem: tamen in eis dimensio longitudinis non est tanta ſm suas proportiones: sicut dimensio latitudinis et spissitudinis exemplum habeo de hominibus habitantibus in partibus que vergunt ad septentrionem. Melancholica autem complexio est frigida et ficca correspondens terre: in qua plus est de humore frigido et ficco: q̃ in aliis cõplexionibus. Vnde in melancholica complexione est materia grossa et ficca: et ita male extensibilis ſm omnẽ dimẽsionem: qua propter melancholici: vt in pluribus parui sunt ſm omnem dimensionem habentes complexiones compactam ſm quandam similitudinem terre. ¶ Sic ergo patet q̃ complexio cholerica multum apta est ad quantitates longitudinis naturalẽ non tamen ad quantitatem longitudinis et spissitudinis. Sanguinea autem complexio bene apta est ad mediocrem quantitatem bene proportionatam: ſm omnem dimensionem. Flegmatica autem complexio bene apta est ad notabiles magnitudines ſm omnem dimensionẽ: non tamen bene proportionatam: q̃ in eis maior est spissitudo: q̃ exigat eorum longitudo ſm rectam proportionem. Melancholica autem complexio non est bene acta: nec ad magnam longitudinem: nec ad magnam latitudinem: nec ad magnam spissitudinem. Et hec de secundo articulo questionis dicta sint. ¶ Tertio videndum est que cõplexio magis reddat hominem dispositũ per se ad scientiã. ¶ Ad cuius intelligentiam sciendũ est q̃ cholerici per se maxime sunt dispositi ad scientias: deinde sanguinei. Indispositi autem ad scientiam per se in respectu predictorum sunt flegmatici: et melancholici: magis tamen flegmatici sunt indispositi ad scientiam per se: q̃ melancholici: hec autem narrata probo sic. Duo sunt que reddunt hominem indispositum ad scientias per se: vel aggrauatio anime per corpus: cui consonat illud verbum sapientie nono. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam: et etiam grossities spirituum: et magis eorum que sunt in medio cerebri ventriculo. ¶ Econtrario duo sunt que reddunt hominem per se bene dispositum ad scientiam scilicet parua aggrauatio anime per corpus: et subtilitas spirituum existentium in medio cerebri ventriculo. Vnde dicit Constabulinus in libro de differentia spiritus: et anime sic. Spiritus autem qui est in eo spacio: idest in ventriculo medio est in hominibus diuersus. In quibusdã enim est subtilis: et clarus: et hic erit rationalis: et cogitans dispositibilitatẽ: et bone cogitationis. In quibusdã enim erit econuerso. erit itaq̃ talis hic amens: irrationalis: letus: aut q̃ stultus. Nunc autem ita est q̃ complexio cholerica: cum sit tenuis: et rara: minus aggranat animam q̃ alie complexiones alie. ¶ Item cum ad subtilitatem spiritus: concurrat subtilis materia tanq̃ passiuum: et fortis calor tanq̃ actiuus: et hec duo magis sunt in complexione cholerica: q̃ in aliis complexionibus: sicut in precedenti articulo patere potest. Sequitur q̃ complexio cholerica magis reddit hominem dispositum ad scientiam q̃ complexiones alie. Et quia post complexionem cholericam minus aggrauatur anima a sanguinea complexione: q̃ in aliis complexionibus: propter hoc q̃ in cõplexione sanguinea est materia subtilior et calor maior: et ex consequenti subtiliores spiritus: ideo post complexionem cholericã complexio sanguinea magis reddit per se hominem dispositum ad scientiam. ¶ In flegmaticis autem quamuis non sit materia per se ita grossa: sicut in melancholicis tamen quia in flegmaticis est humiditas multa et grossa: et talis humiditas hebetat calorem: ideo in flegmaticis magis obtusus est calor: et hebetatus q̃ in melancholicis: qui sunt ficci: et ideo quamuis in ratione materie magis essent indispositi ad scientiam melancholici q̃ flegmatici: tamẽ ratione caloris est econuerso. Et quia grossities spirituum magis dependet ex obtusione: et hebetatione caloris generantis q̃ ex grossitie materie ꝺ qua generatur: ideo omnibus computatis magis sunt i dispositi per se ad scientiam flegmatici: q̃ melancholici. Et hec de tertio articulo questionis dicta sint. ¶ Quarto est videndum q̃ complexio reddit per accidens hominem magis dispositum ad scientias. Et dico q̃ illa cõplexio est melancholica: quia melancholica complexio reddit hominem cogitatiuum: hoc est inquisitiuum et frequentis et profunde cogitationis: et ista sunt que multum valent ad acquisitionem scientie: quia profunda et inquisitiua cogitatio disponunt ad intelligentiam: sicut dicit philosophus in libro de memoria et reminiscentia. Meditationes memoriam in reminiscendo saluant. Reddit etiam melancholica hominem solicitum: quod multum valet ad acquisitionem scientie: retrahit etiam melancholica complexio a multis que impediunt scientiam: sicut sunt lasciuia carnis: et multe alie vanitates mundane. Et hec de quarto articulo huius questionis dicta sufficiãt.

Tertius articulus

Duo reddunt hominẽ aptũ ad scientiam.

Circa medium.

Quartus articulus

Quintꝰ articulus ad qnez rñsiuus

¶Quito ex his declarādū ē q boīes magis sunt dispoſiti ad scientiam: vtrum magis: vel parum. Patet enim ex dictis in secundo articulo q cholerica complexio maxime disponit per se ad magnitudinem ſm longum non ſm latum: nec ſm ſpiſſum. Et in tertio articulo declaratum est etiaz q cholerici maxime dispoſiti sunt per se ad scientiaz: et ex consequenti patet q magni ſm dimenſionem longitudinis: et parui ſm alias duas dimenſiones: maxime vt in pluribus et per se sunt dispoſiti ad scientiam: cum etiam declaratum sit in articulo secundo: q melancholica complexio reddit hominem per se indispoſitum ad scientiā: ex hoc patet q parui ſm omnes dimenſiones non sunt ita dispoſiti per se ad scientiaz sicut sunt magni ſm dimenſionem longitudinis. Et cum declaratum sit in quarto articulo q multi maxime sunt dispoſiti per accidens ad scientiam: sequitur q parui ſm omnē dimenſionem sunt maxime dispoſiti per accidens ad scientiam. Cum autem declaratum sit in secundo articulo q complexio flegmatica maxime disponit ad magnitudinem ſm omnem dimenſionem: et declaratum sit in tertio articulo q illa complexio minime reddit hominem dispoſitum per se ad scientiam: et minus q̄z melancholica complexio: patet q notabiliter magni ſm omnem dimenſionem minime dispoſiti sunt ad scientiam. Cum autem declaratuz sit in secundo articulo q sanguinea complexio disponit ad mediocrem quantitatez bene proportionatam ſm omnem dimenſionem: et declaratum est in tertio articulo q illa complexio poſt cholericam reddit hominem maxime dispoſitum per se ad scientiam: patet q mediocriter magni: et bene proportionati ſm omnem dimenſionem maxime sunt per se dispoſiti ad scientiam poſt illos qui sunt magni ſm longitudinem: et non ſm quaſlibet dimenſiones. Hij enim sunt magis dispoſiti per se vt in pluribus ad scientiam q̄z omnes alij. Secundo mediocriter magni: et bene proportionati ſm omnez dimenſionem male sunt dispoſiti per se ad scientiam. Sed peius illi qui sunt notabiliter magni ſm omnem dimenſionem. Et hec de quinto articulo dicta sint. ¶Sexto mouende sunt quedam dubitationes: et remouende ſuper predictis. Poſſet enim aliquis dubitare de hoc qđ dictum est i articulo primo q cōplexio sanguinea reſpōdet veri: cum illa complexio sit nobiliſſima: et in vere in firmitates generatur. Et hec dubitatio faciliter remouetur: q infirmitates que sunt in vere sunt propter tempo risbonitatem. Et hoc enim q natura adiuuatur beneficio temporis inſurgit ad expellendam malam materiaz que in corpore erat latens: et in illa repugnātia nature cōtra malam materiam sentitur afflictio. ¶Poſſet etiam aliquis dubitare de hoc: quod cunq̄z est in articulo secūdo q complexio melancholica minime apta est ad magnitudinem corporalem ſm omnem dimēſionem: tamē quandoq̄z inueniuntur multi melancholici cum corpore valde magno. Et hec dubitatio faciliter remouetur: q corpora humana melancholica sunt aliquando valde magna: hoc accidit ex multa abundantia materie: quando autem dicimus q complexio melancholica est minꝰ apta ad magnitudinem corporalem: q̄z complexiones alie: hoc dicimus ſuppoſita equalitate materie: quia tantum de materia ſanguinea magis est extenſibilis: q̄z tantum de materia melancholica: ſic dico de materia cholerica: et de materia flegmatica: q quelibet illarum aptior est ad maiorē extenſionem: q̄z materia melancholica: ſuponendo q non ſit plus de materia melancholica: q̄z de flegmatica: vel cholerica. Accidit etiam quāndoq̄z q cholerici quantum ad complexionem naturalem fiunt melancholici accidenter propter nimiam aduſtionem cholere: ita inueniuntur magni ſm dimenſionem longitudinis quandoq̄z melancholici. Poteſt etiam contingere q aliqui habentes corpora ſanguinea: vel flegmatica: vel cholerica: habent tamen materiam melancholicam in organis ſenſituariuꝫ interiorum: per quam in actibus ſuis ſic ſe habent: vbi videtur quandoq̄z ac ſi totius corporis complexio melancholica eſſet. ¶Poſſet etiaz aliquis dubitare de hoc quod dictum est in articulo tertio q cholerici magis sunt dispoſiti per se ad scientiam q̄z ſanguinei: et q̄z flegmatici. Cum enim dicat philoſophꝰ ſecundo de anima. Molles carne eſſe aptos mente. Hūc autem ſanguinei et flegmatici videntur carneos molliores habere q̄z cholerici: quia molliciei per naturam humida videtur eſſe: et complexiones iſte humide sunt. Cōplexio autem cholerica ſicca est. Et hec dubitatio faciliter remouetur per diſtinctionem mollium carnium. Est enim in carne quedam mollities aquea: et hec mollities est in carnibus mulierum et hominum flegmaticoruꝫ: et hec non reddit hominem aptum ad scientiam. Et est in carne mollities aerea: et hec est mollities carnium ſanguinearum: et hec mollities reddit hominem aptum ad scientiam: et est quedam mollities aliquando in carne que est quaſi mollities ignea: et hec mollities est per naturaz raritatis: et hec mollities reddit hominem aptiſſimum ad scientiam: et hec mollities est in carnibus cholericis. Et cum ego nomino mollitiem aqueam aeream: et igneam: non intelligo q ſit per naturam vere aque: veri aeris: vel veri ignis: ſed per naturam qualitatum ſimiliuz qualitatibus predictorum elementorum: niſi vellet tenere illam opinionem: que ponit q elementa ſunt in mixto ſm ſuas veras eſſentias incompletas tamen. ¶Poſſet etiam aliquis dubitare de hoc quod dictum est in eodem articulo q melancholici non sunt per ſe bene diſpoſiti ad scientiam: cum videamus quoſdam melancholicos eſſe ſubtiliſſimi ingenij. Et hec dubitatio faciliter remouetur per hoc q quandoq̄z contingit melancholicis in omnibus alijs partibus corporis habere in omnibus organis virtuꝫ ſenſituariuꝫ interiorum complexionem ſimilem illi: quā cōmuniter habent cholerici: et ſanguinei in locis illis. Nec miruꝫ q accidit quandoq̄z homineꝫ vnius complexionis habere aliquod mēbrū cōplexionis diuerſe: q ēt inueniatur melācholici ſubtiliſſimi ingenij: hoc eſt perſepe: per hoc q cholerici fiūt melācholici accidēter propter aduſtionē cholere. De illis aūt nō nego: quin ſint multi apti ad ſciētiaz: ſed intelligi hoc de melācholicis nāluer: ſi nō diſcordat cōplexio: quā habēt in organis virtuum ſenſituarium interioꝝ ab illa corporis complexiōe. Illi. n. ſunt minime apti per ſe ad ſciam. Ex predictis poteſt patere riſio ad argumēta in vtranq̄z partem. Et hec de predicta queſtione dicta ſint.

Dubium tertium

L.c. 94.

Et° rñ°.

carnis triplex mollitie

Dubium quartum

Sextus articulus Dubiuz primum Jnfirmitates q̄re ſi vere generātur. Rñ°.

Dubium ſecunduz

Et° ſolo.

Queſtio. XIX.

Qd.19.

QOnſequenter queritur vtrum anima corpi corruptibili coniuncta ſemper per ſe intelligat.

Arg°.

QVidetur q̄ ſic per Augu. decimo libro de trinitate.

In opp°.

QContra intellectiua nō reducitur: de potentia ad actuz: niſi per receptionem ſpeciei: ſed non ſemper habuit ſpeciem: quia ſm philoſophum tertio de anima. Creatur vt tabula raſa in qua nihil eſt actu ſcriptum: ergo anima non ſemper ſe intelligit.

L.c.14.

Rñ° L.c.23. Alia corpi corruptibili coniuncta nō ſe ſe intelligit

Respondeo: dico q anima corpori corruptibili coniuncta non ſemper ſe intelligit. Sicut enim dicit philoſophus ſecundo de anima. In cognitionem actuum deuenimus per cognitionem obiectorum: et per cognitionem actuum deuenimus in cognitionem potentiarum: et per conſequens in cognitionem eſſentie:

nem essentie:sed anima non semper cognoscit actum suum. Non enim semper intelligit se intelligere: hoc docet experientia:ergo non semper cognoscit seipsam. ¶ Preterea ſm philosophum quinto topicorum. Magis scimus quid ignis q̃ quid anima: sed nescimus quid est ignis nisi per argumentationem. tantum enim scimus de quiditate ignis naturaliter: quantum possumus concludere per proprietates eius. Unde etiam si velimus diffinire ignem:diffiniemus ipsum in respectu ad proprietates accidentales: dicendo q ignis est aliquid natum per se exigere aptum natum subici extensioni & caliditati & siccitati:& sic de proprietatibus aliis. Ergo multo fortius nescimus quid est anima nostra nisi per argumentationem procedendo ab obiecto ad actum ab actu ad potentiam:a potentia ad essentiam. Sed anima non semper est in isto actu arguendi:ergo anima nostra non semper intelligit seipsam. ¶ Preterea anima est forma substantialis corporis humani: per quam homo reponitur in specie:sicut declaratus est in quadam questione:quam disputaui:que est hec:vtrum forma per quam homo reponitur in specie educatur per naturam de potentia materie:sed forma non tantummodo impeditur in operatione sua propter ineptitudinem materie: in quã agit:Sed etiam propter ineptitudinem materie: quam perficit. Unde est q̃ anima nostra propter ineptitudinẽ corporis:cuius est substantialis perfectio impeditur in sua operatione. Sua autem operatio est intelligere ratione potentie intellectiue:& ideo impeditur in actu intelligendi propter ipsius corporis ineptitudinem:qua propter dicit philosophus primo de anima q̃ intelligere: & cõsiderare cõsumuntur alio quodam interius corrupto:ipsum autem impossibile est:in quo notat philosophus q̃ etiã si intellectus sit incorruptibilis quantũ ad sui essentiam:quia tamen operatio sua que est intelligere corrumpitur propter corporis ineptitudinem:anima ergo nostra non per se intelligit se:nec aliud. ¶ Preterea ſm quod dicit philosophus.3. de anima nequaq̃ sine phantasmate intelligit anima: quod intelligendum est naturaliter dum actu est corporis corruptibilis forma vnde illud verbum de lege cõmuni est intelligendũ. Phãtasma est aũt illud per quod dirigit virtus sensitiua interior in sui operationẽ:sine ergo ministerio alicuius virtutis interioris sensitiue:vt forte sine ministerio illi⁹ virtutis sensitiue:que vocat cogitatiuo:vel alicuius alterius intellectus noster corpori corruptibili coniunctus naturaliter:& de lege cõmuni nihil intelligit:cum ergo cõtingat illas virtutes corrumpi in suis actibus:ex q̃ sunt organice virtutes cõtingit ex cõsequenti in nobis actionẽ intelligibilẽ corrũpi:sicut patet in lesionibus:in quibus accidit lesio:per quã corrupta sunt organa illarum virtutum quos vsu intelligendi oino carere percipimus: alia ergo nostra dum est corporis corruptibilis forma non semper se intelligit. ¶ Preterea ſm Auicẽ.sexto naturaliũ libro v.c.vij.loquente de viribus anime habemus sic scriptũ. Verissime enim scimus:q̃ harum virtutum alteram impedit alterã. Unde accidit q̃ vna in tantũ potest extendi in actu suo q̃ altera totaliter ab actu suo impeditur: & hec est vna ratio:quare alia in sõnio quãdo est perfecte dormiẽdo nõ habet vsum intelligẽdi naturaliter:propter hoc q̃ vires corporis regentes munus mtẽduntur circa regimẽ corporis:ex quo patet q̃ anima in dormiente perfecte nõ se intelligit. Sic ergo ex predictis patet q̃ anima nostra dum est corporis corruptibilis substãtialis forma actu perficiẽs corpus non semper se intelligit: planũ est q̃ non semper se cognoscit:q̃ non sic potest per aliud potentias cognoscere semetipsam sicut per potentiam intellectiuam.

quolz.1. q.12.

L.c. 65.

L.c.30.

Argumentum pro parte ista gratia concluſionis potest concedi. ¶ Ad argumentũ in oppositum Respondeo. Cum enim arguit per Aug.dicentem.x.lib.de tri. versus finem q̃ ala semper se nouit:& semper se vult:& semper sui meminit. Et credo q̃ illud verbũ debet intelligi de notitia habituali:non actuali:sicut potest persuaderi per quedã verba Augu.xiij.de tri.c.vij.vbi dicit sic. Iste quẽ perspicio de geometria disputãtẽ etiam perfectus est musicus:nam & meminit eius discipline & intelligit & diligit eam: sed quãuis eam nouerit:& amet:tñ nunc illam non cogitat: qñ geometriam:de qua disputat cogitat:hinc admonemur esse nobis in abscõdito mentis rerum quarumdam quasdã notitias:& tunc quodãmodo procedere est in medium:atq̃ in cõspectu mẽtis:vel vt aptius constituti qñ cogitatur:tũc enim ipsa mens & meminit sc:& intelligere: & amare:inuenit: etiã vnde non cogitabat:qñ aliud cogitabat:vel vnde vtr nõ cogitauimus:& vnde cognoscere nisi cõmoniti nõ valemus: ideo voo nescio:quo eodẽq̃ muro modo:si põt dici scire nescimus: deniq̃ ratione ab eo qui cõmemorat ei quẽ cõmemorat dicitur:scio hoc:si scire te nescio commemorabor:& inuenies te scientem q̃ te nescire putaueras. Ex hac auctoritate apparet q̃ cum Augustin⁹ voluit q̃ ala semper nouit se q̃ accepit nosce pro scire:qõ est intelligere in habitu. Multa enim scim⁹ q̃ actu nõ intelligimus. Unde etiã phs dicit in top. lib. sco q̃ contingit plura simul scire:intelligere vero vnũ. Et sic patet soluto ad argumentum. Et hec de predicta questione dicta sint. Questio XX.

Ad op^m. Ad arg^m

c.24. Qõ.20.

Queritur vtrũ virtus moralis sit in appetitu sensitiuo:sicut in subiecto.

Videtur q̃ sic: q̃ virtus moralis est moderatiua passionũ quod manifestum est in fortitudine & temperantia:de quibus virtutibus intelligitur principaliter questio:ergo est vbi sunt passiones:sed passiones sũt in appetitu sensitiuo sicut in subiecto.

Arg^o

Contra ſm phm.ij.ethi. Virtus est habitus electiuus:ergo est in appetitu electiuo. Sed ille appetitus est voluntas non appetitus sensitiuus: ergo fortitudo & temperantia sunt in voluntate sicut in subiecto.

In op^m. c.5.

Ad istã questionem Respondeo q̃ virtutes morales: de quibus hic loquimur scilicet fortitudo & temperantia dicunt habitum in voluntate:& habitum in appetitu sensitiuo:& q̃ ille habitus: quem dicunt esse in voluntate principaliter habet rationem virtutis. Quod autem dicunt habitum in voluntate patet sic:quia ipsa voluntas in actu suo non tantum est mouens: sed etiam mota. Unde dicit Anselmus.in libro de concor. prescietie & liberi arbitrij q̃ voluntas est instrumentum seipsum movens:sed omne quod mouetur in quem mouetur est patiens: voluntas igitur in actu suo est actiua & passiua quouis ergo non habilitetur per actus suos inquantum sunt ab ea:habilitatur tamẽ per actus suos inquãtum sunt in ea:quare sic habet rationem aliquo modo patientis & multotiens potest moueri ſm rationis iudicium rectum circa obiectum fortitudinis:vel circa obiectum temperãtie cauetur in ea habitus quo redditur prõpta & expedita ad sic moueri: ergo restat q̃ fortitudo & temperantia dicunt aliquos habitus in voluntate.

Eadẽ qõ nẽ hẽt ab ẽ doctoi i.3.di.33. q.1. & a.1. bona. ibi dẽ.q.3. & a doctore subt. vbi supra. Volũtas ẽ passiua

¶ Preterea ſm philosophum in eth. Temperantia nobilior est q̃ continentia:quare temperatus habet passiones domitas. Cõtinẽs sit habet passiões idomitas. Certũ est ergo q̃ primũ dicit habitũ tantũmodo in volũ-

7.c.6.

tute : tunc arguo sic : si temperantia non dicit habitum in voluntate : tunc habitus qui est in appetitu sensitiuo tantummodo nobilior esset quam habitus existens in voluntate : quod irrationabile videtur. Restat ergo q temperantia dicat etiam aliquem habitum in voluntate. ¶ Preterea sm pm in poliri. Alia est virtus in seruo: et alia in dño: volentem dare intelligi q virtus q est in seruo ad exequēdū: vel obediendum mandato dñi nō est eiusdem rōnis cū virtute que est in dño ad imperandū ipsi seruo: sed sm pm nono metaphy. Totaliter dominatur in alia: et appetitus sensitiuus fuit. Unde dicit hec verba in antiqua traductione. Necesse est vt dicimus numerus sit aliud. Et dico q hoc est appetitus vel voluntas: ergo videtur q in sensitiuo appetitu ineſt alius habitus quo habilitatur ad obediendū imperio voluntatis: et alius habitus in voluntate quo habilitatur ad imperandū sm rectum rationis iudicium: videtur ergo q virtus moralis aliquem habitum ponat in voluntate ¶ Q; vere etiā dicat aliquem habitum in appetitu sensitiuo: videmus appetitum sensitiuū esse facile ad obediendum imperio voluntatis in moderamine passionum. Unde videmus in aliquibus per bonā assuetudinem in appetitu sensitiuo passiones esse domitas: et ita restat q i appetitu sensitiuo agenerātur aliqui habitus per bonaz assuetudinem: qua prōptiuo et expeditiuo obtēperat imperio volūtatis sm iudicium rectū rōnis. ¶ Q; autem ille habitus: quē dicit virtus moralis in voluntate magis habeat rationem virtutis q̄; ille quez ponit in appetitu sensitiuo potest declarari sic. Secundū eni q dicit philosophus: 2. ethicoz loquens de virtute morali. Virtus est habitus bonus qui habētem perficit: et opus eius bonū reddit: ergo virtus moralis etiā est in illo appetitu a quo actus principaliter sortitur rōnem bonitatis moralis: sed actus maxime sortiūtur bonitatē moralē in quantuz sunt a voluntate directa sm rectū rationis iudicium: ergo habitus existēs in volūtate principaliter sortitur rationem virtutis q̄; habitus existens in appetitu sensitiuo. ¶ Preterea p̄s scōs ethicoz. dicit q virtus est habit⁹ electiuus: ergo ille habitus qui est ficut in sbo in potentia per quā est electio plus habet de ratione virtutis : q̄; ille habitus qui est ficut in sbo in potētia per quam non est electio: potētia autem per quā eligimus est voluntas nō appetitus sensitiuus. Nō enim proprie loquēdo dicimus bruta habere electionē: cum in suis actibus necessitētur: et etiā videt appetitus sensitiuus necessitari posse Restat ergo q habitus existens i voluntate ficut i subiecto plus habeat de ratione virtutis q̄; habitus existens in appetitu sensitiuo: ficut in subiecto: immo forte vt magis proprie loquar habitus existens in appetitu sensitiuo magis pōt dici similitudo vel impressio virtutis q̄; virtus. ¶ Unde argumētuz quod factum est pro parte ista gratia cōclusionis concedo.

L. c. 10.

es

vbi supra

Ad op^m.

Ad arg^m **Ad illud** quod arguitur in oppositū q fortitudo et temperantia sunt moderatiue passionū: dico q verum est: et cum dicis posita q ex hoc sequit q sint ficut in subiecto in appetitu sensitiuo in quo sunt passiones que moderātur: dico q nō oportet. sufficit eni ad moderādū passiones appetitus sensitiui q sint in appetitu sensitiuo sm quadam sui similitudinem vel ipressionem: que sm iudicium meū proprie rōnē virtutis nō habēt. Virtus enim moralis principaliter est ad habilitandū ipsam volūtatē ad bene sese habere prompte et faciliter circa hec obiecta virtutum moralium sm rectum rationis iudicium: et ex consequenti est ad moderantiā passionum. Unde si inueneris dictum q temperantiae: et fortitudo sint principaliter ad moderandas passiones in appetitu sensitiuo: scias debere accipi ipsam temperantiam et fortitudinem nō pro his nominibus qui principaliter sortiuntur rationem virtutis: itaq magis proprie possunt dici similitudines vel impressiones virtutū q̄; virtutes. Et h sine preiudicio de predicta questione dicta sufficiant.

Quō. 21.

Questio. XXI.

Q Onsequenter queritur vtrum posito q christ⁹ in cena transmutasset corpus petri in corpus suū: illud qō remāsisset de petro fuisset viuēs.

Arg^m **Q Videtur** q sic quia potentie sensitiue remansissent: cū nō sint de essentia corporis petri: sed potentia sensitiua non est nisi vbi est vita: ergo illud quod remansisset de petro: fuisset viuens.

In opp^m **Contra** non esset viuens per animam petri : q illa esset transmutata: nec per animam christi: q ratione accidentia panis in sacramento altaris essent viuentia per animam christi: quod falsum est.

R^o **Ad istā questionem** Respondeo: q dicere posito q christus transmutasset totum corpus petri in corpus suum: et dicere posito q christus transmutasset totā substantiam petri in corpus suum. Si enim transmutasset corpus petri in corpus suum: non propter hoc sequeretur q transmutasset animam petri in corpus suum: eo q in corpore petri est aliqua ratio corporeitatis quāuis incompletam per aliquam formam eductam de potentia materie. Dico ergo q posito q christus transmutasset corpus petri in corpus suum: adhuc bene remansisset aliquid de essentia petri viuens: scilicet ipsa anima intellectiua: et ita etiam remaneret aliquid viuēs de completa corporeitate corporis petri: eo q sicut declaratuz est in illa quaestione quam disputaui. Utrum in homine sit alia forma substantialis q̄; anima intellectiua: quamuis in homine sit aliqua alia forma educta de potentia materie incompleta: per quam est incompleta ratio substantialitatis et corporeitatis cum completa ratio substantialitatis etiam vnde substatia est et corporeitas vnde corpus est: est in homine per animam intellectiuam. Sic ergo si christus transmutasset corpus petri in corpus suum: ita tamen q̄; non transmutasset animam intellectiuam ipsius petri: remansisset aliquid de essentia petri viuens: hoc est anima intellectiua que est de essentia petri: et remansisset etiam aliquid viuens spectans ad completam rationem corporeitatis ipsius petri: hoc est ipsamet anima intellectiua per quam sicut parum ante dictum est: completa est corporeitatis ratio in petro: et in hominibus aliis. Sed tamen illa accidentia que remanerent de corpore petri : hoc est quantitas : color : et figura: et sic de aliis non remansissent viuentia : quia non sunt capacia vite: nec in ipsis remansisset potentia sensitiua: sed tātum non remansisset in anima sicut in radice. Non enim pono potentias anime esse accidentia quedam: sicut declaratum fuit in illa questione quam disputaui. Utrum potentie angelorum sint accidentia. Quod autem illa accidentia non remansissent viuentia illud patet : quia sm q dicit philosophus secundo de anima. Anima est quo viuimus et mouemur et intelligimus primum: et secundum esse quod dicitur de anima. 2. Anima est actus corporis physici organici: corporis in quam qō est substātia: illa ergo accidentia si remansissent sub substantia corporis petri non fuissent ab anima perfectibilia: sicut materia perficitur per suam formam : et ex consequenti non fuissent ab ala viuificabilia. Sic ergo cōcedo q si christ⁹ trāsmutasset corpus petri : corpus suū alia remanētes: sine trāsmutasset totā essentiā petri: q illa accidētia q̄; remansissent de corpe petri: et nō remāsissent viua. ¶ Et argumentum

mentū pro parte illa gratia conclusionis concedi potest.

Ad arg^m **Ad illud** quod arguitur in oppositum q̄ adhuc remanssent potētie sensitiue in illis accidentibus: dico q̄ falsum est: potentie enim sensitiue nō sunt accidentia: sed sicut declaratum fuit illa questione: vtrum potentie angelorum sunt accidentia potentie anime non addunt super potentiam anime nisi respect^m ad actus ⁊ obiecta. ¶ Preterea dato q̄ potentie anime essent accidentia: ⁊ q̄ remanerent: si transmutatum fuisset corpus petri in corpus christi: vel si transmutatum fuisset totum illud quod erat de essentia petri: adhuc dico q̄ figura organi ipsius oculi non remanssisset videō per potentiam visiuam: quia potentia visiua: non est nata esse perfectio figure ipsius organi: sed perfectio substantie ipsius organi. Figura ergo ipsa ipsius organi non videret p potentiam visiuam: ipsa etiam potentia visiua non videret: quare actus potentiarum non attribuitur ipsis potētijs: sed attribuuntur substantie. Attribuuntur enim substantie sicut intelligenti volenti vigenti: ⁊ sic de aliis: attribuuntur etiam potentijs: hoc est intellectui non sicut intelligenti: sed sicut per quam intelligimus: ⁊ voluntati non sicut volenti: sed per quam volumus ⁊ potentie visiue non sicut videnti: sed per quam videmus: ⁊ sic de aliis potentijs anime. Et sic patet q̄ dato q̄ potentie anime essent accidentia quedam absolutā: ⁊ q̄ christus trāsmutasset totam substantiā petri in corpus suum: q̄ quātitas ⁊ figura que remanssissent: non habuissent aliquem actum sentiendi per illas potentias sensitiuas dato q̄ remanssissent: nec etiam ille potentie habuissent actum sentiendi: cum eis non debeatur actus sentiendi: sicut sentientibus: sed sicut illis per quas sentiens sentit. Et hec de ista questione dicta sint.

Consequenter veniendo ad q̄stiones morales quarū vna fuit de sacramento baptismi: hec scilicet vtrum irregularitas tollatur per baptismum. Alie autem respiciebant emptionem vel vēditionem: que fuerunt due. Una vtrum liceat emere: vel vendere redditus ad vitam data certa summa pecunie. Alia vtrum aliquis possit licite vendere aliquid annexum spirituali. Alie respiciebant homines per comparationem ad prebendas ecclesiasticas: ⁊ fuerunt due: vna vtrum p̄latus qui non vult prebendare nisi conterraneos suos peccet. Alia fuit vtrum ille qui habet plures prebendas in pluribus ecclesijs: teneatur plures dicere horas canonicas in die. Alie fuerūt de religiosis: ⁊ fuerūt due. Una fuit vtrum religiosi debeant suis detractionibus resistere alia vtrum liceat viro religioso: vim vi repellere. Alie questiones fuerunt tres. Una vtrum ille qui lucratur p ludos prohibitos teneatur ad restitutionem. Secunda vtrum clerici possint cogi ad solutionem exactionum factarum in ciuitate propter vtilitatem boni communis. Tertia vtrū predicator: ratione sui officij teneatur omnia illa facere: que docet aut predicat. ¶ Primo ergo queritur vtrum irregularitas tollatur per baptismū.

Nō. 22.

Arg^m. primum

Videtur q̄ sic: quia ō p̄ecratione distinctione quarta habetur per baptismum omne dictum vel factum contra legem dei tollitur: sed irregularitas est hmōi: ergo irregularitas tollitur per baptismum. ¶ Iré hieron^y. super epistolā ad Titū. Unde q̄ si quis ante baptismum plures vxores habuit: vel vnam ante ⁊ alteram post nō ē bigamus: ergo baptismus tollit irregularitatem contractam per bigamiam.

Secūdō

In opp^m

Contra per baptismum tolluntur peccata tantum: vel ea que consequuntur ex peccato: sed irregularitas non est peccatum: ⁊ quandoq̄ non consequitur ex peccato: imo quandoq̄ contrahit homo irregularitatem per opus meritorium: sicut ille qui zelo iustitie hominem interficit in bello iusto: ergo irregularitas non tollitur per baptismum.

Rñ^o **Ad istā questionem** Respondeo q̄ irregularitas nō tollitur per baptismum quod declaratur per rationem: ⁊ p duplicem auctoritatē. Ratio est hec: quia irregularitas quandoq̄ contrahitur per causam meritoriam: vt in argumento tactum est. Non videtur autem rationabile q̄ baptismus tollat penam ex meritoria causa contractam: ⁊ si dicis q̄ saltem tollit irregularitatem ex causa culpabili contractam: dico q̄ non: quare ⁊ si contrahatur aliquando ex causa culpabili: non tamen contrahitur ex illa sub ratione qua culpa: sed sub aliqua alia ratione: Adhuc sunt etiam auctoritates. Dicit enim Augustinus libro vigesimosexto de Acutius intelligūt qui nec eū qui catheczminus: aut paganus habuit alteram: ordinandum censuerunt: quia de sacramento agitur: non de peccato. Item glo. super illud verbum scriptum ad Titum primo capitulo vnius vxoris vir retineatur verba predicta: ⁊ sumpta sunt ab Augustino in libro de bono coniugali. Sic ergo patet q̄ irregularitas non tollitur p baptismum.

Conclusio q̄nis Ad op^m. Ad p̄mā partem

Argumentum pro parte ista gratia conclusionis concedo. ¶ Ad auctoritatem primo adductam in oppositum cum reuerentia respondendum est: q̄ non statur auctoritati sue in hac parte: immo ecclesia sentit cum beato augustino magis q̄ cum beato Hieronymo in hoc casu. Et hec de ista q̄ne dicta sufficiant. Questio XXIII.

Nō. 23. Arg^m.

Consequenter queritur vtrum liceat emere vel vendere redditus ad vitam. ¶ Et videtur q̄ non: quia vt habetur extra de vsuris. c. consuluit. Intentio plus accipiendi facit vsurarium: sed ille q̄ emit redditus ad vitam: facit contractum vsurarium: q̄ illicitus est.

In op^m.

Contra sicut habet extra de vsuris. c. nauigāti. rub. dicitur fieri cōne dubij etiā h̄ vnus excusatur qui pānos: grānū: vinum: oleum: vel alias merces vendit: tūc amplius q̄ vt valeant in certo termino recipiat p̄o eisdē: si tū eo tempore q̄ctus non fuerat venditurus ecce q̄ ratōe dubij ille qui plus accipit in q̄ctu q̄ dedit excusatur: sed in emptione: ⁊ vēditione redditus ad vitā: dubium est vtrū vendēs plus det q̄ accipiat: ⁊ vtrū emēs plus accipiat q̄ det: ergo siue vendens plus det q̄ accipiat: ⁊ emens plus accipiat q̄ det: videtur tū q̄ ratione dubij excusentur.

De articulatio q̄nis.

Ad istā q̄nē Rñdeo procedendo per hunc modū. Primo enim videndum est: quo iuste mercationes in quibus tū dat emens quāti accipiat sunt lucratiue. Scdo que sit differentia inter vēditum ⁊ mutuū: ⁊ que dā alia. Tertio quo liceat vendere terrā ad vitā. Quarto quo pecuniā. Quinto quo terram hereditarie. Sexto quo pecuniā hereditarie. Septimo mouēde sunt quedā dubitationes. ¶ Quātū ad primū articulū sciendū est: q̄ cum vnus sit oium princeps sm q̄ sacra scriptura ⁊ sancti testantur: ⁊ etiā non latuit gētiles cū dicit plō. 12. metaphy. Un^s ergo princeps: certum est q̄ oēs hoies sm rectū dictamē nature debēt subuenire sibiinuicē in contractibus suis inquantū sunt vi tētes sub vno p̄ncipe: q̄ p̄ncepe deus est. Nunc autē ita est q̄ aliq̄ ptes mūdi abūdāt in aliqb^o reb^o vtilib^o ad vsū humanū: i qb^o alie terre deficūt: ecōuerso: verbi grā ista pars terre abūdat in blado: ⁊ deficit in vino: ⁊ alia abūdat in vino: ⁊ deficit i blado. Sīlr vna pō terre i ouā

Primus articulus

bus abundat ⁊ deficit in equio : alia abundat in equis: ⁊ deficit in ouibus:⁊ sic de rebus aliis ad vsum vite humane necessarijs : ⁊ ideo rationio naturalis iudicium rectum est q̃ terra : que abundat in vna re apta vsui humano subueniat alij parti terre: que in hoc deficit: vt illa que abundat in blado subueniat alij parti terre que deficit in blado:⁊ recipiat etiam subuentionem ab illa q̃ abundat in vino:⁊ sic in vno exercitu militãtes sub vno principe sibijnuicem subueniant in mutuis indigentijs. Certum est autem q̃ in terra: vbi abundat bladum : minus debet reperiri bladum: q̃ in terra in qua deficit:⁊ similiter dico de vino:⁊ de rebus aliis ad vsum vite humane necessarijs. Cum ergo terra deficiens in blado ⁊ abũdans in vino recipiat sextarũ bladi ab illa terra que abundat in blado ⁊ deficit in vino : ⁊ ministret dolium vini illi terre: que deficiebat in vino ⁊ abundabat in blado fit mercatio sm rectum iudicium rationis:⁊ tantum dat munus quantum accipit : ⁊ tamen est illud mercato lucratiuum. Sextarium enim bladi in terra que abundat in vino plus valet q̃ dolium vini in terra illa:⁊ dolium vini in terra deficiente in vino : ⁊ abundante in blado: plus valebit in terra illa q̃ sextarium bladi:⁊ potest contingere q̃ sextarium bladi in terra deficiente in blado eq̃liter valebit: sicut dolium vini in terra deficiente in vino. Et sic video q̃ ille qui ministrauit bladum recepit rem equalis valoris pro blado suo : hoc est dolium vini: ⁊ ille qui ministrauit vino: recepit rem equalem pro vino suo : hoc est sextarium : ⁊ cum vterq; lucratus est : quare ministranti bladuꝫ plus valuit dolium vini: ⁊ ministranti vinum: plus valuit sextarium bladi. Sed quia sm philosophum quinto ethicorum difficile erat sic pertare rem pro re quotienscunq; homines indigent maxime propter longa spatia terrarũ ⁊ pericula viarum ideo inuenta est communis mensũ venalium: ⁊ hoc est numisma. Poteo ergo videre q̃ si aliquis accipiat bladum in aliqua mensura determinata in terra in qua est i magna abundantia:⁊ portet ad terram aliquam que penuriam bladi patitur:⁊ recipiat ibi multo maiorẽ pecuniam pro blado suo quam recipisset in terra sua vbi bladum abundat: si ibi fuisset venditum: talis lucratur : ⁊ est venditio ⁊ mercatio iusta: quia non plus dat q̃ accipiat in terra in qua vendit bladum : ⁊ alij etiam lucrantur : quorum necessitati per istam mercationem subuenitur. Sic ergo videꝫ quod sunt primo proponẽdi scilicet quomodo mercationes iuste in quibus tantum dat emens quantum accipit lucrative fiat. Et hec de primo articulo dicta sint.

Secũdus articulus

¶ Secundo videndũ est: que sit differentia inter mutuum: commodatum: locatum: venditum: ⁊ donatum: precarium: ⁊ depositum: ac permutatum: ⁊ pignus. Ad cuius intelligentiam sciendum est q̃ mutuum est aliquid translatum ab aliquo in alterius dominium ⁊ possessionem: obligans recipientem ad equalia mutuanti. Et est de natura istius contractus q̃ sit gratuitus: mutuum enim nisi gratuitum statim est vsura. Unde in euangelio sm Lucã. Mutuum date nihil tamen sperantes: que auctoritas allegatur extra de vsuris. c. consuluit.

Mutuuꝫ quid

6. c. Cõmodatum qd

¶ Commodatum est alicuius rei ad aliquem specialem vsum gratuita facta concessio: in quo contractu commodans retinet illius rei quam commodat dominium ⁊ possessionẽ ⁊ est commodati natura: vt res ipsa restituatur: ⁊ hoc est de iure naturali.

Locatuꝫ quid

¶ Locatũ autem est alicuius rei ad aliquem specialem vsum non gratuita facta concessio: sed p precio: venditum autem est aliquid pro precio datum: ⁊ est natura istius contractus: vt ipsius rei vendite lucruꝫ ⁊ damnum pertineat ad emptorem.

Venditus quid

¶ Donatũ autem est aliquid quod mera liberalitate : ⁊ nullo cogente ⁊ ab alio alij concessum est: ita vt res concessa transeat in dominium ⁊ possessionem recipientis: ⁊ dico ex mera liberalitate quare si ex necessitate fiat: proprie non est donatio: ergo natura donationis est vt ille cui res donatur illius rei efficiatur dominus.

Donatũ quid

¶ Precarium autem q̃ precibus percuti vtendum conceditur q̃diu concessit qui patitur: vt habeo extra de precario. capitulo vltimo. Item precarium dicitur pignus obligatum creditori : a creditore debitori concessum ad vtendum q̃diu patitur q̃m concessit. Item precaria dicitur donatio ad preces facta vsq; ad mortem accipientis. de hoc duodecima questione secunda sepe. Item precaria dicuntur contractus ad preces facti vsq; ad mortem accipientis: ⁊ de hoc cõtractu: etiam habetur extra de precario. capitulo vltimo. Item precaria dicuntur contractus inuitus ad preces aliquorum vsq; ad quinquennium renouandum: extra de precario. capitulo primo. vbi de hoc. ⁊ quantum ad propositum nostrum sufficiant iste acceptationes precarij.

Precariũ quid

¶ Depositum autem est quod ad custodiam alicui est traditum. ⁊ de natura depositi est vt res deposita petenti reddatur: exceptis aliquibus casib⁹: qui in iure excipiuntur: ⁊ quibusdam forte aliis quos naturali iudicio oportet relinqui: eo q̃ lex data est de naturalibus : ⁊ ideo oportet multa dimittere recto iudicio rationis: vt applicet vniuersalia particularibus diuersimode omnibus circunstantijs simul inspectis ⁊ consideratis : ⁊ ideo voluit philosophus sexto ethicorum esse quandam virtutem quam epichiam vocat: per quam ratio dirigitur in diuersimode applicando legem datam in vniuersali diuersis casibus participantibus.

Depositũ quid

c. 2. tract⁹ 3.

¶ Permutatum vero est quod pro re alia est datum: vt cum datur cultellus pro cultello non intelligo⁹ pecuniam: sed rem aliquam cuius pecunia precium est : quia cum datur aliqua res pro pecunia non est permutatio: sed venditio.

Permutatum

¶ Pignus autem: est res obligata pro debito ad securitatem creditoris : quia tutius est incumbere pignori: q̃ agere in personam. Hec autem que in secundo articulo dicta sũt: quãuis sint quedam grossa: ideo tamen dicta sunt vt videamus ad quẽ modum contractus reduci debeat emptio redditũ ad vitam data: data certa summa pecunie: vt sic melius posset videri: vtrum debeat contractus licitus vel illicitus iudicari. Et hec de secundo articulo dicta sint.

¶ Tertio videndum est quomodo liceat emere terram ad vitam: ⁊ breuiter quãcunq; aliam rem a pecunia humanis vsibus deputatam. Ad cuius intelligentiam: sciendum est q̃ talis contractus ex forma sua non debet iudicari : nec vsurarius nec illicitus: potest enim licite fieri: in casu tamen posset esse casus illicitus : si enim in illo contractu seruetur equalitas que attendi debet inter ementem ⁊ vẽdentem licitus contractus est: si autem fiat cum quadaꝫ corruptione equalitatis iuris naturalis: contractus est illicitus: Corruptio enim equalitatis iuris naturalis vitiat contractus emptionis ⁊ venditionis. Ad sciendum autem quomodo in hoc contractu seruetur equitas iuris naturalis: ⁊ quomodo corrumpatur. Notandum est q̃ equitas iuris naturalis hoc requirit vt inter ementem ⁊ vendentem seruetur ista equalitas: vt res quaꝫ dat emẽs tantum valeat quantum res que accipitur a vendente. Si autem vendens plus accipiet ab emente : quam res valeat: quam emens a vendente recipit: tunc corrumpitur in isto casu equitas iuris naturalis: ex parte vendentis. Si autem res que venditur plus valeat q̃ precium quod recipit vendens ab emente: tunc in isto contractu est corruptio equalitatis iuris naturalis ex parte ementis. Non est tamen sic intelligendum q̃ quantumcunq; paruus excessus: vel precij vltra rem venditam vel rei venditę vltra precium corrumpat equitatem iuris naturalis: quare illa egtas que debet obseruari inter vendẽtem

Tertius articulus

⁊ ementem

ementem ſm veritatem iuris naturalis in magna latitudine cōſiſtit: vnde corruptio illius equalitatis: in qua etiam corruptione iuris naturalis: tūc iudicari debet qñ tantus eſt exceſſus precy vltra rem venditā: vel rei vendite vltra preciū: quod illa inequalitas clare videtur q̄ emēs vel vēdēs p̄ iſta ineq̄litate notabiliter ſm exigētiā rei vendite vel empte leditur. Unde ꝛ ſtatuerunt iura q̄ ſi emens vel vendens in contractu decipitur vltra dimidietatem iuſti precij: poteſt recedere a contractu vel agere ad iuſti precy ſupplementum: ꝛ hoc probatur per illud quod habetur extra de venditione ꝛ emptione cum cā. Verbi gratia. reo valet decem ꝛ emens dat ſex decim: hic emens decipitur vltra dimidietatem iuſti precy: quia dimidietas iuſti precy quinq; ꝛ ipſe decipitur dando ſex. Si autem reo que valet decē datur a vendente pro quatuor: decipitur vendens vltra dimidietatem iuſti precij quia dimidietas iuſti precij eſt. v. ꝛ ipſe decipitur in ſex ſm ergo iſta in caſu iſto corrumpitur equalitas que debet obſeruari inter vendentem ꝛ ementem ſm equalitatem iuris naturalis: in foro tamen conſcientie bene conficitur contractus quāuis vendēs decipiatur inter dimidietatem iuſti precy vel emens: ſed quandocunq; eſt exceſſus iuſti precy vltra rem venditam: vel rei vendite vltra precium: ita q̄ clare videtur q̄ emens vel vendēs notabiliter leditur ſm exigētiam rei venditei ꝛ dico ſm exigentiam rei vendite: quia aliquia leſio non diceretur notabilis ſm ſe que tamen notabilis diceretur per comparationem ad rem emptam: vel venditam: ſicut quando res vendita eſt parui valoris. Cum ergo in emptione alicuius prędij ad vitam ementis: datur precium tante quantitatis q̄ compenſata ementis etate: ꝛ ementis ſanitate vel infirmitate: ꝛ periculis que accidenter poſſunt vitam abbreuiare: ꝛ periculis que circa fructus prędiorum poſſunt accidere: ꝛ laboribus ꝛ ſolicitudinibus que circa hoc requiruntur: non videtur clare quis melioremp̄tem notabiliter habeat in iſto contractu emēs ſcilicet vel vendens: tunc dico q̄ contractus licitus eſt: ꝛ tunc ſi aliquo caſu emēs moriatur anteq̄s de fructibus prędij totam pecuniam ſuam recuperauerit: non tenetur vendens ad reſtitutionem aliquid heredibus illius vel alicui alij. Si autem emens tantum viuat q̄ recipiat vltra ſortem: non tenetur ad reſtituendum vendenti: nec alicui alij. Si autem in emptione prędy ad vitam ementis dare videtur q̄ emens vel vendens in iſto cōtractu habet priorem partem notabiliter compenſata prędy quātitate: ꝛ ementis etate: ꝛ ementis ſanitate ꝛ infirmitate: ꝛ periculis que poſſunt vitam accidentaliter abbreuiare: ꝛ periculis que circa fructus prędiorum poſſunt accidere: ꝛ laborem: curam: ꝛ ſolicitudinem: que oportet ementem circa fructus prędiorum habere: ꝛ compenſatis aliis circumſtantijs: ad quas recta ratio docet in tali contractu aſpicere: ſic dico q̄ iſte contractus eſt illicitus quia ibi corrumpitur illa equalitas que ſm equitatem iuris naturalis obſeruari oportet inter ementem ꝛ vendētem: ꝛ ſic corrumpitur quandoq; ex parte vendentis: cū clarum eſt q̄ vendens melioremp̄tem habet notabiliter quandoq; ex parte emētis: cum clarum eſt ipſum melioremhabere partem: ꝛ ſic viſum eſt quomodo licitum eſt terram emere ad vitam ementis: ꝛ hec de tertio articulo dicta ſint. ¶ Quarto videndum eſt quomodo licet emere pecuniam ad vitam ementis. Ad cuius intelligentiam ſciendum eſt q̄ aliqui magni voluerunt talem contractum eſſe illicitum ex forma contractus: quare ſicut ipſi dicunt: talis contractus non eſt propriꝰ contractus emptionis ꝛ venditionis: q̄ pecunia ad hoc inuenta eſt vt ſit menſura ꝛ precium rerum que venduntur ꝛ emūtur: non ad hoc vt ſit extremū venditionis vel emptionis. Unde etiam concedant iura q̄ pecunia non venditur nec emitur: ita vt propriꝰ ſit ibi emptio ꝛ venditio. Unde dico ipſi cum emitur pecunia ſicut annuus redditus ad vitam ementis: quāuis nominetur nomine emptionis: tamen propriꝰ emptio non eſt: neq; poteſt dici precarium: nec locatio: neq; donatio: nec permutatio poteſt propriꝰ dici: nec pignoratio: nec commodatio: nec etiam poteſt dici ꝺpoſitio alicuius rei pro cuſtodia apud aliquem: ꝛ hoc patet ex deſcriptione iſtorum poſita in articulo ſecundo. Reſtat ergo q̄ ibi ſit ꝓtractus mutui quāuis nominetur nomine emptionis vel venditionis: ſed in contractu mutui accipere aliquid vltra ſortem eſt. Unde in euangelio ſm lucam dicitur. Mutuum date nihil inde ſperantes: que auctoritas recitatur extra de vſuris. c. conſuluit. ꝛ ſic reſtat q̄ emere pecuniam tanq̄s annuū redditum ad vitam ementis: contractus eſt illicitus ex forma contractus. Et habent hūj pro ſe magnos doctores in iure. ¶ Ubi autem ſine preiudicio non videtur iſte contractus ex forma ſui illicitus: quia ego non dico ibi eſſe contractum mutui: ſed emptionis contractum ꝛ venditionis nō propriꝰ: ideo poſſumus dicere q̄ ibi res empta ſic pecunia. Sed emens data certa ſumma pecunie tanq̄s precio emit: ꝛ vendēte ius percipiendi ab ipſo certam quantitatez pecunie annuatim ad vitam ſuam: hoc eſt ad vitam ementis: ius autem percipiendi aliquā quātitatem pecunie annuatim non eſt pecunia: ꝛ ſic pecunia non emitur. Simile voluit quidaz dicere per verba alia q̄ emens a vendente non emit pecuniam: ſed obligationem ipſius vendentis ipſi ementi ad dandum ſibi certā pecunie quātitatē annuatim obligatio autem ipſius vendentis ad reddendam ementi certam quantitatem pecunie annuatim q̄diu vixit emens: non eſt pecunia. ¶ Deliꝰ tamē ſonat q̄ prius dicebatur ſcilicet q̄ emens emat a vendente ius percipiendi certam quantitatem pecunie annuatim ab eo q̄diu durat vita ipſius ementis: ꝛ ſic ergo patet q̄ non debet dici iſte cōtractus mutui: ſed contractus emptionis ꝛ venditionis. ¶ Preterea nihil differt in conſpectu dei emere certam quantitatem pecunie pro annuo redditu ad vitam ementis mediate vel immediate: ſed emere prędium ad vitam ementis: non eſt contractus illicitus ex ſua forma: ſicut dictum eſt in articulo tertio: ꝛ etiam concedunt aliqui qui hoc negant de contractu in quo dicitur emi pecuniam pro annuo redditu ad vitam ementis. Sed prędium quod emit emēs ad vitam ſuaz: poteſt alij tradere ſub annuo cenſu q̄diu vixit ipſe qui emit prędium: poteſt enim facere talem cōtractum cum vicino ſuo dicendo ſic. Ego emi tale prędium ad vitam meam: ꝛ id prędium tradam tibi q̄diu vixeris tali pacto q̄ annuatim reddas mihi pro ipſo prędio talem quantitatem pecunie: q̄diu ego viuaz: iſte contractus licitus eſt: quia iſte vendit prędium quod erat ſuuz ad vitam ſuam: ꝛ alius emit ipſum prędium pro certa ſuma pecunie annuatim reddenda ad vitam ipſius qui primo prędium emerat: ꝛ poſtea iſti vendidit: ergo mediante emptione ipſius prędy: quod poſtea vendidit alteri p̄ pecunia: quia primo prędium emerat habet certam quātitatem pecunie ad vitam ſuam annuatim. Verbi gratia Robertus pro centum libris ſibi emit a martino prędium vnum: poſtea robertus prędium illud quod emerat a martino: tradidit ticio ad tenendum per totam vitaz Roberti: tali pacto q̄ ticius teneatur reddere Roberto q̄diu vixit Robertus decez libras paruas: ꝛ ſic a primo Robertus pro centum libris: habet decem libras annuatim ab ipſo ticio mediante emptione ꝛ venditione ipſius prędy. Si vero nihil differt in conſpectu dei acquirere annuum redditum in pecunia ad vitam proprijz pro certa ſuma pecunie mediate vel immediate: mō licito pōt acqri mediate: vt paulo ante oſtū eſt: ſequitur ēt q̄ licite pōt fieri immediate: ſicut ergo Robertus pro cētū lib. oby

Quartus articulus

ligauit ticium ad reddendum sibi decem lib.paruas an/
nuatim ad vitam suam per hoc q̄ prædium tradidit sibi
sub tali pacto prædium in q̄ quod ante emerat pro cen/
tum libris a martino:ita videtur q̄ per hoc potuit face
re licite immediate dando centum lib.ipsi martino pro
iure peripiēdi decē lib.annuatim per totā vitā suā: sic er/
go patet q̄ talis contractus ex forma sua non est illicitus
in aliquibus:in aliquibus tamen casibus illicitus est.

¶ Descēdamus ergo ad modū quomodo cōtractus est
licitus:t quomodo illicitus. Ad huius intelligētiam sci
endū q̄ iste cōtractus licitus est:quādo inter emētem t
vendentē seruatur illa equalitas quā requirit equitas iu
ris naturalis:hoc est quādo ponderata ementis etate:t
sanitate vel infirmitate t periculis: que possunt vitam
abbreuiare:t cōpensatis aliis circūstātijs:que debent in
spici:etiam compensata quantitate pecū que datur ab
emente:non potest discerni faciliter vtrum meliorē par/
tem notabiliter habeat in isto ꝯractu vendēs vel emēs.
Vnde t si emēs moriatur anteq̄ sortem recipiat vende
re non debet:vel non tenetur aliquid restituere de pre/
cio:similiter si emens tantū viuat q̄ recipiat vltra sortē
non tenetur aliquid restituere de recepto. Si autē com/
pensatis his que dicta sunt liquido appareat q̄ emēs ha
beat meliorem partem in contractu notabiliter:per hoc
q̄ aliis circūstantijs compensatis dedit precium minus
paruum notabiliter:sic dico q̄ contractus est illicitus ex
parte ementis:eo q̄ ex parte ementis corrūpitur illa eq̄
litas quā requirit equitas iuris nālis in cōtractu. Si autē
compensata ementis senectute:t corporis infirmitate:t
precij quantitate liquido appareat q̄ vendens habeat
meliorem partem notabiliter in contractu per hoc quod
accepit p̄cū notabiliter nimis magnū:sic dico q̄ ꝯctus illi
citus est ex pte vēdētis:eo q̄ ex pte vendētis est corru
ptio illius equalitatis que debet esse in ꝯctu sm equali/
tatem iuris naturalis:t quādo est inequalitas notabilis
que supradicta est ex parte ementis: tunc videtur mihi
vnū de istis duobus:aut q̄ teneat ad supplētionem iusti
precij:aut ad restituendū eorum illud quod accepit vl/
tra sortem. Cum autem ista corruptio equitatis iuris na
turalis est ex parte vendētis:tunc tenetur vendens red
dere illud quod accepit vltra iustum pretium: aut rem
emptam dimittere in manu heredis illius qui emerat
quousq̄ de re empta recipiat sortē. Et ꝟ de quarto articu
lo dicta sufficiant.

Quintꝰ articulus

¶ Quinto videndum quomodo liceat
emere terram hereditarie. Ad cuius intelligentiam sci/
endum q̄ emere terram hereditarie contractus licitus
est ex sua forma. Ita est enim contractus emptionis t
venditionis nature:potest tamen esse illicitus in casu:
tunc autem illicitus est contractus quando compensa/
ta precij quantitate:t terre empte bonitate:t omnibus
circunstantijs ex quibus res empta debet dici melior: et
compensata ex alia parte omnibus circumstantijs: que
pretium reddunt gratiosius:sicut est forte habere fauorē
ementis:t sic de aliis:tanta equalitas obseruat in contra
ctu:q̄ non apparet liquido:quis eorum notabiliter me/
liorem partem habeat in contractu:sic enim non corrū/
pit equitas iuris naturalis in cōtractu:nec ex parte emē
tis:nec ex parte vendentis. Si autem liquido appareat
q̄ propter pretium quod dat emens est notabiliter ni/
mius pretium:sic dico q̄ contractus est illicitus ex parte
ementis:quia ex parte ementis est corruptio equitatis
iuris naturalis quedam obseruari in contractu emptio/
nis t venditionis:t dico q̄ tenetur emens in foro con/
scientie ad supplētionem iusti precij:t si esset precium ita
quantum ad minus dimidiate iusti precij:vt forte: quia
terra valebat decem t non dedit nisi quatuor: tunc di/
co q̄ emens tenetur ad supplētionem iusti precij etiam
in foro iudicij:aut q̄ vendens posset recedere a contra/
ctu. Si autem terra que venditur est ita parui valoris: t
precium quod datur ab emente est ita magnū q̄ liquide
apparet q̄ precium notabiliter excedat valorem rei em/
pte:tunc vendens tenetur in foro conscientie restituere
quod accepit vltra iustum precium:t si precium intan/
tum excederet valorem rei empte q̄ ille excessus esset vl
tra dimidietatem iusti precij:tunc etiam vendens tene/
tur in foro iudicij restituere illud quod accepit vltra iu/
stum precium: aut emens posset recedere a contractu.
Et hec de quinto articulo dicta sint.

Sextus articulus

¶ Sexto viden/
dum est quomodo licitum est emere pecuniam heredita
rie. Ad cuius intelligentiam sciendum q̄ quidam volue
runt:q̄ emere redditus in pecunia quod aliqui vocant
contractum bursalem illicitum est:siue fiat ad vitā emen
tis:siue hereditarie eo q̄ pecunia inuenta est ad hoc vt
sit medium t precium t mensura in emptione t vendi/
tione:non ad hoc vt ematur vel vendatur:t ideo in em
ptione pecunie est vsus illius rei non ad illud ad quod
res instituta est. Sed qui vtitur re non ad id ad quod in
stituta est abutitur ea. In emptione ergo pecunie sub cer
ta quantitate annuatim reddere est abusus:t sic contra
ctus est illicitus ex sua forma siue fiat ad vitam:siue here
ditarie:t maxime si talis contractus non videatur pos/
se reduci nisi ad contractum mutui. Vnde accipere vl/
tra sortem intuitu ipsius mutui semper usura est: quan/
tus autem ista sit opinio aliquorum magistrorum non vi
detur tamen mihi dicēda q̄ contractus sit licitus ex sua
forma:quia ibi pecunia nō emittitur:sed emitur ius per/
cipiendi talem quantitatem pecunie super bonis ipsius
vendentis quolibet anno siue ad vitam ementis:siue he
reditarie pecunia non est:t cum isto iure q̄ potest ven/
di tranfit pecunia:que directe vendi non potest nec emi.
Bene enim videmus aliquid q̄ emi vel vendi non de/
bet tranfire cum eo quod emitur: sicut ius patronatus
directe vendi vel emi non potest: sed transit cum fundo
prædij:vel ville que emitur: quāuis alia de causa ius pa/
tronatus non debeat emi:vel vendi: t alia de causa pe/
cunia:ius enim patronatus non venditur neq̄ emitur
quia est aliquid annexum spirituali. Pecunia autem di/
recte neq̄ emitur:neq̄ vēditur:quia ad hoc inuenta est
vt sit precium mensura t medium in emptionibus t vē
ditionibus. ¶ Preterea homo licite pro centum libris
posset emere vnum prædium hereditarie: t postea illud
prædium posset dare alij hereditarie sub tali pacto q̄ ille
t heredes sui obligarentur in perpetuum ad reddendū
illi quolibet anno centum sol.paruos vel heredibus illi/
us:t sic a primo iste pro centuz libris haberet centum so
lidos hereditarie mediante emptione t traditione ipsi/
us prædij:ergo cum in conspectu dei non differat hoc fa
cere mediate vel immediate videtur q̄ licite pro centuz
libris emere potest ius percipiendi centum solidos quo/
libet anno hereditarie. Contractus ergo nō est illicitus
ex sua forma:tamen non est contractus ita honestus:hoc
est dictu ita decens sicut est cōtractus prædialis eo q̄ nō
ita videtur quid est quod emitur in isto contractu:sicut
in prædiali:t quia etiam in fructibus prediorum possunt
accidere multa impedimenta: t oportet apponere mul/
tam solicitudinem: ideo in omni contractu in quo emi
tur prædium siue ad vitam:siue hereditarie magis appa
ret dare equalitas q̄ in illo contractu in quo emitur ius
percipiendi certam summam pecunie annuatim: siue ad
vitam siue hereditarie. Potest tamen iste contractus
male fieri t ex parte ementis :t ex parte vendentis. ex
parte ementis male fit quum ex parte sua corrumpi/
tur illa equalitas: quam requirit illa equitas iuris na/
turalis inter ementem t vendentem: tunc autem si/
la equalitas corrumpitur ex parte ementis quando cla/
rum est q̄ precium notabiliter nimis paruum: t tunc

emeno tenetur aut querere contractum: aut facere iusti precij supplectionem: tenetur indē: vel in foro cōscientie tm̄: vel quādoq; in foro cōscie & in foro iudiciali simul. Si quando precium est minus diminute iusti precij vt quando iustum precium esset. x. & ipse non daret nisi 4. corrūpitur aūt supradicta equalitas ex parte vēdētis scz quādo vēdit rē pro precio ius magno q̄ clarū est q̄ tale preciū notabiliter excedit valorē rei venditē: & tunc tenetur vēdens ad restituēdū illud quod accepit vltra iustū precium pro re vēdita aut saltē querere contractū regulare eni est q̄ cōtractus emptionis & vēditionis illicitus est: cū in eo nō obseruatur equitas iuris naturalis: cā in magna latitudine cōsiderādo: vt supradictum est: cuius autē precium & res vēdita sic ad equalitatem accedūt: vt nō faciliter iudicetur notabilis excessus rei vēdite super precium: nec precij supra rez venditam: ita vt non clare ibi appareat aliquem enormiter ledi sm̄ exigentiam rei vēdite: tunc dico q̄ licitus est ille contractus quantum est ex parte sua: hoc dico quia adhuc posset esse mala intentio in emente & vendēte: ambitiosa cupiditas. Sic ergo visum est q̄ cōtractus quo emitur ius percipiendi aliquam certam pecunie quātitatē annuatim: siue ad vitā: siue hereditarie non est contractus illicitus ex sua forma: neq; tamē contrarius iuri naturali: quia ibi potest obseruari iuris naturalis equitas: vt ostensum est: nec tāmē contrarius iuri diuino: nec iuri positiuo: vt videtur: quia talē cōtractum nō inuenio prohibitum q̄ ego sciā: nec in iure diuino: nec in iure positiuo: quāuis prohibeatur vsura supra diuino triplici iure: hoc est iure naturali: iure diuino: & iure positiuo. Et hec de sexto articulo dicta sunt. ¶ Septimo mouende sunt quedam dubitationes super predictis: & remouende. Dicta sunt enī tria super quibus possent dubitationes oriri: dictum est enī q̄ ad hoc q̄ cōtractus emptionis & vēditionis sit licitus oportet q̄ seruetur equalitas inter ementem & vendentem: ita vt nō videatur clare notabilis excessus rei venditē super rē emptam: vel ecōuerso. ex quo posset videri aliquibus q̄ hec includat mercationes lucratiuas esse illicitas: quia si i vēditione licita tantum valet precij quātum res empta: & ecōuerso: tunc in emptione licita non lucrātur nec emēdo: nec vendēdo. Iidec aūt dubitatio facilter remouetur si attendātur ea que in primo articulo dicta sunt. Dimidium enim modium bladi hic valet. c. solidos: & in terra vbi deficit bladū valet octo libras: & dolium vini i terra illa valet. c. solidos: & hic octo libras: si ego accipio. c. solidos: quod est precij dimidij modij bladi i terra illa: & do alij de terra in qua dolium vini valet. c. solidos: emo vinū in terra illa quantum ibi valet: & postea si facio portari illud dolium vini ad terrā istā vendo hic pro octo libris quantū hic valet: & sic forte remanebit mihi de lucro deductis expensis necessarijs. 30. sol. Ecce q̄ pro cētum soldis emēdo rē quantū valet: & vendendo quantum valet lucratus sum. 30. solidos. Similiter ille a quo emi vinū pro centū solidis: emet hic de illo. c. solidis dimidiū modium bladi: & faciat portari ad terram suā vbi valet octo libras: & sic forte deductis expensis nūcture remanebunt sib. 30. sol. de lucro: & sic vēdendo rē: & emēdo quantum valet de suo dolio vini lucratus est triginta solidos. Videtur ergo quādo possent esse iuste in se mercationes lucratiue propter mutuam indigentiam in diuersis partibus mundi. ¶ Sed tunc posset aliquis dubitare dicendo q̄ tunc non posset esse iusta mercatio lucratiua cuz homo mercatur cū vicino suo in eadē villa. Et dico q̄ imo: quia potest esse q̄ vnus habeat indigentiam bladi: & superabūdantiam vini: alius econuerso: & sic tunc vendit mensurā bladi: & pro illa pecunia emit mensuraz vini: lucrat: quia pro re illa: que superabundabat ipse acquirit sibi rem necessariaz: ille autem qui pro re: que nō est sibi necessaria acquirit rem sibi necessariam lucrat ut quāuis ille res ex parte sua sint equivalentes. Similiter ille qui superabūdabat in vino: & deficiebat in blado: potest vendere mensuram vini: & pro precio emere mensuram bladi equivalētem: & sic lucratur: quia pro re in qua superabundat emit sibi rem necessariā: & in hoc est lucrū quāuis ille res ex parte sua sint equivalentes. ¶ Potest rea potest esse q̄ & ille habeat superabundantiam bladi & alius superabundantiam vini q̄ ille pro precio bladi emet equivalentem mensurā de vino: & alius pro mensura vini emet de blado: & tunc ille qui emit vinum portabit ad terram que deficit in vino: & alius qui emit bladum portabit ad terram que deficit de blado: & lucrabitur forte ille pro blado quod emit magis cz fuisset lucratus de vino quod vēdidit: quia forte commodius potest ire ad terram deficientem in vino: & melius forte vendere bladum q̄ scire vinum. Alius autem econuerso. Et sic primo vterq; lucratus est propter contractum licitum quem fecit cum vicino suo. Et possent poni alij modi mercationum lucrativarum seruata equalitate de qua supradictum est: que attenditur in satis magna latitudine inter precium & rem venditam.

Posset etiam dubitari super hoc quod ostensum est q̄ emere redditus ad vitam siue emantur prediorum: siue emantur ius percipiendi pecuniam: contractus est illicitus: quando clarum est q̄ emeno habet in contractu partem meliorem notabiliter: quia videmus viros & mulieres viginti quinq; annorum emere redditus ad vitam pro precio tali: quod infra octo annos recipiūt sortem: & quāuis possent multi infra illos octo annos: tamen clarum est q̄ probabilius est q̄ viuere debeant i duplo: & frequētius hoc accidit: & sic clarum est q̄ in isto cōtractu emeno habet meliorem partem notabiliter: quia habet in fauorem suum illud quod accidit frequentius. Sed q̄ mulier sana viginti quinq; annoruz adhuc viuat plusq; per octo annos. Vendēs autē habet in fauorē suum illud quod accidit raro scilicet q̄ sana mulier triginta annorum moriatur infra octo annos: & sic videt aperta inequalitas in contractu: & tamen iste contractus nō inuenitur reprobatus in iure: imo ab ecclesia toleratur: & a multis sapientibus consulitur. Dubius secundus

Ego autem saluo meliori iudicio in predicto casu contractum excusabilem non video in foro cōscientie nisi illa inuenus mulier esset tot infirmitatibus grauata: vel tot periculis mortis exposita q̄ nō clare videtur quid istorū probabilius esset: aut ipsam viuere per tantum tempus q̄ vendēs ledatur notabiliter pro exigētia rei vēdite: aut ipsam mori intra octo annos: vel vbi aliquod probabile periculum esset de impedimento solutionis rei empte: tantum enim posset esse periculum de impedimento superueniente circa solutionē rei empte: que dubitatio non possidendi pacifice rem emptam contractum posset reducere ad equalitatē. Rñ.

Posset etiā dubitari super hoc quod dictum est q̄ emere redditus hereditarie: siue ematur predium: siue ius percipiendi quolibet anno certam quantitatem pecunie non est contractus illicitus ex sua forma: cum clarum sit q̄ ibi semper est notabilis excessus precij super rem empti: quia clarum est q̄ ipse emeno: vel heredes sui notabiliter recipient vltra sortem. ¶ Hoc autem sic dubium remoueri potest: quia ius naturale dictat q̄ res sit amabilio magis in seipso cz in filio: & magis in filio cz in nepote: & in nepote magis cz in pronepote: vnde ius nāle nullum dictat: nec etiā ius positiuū q̄ iste qui emit istaz rem hereditarie tm̄ teneat dare pro ista quātū possibile è quod debeat inde recipere ipse per vitam suam: & si Dubius tertium Solutio

liue suus per vitam suam:ꝛ nepos per vitam suam:ꝛ p nepos per vitã suã:ꝛ sic deinceps:q; sic res que emitur hereditarie nõ posset cadere biũ sub estimatione: sed habẽdo aspectũ ad quãtũ debet diligere rẽ pro seipso:ꝛ pro filio ꝛ pro nepote:sic vsq; ad aliquẽ gradũ determinatũ debet emẽs pcectũ ꝓportionare rei empte:ꝛ sic ẽctus licituus est:q; emit res quãtum valet:vel saltem nõ apparet vbi aliqs notabilis excessus. Nõ ergo decipit aliqui semetipsos credẽdo q; si emũt aliquos redditus hereditarios:ꝛ darẽtur eis pro ita paruo ꝓcio:sicut dãtur ad vitas: q; ꝓpter hoc cõtractus licitus sit:q; si aliqs ẽctus i quo emũtur redditus adhuc est illicitus ꝓpter paruitatẽ pretij multo fortius esset illicitus:si pro precio ita paruo illi idẽ redditus hereditarie emerẽtur. Et ideo dicũt aliqui q; dns videbat iudeos ambitiosos in emẽdo redditꝰ hereditario pro nimis paruo ꝓcio: volẽs nimis excessiuã inequalitatẽ ꝓhibere ab illo ẽctu: ꝓcepit in lege:q; hereditates vẽdite in anno iubileo:hoc est in anno.50.reuertẽtur ad pristinos possessores quãuis ꝛ istius ꝓcepti fuerũt alie rõnes. Hec aũt que de ista qõne dixi volo sine ꝑiudicio esse dicta:ꝛ sine assertione alicuius vbi dicti nisi illius qõ cõiter tenetur a magistris.

Ad argm̃ ꝓncipale

Ad illud Quod arguitur q; nõ liceat emere redditus ad vitã:ꝓpter hoc q; intẽto plus accipiẽdi facit vsurã.dico q; verum est in ẽctu mutui. Cõtractus aũt in quo emunt redditus ad vitã nõ est ꝓpr̃ actus mutui:sed cõtractus empnonis ꝛ vẽditionis:ꝛ ꝫ sufficit ad solonem argumẽti ꝓpositi. ¶ Tamẽ ad intellectum illiꝰ verbi.Mutuũ date nihil inde sperãtes: ꝺbes scire q; hoc itelligit:cũ causa mutui ꝓncipalr ponitur in spe lucri:q; si simpliciter mutuat ꝓpter deũ:ꝛ secũdario aliquã retributionẽ expectat sine pacto nõ credo:hoc est illicitũ:q; ille q curialitatẽ recipit obligat ad reddẽdam curialitatẽ.ex̃ de vsuris.c.cõsuluit:vbi ꝫ expositio habet in glosa.

Notãdũ pmum

Secũdũ notandũ

¶ Unde etiã scire debes q; si debitor creditorez volẽtẽ recipere pecuniã suã preuenit muneribus gratis ꝛ postea negat eũ q; det dilationez propter amicitiã: vel ꝓpter deũ:ꝛ creditor ꝓpter hoc q; videt gratuitatẽ illiꝰ det sibi biẽnio lõgitudinẽ:vel beniuolã dilationem:quã aliter nõ dediſſet:si eũ vidiſſet ingratũ. Si tñ dilationem dat ꝓncipalr ꝓpter deũ:vel ꝓpter amicitiã nõ est vsurarius iudicãdus:ꝓpter illud q; munus recepit:nec tenet ad vllius muneris restitutionẽ:quãuis in dãdo dilatorez aspexerit secãdario ad vllius gratitudinẽ a quo munꝰ recepit. ¶ Ad oppositũ ꝛ solutionẽ indiget q; emens nõ ex cuiuſ pro quocũq; dubio:nisi qñ dubiũ est ita ꝓbabile:qõ facit equalitatẽ inter emẽtẽ:ꝛ vẽdẽtẽ. Unde quãuis dubiũ sit. Utrum ista mulier.xv.annorũ sortio ꝛ sana:nec multis periculis mortis expolita viuat adhuc pluſq; p octo annos:tñ nõ est dubiũ ita ꝓbabile:quod faciat eẽli tatem in ꝓtractu:in quo emit redditus ad vitam suam pro precio ita paruo q; receptura sit intra octo annos sortẽ:q; quãuis sit dubium vtruz viuat per octo annos:tamen illud est clarũ q; magis probabile est q; debeat viuere in duplo: q; hoc sepius accidit. Quẽstio XXIIII.

Ad op̃m ꝓncipale,

Qũ.4.

Quẽritur vtrum aliquis possit licite emere vel vendere aliquid annexum spirituali.

Videtur Quod sic quia Abraam emit sepulturam vt haberet Gen. 23.ꝛ non reprehenditur de hoc abraam:cũ tñ sepultura videat aliqd spirituale annexum.

Arg̃m.

In cp̃m.

Contra magister senten. lib. iiij. di. xxv. Dicit q; ge quid alterꝰ vẽdit:sine quo alterꝰ non habet neutrũ in uendito derelinquit:ergo q; vẽdit annexũ spirituali:vẽdit ꝛ ipsum spirituale:sed spirituale vẽdi nõ potest:ergo annexum spirituali vendi non potest.

Rñ. Annexa spũalibus sunt ꝫ triplici mõo

Ad istam qstionem Respondeo dicendo q; quedam sunt annexa spirituali antecedenter:siue tanqz antecedentia: quedã tanqz conuenientia:ꝛ quedam tanqz consequentia annexa tanqz antecedẽtia sunt sicut ius patronatus:ex quo spiritualia cõferuntur:ꝛ illud non licet vendere in spirituali:sed trãsit cũ fundo:vel cũ villa que venditur vel emitur. Qz aũt ius patronatus sit quid annexũ spirituali habetur extra de iudicijs:Quanto diuina gratia: vbi dicitur causã vero iure patronatus:ita cõiuncta est:et cõnexa spiritualibus causis quod nõ nisi ecclesiastico iudicio valeat diffiniri:ꝛ ibi dẽ dicit apparatus q; ius patronatus nõ dicitur ꝓprie spirituale:sed spirituali annexum:quod etiã vendi nõ possit in spirituali habet extra de iure patronatus. De iure vero vbi dicit q; inconuenies est vendi ius patronatus quod est spũali annexum. Probat etiã hoc per illud quod habetur extra de symo. c.ꝓmo.querelam. vbi dicit q; sicut emi nõ potest: ita nec redimi ecclesia memorata:super quẽ locũ dicit apparatus q; nullũ spũale vel spũali annexum potest emi: vel vẽdi. Qz aũt transeat cum fundo vel cum villa vendita: probat per illud quod habetur extra de iure patro.c.ex litteris.ꝛ.c.cũ ferut. Unde etiã si detur villa ad firmam ad quã spectat ius patronatus:si ius patronatus nõ excipiatur ille cui data est villa ad firmã posset repsentare clericũ ad illã ecclesiã si vacaret:sicut habetur expressum de iure patro.in illo.c.ex litteris. Similiter annexa spiritualibus tanqz antecedẽtia sunt vasa sacra:in quibꝰ spiritualia ministrãtur:ꝛ hec licet vẽdere:nõ habendo respectum ad formã cõsecrationis:ita tamẽ vt aly ecclesie ea dẽ forma vendãtur. Sed persone seculari nõ debẽt vẽdi nisi redacta in massam. Illa vero que annexa sunt spiritualibus:sicut cõcomitãtia sunt:sicut labores annexi spiritualibus officijs:ꝛ hoc quando homo nõ tenetur ad illa officia locari possent:vt patet in ꝑdicatore questuario ꝛ clerico legẽte psalteriũ ꝓ defunctis:quando vero homo tenet ad ista officia:tũc nõ põt vendere laborẽ suum annexum istis spiritualibus officijs. Annexa vero spiritualibus tanqz ꝓsequẽtia sunt:sicut perceptio decimarũ ꝛ huiusmodi beneficia:que cõpetũt ex officio ecclesiastico:ꝛ ipsos fructus vẽdere licet:sed ius ipsum percipiendi cum spiritualia sit ipsum vẽdi non potest.

Argumentum pro parte ista gratia concluſionis concedi potest. ¶ Ad argumẽtũ in oppositũ. Respõdeo cum enim obiectio de abraham.dico q; abraham nõ emit annexum spirituali sed emit illã spelunca ꝓ loco sepulture. Unde nõ emit illã sepulturã sicut emeret quida fundus terre.post emptionẽ ordinatã:nec terrã benedictã:nec terrã ante emptionẽ vsibus spũalibus deputatã. Et hec de ista questione dicta sufficiant. Quẽstio XXV.

Ad op̃m: Ad arg̃m.

Qũ.1.

Consequenter veniamus ad qõnes que respiciebant holeas per cõparationẽ ad prebẽdas ecclesiasticas:quarũ prima sit:vtrũ prelatus q; non vult prebẽdare nisi cõterraneos suos peccet.

Arg̃m.

Videtur q; nõ quia magis tenet eis qz alijs ergo prebendando illos alijs non prebendatis: non peccat.

In opp̃m.

Contra est:Actuum decimo scribit:ꝛ est verbũ petri in veritate compi:quoniã non est acceptor personarũ deus:ergo ꝑiatur in collatione prebẽdarum nõ debẽt esse acceptores ꝑsonarum:sed ille qui non vult prebẽdare nisi cõterraneis suis:est acceptor personarum in collatione prebẽdarũ ergo talis peccat. Item.61.dist. decre. Mulleus dicit sic:tunc alter de altera eligatur ecclesia de

si de ciuitatis ipsius clero: cuius est epūs ordināduo: nullus (quod euenire non credimus) dignus poterit reperiri. Et in eodē. c. dicit glosator: q extranei nō sunt preponendi: vel preferēdi ipsis de ecclesia. Ex hoc arguo sic: si in eligēdo epm nō est preferēdus extraneus illis de ecclesia si dignus reperiat: a fortiori videtur q epo m cōferēdo beneficia nō debet pferre extraneos illis de episcopatu: si in episcopatu digni nunciantur.

Ad istā qōnē Respōdeo q prelatus qui non vult prebēdare nisi cōpatriotas seu cōterraneos suos peccat: q: hoc est in preiudiciū mētionis fundatorū: et in preiudiciū deuotionis populoz et in preiudiciū defensionis ecclesiarū: et in preiudicium pietatis: et in preiudiciū honestatis. Dico q prelatū prebendare cōpatriotas suos tantū: hoc est in preiudicium intētionis fundatoris. Nobiles enim volens qui in aliquo epatu fundauerūt prebēdas: et si debuit eorū intētio esse principalis vt deus honoraretur: tū presumitur fuisse eorū intētio secūdaria: vt clerici boni deo seruientes inde substētarent: et maxime illi de episcopatu vnde presumit fuisse eoz intētio vt magis substētarent de illis prebēdis clerici de epatu q̄ alijs: cū tū illi de epatu inuenirētur ita boni: ergo prelatus prebēdās cōpatriotas suos dimittit alijs melioribus de episcopatu videt facere cōtra intentionē fundatoz. Dico etiā q facit cōtra deuotionē populi. Populus enim videns extraneos minus bonos in ecclesia que ab indigenis fundata est promoueri: et meliores indigenas in paupertate remanere: ex hoc minuit deuotionē ad illā ecclesiā cōcipit: maxime q aspicit in plato affectū carnalē nimis vigere: quod multum eōsueuit memorare populi deuotionē. Est etiā in preiudiciū defensionis ecclesiarū: quare natiui de territorio potentiores cōsueuerūt esse in defensione ecclesie q̄ extranei: et preter amicos: quos habet in terra: et q ceteris paribus melius nouerūt iura que debent illis ecclesijs. Et videt esse in preiudiciū pietatis. Pietas enim b magis exigit vt clerici: quoz predecessores fundauerūt prebendas: vel ad fundationem coadiuuerunt: quorū etiā illius consanguinei vel vicini in augmētatione: vel fundatione prebendaz de suis facultatibus liberaliter cōtulerunt: de illis pbendis coadiuuant si sunt digni q̄ extranei: quorum predecessores parentes. seu cōsanguinei: vel vicini nihil de facultatibus suis posuerunt vel cōtulerunt: neq; in prebendarū illius ecclesie fundatione: nec augumentatione. Forte enim si ille prebende fundate nō fuissent: et remāsissent ille passiones in manibus secularium ad illos forte clericos de episcopatu nō prebendatos ille possessiones deuenissent: vel ad aliquos amicos: vel vicinos eorū qui forte eis in victu: et vestitu puiderent: cum ergo ficut alij prelati suos cōpatriotas prebēdantes et clericos de episcopatu eque dignos vel meliores dimittunt in paupertate remanere: videtur preiudiciū facere pietatis. Videtur etiā hoc esse in preiudiciū equitatis. requirit enī equitas perfecta vt illi plus habeant de bonis ecclesiasticis: q̄ alibus computatis maiorem habent rationē plus habendi. Sed clerici de episcopatu habent rationem maiorem plus habēdi de bonis ecclesiarum illius episcopatus q̄ extranei: quare cū patria quodā principiū generatiōis patria accedit: quasi ad quandam similitudinem patrie: Unde et nomina propinqua sunt pater et patria: et ideo cōpatriote plus accedant ad aliquod ius habendi in bonis patrie ceteris paribus q̄ extranei. Prelatus igitur qui nō vult prebēdare: sed prebendat tantum extraneos quia sunt compatriote sui: si indigene ita boni sint ficut illi facit preiudicium equitati: quia plus dat de bonis illius episcopatus illis qui minorem habent rationem habendi: maxime cum clerici de episcopatu naturaliter magis afficiantur ad bonū patrie q̄ extranei. Quapropter dominus volebat q filij israel non eligerent nisi de gente sua eo q aliqui nō solent ita ficut indigene ad patriam affici: nec ad gentem: quapropter dicit dominus Deute. 27. Nō poteris alterius gētis hominē regem facere: qui nō sunt frater tuus. Videtur etiā hoc esse in preiudiciuz honestatis vt plurumū: quia quilibet naturaliter magis reputatur honorari in patria sua ceteris paribus q̄ i alienā: et etiam grauius reputat dehonorari in patria sua: q̄ in aliena: et etiam magis timent infamari in patria sua q̄ in aliena: et ideo ceteris paribus magis cauent sibi clerici in patria sua ab illis malis per quez possent infamarit q̄ in terra aliena. Sequitur ergo q ceteris paribus clerici in terra propria magis zelant pro honestate sua q̄ in terra aliena. Cum ergo in aliquo episcopatu extranei primo uētur et indigene nō promouētur: videtur q ab illis clericis qui in terra aliena promouētur aliquid de adiutorio honestatis: quod haberent indigene si in terra sua promouerent. Episcopus ergo qui non vult prebendare nisi compatriotas suos: et non vult prebendare illos de episcopatu que dignos videtur facere aliquid preiudicium honestati. ¶ Ego tamen non nego quin episcopus bene facit prebendando aliquos compatriotas suos si eos oibus computatis crediderit meliores q̄ illos: quos nouit de episcopatu suo: vel etiā si nouit alios de patria sua fecisse multa bona ecclesijs illius episcopatus: cui preest: ergo nō dico esse irrationabile si illis qui sunt de genere illorū in episcopatu suo prouideat: imo multum videtur rationi cōsonum et honestum. Nullus tamen credat me velle dicere bona ecclesiastica iure successionis debere haberi vel ratione consanguinitatis: quia hoc non esset verum. extra de preben. c. primo. Sed qui omnibus computatis magis est ad honorem dei: et vtilitatem animarū ille melioz partem habeat i beneficijs ecclesiarum. extra de preben. super inordinata: vbi vult dominus papa q̄ idonei debent dari: et extra de instit. ad decorem.

Argumētum quod probabat q prelatus qui non vult prebendare nisi compatriotas suos peccat concedo. Ad op^m.

Ad argumentum in oppositum respondeo. Cū enim dicit q magis tenetur eis q̄ alijs dico q verum est ceteris paribus: sed si sui sunt boni: et alij de episcopatu sunt meliores magis tenetur illis de episcopatu: quia quāuis ratione patrie magis teneretur suis: cetera tamen non sunt paria. ¶ Item si illi de patria sua essent eque boni ficut illi de episcopatu: et econuerso: adhuc non essent cetera paria inquantum indigenis magis prouideri debet de bonis terre q̄ extraneis ceteris paribus. Si tamen cōpatriote sui essent meliores q̄ illi de episcopatu: non reputarem irrationabile: nec reprehensione dignum si magis compatriotis suis q̄ illis de episcopatu prouideret: ratiōnabili tamē proportione seruata. Et hec de predicta questione dicta sint sine preiudicio. Ad arg^m

Questio. XXVI. Q5.26.

Q Onsequenter Queritur vtrum ille q habet plureo prebendas in pluribus ecclesijs: teneatur plureo dicere horas canonicas in die.

Q Videtur q sic: q: aliter ecclesie defraudarentur a seruitoribus suis: q: beneficia ecclesiastica propter vnā officia p̄stituta sunt. 21. q. 2. concessa: et. 16 q. 1. generaliter: ergo quot sūt illi prebende: tot debēt ibi esse tertie: sexte: none: et sic de alijs horis. Arg^m

Contra vsus communis est in contrarium et tolerat. In opp^m

Ad istā questionem Rñdeo pbūc modā: q ille q est pbē datus in plurib^s ecclesijs aut habet illas plureo pbēdas Rñ^o q̄nia.

sine dispẽsatione: aut cũ dispensatione: si habet cũ dispẽsatione tũc dico: q ille q dispẽsauit cũ eo precium: debet ẽt dispensasse cum eo in ipso anno: qđ est horas reiterare: vnde dico q talis nõ tenetur plures dicere horas canonicas in die: tenet tñ ex iure nature iuuare illas ecclesias in quibus habet p̃bẽdas: hoc est in quãlibet illaꝝ vnam in casibus licitis ⁊ honestis: sm q posset bono modo: ⁊ maxime in spũaliũ promotione: q; sicut apls dicit. Qui altari seruiũt de altari viuere debẽt: ita dico o fili q̃ q ẽ ecclesiis viuũt: ecclesijs seruire debẽt: vnde q vt p̃bẽdat⁹ i pluribꝰ ecclesijs si seruiat vni soli in ea horas canonicas dicẽdo: oz tñ seruire alijs ecclesijs in quibus p̃bẽdatus est iuxta eorũ defendẽdo ⁊ promouẽdo. maxime iura spũalia ꝓstando modo licito sm q sibi est possibile loco ⁊ tẽpore suo ré ꝓfiũ iuuamẽ: ab isto seruitio nõ oz presumi exẽptus p hoc q dispẽsatũ est cũ eo: vt in pluribus ecclesijs valeat eẽ p̃bẽdatus. Si aũt habet illa plures p̃bẽdas sine dispẽsatione: tũc videt q si quelibet illarũ sufficiẽs est ꝑ psona q ille licite tenet plures: vñ q habet vnũ bñficiũ sufficiẽs p cõparationẽ ad dignitatẽ psone reputat indignus ad illud illo priori bñficio retẽto. extra de prebẽ. supinos: dinatus: ⁊ glosa sup eodẽ ti. ⁊. c. cũ teneamur: in quo. c. dicit dño papa sic. Si mãdatũ nr̃m pro aliquibus pẽsione receperis: q aliud beneficiũ hẽat de quo valeãt cõmode sustẽtari nisi forte in l̃rio de hac mẽtio habeat: aut si non potes ei sine scãdalo p̃dere equanimiter sustinemus: si p eo mãdatũ nr̃m nõ duxeris exequẽdũ. Ecce vult dño papa q si aliqs ipetrauerit litterã super aliquo beneficio obtinẽdo: in qua nõ fit mẽtio de alio beneficio qđ hẽbat de quo poterat cõmode sustẽtari q illa l̃a inefficax est: de quo põt assumi argm̃ q talia plura beneficia sine dispẽsatiõe assumere nõ oz: q; talia ad incõpossibilia obligat: cũ ergo ⁊ alie sint rõnes pp q̃s nullus debet esse in plurib⁹ ecclesijs sine dispẽsatione p̃bẽdatus: si aliqua illarũ p̃bendarũ p se talis est: q; de illa passione cõmode posset sustẽtari cõpẽsato statu ⁊ dignitate psone. Utrũ tñ talis teneatur dicere plures horas canonicas m die: aut nõ oportet rñdere: cum talis illicite illas plures p̃bendas simul teneat: vt dictum est.

Ad opm. **Argumentum** quod concludit q ille qui p dispensationẽ est in plurib⁹ ecclesijs p̃bẽdatus nõ teneatur plures in die dicere horas canonicas concedendum est.

Ad argumẽtum in oppositũ Rñdeo. Cũ enim dicit⁹ q aliter ecclesia defraudaret a seruitoribus suis ⁊c. dico q cũ ille clericus p̃bẽdatus est m pluribus ecclesijs p dispẽsationẽ: nõ oz ex hoc duci aliã ecclesiã defraudari: q; sicut dispẽsatio ꝓsumi oz ex rõnabili cã esse facta: vt supra: q; talis vti ho est p statu totius ecclie: ⁊ sic ex ꝓfiti seruit cuilibet ecclesie ꝑticulari: aut q; ita necessarium est vni ecclesie q in hoc alia ecclia oz reputari sibi seruirũ exhiberi sicut sibi tũ qđ vni mẽbro in alia mẽbra per q̃s nosci⁹ redũdare. Et b ꝺ ꝑdicta qõne sine ꝓiudicio dcã sint. Qđ. XXVII.

Qđ. 27. **Consequenter** venia⁹ ad qđneo q̃ fuerũt de religiosis: quarũ pria ponat hec. Utrũ religiosi debeant suis detractoribus resistere.

Arg⁹. **Videtur** q nõ p quãdam glosam gregorij q̃ habet in. 3. canone. Jo. vbi. dicit sic: q sicut linguas detrahentiũ nr̃ovicio nõ debemus excitare ne pereant: ita p suis negligẽtijs excitatus debemus equanimiter tolerare: vt meritũ nobis crescat aliq̃n etiã compescere ne dum de nobis dilleminant mala: eorum qui audire bona poterãt corda corrumpant.

In oppm. **Contra** dicit magister in prologo lib. sententiarum q charitas retinẽtem caninũ. Dens autem caninus est detractor: ergo ad charitatẽ spectat resistere detractoribus: sed opus charitatis spectat religiosos: ergo ⁊ cetera.

Ad istã questionem Rñdeo q resistere detractoribꝰ suos: ꝺ põt fieri vel pp ꝓseruationem fame: vel pp zelũ iustitie: vel etiã zelo vindicte. Primo modo opus bonũ est: ⁊ religiosis licitũ: dummodo fiat per viã licitã: q; sicut scriptũ est in lege: iuste qđ iustũ est pei sequeris. Qz aũt resistere detractoribus bonũ sit pp cõseruationẽ fame: patet si videamus q magnũ bonũ est bona fama: ⁊ quantũ valet ad ꝓmotionẽs spũalium. Qua propter scriptura proꝺuer. 22. dicit sic. Melius est nomẽ bonum qz ꝺ dititie multe: ⁊ ecclesiastes. 7. Melius est nomẽ bonum qz preciosa vnguẽta: ⁊ certe multũ valet ad ꝓmotionẽ spiritualiuꝫ ⁊ cauẽdũ peccatũ in scipso: ⁊ ad ꝓmouenduꝫ bonum in alio: quare bona fama est quoddã frenũ retrahens a pcõ ⁊ etiã verbũ hois bone fame magis appreciat ab alio: sicut per cõtrarium videmus q bonũ verbũ in hoie infami despicit: q; sicut Grego. in quadã homelia. Restat vt cuius vita despicit eius predicatio cõtẽnatur: ⁊ pp valẽ bone fame inuitat nos ad ꝑseruationẽ ipsi⁹. Sapiens ecclesiasticꝰ. 41. dicẽs. Cura habe de bono noie. Sic ergo dico q licitũ est religiosis suis detractoribus resistere pp ꝓseruationẽ fame. Et etiã pp zelũ iustitie licitũ est religiosis suis detractoribꝰ resistere. Resistere enĩ detractor: ex zelo iustitie p modũ licitũ meritorũ videt esse. vnde videt hoc licitũ religiosis quãtus in hoc magis debeant q̃s alij ꝓcedere in humilitate: sed resistere detractoribus pp zelũ videtur hoc ⁊ si aliqs sit illicitũ: magis tñ est illicitũ religiosis: quare quãto magis p suã ꝓfessionem elongãtur a mũdo: tãto minus debẽt vindictã querere: ⁊ tãto magis debẽt ꝑpas iniurias facilius ⁊ perfectius cõdonare.

Argumentum quod ꝓbat q licitum erat religiosis suis detractoribus resistere cõcedat. Ad auctoritatẽ que allegabat in cõtrariũ: sic põt rñderi. Cũ enĩ dicitur ibi q linguas detrahẽtium p suã negligẽtias excitatas debemus equanimiter tolerare ⁊c. dico q sic. Intelligẽdũ est q pp detractionẽ eaꝝ nõ debemus a charitate discedere nec incurrere vitium odij: ⁊ impatiẽtie: quãtus possumus nostrã famã defendere: ⁊ detractoribus pp zelum eqtatis ⁊ iustitie resistere Qui enĩ pp linguas detrahẽtiũ pp suã negligẽtiam excitatus: nõ discedit a charitate: nec in vicũ odij vel impatiẽtie labit: cuius ei resistebat pp cõseruationẽ fame: ⁊ pp zelus iustitie eas equanimiter tolerare cõcedit. Et b de ꝑdicta qõne sine ꝓiudicio dicta sint. Qđ XXVIII.

Ad opm. Ad argm̃. Qđ. 28.

Arg⁹ ꝓ⁹. **Consequenter** Queritur vtrũ licear vero religioso vim vi repellere. Et videt q nõ q; viri religiosi maxime debẽt imitari patiẽtiam iesu xpi ⁊ doctrinã. Sed patiẽtia eius fuit talis q; sicut dicit beat⁹ petrus in ꝓia canonica sua. 1. c. Cũ pateret nõ cõminabat. Et i euãgelio docet hãc doctrinã dicẽs. Si quis te pcusserit i vna maxilla prebe ei alteram: ergo facto ⁊ verbo ostẽdit q illi q nolũt eũ spũaliter imitari nõ debẽt vim vi repellere: sz tales debẽt eẽ religiosi: ergo videt q illicitũ est religiosis vim vi repellere. Jte apls. 3. ad tim. 4. Maledicim⁹. ⁊ bñdicimus: ⁊ pcutionez patimur: ⁊ sustinemus: ergo ⁊ religiosi exẽplo apli cũ maledicũtur debẽt bñdicere: ⁊ cũ pcutionẽ patiũtur: debẽt cũ patiẽtia sustinere: ergo non debẽt vim vi repellere.

Matt. 6. Luc. 6. Secũdũ

In opm. **Contra** ad religiosos mala male faciẽtiũ ptinet ipe dire: sed vim iferre malũ est: ergo ad religiosos nõ ptinet vi vi repellere: sz q̃s nõ põt vim nisi vi vi repellere: ergo licitũ ẽ religiosis loco ⁊ tpe vi vi repellere.

Rñ⁹ **Ad istã questionem** sic videt mihi rñdẽdũ: q ille q patitur

ritur vim aut patitur vim in executione bonoꝝ ſpiritua
liũ.aut i poſſeſſione tpaliũ:aut i ꝓprio corpe.Dico ergo
q̃ ſi religioſi patiũtur violẽtiã in executione bonoꝝ ſpi
ritualiũ:q̃ licitũ eſt eis exequi:ſicut licitum eſt facere eis
diuinũ officiũ:ꝛ ꝑdicare ꝛ cõfeſſiões audire q̃n eſt eis le
gitime cõmiſſum:tũc dico q̃ nõ tm̃ modo eſt eis licitum
vim vi repellere:ſed hoc facere debẽt:ſi vim illã per viã
habilitatis ꝛ ſupportatiõis a mouere nõ poſſunt:non tñ
credo q̃ vim illã debeãt ꝓprio repellere manibus maxi
me cũ habeãt facultatẽ adeũdi illos:qui poteſtatem ha
bẽt ſup eos q̃ violẽtiã inferũt:tũc enĩ per tales debẽt illã
violẽtiã repellere. ¶ Si aũt patiant vim in poſſionib⁹
tpalib⁹:tũc dico q̃ eis licet vim vi repellere cũ modera
mine leulpate tutele:nõ zelo victionis:ſed zelo recte de
fenſiõis:ꝛ illã vim licitũ eſt eis repellere vi:nõ tm̃ modo
q̃n iferãt:ſed etiã poſtea.arg⁹ ad hoc ex̃ de reſtitutiõe ſpo
liatoꝝ olim primo:non tñ ꝓpꝛie manib⁹ debẽt illã vim
repellere:ſi ſine periculo ꝓtudicij ſui habẽt opportunita
tẽ adeũdi ꝓncipẽ vel ꝓlatũ q̃ ꝓtẽtem habeant ſup illã vi
ſi ſerẽtes:ꝛ eos nolũt repellere. Tñ dico q̃ niſi hoc eſſet q̃
tenerẽtur iura ſue eccle tuerituũ maioris eẽt pfectionis
ſi pro amoꝛe ieſu chriſti illã vim nõ repellerẽt niſi ſuppli
cãdo ꝛ humiliãdo:ꝛ ſi ſic repellere illã vim nõ poſſent:
eã amoꝛe dei ſuſtinerent:q̃ ſalnatoꝛ viã perfectionis do
cẽs. ¶ Matth.v.dicit ſic.Ego aũt dico vobis non reſiſtere
malo:ſed ſi q̃s te pcuſſerit in dextrã maxillã:ꝓbe ei ꝛ al
terã.Et enĩ q̃ vult totũ i iudicio cõtẽdere:ꝛ timicã tuam
tollere:dimitte ei ꝛ pallũ. ¶ Si aũt religioſus patit̃ in
iuriã in ꝓprio corpe:ꝛ dico ẽt q̃ licitũ eſt ei vim vi repelle
re in pñtiꝛ ſemp cũ moderamine leulpate tutele:ꝛ ma
xime ſi talẽ vim patit̃ in qua ſit periculũ mortis vel muti
lationis:ſi aũt poſtq̃ trãſiuit iniuria vellet ei q̃ iuriaꝝ
eſt vim inferre:hoc nõ eſſet vim vi repellere:ſed magis
querere vltionẽ:q̃d illicituꝝ eſt:q̃ ſicut dñs Deute.xxv.
¶ Dea eſt vltioꝛ ego retribuã eis in tpe.melꝛ tñ ꝛ perfe
ctius faceret:ſi vim in ꝓprio corpe cũ patiẽtia ꝛ humili
tate toleraret:q̃ amoꝛe ieſu chriſti ſuſtineret.Q; aũt vi
vi liceat repellere oẽs legeoꝝ:ꝛ oia iura ꝑmittũt.ex̃ de ho
micid.ſignificaſti nobis.ſcdo vbi dr̃ q̃ oẽs legeo ꝛ oia iura
vim vi repellere permittũt.Et de ſen.excõ.ſi vero q̃ aũt
fieri debeat cũ leulpate tutele moderamine:habes ex̃ de
homicid.ſignificaſti nobis.ſcdo vbi dr̃ q̃ illud fieri dz cũ
moderamine leulpate tutele:nõ ad ſumẽdã vindictã:ſz
ad iniuriã ꝑpulſandã.Et ex̃ de ſen.excõ.vt fame.ꝛ.c.vl
timo.ꝛ in textu:ꝛ in glo.

Ad op⁹. **Argumẽtum** q̃d probabat q̃ religioſis liceat vim vi repellere gr̃a ꝛclusionis concedendum eſt:quia licitum eſt eis facere loco ꝛ tem
pore ſm modum ſupradictum.

Ad arg⁹ primum. **Ad argumentum** in oppoſitũ R̃ndeo ad illud q̃d ꝓprio arguit vi cẽdũ q̃ illud arg⁹ bene ꝛcludit q̃ maioris pfectionis eſ
ſet nõ repellere vim vi:q̃z repellere:maxime ſi vis infera
tur q̃ntũ ad tpalẽ poſſeſſionẽ:vel quãtũ ad corpus:ſed ad
hãc pfectionẽ nõ credo religioſos obligatos:niſi alig ad
hoc ſpãli ſese obligaſſent vel iplicite vel explicite. ¶ Ad
arg⁹ 2⁹ ẽt ſil modo reſponderi põt.Et hec de predicta
queſtione ſine ꝓtudicio ꝛ ſine temeraria aſſertione di
cta ſint. Queſtio. XXIX.

Qõ.29. **QOnſequenter** Quereꝛ vtrũz ille qui lucratur per ludos ꝓhibitos teneat ad reſtitutionem.

QVideꝛ q̃ non:q̃ maioris auctoritatis eſt lex diuina q̃z lex humana:ſed cõuenit q̃ aliquis lucret con
tra legẽ diuinã:ꝛ tñ non tenetur ad reſtitutionẽ:ſicut patet de meretrice que nõ tenet reſtituere illud
q̃d lucrat de meretricio:ergo ille q̃ lucrat cõtra legẽ hu

manam non tenetur ad reſtitutionem:ſed ille qui lucrat
p ludos ꝓhibitos nõ lucrat niſi cõtra legẽ humanã. Lu
di enĩ taxillorũ ſola humana lege videntur ꝓhibiti:ergo
ille q̃ lucrat per iſtos ludos prohibitos non tenetur ad
reſtitutionem.

Contra maioris negr̃ie videtur lucrari per iſtos lu dos ꝓhibitos:q̃z per vſurã:q̃z ille q̃ amit
tit in ludo ꝓhibito magis ledit q̃z ille qui accipit ad vſu
ram:ſed ille q̃ lucratur per vſurã tenet ad reſtitutionem:
ergo ille qui lucratur per ludos prohibitos tenetur ad
reſtitutionem. In oppm

Ad iſtã queſtionem videtur mihi r̃ſpon dendum per diſtinctionẽ
Sunt enĩ quidam ludi prohibiti:in quibus exercetur
humanũ ingeniũ:ꝛ quidã ſunt ludi ꝓhibiti in quib⁹ nõ
exercetur humanũ ingeniũ:ſed totum cõmittitur fortu
ne. Ludi prohibiti in quibus exercetur humanum inge
nium ſũt ſicut torneamẽta:ꝛ q̃ tales ludi ſint prohibiti
habetur expreſſum.extra de torneamen.c.i.vbi expreſſe
prohibentur:ꝛ morientes ibidẽ iubent carere eccleſiaſti
co ſepultura. Ludi aũt prohibiti in quibus nõ exercetur
humanũ ingenium:ſed totũ cõmittitur fortune:ſunt lu
di taxillorũ:ſicut habetur.xxxv.di.Epõs. vbi dicitur ſic.
Epiſcopus aũt preſbyter aut diaconus alee aut ebrietati
deſeruiens:aut deſinãt:aut certe dãnentur. Subdiacon⁹
aũt aut lector:aut cãtor:ſi ita faciens aut deſinãt aut com
munione priuẽtur. Similiter ꝛ luctuoſo.hic ſatis oſtẽditur
ille ludus ꝓhibitus maxime ſi ducatur in cõſuetudinem
ꝛ fiat ex cõſuetudine:ꝛ fiat ex cupiditate:ꝛ reprehẽdunt̃
participes illoꝝ qui ludũt:ꝛ qui aſpiciũt:maxime ſi hoc
ducunt in conſuetudinẽ:ꝛ maxime ſi ſint clerici.ff. de al
taribus per totũ.Et in auten.de ſanctis epiſcopis.§.in
terdicimus.Et extra de vita ꝛ hone.cle.clerici officia.vbi
de hoc in textu ꝛ in glo.Dico ergo q̃ ille qui lucratur
per ludũ ꝓhibitum qui eſt torneamentum:ſi tamen lu
cratur ſeruando leges torneamenti cuius peccet:eo q̃ fa
cit cõtra ꝓhibitionẽ:tamẽ reſtituere nõ tenetur ſicut po
nunt in ſuminis ſuis Goffre.ꝛ Raymũ.ꝛ Donaldus.
Suadẽdũ eſt tamẽ eis q̃ reſtituãt:ſed ſi hoc facere nolũt
nõ ꝓpter hoc eis ſolutio eſt denegãda.Qui autem ex cu
piditate ludit cum taxillis ſi lucratur:tenetur ad reſtitu
tionem.xxxv.di.epiſcopus.vbi hoc habetur in glo.ꝛ ff.
de altaribus.l.vltima in fine.Et hec probantur per hoc
quod dicit greca cõſtitutio q̃ vſq; ad.l.annos poteſt re
peti quod amittitur in ludo.ꝛ extra de vita ꝛ hone.cle.
clerici officia vbi hoc habetur in glo. ¶ Ratio autem
quare ille qui lucratur per ludum torneamẽti non tenet
reſtituere:ꝛ ille qui lucratur per ludus taxillorum tenet
reſtituere:eſt preceptum iuris:q̃ de vno inuenitur in u
re expreſſum:de alio nõ inuenitur.Nõ enim inuenit mus
aliquod iura in quo contineatur q̃ lucrantur per torne
amentum teneãtur ad reſtitutionẽ. ¶ Ratio autem qua
re iura obligãt illũ q̃ lucrat ad taxillos ad reſtitutionẽ:ꝛ
nõ illũ q̃ lucrat p ludũ torneamẽti põt aſſignari talis: q̃
i ludo torneamẽti ſũt multi labores:q̃ carnẽ macerant ꝛ
retrahũt a turpitudine carnalis luſcitie:ꝛ in illo ẽt ludo
torneãtes addiſcũt artẽ militie in luctãdo ẽt ouigũt ſe p
ſolicitudinẽ intuitꝰ:ꝛ uuãt ſe corpis ſortitudine:ꝛ ſi ſuus
lucrũ nõ cõmittũt fortune. Unde ſi illũ ludũ exercerent
tẽperate:ꝛ bona ĩtẽtione:ꝛ non eſſet ludus ꝓhibit⁹:non
eẽt petrñ torneare eo q̃ eẽt ludus vtilis pp defenſionem
reipublice. Si iura ꝓhibuerũt illã ludũ pp abuſum lu
dẽtiũ:pp quẽ ibi pueniunt ꝛ mortes hoium:ꝛ pericula
uiaꝝ:ata q̃ ludus ſimplr̃ ꝓhibitus eſt:ita q̃ quacunq; in
tẽtione homo illã ludũ exerceat ꝓcepta tranſgreſſoꝝ eſt:
ꝛ ideo ſic iura cõtẽperauerũt:q̃ ludos torneamẽti prohi
buerũt:ꝛ tñ lucrãtes p talẽ ludũ ad reſtituẽdũ nõ obliga
uerũt.Sed q̃ aſſueſacto ludi taxillorũ adducit ociũ:q̃d

est fomentum carnalis lasciuie: et in illo ludo non assue/scit hoies ad aliqd qđ sit vtile reipublice: nec ibi exerce/tant humanū ingenīū: sed totū cōmittit fortune: ideo in/ta et illū ludū phibuerūt: et lucrātes p talē ludū ad resti/tuendū alligauerūt. ¶ Cū enīz ad hoc sit data hoi ratio vt p rōnē dirigat se in operationibus suis: detestabile est in lucro suo rōnē nō ꝓsulere: sed totū fortune cōmitte/re: qz tū in ludo schacoꝝ qñ hoies ludunt: si nō taxillis: exercet humanū ingenīū: ideo forte vt videt ḡbusdā ille ludus phibitus nō est: nisi in casu. s. cū hoies agūt peni/tētiā: et de hoc habet. xxxv. di. episcopus.

Ad opⁿ. **Argumentum** quod pbabat qđ illi q lucrā/tur per ludos phibitos tenē/tur restituere ḡa ꝓclusionis concedēdum est nec hoc vi/deat dure: ḡre si aliqs firmus: vel l tristitia et tedio posi/tus ludat ad effugādū tristitiā: vel tediū: et nō ex cupidi/tate lucrādi: et ille q amittit notabiliꝫ nō dānificat: sed in/re modica p cōparationē ad ipsum: hoc dico pp hoc: qz aliqd esset modicū diuiti qđ esset multuz pauperi in illo casu nō credo qđ ludēs faciat cōtra phibitionē iuris ḡre in illo casu nō cōcurrūt rōnes: quare illi ludi sunt prohi/biti: vnde et nō credo qđ illi q lucrātur in supadicto ca/su modicū qđ tenēant ad restitutionē nec restitutio neces/saria ad salutē ad restituēduz saltē illi q amittit: hoc dixi pp hoc qđ forte aliq vellēt dicere: vt in volūtate sua esset: vel restituere amittenti: vel pauperibus erogare: et forte aliq velle dicere qđ tētione necessitatis ad salutē nulli te/net restituere: sed potest sibi retinere: qz iura que lucrum acqūrū p ludos phibitos ꝓcipiunt restitui: nō sunt in pdicto casu mtelligenda.

Ad argumentum in oppositū respōdeo. Cū enīz dicit maioris auctoritatis est lex diuina q̄z humana: dico qđ verū est: et cū postea dicis qđ mulier que lucrat de meretricio: lucra/tur p factū quod est contra legē diuinā: dico qđ verū est: et tū restituere nō tenetur: qz et si lex diuina prohibet illud factū: tū lex diuina nō ꝓcipit restituere: quod per talem turpitudinē lucratū est. Unde mulier meretricādo ꝓtra legē diuinā facit: sed retinendo lucrū sic acqūrū nō facit ꝓtra legē diuinā nec humanā. Jura igitur posita non tm modo phibēt illos ludos: sed etiā ꝓcipiunt restituere qđ p tales ludos acqūtur: et ideo in ludēdo faciūt cōtra iuris ēt et in recipiēdo lucrū sic acqūrū. Et ita videre po/tes quare mulier nō tenet restituere illud qđ lucrat de meretricio: et tū hō tenet restituere illud qđ lucrat p lu/dos phibitos: quāuis mulier magis peccet meretrican/do q̄z hō q ludit phibito ludo ex cupiditate lucrādi. Et ꝫ de pdicta qōne sine ꝓiudicio dcā sufficiāt. Qō. XXX.

Qō. 30.

Questio XXXI

Queritur vtrū cleri/ci possint cogi ad so/lutionē exactionū factarū in ciuitatē pp vtili/tatē boni cōmunis.

Arg. **Et videtur** q̄z non. extra de imunita/te ecclesie nō minus: vbi dī sic. In diuersis mūdi partibus cōsules ciui/tatū et rectores mercātū et alii q̄ potestatē habe/re videnī: tot onera frequēter imponūt ecclesiis vt dete/rioris cōditionis factū sub eis facere debeāt. videat q̄z sub pharaone fuerit: q legis diuine notitiā nō habuit: ille q/dē olim aliqs seruituti subiectus facere debuit et possessiones eoꝝ in ꝑstina libertate dimisit: et de publico eis alimoniā ministrauit: isti vero onera sua ferre vniuersa imponunt ecclesiis: angariis eas afligūt: vt eis qđ hieremias deplo/rat cōpetere videat ꝓcepo. puncturum facta est sub tri/buto: siue qđē sollata: siue expoliationes: seu alia quelibet sibi arbitrētur agēda de bonis ecclesiarū: et clericoꝝ pau/perū christi vsibus deputatis volūt cuncta compleri iu/risdictione etiā auctoritatē prelatoꝝ euacuāt: vt nihil po/testatis eis in suis videat hoibus remānisse quo circa sb anathematis districtiōe fieri de cetero talia phibem⁹ nisi eōrū et clericus tātā necessitatē vel vtilitatē aspexerint: vt absq; vlla coactione ad relexandū cōes vtilitates vel necessitates: vbi laicoꝝ nō suppetūt facultates subsidia p ecclīa estimēt cōferēda. Si aūt cōsules: aut alij de cetero ista cōmiserint: et cōmonitī desistere noluerūt: tam ipsi q̄z fautores eoꝝ excōicationi se nouerint subiacere: nec cō/munioni reddātur donec satisfactionē fecerint cōpeten/tē vsq; huc verba decretalis: in qua videmus contineri expresse qđ clerici cogi nō possunt ad solutionē exactio/nū factarū in ciuitate pp vtilitatē boni cōmunis. Jtē in eodē. c. aduersus. vbi dī eadē scīa: et videt addi illud qđ Secūdū sequitur qđ pp ip̄rudentiā quarūdā. s. clericoꝝ Romanus pōtifex passus ꝓsulatur: cuius interest cōmunibus vtilita/tibus ꝓuidere. Ecce qđ ista decretalis dicit idē qđ prima et addit quātū ad ꝓpositū qđ si clerici velint aliqd dare qđ hoc nō debeāt facere incōsulto romano pōtifice i hoc est domino papa.

Argumentum Ad eandē ꝓclonem. xvj. q. j. Similiter. §. nouarū. ¶ Jtez xxiij. q. viij. Si i morte. §. ecce qđ nicolaus papa. ¶ Jtē xxiij. q. viij. Tributū. §. q̄uis. ¶ Jtez. §. de sacrosancto ecclesiya placet. ¶ Jtē. §. de epīs et clericis. l. j.

Contra xj. q. j. si tributū: vbi dicit sic: si tributū pe/tit imperator nō negam⁹: agri ecclesie soli/uāt tributū: ergo videt posse cogere clericos ad soluen/dū tributa: ergo a silī exactiones maxime que cā vtilita/tis cōmunis fiūt. ¶ Jtē sequēti. c. magnum dī sic. Ma/gnū et speciale documētū quo christiani viri sublimio/ribus potestatib⁹ docētur debere esse subiecti nequis cōsti/tutionē terreni regis putat esse soluēdum. Si eni filius soluit cēsum qs tu tantus es q nō putas esse soluēdum. Item apl̄s Dic aia sublimioribus potestatibus docet vt subdita sit. Jtē petrus apl̄s oibus fidelibus gener aliter scribit: Estote subditi dñō vestro tē. Ecce qđ illud decretū: Dēs fideles videtur subdere cōstitutionib⁹ te/gū terrenoꝝ. ¶ Jtē. xxiij. q. viij. tributū dī sic. Tributuz in ore pīcis piscāte petro inuētū est: qz de exteriorib⁹ su/is: que palā cūctis apparere tributū ecclesia reddit: et ali/quib⁹ iterpositis sequitur qđ ab exteriorib⁹ ecclesie qđ cō/stitutū antiquitus est pro pace et gete: qz nos tueri et de/fensare debēt: imperatoribus soluēdū est. Ex hoc arguo sic ecclesie debēt reddere tributū dñis terrenis ꝓpter hoc qđ illi tuētur ecclesias. videt etiā qđ partē suam debēt sol/uere de illis expēsis que fiūt in ciuitate pro vtilitate cōi. ¶ Jtē. C. de sacrosanctis ecclesiis. l. ad structōes. ¶ Jtē C. de sacrosanctis ecclesiis. l. ubemus qđ nullam naucm ¶ Jtē. C. de sacrosanctis ecclīs. l. nemīnē. ¶ Jtē. C. de epīs et clericis. l. de his. oēs iste leges pallegate videntur cōtinere aliqd de quo ad ista ꝓtem pōt ꝓbabiliꝫ argui. ¶ Ad videndū veritatē huius qōnis sic procedendū est. Primo distinguēde sunt possessiones clericoꝝ. Secūdo ponēda est distinctio munerū: vt deīnde damus ad mune/ra extraordinaria. Tertio ad que munera tenētur clerici: Quarto ostendēdū est per qđ modū possint cogi ad sol/uendū munera extraordinaria ad que tenētur. Quinto po/nēdi. sunt qdā casus ad maiorē ꝓdictoꝝ declarationem. ¶ Primo ergo possunt distingui possessiones clericoꝝ. quātū ad ꝓsens sufficit p hūc modū qđ possessionū clerī/coꝝ quedā sūt pure ecclesiastice: que cōsistūt in ꝓmitys decimis et oblationibus: qdā sūt noiate ecclesiastice: q̄z/una a clericis iuste possidēatur: qz eis fuerūt a laicis date que cōsistūt in ꝓdijs: villis: et castris: et ꝓsibus. Et ꝫ distinctio possessionū clericoꝝ satis habet. xxiij. q. viij. Si i morte. §. Ecce qđ nicolaus papa vt dī sic. Notāndū est quosdam epōs leuitica trī portione esse cōtentos q sicut iudei sorte trī numerātur: sic ipsum deū solūmodo in hereditatem accipiunt

Jn oppⁿ.

Secundus

Primus articulus de possessionibus clericorū

Quartus. Quintus. Sextum septimus Decimus. Dissolutio qōnis.

pſal.15. acepiunt dicentes. Dñs pars hᵉ editatis mee. hīs nihil
est cōe tū ꝓncipibus ſeculi qui tēporalia penitus abiciūt
ne eoꝝ occasionibus legibus iperatoꝝ obnoxij teneātur
talibus nulla occasio relinquit occupatiōis secularis mi
litie: q cū decimis t ꝓmitys viuūt tangē filij summi re
gis in oi regno a terrenis exactionibus liberi sunt: ita vt
dicere valeāt illud Joānis. uj. Tenuit ꝓncipes humo mū
di: t in nobis nō habet q̄quā. Porro aliqui sunt qui nō
cōtēti de decimis t ꝓmitys prediavillas t castella: t ciui
tates possidēt: ex q̄bus Cesari debēt tributa nisi imperia
li benignitate imunitatē hmōi ꝓmeruerint: quibꝰa dño
Mat. 22. dī. Reddite que sunt cesaris cesari: t que sunt dei deo: q̄
Mar. 12. bus idē aplus. Reddite oībus debita: cui tributū tribu
Ad ro. 13 tum: t cui vectigal. Itē distinctio supadicta ꝓbat pōt p
illud quod habetur extra de cen. ex hac. c. j. Et hec de
primo articulo dicta sint. ¶ Consequenter ponenda est
Secūdus articulus Munera in multiplici sunt differētia distinctio munerū: vt descēdamus ad munera extraordi
naria: dico ergo q̄ munerum quedā sunt sordida: quedā
honesta. Sordida sunt que cū turpitudine exhibentur:
vt purgatio cloace: cetā calcis dicoctio. honesta sunt que
sine turpitudine exhibētur. ¶ Muneruꝝ aūt honestorum:
quedā sunt ordinaria: quedam extraordinaria: ordinaria
sunt que certis t regulatē habent prestationē. Extraordi
naria est que regulariter nō prestātur: sed repētine: vt si
ꝓnceps maritet filiā suā: t aliqua exigat a subiectis. Or
dinariox aūt munerū quedā sunt personalia: quedā rea
lia: quedā mixta. Personalia sunt ea que cū cura animi
t labore ipius tenētē exhibētur: nō tñ cū sumptibus pro
prijs: vt cū aliqs teneat ire in exercitū regis ad sumptus
regis: t ista dicuntur angaria. Reale munus est q̄d ꝓstat
pro re: vt q̄ aliqs pro fundo: vel vinea prestet duos de
narios vel vnum caponē in natali: t hoc vocat munus
ordinarū simpliciter. ¶ Mixtū aūt munus est q̄ vtercū
tenētē cura animi t labore corporis cum ꝓprijs sumptu
ꝓstat: cū q̄s sumptu ꝓprio teneat ire in exercitus regis: t
hoc vocat per angariā: Quandoq; tū cōfundit sub vno
nomine angarie: t per angariā. Unde extra de imu. eccl. Nō
minus in glo. Angarie dicūtur psonalia obsequia ꝓprijs
sumptibus in negocijs alienis. hic angaria accipitur pro
angaria realiū munerū: quedā sunt q̄ idicūtur ipsis reb⁹:
vt cū talia munera dī quilibet anno duos denarios in
certo termino: quedā q̄ indicūtur persone gratia rei: vt
si fiat collecta: t q̄libet soluat pro modulo facultatū sua
rū. ¶ Munerū aūt extraordinariox: quedā sunt que respi
cūt principis vtilitatē: sicut cū exigit subditis pro mari
tatione filie sue: vel pro militia filij sui: quedā sunt que re
spicūt pietatē t cōem vtilitatē: vt ea que prestātur ꝓ re
fectione t opatione pontiū t viarū: t pro negotio fidei
t defensione regni. Hoc aūt dicta sunt: vt postea descēda
mus ad videndū distinctius ad que munera teneātur cle
rici tā ordinaria q̄m extraordinaria: t maxime vt videa
mus ad que extraordinaria tenētur: q̄ de tali munere ꝓ
posita sunt specialiter q̄s. Exactiones enim que cuilibet pe
tūtur ꝓ vtilitate boni cōis submunēribus extraordina
rie cōtinētur. Et hꝫ de secūdo articulo dicta sint. ¶ Ter
Tertius articulus tio ostēdendū est ad que munera teneantur clerici: dico er
go q̄ ad munera sordida siue sint ordinaria siue extraor
dinaria clerici nō tenent. xvj. q. j. Generaliter. §. nova
t. §. placet. t hoc rationabile est q̄ illi q̄ in sorte dñi assu
pti sunt sordidis muneribꝰ nō manēt obligati ad mune
ra etiā ordinaria honesta que personalia sunt. nō tenētur
C. de sacrosanctis eccle. Nemini. t. xvj. q. j. Generaliter. §.
placet in glo. quod intelligē dū est nisi in casu necessitatis
vt in eadē glo. dicit. Ad munera autē honesta ordinaria
que realia dicūtur: nō tenētur etiā clerici rōne possessio
nū que ꝓfitent in ꝓmitys: decimis t oblationibus. xxiij.
q. viij. Si in morte. §. ecce nicolaus. t. c. secūdū canonicā
nec etiā rōne māsionis. extra de consuetudine t exactioni
bus. c. j. cuius possessionum que consistunt in castris villis
t agris: t consilibus tenētur ad munera ordinaria realia
nisi super hoc libertatē a ꝓncipe obtinuerūt. xxiij. q. viij.
Si in morte. §. ecce q̄ nicolaus papa. Et. c. sm canonicā
t supra. c. tributum. t extra de censibus t exactionibus
c. j. vbi postq̄m dictū est: q̄ clerici neq; de obligationibus
fidelitū: neq; de domibus: neq; de aretio: neq; de hortis: ne
q; de terris iuxta ecclesiā positis: ne de māso aliquod ser
uitutū faciūt ꝓter ecclesiasticum statim subditur: t si aliq̄d
amplius habuerint inde senioribus debitū seruitū im
pēdant. Rationabile est: q̄ res trāsit cuius onere suo nisi a
dante: vel a ꝓncipe sequestret vnū ab alio. xvj. q. j. si quis
laicus. t. C. de rōnib⁹ mun⁹ tñ q̄m vocat supinductū nō
tenētur soluere clerici: cuius sit munus reale ordinarius
xvj. q. j. §. si placet. I glo. t. C. de supinducto. l. j. t. ij. t est
munus supinductū tributū de nouo cōstitutū: q̄m supue
nīēte libertate ꝓmiss t tantū ab iperatore. xvj. q. j. si pla
cet in glo. Et hec de tertio articulo dicta sint. ¶ Quar
Quartus articulus to deseēdēdū est ad videndū ad que munera extraordina
ria clerici tenētur ad exactiones que in ciuitate fiūt pro
vtilitate boni cōis: dico ergo q̄ ad munera extraordina
ria que respiciūt tñ principis vtilitatē nō tenentur cle
rici: nec suis possessionibus ecclesiasticis: ne etiā de alijs
possessionibus: quas dixi ꝓfitere inp dijs: villis t castris
t cōsilibus nisi forte q̄s sub certo pacto tali date sint eis:
vt cū ꝓnceps coronat: vel maritat filiā suā: vel facit pri
mogenitū suū militē teneat talis ecclesia ꝓ illis bonis datis
vel facere expēsas in coronatiōe regis: vel ad illas expen
sas tuuare: t sic de alijs. Si aūt sunt munera extraordina
ria: que respiciūt vtilitatē cōem: tūc distinguo: q̄ aut re
spiciūt cōem vtilitatē laicoꝝ tñ: t sic dico q̄ ad talia mu
nera nō tenent clerici nec ꝺ possessionibꝰ ecclesiasticis: nec
de possessionibꝰ alijs. Inquū eni esset q̄ obligarētur ad
soluēdū munus: q̄d vtilitatē eoꝝ nō respiceret: sed tantū
modo aliquoꝝ. Si aūt sunt munera eius extraordinaria
que respiciūt cōem vtilitatē clericoꝝ t laicoꝝ simul: sicut
munera que exhibētur ꝓ refectione pōtiū t viarū: t ꝓ
defensione fidei t regni: adhuc distinguo i quare ad illa
explenda vel sufficiūt facultates cōbus vsibꝰ deputate: t
sic dico q̄ clerici nō tenent ad aliq̄d exhibendū: si aut fa
cultates deputate ad vsum cōis vtilitatis non sufficiunt
ad expleēda que ꝓdicta sunt: adhuc distinguo: quare aut
requiritur cōsilium clericorum proportionaliter: sicut re
quiritur consilium laicorum super illis negocijs aut non
requiritur: t requiri possunt sine detrimēto negocioꝝ,
videtur aliqbus q̄ ꝓncipes vel cōsules ciuitatū sibi ipsis
ꝓiudicant quātum ad munus: quod clerici ꝓ talibus
operibus exhibere debēt: q̄ in hoc ꝓncipes t consules
ciuitatis clericos videtur cōtēnere: t honorē eis debitū
nō exhibere cuius dignitates sint clerici in cōmunitate dñi
laici: t sicut dicūt iura nō sunt sua iura seruanda et q̄ alie
nū ius violare nō metuit. extra de ꝓuilegijs vt dilecti fi
lij: t in textu: t in glo. t. 64. di. 25. q. 1. ac hoc est argumē
tum etiā ad hoc. Extra de mutuis petitionibus. c. j. Si
autem requiritur cōsilium clericoꝝ: aut consentiunt: aut
non cōsentiūt: si cōsentiūt tenētur soluere partem suam
ꝓ portione sibi data: si autē nō ꝓsentiūt q̄ talia opera fi
ant: aut imminet necessitas faciendi aut non: si non im
minet necessitas faciēdi: q̄ forte vie adhuc sunt satis bo
ne: t pono adhuc satis sufficiens: si tamen ciues volunt
melioare forte ꝓp maiorem solēnitatem ciuitatis: tūc nō
credo q̄ clerici teneantur: q̄ si ego t tu habemus vnam
domum cōmunē: t tu vis melioare domum, sicut si forte
tu vis facere ibi vnā turrim: t ego nō cōsentio: si tu facis
ego nō teneor ad soluendū. si aūt imminet necessitas facien
di: vt forte: q̄ pons destructus est: t vie tales q̄ quadri
ge ne non possint venire ad ciuitatem ea que necessaria
essent t clericis t laicis. Tūc dico q̄ si ciues faciunt pote

statem reficiꝛ: et vias reparari cum expensis proportionatis ipsis operibus et facultatibus clericoꝝ: q̄ tunc clerici tenẽtur soluere partẽ suã saltem de illis possessionib⁹ in quibus leuiter ꝓportio nõ consistit: hoc est de possessionibus que nõ cõstãt nec in decimis: nec in primitijs nec in oblationibus: nec in mansis: de quo supra dictum est: et hoc rationale videtur: q̄ vtilitas eoꝝ sicut laicoꝝ agitur bene: si non tenerẽtur soluere locupletiores fierẽt ad expensas aliorũ: quod non videtur naturaliter equum ff. de condi. indebiti l. natura vbi dicitur sic. ¶Hoc natura equũ est nemũẽ cũ alterius detrimento fieri locupletiorẽ et certe valde equũ est cõmunes expensas eoꝝ fieri: quorũ est cõmunis vtilitas: vt. ff. ad. l. rhodiã de iactu vbi dicitur sic. Equissimum enim est cõmune detrimentũ fieri eoꝝ qui pp amissas res aliorum: cõsecuti sunt: vt merces suas saluas haberẽt. Videt ergo rationabile q̄ clerici qui res suas saluas habẽt propter refectionẽ pontium et viarũ debeãt esse socij in solutiõe expẽsarũ. C. de sacro sanc. eccle. l. q̄dministrationes ad institutiones: vbi expresse habet q̄ clerici tenẽtur ad solutionẽ expẽsarũ q̄ fiũt ꝓ negocijs suprad̃ictis. Et placet aliquibus q̄ etiã teneantur clerici nõ tãmodo ratione possessionum que dicũtur cõsistere in predijs villis et castris et huiusmodi: sed etiã ratione possessionũ que dicũtur consistere in primitijs: decimis et oblationibus: nec obstare videtur q̄d̃ supradictũ est q̄ ratione taliũ possessionũ nõ tenẽtur ad aliquod seruitiũ nisi ecclesiasticũ: q̄ in soluendo partẽ suam pro re que est eis vtilis et necessaria non dicũtur exhibere seruitiũ alijs: sed sibi ipsis munus exhibent: cũ pro sua vtilitate illud munus exhibent. Tamẽ sunt aliqui canoniste: q̄⁹ hec opinio nõ placet. xvj. q. j. Generaliter. ℌ. placet I glo. vbi dicitur: sic dico ecclesiã nõ teneri ad instructionẽ põtium vel murorum quicquid dicat lex. Legiste tamen tenent primã sententiã: et hec glo. exponenda est: quia loquitur aut quando refectio pontium et murorum non est ad vtilitatem clericorum: siue laicorum: aut quãdo sufficiũt ad hoc cões vtilitates talibus vsibus deputate: cum enim illa lex ad instructiones expresse dicat clericos in predictis casibus teneri: nec eam inuenimus reuocatam expresse: et iura iuri debeant cõcordari. Videtur q̄ ille decretales de immunitate ecclesiarũ non minus aduersius sic exponi debeãt: vt illi legi non repugnẽt: exponentur aũt in solutione argumentorum. ¶Quidnam enim videretur irrationabile q̄ clerici multũ diuites nõ tenẽtur soluere pro operibus: pro quo prouenit eis magna vtilitas: et homines pauperculi tenentur soluere pro illo eodẽ opere pro quo venit eis parua vtilitas: vbi tamẽ ciues essent multum diuites: et clericis nimis pauperes: rationabile esset q̄ illa refectio pontium et viarum: ita fieret ad expensas laicoꝝ q̄ nihil acciperetur a clericis: vel acciperetur ita parum a clericis q̄ nõ generarentur. Et hec de quarto articulo dicta sint. ¶Quinto ostendendũ est per quẽ modũ possint cogi ad soluendũ munera extraordinaria ad que tenẽtur. Ad cuius intellectum sciendum q̄ clerici aut vltra possessiones que consistunt in primitijs decimis et oblationibus: quas Nicolaus papa vocat leuiticã portionem habent possessiones alias: sicut forte patrimoniales: que post mortes eorum ad laicos reuertũtur: aut possessiones que ꝓ perpetuo sunt cõcesse ecclesijs suis in predijs: siue in castris: siue in villis: siue in ciuitatibus et cõmunibus: aut nõ habent. Si habent: tunc dico q̄ ꝑ iudicem secularem possunt cogi clerici ad soluendum illud ad quod tenentur ꝓ refectione pontium: et viarũ: et consimilium: q̄ ista non videtur esse actio personalis sed realis. Talis enim obligatio aut sequitur possessionẽ: aut personam gratia possessionis. vnde cum ille possessio neo nõ sint exempte a iurisdictione temporalium dominorum: possunt temporales dñi ibi manum apponere: ad

Quintus articulus

hoc vt soluatur debitum quod tales possessiones sequit: et vel possessorem gratia talium possessionum: si possessor rebellio existeret in solido. Si aut clerici vltra decimas: et primitias: et oblationes: et mãsum: de quo fit mentio extra de censibus et exactionibus. c. j. non haberent possessiones alias: et si de illis possessionibus tenerentur ad refectionem pontium et viarum et consimilium vergentiũ in necessitatem et vtilitatem eorum sicut laicorum: tunc non video quo a iudice seculari possint cogi ad solinendum coactionem sufficientem: hoc dico propter hoc quia indirecte: et vehementer induci possunt in casu: quem ego tam exponam. q̄ autem a iudice seculari non possũt cogi sufficienter de iure: satis patet: quia nec persone clericorum: nec ille possessiones suprad̃icte: quas vocat Nicolaus papa leuiticam portionem parum sunt in iurisdictione laicorum: et nõ est rationabile q̄ aliquis cogatur a nõ suo iudice. Vnde iudex secularis nec in personis clericoꝝ potest ponere manũ: neq; in possessionibus supradictis extra de foro cõpetẽti. c. 2. et. c. si quis cõtra clericũ. Debẽt ergo consules recurrere ad ordinarium: qui ordinarius debet illum clericum compellere ad soluendum: et tunc ad papam recurrendum est: aut si hoc facere noluerint: quia forte cõmode nõ possent sine nimio detrimento: quãuis clericos nõ possunt cogere directe coactione sufficiẽti: possunt tamen eos vehemẽter inducere indirecte ponendo quoddam assisum superuenalia cõmunia clericis et laicis: hoc tamẽ faciendo sine fraude: et proportione seruata. hoc enim faciendo clerici sufficienti coactione nõ cogent: q̄ non tenẽtur illa emere: vehementer tamen inducũtur: q̄ magnũ detrimentum incurrunt: si nõ emerent: et quia illa per assisum venduntur carius: sequitur q̄ clerici indirecte soluunt illud quod directe soluere tenebãtur. Verbi gratia: quia ante assisum tabernarius quartam vini non poterat vendere nisi pro quatuor denarijs: et cõceditur sibi q̄ possit vendere quartam pro quatuor denarijs: et obolo: ita q̄ ille obolus sit cõmunitatis pro refectione pontium et viarum et consimilium: et sic clerici quartam vini quam ante habuerunt: et emebant pro quatuor denarijs: emunt pro quatuor denarijs cum obolo: et ita soluunt indirecte vehementer inducti illud quod tenebantur soluere: quãuis a iudice seculari non possent cogi: hoc tamen assisum non debent facere consules ciuitatum sine assensu domini temporalis. Et hec de quinto articulo dicta sint. ¶Sexto ponendi sunt q̄dam casus ad maiorem predictorum declarationem: et quare in paucioribus via maior: ideo ponatur vnus casus qui ad plures casus consimiles posset trahi. ¶Pono q̄ vna ciuitas grauata est debitis respiciunt consules ciuitatis q̄ modus expedientior: facilior ad soluendum illa debita est q̄ fiat assisum quoddam super venalia: per talem modum q̄ ille qui vendit sextarium vini soluat vnũ denariũ cõmunitati in adiutorium solutionis debitorũ ciuitatis: et sic de alijs venalibus proportione seruata: modo queritur vtrum hoc facere licitum sit illis consimilibus cum ex facto sequatur q̄ clerici emant venalia carius: sic indirecte inuabunt ad soluendum debita cõmunitatis: cum tamen illorum debitorum aliquam partem soluere non tenerentur. Videtur autem mihi sic respondendum de isto casu q̄ illa debita: aut sunt contracta ꝓpter excessum et abusum consulum: et tunc dico q̄ ipsis consulibus est licitum super venalia ponere illud assisum: sed cum propijs sumptibus si possunt debent soluere illud debitum quod malitiose: et fraudulenter: et excessiue contraxerunt: aut contracta sunt propter vtilitatem vel ad vtilitatem cõmunitatis tam clericorum q̃ laicorum et sic licitum est aut propter vtilitatem communitatis laicorum directe nec propter vtilitatem communitatis clericorum nisi indirecte in quantum temporalia prospe-

Sextus articulus

primꝰ casus.

Solutio.

tas

tes ciuium quandoq redundat in vtilitatem clericoꝝ. ⁊ tunc distinguendus est: quia aut hoc faciunt animo iniuriandi clericis scilicet per viam illam extrahant pecuniam ab eis quam per viam aliam extrahere sic non poterant: tunc dico q illicitus est. si autem non faciunt animo iniuriandi: imo si non essent aliqui clerici qui aliqd emerent: tamen illud assisum potuissent superuenalia propter solutionem debitorum suorum: sic videtur dicendū q quātuo eā hoc sequatur q clerici emant venalia cariora q hoc non obstante licitum sunt illis consulibus illud assisum super venalia ponere ⁊ ita tamen q seruent proportione non magis onerando proportionaliter venalia que frequenter emuntur a clericis minus ea que frequentius emuntur a laicis. Similiter dico q debent seruare proportionem in ponendo assisum superuenalia: que frequentius sunt in communi vsu pauperum ⁊ extraneorū ⁊ in communi vsu ciuium ciuitum. Si enim proportionaliter loquendo maius assisum ponerent superuenalia: que frequentius emuntur a clericis q̄s super venalia que frequentius emuntur a laicis illicitum esset: quia hoc fieret in fraudem clericorum. Similiter si minus assisus ponerent proportionaliter loquendo super venalia que frequentius emuntur ab extraneis q̄s super venalia que frequentius a ciuibus emuntur illicitum esset: quare hoc fieret in fraudem extraneorum. Similiter si maius assisū ponerent proportionaliter loquendo super venalia que frequentius emuntur a pauperibus q̄s super venalia que frequentius emūtur a diuitibus illicitum esset: quia hoc fieret in fraudem pauperum. Dico ergo quia vt supradictum est q supradicta proportione seruata: si animo iniuriandi non faciunt: sed pro necessitate sue communitatis a debitis exonerande: que per viam aliam sine nimio grauamine a debitis exonerari non posset: sic dico q licitum est consulibus ciuitatis illud assisum super venalia ponere seruato moderamine per comparationem ad necessitatez communitatis: ita tamen q fiat auctoritate domini temporalis. Nec videtur mihi q clerici debeant ex hoc conqueri quātuo ad hoc sequatur q venalia emant cariora si emere volunt in ciuitate. Et potest probari per casum legis. Ponitur casus legis talis. Iste homo habet puteum in curia sua: ⁊ deriuatur aqua ad illum puteum per quosdaz meatus subterraneos qui sunt in terra mea si ego voluero exiccare puteum illius vt dānificem illuz per exiccationem putei: facio murum habentem fundamentum ita profundum: quod obstet illos meatus subterraneos: per quos deriuatur aqua ad puteū vicini mei si hoc facio animo iniuriandi vicino meo ⁊ teneor sibi de dāno. Si autez non facio animo iniuriandi sibi: sed quia imminet mihi aliqua necessitas vel vtilitas: vtpote quia habeo necessitatem claudendi domum meam muro: qui bene non posset fieri: nisi cum ita profundo quod obturare meatus illos subterraneos per quos deriuabatur aq̄ ad puteum vicini mei: quātuo ad factionem illius fundamenti sequatur q vicinus meus non habeat illam commoditatem aque: quā habebat: eo q exiccatus est puteus suus: non tamen teneor sibi de dāno: cum magis vellem illam commoditatem sibi remanssisse si possibile esset sine impedimento vtilitatis mee. A simili dico q si consuleo ciuitatis obligati debitis ponunt assisum super venalia communia clericis ⁊ laicis animo iniuriandi clericis: vt uz ab eis extrahāt pecuniam ad soluendum debita communitatis: sic dico q tenentur eis de dāno: si hoc non faciunt animo iniuriandi: nec fraudandi clericos in expositione venalium: imo quia vident q sine nimio grauamine sua communitas expediri non posset a debitis per viam aliam: ⁊ hoc facerent si nulli clerici essent in ciuitate qui aliquid essent empturi: tunc dico q quātuo ad hoc sequatur q clerici ex hoc habeant minorem commoditatem venalium: q tunc consulens non tenentur clericis de dāno: maxime cum clerici non compellant emere in ciuitate vbi velint quia possent emere in ciuitate alia: sed non cum tanta commoditate. ¶ Similiter pono casum alium. Ecce iste episcopus cogitat in corde suo dare cuidam clerico prebendam vnam: sed tamen adhuc non dedit: nec in corde suo firmauit: immmaꝝ tamē mihi a fide dignus q probabiliter credunt q illam prebendaz dabit illi clerico nisi ego faciam eam peti: tunc pono q faciam peti illam prebendam pro me ipso ⁊ detur mihi: et sic non hēbit illam ille qui alias fuisset habiturus ita dignus habere eam sicut ego queri potest. Si teneor sibi de dāno cum videor sibi prestitisse impedimentum nec consequitur prebēdam: cum tamen ita dignus esset sicut ego habendi eam. Et responderi debet q si hoc feci principaliter animo impediendi ipsum ne consequeretur beneficium: quia dignus erat: teneor sibi ad emendam sm bonorum virorum arbitrium. Si autem non feci hoc animo dānificandi ipsum: sed propter vtilitatem meam ⁊ necessitatem meam supplendam: quātuo non consequatur vtilitatem quam alias consequeretur: non teneor sibi de dāno: quia magis teneor mihi q̄s alij. A simili dico in proposito: ⁊ patet per supradicta quomodo iste casus ad principalem propositum debeat applicari. ¶ Ex predictis patere potest: quomodo iura allegata ad vtrāq partem valeant concordari. Illa enim iura per que probatur est q clerici non possunt cogi ad solutionem exactionum factarum in ciuitate propter vtilitatem boni communis: aut non loquuntur in illo casu quo intendunt excludere a clericis tentionem sordidorum munerum: aut dicere q non tenentur ad angarias: aut si loquuntur in proposito sic intelligi debent q non tenentur quando facultates communibus vsibus deputate ad illa expienda sufficiūt: quia dure esset dicere q in illo casu tenerentur vt. C. de sacrosanctis ecclesijs ad instructiones expressissime dicatur contrarium: quam legem expresse arrogatam non inuenimus. Unde lex talis est ad instructiones itinerum ⁊ pontium: que etiam diuinas domus ⁊ venerabiles ecclesias cum laudabili titulo ascribimus: quare non est inter sordida munera muneratum vel numerandum. Unde mihi iste due decretales videntur nō minus ⁊ aduersus sic exponi debere: vel etiam alia iura sic exponi debere: vt etiam alia iura ad illam partem allegata q̄ isti legi non contrarietur. Dicamus ergo q illo casu loquuntur quādo illa vtilitas nō est communis clericis: sed laicis tantū aut quando fiunt in hoc expense excessiue cōtempto cōsilio clericorum: aut quando ad illa expienda sufficiunt facultates cōmunibus vsibus deputate. ¶ Ex predictis patet quomodo iura ad partem aliam allegata intelligi debeant ⁊ exponi. Et hec de predicta questione ad presens dicta sufficiant: que volo esse dicta sine preiudicio ⁊ temeraria assertione. Et si quid ibi minus benedictus est a melius intelligētibus corrigatur. Qō. XXXI.

Casus secundus

Solutio

Rn⁹ ad arg⁹ prie pti⁹ qō nis.

Ad oppositū ptem

Qō. xi.

QOnsequenter queritur vtrum predicator ratione sui officij teneatur omnia illa facere que docet aut predicat.

Arg⁹.

QVidetur q sic: quia p̄dicator euāgely imitari debet formam illius qui condidit euangelium: sed dominus noster iesus christus qui est conditor euangelij faciebat que predicabat: vnde de ipso dicitur in euangelio. Cepit iesus facere ⁊ docere: ergo videtur q ille qui predicat euāgelū vel docet debet facere qō p̄dicat.

Actū. i.

Contra aliquis non debet portare incommodum de faciendo illud quod alijs prodest predicator alijs predicando facit quod prodest alijs: ergo de hoc incommodum reportare non debet: ergo non facē/

Jn op⁹.

clo illa que predicat: non plus facit q̄ si illa non predicaret. Aliàs enim de sua predicatione que prodest alijs reportare incommodum videretur.

Rñ° **Ad istā questionem** Respōdeo q̄ predicator ratione sui officij non tenetur omnia illa facere que docet aut predicat: sed enim omnia illa faceret que docet aut predicat: hoc perfectionis est nō necessitatis: si aliqua prædicat ad que alias nō teneba. vel si p̄dicat ea ad q̄ alias tenebatur sicut sunt præcepta dei et p̄cepta ecclesie: et aliqua alia ad que teneba fortè ex voto sic ꝛ planum est q̄ ad illa tenet tentione necessitatis: sed cū predicat ea ad que alias non tenebatur nō video qua ratione predicationis ad illa teneatur tentione necessitatis nisi forte in casu vbi si nō seruaret illa esset probabilis occasio scandali in auditoribus per quod posset fieri preiudicium veritati.

Ad op^m. **Argumentum** pro parte ista gratia ēclusionis potest cōcedi: quāuis nō multum robur habeat quantum ad formaz procedendi.

Ad arg^m **Ad illud** quod arguebatur in oppositum potest responderi sic. Cum enim dicis q̄ predicator euangelij debet imitari formam illius qui condidit euangelium ꝛc̄. Dico q̄ si predicator debet imitari formā illius qui condidit euangelium: intelligas necessariaz tentionem: sic dico q̄ verum est quantum ad ea que omnibus necessaria sunt ad salutem. Ad alia autem non tenetur nisi ratione voti: vel ratione scandali loquendo de tentione necessitatis: hoc dico propter hoc q̄ tentionē cuiusdam congruitatis: que tentio propriè dici non debet magis tenentur ad faciendum opera erogationis que predicat q̄ alij qui euangelium non prædicant. Et hec de p̄dicta questione ad præsens dicta sufficiant: et sic patent solutiones ad ea que querebant in nr̄a disputatione ḡfiali.

¶ Explicit secundum quolibetum. Incipit tertium.

A sequēti disputatione querebatur: quedam questiones spectātes ad scientiā speculativam: et quedam ad scientiā practicaz. In questiones speculativas preponebamus illas que respiciunt deum que fuerunt quatuor. Prima respicit deum sub ratione qua est eternitas: que fuit hec. Utrum futura sint realiter præsentia eternitati. Secunda respicit ipsum sub ratione qua est causa esse nature: que fuit b. Utrū actio peccati inquantum actio sit a deo. Tertia respicit ipsum sub ratione qua est causa gratie: que fuit b. Utrū deus sit tota causa cōuersionis impij: ita q̄ impius nihil cooperetur. Quarta respicit ipsum sub ratione qua humana natura est sibi vnita que fuit hec. Utrum in ipso fuerunt aliqua opera imperfectionis.

Qō. I.

Primo ergo queratur: vtrū futura sint realiter p̄sentia eternitati.

Arg^m p^m

¶ Et videtur q̄ nō: q̄ illa non coexistūt q̄ nō existūt: sz futura nō existūt: ergo eternitati nō coexistūt: ergo nō sūt realr p̄sentia eternitati.

Secūdū

¶ Itē si futura sint realr p̄sentia eternitati: pari rōne fuerunt præsentia eternitati ab eterno: sed hoc videtur includere futura fuisse realiter præsentia ab eterno: quod est ronеū.

Tertium

¶ Itē nihil: non est præsens alicui rei nec create nec increate. sed anima antichristi que vēnura est adhuc nihil est: ergo nō est p̄sens alicui rei neq; create neq; increate: nō est ergo realiter præsens eternitati.

Quartū.

¶ Item si alia antichristi realiter est p̄sens eternitati sua creatio realiter præsens est eternitati: ergo apud præsens eternitatis iam creata est. hoc autem videtur includere ipsam nō esse creandam quod falsum est.

Quintū.

¶ Item quod est verum deo simplr verū est: ergo silr q̄d est præsens deo: simpliciter præsens est: ergo si futurum realiter est p̄sens deo simpliciter præsens est realiter: quod falsum est.

Sextum

¶ Itē præsentia est respectus futurorum: sed si omnia futura sint deo p̄sentia nihil est futurorū ipsi deo: et si sic sequeretur q̄ ipse deus nullius rei p̄scius esset.

septimuz

¶ Itē cuius diuina entia sit imēsa: et ita sit p̄sens cuicūq; loco: rū essentie que nō sūt nō coexistūt sibi in loco: ergo silr quāuis diuina duratio que est eternitas sit imensa: videt q̄ res que nō sunt: sibi nō existunt in durādo: sed futura nō sunt: ergo durationi dei realiter nō coexistunt.

Octauū

¶ Itē glosa super illud ad Ro. iij. Qui vocat ea que nō sunt tanq̄z ea que sunt: dicit sic: eligūtur ea que nō sunt: nec errat qui eligit nec vane eligit: tamen eligit: et habet electos quos creaturus est eligendos: quod habet apud semetipsum non in natura sua: sed in præscientia sua. Videtur ergo q̄ futura non sunt præsentia deo in natura sua: sed si essent realiter deo præsentia: sed præsentia deo in natura sua. restat ergo vt videtur q̄ futura nō sunt realiter eternitati præsentia.

In opp^m.

Contra eternitas est duratio immensa: a duratione aūt immensa non dictat aliqua duratio quantūcūq; sit a nr̄o præsenti remotа: ergo futura quātūcūq; a nostro præsenti remota sint realiter eternitati sunt præsentia.

Dearticulatio q̄stionis.

¶ Ad videndū veritatē huius questionis: primo declarandū est q̄ præsens eternitatis totum est ante nostrum præsens: et totum coexistit nostro præsenti: et q̄d est vltra nostrū præsens in infinitum. Secundo ex his cōcludēdū est q̄ futura possunt esse realiter præsentia eternitati: ablaq; hoc q̄ sint i suo præsenti creato. Et tertio cōfirmandus est per auctoritates.

Primus articulus

¶ Primus articulus sic declarari potest. In eternitate non est præteritum nec futurum: sed tantum præsens. Unde Augustinus super ioānē: In veritate que manet præteritū et futurum tion inuenio: sed solum præsens: et ratio est ad hoc: q̄ vbi est præteritus et futurū aliqua mutabilitas est: q̄ ibi aliquid trā sit: et aliquid ibi de nouo aduenit. Eternitas autem immutabilis est: in eternitate ergo solum præsens est: et illud p̄sens est simplicissimum et immensum: et hoc patet quare p̄sens eternitas est illud idem quod est ipse deus. Deus autem simplicissimus est sicut probatum est. Credo sufficienter in quadam questionum mearum: in qua quæritur vtrum deus sit summe simplex. Deus etiam infinitus est vt probatum est: in vna questionum mearum: in qua q̄ritur vtrum deus sit infinitus: et in hoc q̄d probatū est i q̄ deus est infinitus satis p̄batum est q̄ deus est immēsus et ita ex illis duabus q̄nibus satis pōt haberi probatio q̄ præsens eternitatis est simplicissimus et imēsum: vnde ad p̄bādum hoc de nouo nō multū immorandum est maxime cū hoc ab oībus cōcedatur. Accipiā ergo istā pro certa q̄ p̄sens eternitatis est simplicissimū et immensum.

De q̄ vide sco. q. 6. quolibeti artículo. 3.

Cū ergo sit imēsa duratio coexistit nostro præsenti: vel si propius dictū est nostrū præsens existit ei: et ipsum p̄sens eternitatis cuz hoc quod coexistit nostro præsenti simul excedit nostrū præsens: ita q̄ est aut nostrū præsens in infinitū: et vltra nostrū præsens in infinitum: et q̄ est simplicissimū si coexistit nostro præsenti: totū coexistit: et totum est ante præsens nostrum in infinitum præsens: et totū est vltra præsens nostrum in infinitum. Et sic declaratus est articulus primus. s. q̄ præsens eternitatis totū est ante p̄sens nostrum: et totum coexistit nostro præsenti: et quod ē vltra nostrum præsens in infinitum.

Scds articulus

¶ Secūdo ex his cōcludendum est q̄ futura possunt esse realiter præsentia eternitati ablaq; hoc q̄ sint in suo præsenti creato: quod patet sic sicut declaratum est in articulo precedenti. præsens eternitatis totum coexistit nostro præsenti: et cū hoc simul est totum ante nostrum præsens in infinitum. Potest ergo considerari p̄ns eternitatis sub ratione qua totū coexistit nr̄o p̄senti inquātū totū coexistit nostro præsenti: vel inquātū simul cū hoc totū est in infinitū ante nostrum præsens: et vltra nostrum præsens: si p̄deremus in

quantum

quātum totū coexistit nostro pñti: vel iquātum nostruz pño coexistit ei:sic dico q futura non sunt realiter pñtia eternitati:q ex hoc sequeret:q futura essent realiter presentia in nostro pñti:qđ ꝓtradictionez ĩcludit. Et sic dz ĩtelligi verbum quozūdam magnoruz:qui negāt futura esse realiter pñtia eternitati. Si aūt ꝓderet pño eternitatis inq̄ntū totū est vltra nostrū pño l infinituz propter suā infinitatē ⁊ imēnsitatē:⁊ sūmā eius simplicitatē sic videtur dicēdū sine ꝓiudicio:q ea que futura sunt p cōparationē ad nostrum pño realiter pñtia sunt toti eternitati: nec ex hoc sequit illa esse realiter pñtia in nostro pñti:q ex quo ꝓcedo q nō sunt realiter pñtia eternitati inq̄ntuz coexistunt nostro pñti:vel nostrum pño ei inq̄ntuz transcēdit nostrum pño:nullo modo pono ea esse realiter p̄sentia in nostro pñti:⁊ potest poni aliqualiter exempluz: cuius nō per oia simile:diuina essentia tota pño est huic loco:⁊ tota trāscēdit hūc locum:quare tota pño est cuilibet alij loco:⁊ cuz ego dico hec res p̄sens est diuine essentie inq̄ntū pño est huic loco:sequit ⁊ illam rem pñtē esse huic loco:sed si dico:hec res pño est diuine essentie nō inquātum diuina essentia est pño huic loco:sed inq̄ntū trāscēdit hūc locum:ex hoc nō sequit illam rem: quaz dico pñtez diuine essentie:esse pñtē huic loco:⁊ ratio patet ex ꝓdictis quo hoc exemplū ad propositum valeat applicari:ex quo pño eternitatis:vt dictum est ita coexistit toti nostro pñti:qđ simul cum hoc totum trāscēdit nostrum pño ex vtraq; parte in infinitum propter sūmaz eius simplicitatē:⁊ imēnsitatem:⁊ sic declaratus est articulus secūdus. Tertius articulus

¶ Tertio ꝓfirmādum est hoc p auctoritates. Dicit.n. beatus Augustin⁹ libro. 83. q. 18. Sic omne preteritū tam nō ē:omne futuruz nō deest:ergo preteritum ⁊ futurū deest apud deū. Nihil aūt deest:nec preteritū:nec futurū:sed omne p̄sens ē apud deum. Ecce q vult beatus Augustinus q preterita:⁊ futura ꝑ quātum dēsint p cōparationē ad hoc p̄sens:tñ nō desunt apud deum:q: p comparationem ad deum: nec est aliquid preteritū:nec futuruz:sed tm̄ p̄sens. Futura ergo realiter p̄sentia sunt eternitati. ¶ Item dicit Anselm⁹ proslogion. 19. c. loquēs ad deum sic. Nihil ꝓtinet tei ſz tu ꝓtines omnia:ergo eternitas dei simul capit oia tēpora. Et si diceres q loquit de essentia diuina que continet omnia loca:a simili poteo dicere de eternitate:que continet omnia tēpora. Et preterea certum ē q ad litteraz ibi loquebat de habitudine tēporum ad eternitatē:⁊ hoc patet p antecedēte litteram vbi dicitur. Non ergo fuisti heri:aut eris cras:sed heri ⁊ hodie ⁊ cras eo:imo nec heri: nec hodie:nec cras eo:sed simpliciter eo extra omne tempus. Nam nihil est aliud heri hodie:⁊ cras q̄ in tempore:tu autem licet nihil sit sine te:non es tamen in loco: aut tempore:sed omnia sunt in te. nec enim te continet: sed tu contines omnia. Dic patet q ratio expresse nunc loquitur de habitudine temporum ad eternitatem: volens dicere:q ⁊ si deus non sit in tempore:tamē sua eternitas comprehendit omnia tempora. Et hoc patet exp̄ſſius per illud quod dicit Anselmus in capitulo sequenti:vbi dicit sic. Tu ergo domine imples:⁊ complecteris omnia. Postea ponit triplicem expositionem huius qđ dicit deum esse vltra omnia:⁊ in tertia expositione dicit sic. In hoc quoq; non transis omnia ⁊ eterna:quia tua ⁊ eorum eternitas tota tibi p̄sens est cum illa nonduz habeant de sua eternitate quod venturum est:sicut tam nō habetur q preteritum est:sic quippe semper est vltra illa semper tibi sic p̄sens:seu cum illud semper sit tibi p̄sens:ad quod illa nondum peruenerunt. Ecce habes expresse q de mente Anselmi est q aliqua duratio futura tam deo p̄sens est. ¶ Item Anselmus libro de concordia prescientie ⁊ liberi arbitrij loquens de eternitate dicit sic. Quando ibi nihil sit:nisi p̄sens:non est tamen illud p̄sens temporale sicut nostrum. Sed eternum in quo omnia tempora continentur:sequitur quemadmodum p̄sens tempus continet omnem locum:⁊ que in quolibet loco sunt:ita eterno p̄senti simul claudit̄r omne tempus:⁊ que sunt ĩ quolibet tempore. ¶ Qui vult tenere partem istam potest concedere argumentum factum pro ista parte:quia bene pro parte ista videtur facere. ¶ Ad argumentum vero in oppositum sic potest responderi. Cum enim dicit q illa non coexistunt ⁊c. Dico q illa que non coexistunt:non coexistunt ipsi eternitati inquantum sibi nostrum p̄sens coexistit: q sic existerent:⁊ non existerent simul:sed bene coexistunt eternitati inquantum eternitas nostrum p̄sens trāscendit. sic enim non oportet q existant:sed sufficit q verum sit q existēt. ¶ Ad illud quod arguebatur secundo q si futura sint realiter p̄sentia eternitati:q ab eterno fuerūt realiter p̄sentia eternitati ⁊c. Dico q futura ⁊ modo ⁊ semper sunt realiter p̄sentia eternitati: ⁊ ante mundi constitutionem fuerunt realiter p̄sentia eternitati: nec tamen ex hoc sequitur q realiter fuerūt ab eterno: quia sicut non sequitur:futura sunt p̄sentia eternitati:ergo realiter sunt in hoc p̄senti:propter hoc q nō ponuntur realiter p̄sentia eternitati inquantum nostrum p̄sens coexistit ei:sed inquantum eternitas est vltra nostrum p̄sens:ita dico q non sequitur: fuerunt realiter p̄sentia eternitati ab eterno:ergo realiter fuerūt ab eterno: quia non ponuntur fuisse p̄sentia eternitati ante mundi cōstitutionem:inquantum eternitas transcendit primum instans temporis in infinitum a parte ante:sed inquātuz transcendit primuz instās temporis a parte post. ¶ Ad illud quod arguebatur tertio q nihil:non est p̄sens alicui rei: neq; create:neq; increate. Dico q si vocas nihil:illud quod nec fuit:nec est:nec futuruz est:sic propositio habet veritatem. Si autem vocas nihil rem:que modo non est:sed postea futura est:sic dico q talis res quamuis nō sit p̄sens alicui durationi create propter hoc:q nullum p̄sens durationis create habet immēnsitatem cuz simplicitate:sed si ponis ibi simplicitatem: sua simplicitas est ad modum simplicitatis puncti in linea:tamē bene est p̄sens p̄senti durationi increate:que est eternitas:eo q tale p̄sens vt dictum est cum sua simplicitate habet immēnsitatem propter que simul ita totum coexistit modo p̄senti quod simul cum hoc totum est ante nostrum p̄sens in infinitum:⁊ vltra nostrum p̄sens in infinitum:⁊ sic illa res que non est:sed futura est:quāuis non sit p̄sens eternitati inquantuz coexistit p̄senti nostro:p̄sens tamen est eternitati inquantum eternitas nostrum p̄sens transcendit. ¶ Per eundem modum potest solui ad argumentum sequēs:q: eo modo q alia antichristi ponuntur realiter pño eternitati:eo mō sua creatio ponit realiter p̄sens eternitati:nec tamen ex hoc sequit q iam creata sit in hoc p̄senti:sed quare creabit ĩ aliquo istāti:qđ ipsa eternitas comprehēdit. ¶ Ad illud qđ arguebat q nto q illud qđ ē vez deo:simplr ē vez:dico q verū ē deo:verū ē ꝑm iudiciū dei:qđ certissimū ē:⁊ cū dicis postea:ergo qđ est p̄sens deo:simplr pño ē:pōt dici hoc esse verū:si seruo expositionē vniformē dicēdo esse pño deo illud qđ est pño ꝑm iudicium dei:sicut dicebam verū esse illud:qđ est verū ꝑm iudiciū dei:bene est concedēdum est illud qđ deus iudicat esse p̄sens:illud simpliciter est p̄sens:⁊ illud qđ deus iudicat esse p̄sens in p̄senti tpis simpliciter p̄sens ē in p̄senti tpis. Sed ea que futura sunt quando deus iudicet illa esse p̄sentia sibi ratione qua sua eternitas transcendit nostrum p̄sens:non tamen iudicat illa esse sibi realiter p̄sentia sub ratione qua sua eternitas coexistit nostro p̄senti:vel sub ratione qua nostrum p̄sens coexistit ei:⁊

Ad op^m. ꝑ p^a pte.

Ad ꝑ^m arguñtū

Ad 1^m

Ad 3^m

Ad 4^m

Ad 5^m

ideo sequitur q̄ nō sunt psentia in nostro psenti: nec eternitati sub ratione qua sibi coexistit nostrum psens: vel sub ratione qua coexistit nostro psenti: ⁊ tamen vera psentia est eternitati realiter inquantū eternitas nostrum psens transcendit: hoc est inquantum eternitas est vltra nostrum psens. ¶ Ad illud q̄ arguitur sexto q̄ prescientia est respectu futurorum: dico q̄ verum ē respectu futurorum per comparationez ad nostrū psens: q̄ respectu psentis eternitatis inquantum est vltra nostrum psens vel futurum ē: respectu ergo futuroz: q̄ futura sunt p cōparationē ad nostrū ps̄ens dicit sciētia prescientia. ¶ Ad illud q̄ arguebat septimo q̄ q̄uis diuina essentia sit psens cuicunq; loco: tamen essentie que non sunt non coexistunt sibi in loco ⁊c̄. Dico q̄ verum est: ⁊ cum arguis postea: ergo quāuis diuina essentia sit imensa: tamen ea que non sunt: nō coexistūt ei: dico q̄ nō sequitur: q̄ sicut se habet diuina entia ad omnia loca: ita eternitas dei ad omnia tempora: vnde sic debes inferre: sicut essentie que non sunt: non sunt diuine essentie existentes in loco: quāuis diuina essentia sit imensa: ita que nec fuerunt: nec sunt: nec erunt: non sunt psentia realiter eternitati: quāuis ipsa eternitas sit imēsa: ⁊ hoc bene verum est: sed futura quāuis nō sint in tēpore ps̄enti: q̄ modo est: tamē erunt in aliquo tēpore q̄ erit pño: ⁊ hoc sufficit ad hoc q̄ sint pñtia eternitati sub ratione qua est vltra nostrum pño: q̄ sicut dicit Ansel. ⁊ allegatum ē supra in tertio articulo q̄stionis: eterno pñti clauditur omne tēpus: ⁊ que sunt in quolibet tēpore. ¶ Ad illud q̄ arguebatur postea p quādam glosaz ad Ro. 4. sup illud verbum. Qui vocat ea q̄ sunt tanq̄z ea q̄ sunt: que glosa docere videtur q̄ futura sunt pñtia deo non in sua natura: sed in sua pñtia ⁊c̄. Pōt dici q̄ ille qui tenere vellet istam opinionē: haberet istam auctoritatē pro se exponēdo sic: q̄ futura non sunt apud deum in sua natura: hoc est in natura dei: q̄ quāuis idee naturaruz futurarū sint ipsa natura diuina: tamē ipse creature future non sunt diuina natura: ⁊ tamē sunt in dei pñtia sicut dicit glosa in quātum dei eternitas est vltra nostruz pño: sicut pluries dictum ē. Qui autē non vult tenere istaz opinionē tenēdo q̄ ipsa futura non sunt realiter pñtia eternitati: sz tm̄ modo idee ipsoruz q̄ sunt idē q̄ ipse deus: p quas ideas ipsa futura pñtia sunt in dei cognitiōe: quare ita certe cognoscit ea: sicut si essent pñtia. Posset cōcedere argumētum pro parte ista gratia conclusionis.

Ad 6m.

Ad 7m.

Ad 8m.

Ad opm. pro 2a pte

Ad argumētum in oppositum posset sic rēdere: dicēdo q̄ quanuis eternitas dei sit duratio imēsa: ⁊ quāuis non distet ab ea aliqua duratio: que sit: tamē ex hoc nō sequitur q̄ illa duratio que non ē sibi realiter pño sit. Futurum autē dicit durationē: que non deest: q̄ q̄ futurum ē: nondum ē: ⁊ ideo nō oportet q̄ futurū tēpus realiter psens sit eternitati: ⁊ ex consequēti nec ea q̄ non sunt: q̄ tamē erūt in futuro tēpore. Dicunt ergo in sūma q̄ quāuis eternitas dei propter suam imēsitatē: quātum ē ex parte sua simul posset apphēdere realiter omne tēpus pño: ꝓteritum: ⁊ futurū: tm̄ quare illud q̄ non ē nulli realiter pño ē: ideo pōt ita ⁊ futura nō sunt realiter eternitati pñta: nō propter aliquā artationē ipsius eternitatis: q̄ ipsa vt dictuz est habet imēsitatē: sed propter ꝓteritoxum ⁊ futuroxum non entitatē. Et que dicta sunt de hac questione sine prejudicio: ⁊ temeraria assertione dicta sunt. Q̄. II.

Hūc q̄nis titulū hēo ⁊ 1 p̄. di. 39. ar. 1 q. 1. huius doctoris sic nō sic diffuse.

Q. 2. Arg.

Qonsequenter queritur vtrum actio peccati inquantum actio sit a deo. ¶ Et videtur q̄ nō: q̄ vt videtur tunc esset causa mali culpe anne xi illi actioni: quod falsum ē: q̄ malū culpe a deo non est.

In opp.

Contra deus est causa effectiua illarum actionum est enim causa prolio: que nascitur per formationem: sed non esset causa effectus qui producitur p talem actionem: nisi esset cā talis actionis inquātū actio est: ergo deus est causa actionis peccati inq̄ntuz actio est.

Rñ.

Respondeo ad vidēdum veritatē huius quēstionis clarius: procedēdum ē sic. ¶ Primo. n. ostēdēdū ē q̄ actio peccati inquātū actio: est a deo. ¶ Secundo ostēdēdum ē q̄ non est a deo sub ratione qua mala: loquēdo de malitia culpe. ¶ Tertio ō clarandum est quomodo hoc ē possibile. ¶ Primuz articulum declaro sic. Actio peccati inquātum actio ē a libero arbitrio vt sub ratione qua liberum arbitrium est: nō de aliquo: q̄: sic illud ab eo sub ratione qua mala: malitia culpe est: ergo a libero arbitrio inquantum liberuz arbitrium: est a deo: sed si actio peccati inquantū actio ē a libero arbitrio inquantum liberum arbitriū est a deo: sequitur: ergo q̄ actio peccati inquantuz actio est a deo. ¶ Item secundarium movens non movet: nisi in virtute primi moventis: q̄: sicut dicitur in cōmento super primam propositionem de causis causa prima adiuuat secundam causam super operationem suaz: qm̄ omnē operationem: quaz secunda causa efficit: prima efficit. Verū tamen effectu causa per modum altioxem: ⁊ sublimioxez: ⁊ paucis interpositis subiungitur: q̄ non agitur causatū cause secunde: nisi per virtutem prime cause. In motione autem illius actionis que subtracta est malitie liberū arbitrium movens est: ⁊ constat q̄ non est movens primarium: q̄ solus deus est primus motor: non movet ergo liberum arbitrium: nisi in virtute ipsius dei: actio ergo peccati inquantum actio est aliqua actio sicut a mouente secundario: ⁊ a deo sicut a motore primario ⁊ principali. ¶ Item actio peccati inquantum actio dicit ens quoddam nature: omne autem ens nature: si creatum ē a principio nature creatum est: deus autem est principium omnis nature: actio ergo peccati actio inquantum ē actio a deo est. ¶ Itez Augustinus tertio de trinitate capitulo quarto dicit sic. Voluntas dei est sūma: ⁊ prima causa omnium corporalium specierum: atq; motionum: sed actio peccati inquantum actio quantum ad actionem interioxem est quedam motio spiritualis: ⁊ quantum ad exterioxem motionem: est quedam motio corporalis: ergo voluntas dei est prima: ⁊ sūma causa actionis ipsius peccati ꝑm q̄ actio est siue loquamur de actione interiore: siue de actione exteriore. Actio ergo peccati inquātū actio: a deo est. Et hec de primo articulo dicta sint. ¶ Secundo ostendendum est q̄ non est a deo sub ratione qua mala loquendo de malitia culpe: ⁊ hoc declaratur sic. Malitia defectus est non effectus. Unde Augustinus. 11. de ciuitate dei capitulo. 10. dicit sic. Mali nulla natura ē: sed amissio boni mali nomē accepit: malitia ergo causam habet deficientem: non efficientem. Deus autē non est causa deficiens: sed efficiens: ergo ita est causa actionis q̄ nō est causa malitie: cum illa actio subtracta est. ¶ Item deus non punit pro eo q̄ ipsemet facit: sed ipsemet punit pro malitia actionis: ergo non est causa malitie in actione. ¶ Item ad hoc sunt auctoritates. Dicit. n. Augustinus in libro de moribus ecclesie. Deus defectus creature non est auctor: qui essendi tm̄ auctor est. ¶ Item Fulgentius: q̄ nullius rei deus est vitor cuius est auctor. ¶ Item Augustinus de ciuitate dei libro. 12. capitulo secundo. Nemo querat causam efficientem male voluntatis: non enim est efficiens: sed deficiens: q̄: illa non est effectio: sed defectio. Ex his auctoritatibus potest concludi q̄ in secundo articulo proponebatur: scilicet q̄ actio peccati sub ratione qua mala malitia culpe nō est a deo. Et hec de secundo articulo dicta sint. ¶ Tertio declarā dum est quomodo hoc sit possibile q̄ actio peccati sub rōne q̄ actio ē a deo: ⁊ tm̄ malitia culpe cui illa actio subtracta ē: nō ē a deo. Ad cuius intelligētiā: sciendū ē q̄ deus

Primus articulus

Petī actio inq̄ntū actio: ideo est.

Secūdus articulus

Malitia nō ē a do

Tertius articulus Ad 5 vi de sco. in 2. di. 37. q. 1.

dicit

dedit creature rationali liberam voluntatem ad hoc vt per ipsam in suum actorem tenderet: non ad hoc vt per eam a suo actore recederet. ¶ Item sciendū q defectus in actu voluntatis est a voluntate ratione defectibilitatis que defectibilitas voluntatis a deo nō est. Ipsi enī actio in quantum actio ab ipsa voluntate que est a deo creata est. ¶ Item deus non tenet prohibere defectum in actu ipsius voluntatis: sed voluntas tenetur ipsum defectus prohibere per suam libertatem. ¶ Item ille defectus in actu voluntatis: ita est accidens illi actui: quia a voluntate causatur per se: q non attingitur ab ipsa voluntate: q sicut dicit Diony. c. 4. de di. no. Nullus respiciens malum facit que facit. Non enim dicitur q ille effectus: ita sit effectus per accidens: sicut inuentio thesauri huius: quod est velle seminare bladū: q hic effectus aliquo modo attingitur a causa: sed dicitur effectus per accidens: q non intenditur: q non sequitur de necessitate ad suam causam. Si ergo consideremus ista quatuor videlicet q ista deformitas que dicitur malitia actionis ita est effectus huius voluntatis q non attingitur a voluntate: quāuis accidat effectui per se ipsius voluntatis. Et q est a defectibilitate libere voluntatis: que defectibilitas non est data creature rationali ad hoc deficiendum: hoc est dictu q propter talem finem data non est. Et q deus illum defectum prohibere non tenetur: quāuis voluntas teneatur prohibere illum defectum per libertatem quaz a deo accepit: videre poterimus quomodo hoc sit possibile q deus non sit causa malitie culpe: quāuis ipse deus causa sit ipsius actionis que ipsi malitie subtracta est. Et hec de tertio articulo dicta sint. ¶ Concedendum est ergo q actio peccati inquantuz actio a deo est. ¶ Argumentum pro parte ista concedi potest.

Rñ° q̄nis. Ad op^m. Ad arg^m

Ad argumentum in oppositum facto patet. Rñdeo p illud qđ in tertio articulo questionis dictum est: ñ oportet inspiciantur: que ibi dicta sunt. Et hec de predicta q̄stione ad presens dicta sint. Questio. III.

Nō.3.

QOnsequenter queritur vtrum deus sit tota causa conuersionis impij: ita q impius nihil cooperetur ad hoc.

Arg^m.

QVidetur q̄ sic: q nullius effectus excedit suam causaz: sed gratia excedit impium: ergo respectu gratie impius non videtur habere aliquaz causalitatē: sed conuersio impij est per gratiam ergo tē. sed si cōparetur ad suam conuersionē respectu sue conuersionis haberet aliquam causalitatem: ergo videtur q impius nihil cooperatur ad suam conuersionez.

In op^m.

Contra deus conuertendo illum: et non alium: videretur accepta personaruz: qđ falsum est q sicut dicitur actuum. 10. in veritate compi q non ē accepta personaruz deus: sed in omni gente qui timet deum: et operatur iustitiam acceptus est illi.

Dñctio q̄nis

Ad videndum veritatē huius questionis: sic procedendum est. ¶ Primo declarandum est q conversio impij per priuilegium speciale potest esse a deo sine comparatione impij. ¶ Secundo declarandum est q in illa cōuersione impij que est de lege cōmuni comparatur impius in disponendo se. ¶ Tertio declarandum est q̄ per sionis impij: tam illius que est de lege cōmuni q̄ illius q̄ fit modo priuilegiato: cōplementū est a solo deo. ¶ Primum articulus ego declaro sic: ponatur aliquis impius dormiens perfecte: nullum habens perfecte vsum rationis: nec completum nec incompletum: in isto impio sic dormiente: non videmus aliquem actuz contrarium cōuersionis sue: quicquid ergo est in eo contrarium cōuer-

Primus articulus

sioni est in eo per modum habitus siue positiui: siue priuatiui: q̄ hic loquor large de nomine habitus. s. prout se extendit ad habitum propriae dictum: et ad priuationem alicuius boni debiti: qđ bonum debitum non est aliquid intellectus nec voluntatis. Certum est autem q habitū positiuum si aliquis esset repugnans conuersioni: posset deus destruere in dormiente infundendo habitum oppositum quāuis ille dormiens nihil cooperetur. Videmus enim q ignis in materia aque posset destruere formam aque absq̄ hoc q ipsa materia cooperaretur aliquid agēdo: multo fortius deus potest destruere in dormiente aliquē habitū etiamsi cāndo sibi ipsum habitū priuatiuum posset destruere cāndo in dormiēte: vel restituendo dormienti illū bonū debitū: cuius ille habitus priuatiuus erat absq̄ hoc q ipse dormiens cooperet. Sicut videmus q̄ cārētia luminis q̄ ē in aere sol destruit irradiādo lumē suū in aere: absq̄ hoc q ipse aer aliqd coagat: sed sufficit q̄ patiat: multo fortius posset de° destruere tenebras priuationis i aia dormiētis infundēdo habitū luminis absq̄ hoc q ipse dormiēs aliqd coagat: q̄ sufficit q̄ patiat. peccata enī sunt q̄dā tenebre spūales in aia: ita vt pp ista tenebras mētes peccatoz tenebre appellarent in euāgelio sm Joā. sm q̄ exponit beatus Augu. 4. de trini. c. 3. vbi posq̄ dixerat in fine. c. 2. Lux i tenebris lucet: et tenebre eā nō cōprehēderūt: statim subiungit in pncipio. c. 3. q tenebre sunt stulte mētes homim prana cupiditate ac impia delitate cecate. Et si dicas q sol nō repellat tenebras aeris nisi esset in aere: dispositio ad luminis susceptionē: ergo simili ipse deus nō pōt repellere tenebras mētis p irradiationē luminis gr̄e: nisi in mēte sit dispositio ad huius luminis susceptionē. Si sic velles istare: instantia hec posset remoueri sm q̄ dā volūt: dicendo q̄ sol corporalis ē limitate virtutis inq̄ntū cātum est: ideo ad hoc q̄ illuminet ipm aerē: requirit dispositio in aere. De agēdibus enī limitate virtutis dicūt debere intelligi auctoritatē phi 2. de aia: q̄ actus actuoz sunt i patiēte bñ disposito. Deus aūt ē agēs infinite virtutis: et ideo posset si placeret ei infundere lumē gr̄e ipsi aie: p qđ removerent tenebre peccatoz: ab aia sine aliqua dispositione precedēte. Vel pōt dici q̄ si aliqua dispositio requiret de necessitate: ita q̄ sine illa nō posset aia a deo recipe lumē gr̄e vllo modo: q̄ non oporteret illā dispositionē esse aliquā actionē precedentez ab ipsa aia: sed posset esse aliqua dispositio: quia ipse deus posset facere in aia: ipsa aia non agēte ad hoc: sed tñmodo patiente: posset ergo ipse deus ex priuilegio speciali si placeret ei repellere tenebras peccatoz ab ipso nō se disponente: et hec de primo articulo dicta sint. ¶ Secūdo autem declarandum est q in illa conuersione impij que est de lege cōmuni: cooperatur impius in disponēdo se. Hoc enim exigit dei iustitia de cōmuni lege vt qui volūtarie quantum in se est deo subtraxit honorez debitū (qđ facit homo in peccando) gram dei amplius non habeat nisi emendare conet voluntarie penitendo. Hoc ēt consonat diuine materie: quare cū peccator volūtarie disponat se ad hoc: vt habeat gram dei: ex hoc puerso suo ordine partibus laudabilior redditur q̄ si ipso non cooperante iustificaretur. Hoc etiam est consonum diuine prouidē tie: q̄ in hoc prouidit deus hominibus iustis de cautela contra peccatum. Cum enim viderunt q̄ nullus impius habens vsum libere arbitrij: nisi cooperante suo libero arbitrio iustificatur: ex hoc cum maiori solicitudine euitatur peccatum. Si ergo de lege commuī non conuertatur impius: nisi ad suam conuersionez cooperetur. Huic concordat Augustinus super Joannez dicens sic. Qui creauit te sine te: non iustificabit te sine te. Huic etiam concordat Bernardus de libero arbitrio dicens sic. Profecto quoscunq̄ trahere: vel compellere videtur ad salutem benignissimus pater: qui omnes vult saluos

Scdo articulus

Joā. 8°

Obiectō

Solutio

L. c. 14.

fieri:nullum tñ iudicat salute dignū nisi qđ ante probauerit voluntarium:hoc quippe intendit cum terret:vel percutit:vt factat voluntarioo non vt saluet inuitos.

Querit nōbile. Rñ°

¶ Quid ergo dicet de paulo de quo legitur actu.19. qp conuertit eum christus dum ipse esset in actuali voluntate persequendi christianos. ¶ Hinc volunt aliqui dicere qp paulus non cooperatus fuit ad suam conuersionē. Unde dicunt ipsum conuersum fuisse modo priuilegiato. Ego autem dico qp quāuis deus priuilegium speciale sibi fecerit:non tamen conuersio est modo priuilegiato. De quo dictum est in primo articulo questionis:hoc est qp sit conuersus ipso penitus nihil cooperante: imo credo qp suam iustificationem aliqua preparatio precessit tē pore breui:vel saltem causa.deus enim gratuita liberalitate sua primo ipsius pauli excitauit affectum: affectus excitatus quod in se fuit disposuit semetipsum:et tūc deus lumen gratie infundendo instituit ipsum: nec mirum sed in modico tempore omnia ista fuerunt facta: quia sicut super iocum predictum dicit glosa. Nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. Et hec de secundo articulo dicta sint.

Tertius articulus

¶ Tertio declarandum est qp conuersionis impij tam illius que est de cōmuni lege q̄m illius que fit modo priuilegiato:complementum est a solo deo:quare cōplementum conuersionis impij siue fiat de lege cōmuni: siue modo priuilegiato est per infusionem gratie gratum facientis:sed gratia gratum faciens causatur in anima a solo deo:ergo complementum conuersionis impij est a solo deo. Hinc concordat verbum apostoli ad ephe.2. vbi dicit sic. Gratia saluati estis per fidem:et hoc non ex vobis.dei enim donum est. Hinc etiam concordat quod dicit Augustinus et recitatur a magistro.2.libro sententiarum di.27. Q. virtus est bona qualitas mentis: qua recte viuitur:et qua nullus male vtitur:quod deus solus in lumine operatur. Et hec de tertio articulo dicta sufficiant. ¶ Ex dictis patet quomodo solui possit argumentum ad vtranq; partem questionis.

Ad arg^m

¶ Cum enim primo vio probare qp nullus impius cooperatur ad conuersionem suam per hoc qp nullus effectus excedit suā causam tē. Dico qp quāuis gratia non sit effectus impij: tamen ipse per motum sui liberi arbitrij si in ipsum deum disponit se ad recipiendum illum effectum.

Ad op^m.

Argumētum autem ad partem aliam per qđ intēdit probare qp deus nō posset cōuertere impium:nisi enim ipso iperio coopante:nō concludit.si enim essent duo equaliter peccatores: et vni deus infunderet habitum gratie ipso non disponente se: sed perfecte dormiente:et alij qui etiam se nō disponeret: deus gratiam suā non infunderet:non propter hoc esset acceptor personarum:quare neutri istorum deus debitor est:vnde si vnum iustificat ex priuilegio speciali:alii nō: de iure conqueri non potest:imo si cōquereretur:sibi dici iuste in persona dei posset illud verbum euangelij: nō facio tibi iniuriam:aut non licet mihi qđ volo facere:an oculus tuus neq̄m est:quare ergo bonus sum:tunc enim acceptio est personarum quando vnus equaliter tenetur duobus:et vni subtrahit totum debitum suum: vel partē debiti:et dat alij. Deus aūt nulli ipso debitor ē alicui^s beneficij. Et hec de p̄dicta q̄one dicta sint sine preiudicio.

Act.2. Acceptator ꝓsonarū quis. Nouet et hāc q̄em doctor in 4.di.17. ar.4.q.1. Nō.4.

Questio. IIII.

QOnsequenter queritur vtrū in christo fuerint alia qua opera imperfectionis.

Arg^m. Ciceri. ex de verborū significatione.

QVidetur qp sic per dominum Nicolaum papam in illa decre. Exit q seminat:vbi dicit Nicola^s. Egit nāq; christus:et docuit perfectiōis opera: egit etiam infirma:vt interdum in fuga patet et loculis:videtur ergo qp in christo fuerūt aliqua opera iperfectionis.

Contra qui facit opera imperfectionis a perfectione sume rectitudinis dicitur curuari: sed sm Nicolaum papam in predicta decretali. Christus a sūme rectitudinis imperfectione:non fuit curuatus: ergo nunq̄m habuit opera imperfectionis.

In opp^m

Ad istam questionem respondeo qp in christo quedam fuerunt opera competentia statui infirmorum:et opera cōpetentia statui pfectoꝝ:et tñ omnia opa prout fuerūt in christo:fuerūt opera pfectionis:qđ aūt in christo fuerint opa cōpetētia statui infirmoꝝ illud patet qꝝ christus vt legit in euangelio loculos habuisse:et q̄nq; pfecutionē aduersarioꝝ fugisse:que opa cōpetentia sunt statui infirmorū:et hoc fecit christus:vt ipsecti nō desperarēt:nec statum suū dānabile crederent esse:vnde dicit Nicola^s papa in illa decretali exit qui seminat de christo:qp egit et infirma sicut interdū in fuga patet et loculis:sicut dicit. ꝯ. ea.decre. Hoc fecit christus vt iperfectoꝝ infirmas semitas nō dānaret. In christo ēt fuerūt opa cōpetētia statui pfectoꝝ:qꝝ christus tenuit altissimam pauptatē:qđ competit statui pfectoꝝ. Q. aūt tenuerit altissimā pauptatē patet per illud qđ dicit de se ipso. Matth.8. vbi dicit sic. Vulpes foueas hñt:et volucres celi nidos: filius autem hois nō habet vbi caput suū reclinet. Q. aūt sūma pauptas spectet ad pfectionē:patet per illud qđ dicit saluator Matth.19. vbi dicit sic. Si vis pfectus esse vende oia q̄ habes et da pauperibus:et habebis thesaurū in celo:et veni:et sequere me. Et sup illud verbum oia dicit glosa. Interlinearis nō partē.q.d. nihil sibi retinere:nec partem: nec totum spectat ad perfectionem. posuit etiam pro nobis vitā suā:qđ fuit opus maxime pfectionis. Unde ipse dicit Joh.15. Maiorē hac dilectionē nemo habet: vt aliq̄s suā ponat quis pro amicis suis:et accipit ibi animam pro corporali vita. Dico ergo qp oia opa christi fuit fuerūt in christo fuerūt opa pfectionis. Sicut.n. dicit beat^s Augu.de vera religiōe. Tota ei^s vita fuit disciplina morū ipse significat p exēpla de quo dictū ē Matth. Unde et sic sm exēplar qđ tibi in monte est monstratū. ¶ De pfectione aūt exēplaris est in doctrina morū:qp in ea iuenit multiplex modus imitādi ipm:et ideo illi opa in quibus ꝑdescendit infirmis prout in christo fuerūt: pfecta fuerūt saltē formaliter: quare forma operū in genere moris charitas est:et oia opa iesu christi:tam illa in quibus viā pfectionis exercuit q̄m illa in quibus interdum infirmorū iperfectionibus ꝑdescendit ex pfectissima charitate p cesserūt:et ideo in oibus suis operibus viā perfectionis extulit. Et hinc concordat illud quod dicit Nicolaus pontifex in predicta decre. Exit qui seminat:vbi dicit ō christo sic. Ex sūme charitatis dignatione ad actus quosdam nostre iperfectionis cōformes inducitur: qp a sūme perfectionis rectitudine non curuatur. Sic ergo patet qp in christo fuerunt quedam opera competentia statum infirmorum. Et opera competentia statui perfectorum: et tamen omnia opera christi prout fuerūt in christo opera perfecta:perfecta fuerunt. Et qp hanc sententiam pulchre dicit Nicolaus papa in predicta decreta. Exit qui seminat:in illo passu vbi plures auctoritates pro ista questione accepi. Ideo totū illud ponamus:sicut in littera iacet:et si quid in ista questione dictum est qđ repugnet illi littere habeatur pro falso:et si totum qđ dictum est in ista questione illi littere concordat: habeatur pro vero. Credo tamen qp nihil repugnans illi littere in hac questione dixi. Ecce verba domini Nicolai. Sicut ipse christus:cuius opera sunt perfecta in suis actibus viam perfectionis exercuit:qp interdum infirmorum imperfectionibus condescendens viā perfectionis extolleret:et imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sicut infirmorum personam christus suscepit in loculis: sic et

Exo.25.

in nōnullis

in nō nullio alijs infirma humane carnis assumens put euāgelica testat hystoria qp nō tm̄ mente: sed t carne cō descendet infirmis. Sic.n. humanā nām assumpsit qp in suis operibus perfectus existēs in nostris humilis fact⁹ t in ppria pmānt excelsus: sic ex sume charitatis dignatione ad actus quosdā imperfectioni nostre conformes i ducitur qp a sume perfectionis rectitudine nō curuatur. Māq egit christus: t exercuit perfectionis opera: egit ēt infirma sicut interdū in fuga patet: t locutus: sed vtrūq; perfecte perfectus existēs vt pfectus: t imperfectis se viam ostēderet: qui vtraq; saluare venerat: qui tādē p vtriq; mori voluit. ¶ Ex predictis patet quomodo solui debeant argumēta ad vtrāq; partem. Luz.n. primo intendit probare qp in christo fuerunt aliqua opa imperfectionis: ex dictis patet quomodo solui debeat: q; illā opa in quibus condescendit infirmus prout fuerunt in christo: fuerunt opa pfecta formaliter: q; ex pfectissima charitate p̄cesserūt. Patet ergo quomodo solui debeat argumētum ad illā partem: q; non potest per hoc cōcludi qp christus vnq; fuerit curuatus a sume rectitudinis pfectione: quare ad pfectionez sume rectitudinis ptinebat ex perfecta charitate condescendere infirmis. Et potest ad hoc poni aliquale exemplum: quāuis longinquum: si quis pretiatus videns subditum suum tristem nimis: t sibi cōdescendendo ex charitate secum loquatur quedaz verba solatiosa que nullam inhonestatem contineāt per que subditum letificet: quāuis sint verba iocosa non deuint propter hoc a perfectione: q; formaliter loquēdo hoc opus in prelato interdum magis est perfectum: q; hoc non facit propter infirmitatem propriam: sed ad supportandum t sublenandum infirmitatem alienam. Et hec de predicta questione sufficiūt dicta sint.

Ad arg^m

Questio. V.

QOnsequēter apponamus qōnes speculatiuas q̄ fuerunt de creaturis: t primo illas q̄ respiciūt vim nālem. Scdo illas q̄ respiciunt vim aiālē. Tertio illas q̄ respiciunt vim intellectualem: vel rōnalem. Et inter qōnes respicientes vim nālem primo apponat vna que respicit vim nālem passiuā. Scdo que respiciūt vim nālem actiuā. Que respicit vim nālem passiuam sunt hec. Vtrū magnitudo nālis sit diuisibilis in infinitum.

Q̄.5. Arg^m. T.c.36. Et. 2. de anīa. t.c. 41. Māq statūt ꝛc. In op^m. T.c.1. Dearticulatio q̄stionis.

Primus articulus T.c.1. T.c.26. T.c.60.

T.c.45. t in primo T.c.66.

QVidetur qp non: quare p primū p̄mo probatur esse dare minimū carnem: ergo eadez rōne minimū ignē t sic de aliis corporibus naturalibus: ergo ꝛc.

Contra aliter magnitudo componeret ex indiuisibilibus: q̄ē contra primū 6. phy. ergo ꝛc.

Ad videndum veritatē huius q̄nis: Primo declarādū ē qp magnitudo mathematica diuisibilis ē in infinitū. Scdo qp magnitudo nālis q̄ntus ad actū essendi ē diuisibilis in infinitū. Tertio declarādum ē qp quātus ad actū: qui ē generare sibi simile: t mouere se: t mouere sensum: nō est diuisibilis in infinitū. ¶ Primū articulū declaro sic primo. 6. phy. t 8. t 5. Continua sunt quoz vltima sunt vnū. Sed in puncto nō est assignare vltimū: t illud cuius est vltimū tangit duo differētia. Sicut.n. dicit primo. 6. phy. nō est autem hoc vltimū punctorum aliq̄d aliud: alia aūt pars idiuisibilis: ergo ex duobus punctis nō p̄t p̄stitui p̄tinuū: t pari rōne neq; ex pluribus: linea ergo nō ē cōposita ex punctis: sed primo primi. 3. phy. Ex quibus est vnūq̄q; in ipsa diuidit: in quo dat intelligere aliū p̄positionē: qp totū mathematicū nō resolui in ea ex quibus nō cōponit: ergo linea nō est diuisibilis i puncta: sequit ergo qp est diuisibilis in semp diuisibilia: q; aliter diuisio eius iret ad indiuisibilia: nō aūt ad alia in diuisibilia q̄z ad puncta: probatū est aūt qp nō est diuisibilis in puncta. Linea ergo diuisibilis ē i semp diuisibilis: q̄z q̄d diuisibile ē i semp diuisibile: t diuisibile in infinitū: linea ergo ē diuisibilis in infinitū: ergo pari rōne superficies superficies: t soliditas: sita qp linea in lineas: superficies superficies: soliditas i soliditates. ¶ Preterea punctus ē idiuisibilis: dē aūt q̄d tāgit aliud ita se habet ad illud q̄d tangit qp aut para tāgit partē: aut paro totū: aut totū totū: cū ergo punct⁹ sit idiuisibilis: t idiuisibile sub rōne qua idiuisibile nō hēat partē: t partē: segt qp paro punctī: nec pōt tāgere partē punctī: nec paro punctī totū punctī: restat ergo qp si punct⁹ tāgit punctū: tāgunt se tm̄ t tota. Et talis aūt nō pōt p̄stitui aliq̄d mag^o tm̄ q̄ntitatis: q̄z ex illis ex quoz p̄iunctione nō pōt p̄stitui maior magnitudo: nō pōt cōponi p̄tinuū: ergo linea q̄ē q̄d p̄tinuū: nō pōt cōponi ex punctis: ergo nec resolui in puncta: segt ergo qp est diuisibilis i semp diuisibilia. Sz q̄d ē diuisibile i semp diuisibile: ē diuisibile in infinitū: ergo linea ē diuisibilis in infinitū: t pari rōne: t superficies: t soliditas sicut pus dictū ē: t de primo articulo hec dicta sint.

Scdo declarādū ē qp magnitudo nālis sicut magnitudo p̄figurata i aere: t igne: q̄z cū ad actū essendi ē diuisibilis in infinitum: ita qp ignis diuisibilis ē i scintillas sine fine q̄ntū ad actū essendi: vñ hāc diuisionē de⁹ facere posset: t illas scintillas p̄seruare in esse. Et hoc declaro sic: sub qualibet parte q̄ntitatis ignis ē paro māe ipsi⁹: t paro formē: q̄ mā est extēsibilis p extēsionē q̄ntitatis: nō enim debet dici qp mā q̄nta sit potētia sub q̄libet parte q̄ntitatis sue extendit: ergo forma q̄ educit de potētia māe p extēsionē māe: de cuius potētia educitur. Vnde nō debet dici qp hec forma ignata hui⁹ aeris sit tota sub qualibet parte q̄ntitatis sue q̄ntum ad totalitatē singularitatis sue: hoc totū dico: pp hoc qp bene est tota sub qualibet parte q̄ntitatis sue ad totalitatē speciei. Cū ergo vt ante p̄batum est ipsa q̄ntitas p̄tinua sub rōne qua q̄ntitas p̄tinua sit diuisibilis in infinitum: t cuilibet parti rādeat paro ignis: segt qp ipse ignis q̄ntus diuisibilis ē in infinitum: ita qp quelibet paro cōposita esset ex mā: t forma ignis: posset tm̄ deuenire ad ptes ita paruas qp nullo modo possent p̄seruari in esse in virtute creata tm̄: t hoc pp debilitatē virtutis in illis partibus. Deus tm̄ illas p̄seruare posset. Hāc aūt diuisionem realē solus deus facere posset: cuius angelus: vel alia intellectiua possent intelligibiliter illā diuisionem facere. Et hec de scdo articulo dicta sunt. ¶ Tertio declarādum ē qp q̄ntum ad actum scdm qui ē generare sibi simile: t mouere se: t mouere sensum: non est diuisibilis in infinitum. Et hoc declaro sic: q; ad reducendum potentiam materie ad actum forme: requiritur virtus determinata i agente qua mino: non posset facere illam reductionem: t ita posset deus diuidere ignem in tā paruas scintillas qp minor aliqua illarum: non posset de materia aeris: vel de q̄cunq; alia materia formam ignis educere. Similiter ad diuidendum medium requiritur virtus determinata q̄ minor non posset medium diuidere. Et quare duo corpora naturaliter non possunt esse in eodem loco: t ideo si corpus naturaliter mouetur per medium oportet qp sit virtus medium potēs diuidere: t ideo sequitur qp ignis posset diuidi in tam paruas scintillas: qp minor scintilla non posset se mouere: quia non posset medium diuidere. Similiter ad hoc qp sensibile moueat sensum: requiritur virtus determinata: qua minor non posset sensum mouere: t ideo posset ignis diuidi in scintillas ita paruas: qp minor aliqua illarum non posset per se sensum mouere: vnde t philosophus inde de sensu t sensato videtur velle qp sensibile per diuisionem magnitudinis deueniat ad q̄ntitatem tm̄ quam non potest mouere sensum in actu: sed tamen est sensibile in potentia ad mouendum sensum: ita qp coniunctum cum alio posset mouere in actu. Sic ergo patet qp sensibile potest esse ita par-

Scdo articulus

Tertius articulus

T. de ania. T.c. 69.

Circa sensibile.

tum qđ q̃tulo esset sensibile m actu primo inquãtum habet formã ipsius sensibilis:tñ nõ esset actu sensibile quãtum ad actum ꝑm:qui est mouere sensum. ¶ Ex predictis patet quomodo possint solui argumenta ad vtrãq; partẽ. ¶ Qđn.arguebatur de carne minima posset diui philosophum sic intelligi:esse quãtuz ad hoc qꝺ est ex generante sibi simile:q; est dare carnem:ita parũa:qua minor non posset nutrimentum in carnẽ conuerterer:z sub isto sensu concessum est qꝺ magnitudo nãlis non est diuisibilis in infinitum:sed quantum ad esse primum:non intellexit philosophus qꝺ sit dare minimã carnẽ:nisi velit vocare minimã carnem illã qua minor non posset seruari naliter in suo esse conseruare:sed hoc non obstat qm̃ ipsa caro posset diuidi sine fine supposito qꝺ ipse partes cõseruentur.Vnde ad excludendum omnem controuersiam deus posset sic diuidere carnem sine fine qꝺ quelibet pars haberet mãm:z formã carnis:z sic ex parte sua diuisibilis est in infinitum quantum ad actum primum. Alii qui vero sunt qui volunt dicere qꝺ philosophus non dicit illud verbum assertiue:sed ducẽdo ad illud tanq; ad inconueniens ex opinione illorum qui dicebant qđlibet esse in qualibet per modum talem qꝺ quelibet res componebatur ex partibus indiuisibilibus omnium rerum:z denominabatur ab abundãti. Vnde illud in quo erãt plures partes carnee erat caro ꝑm eos:z illud i quo erãt plures partes aquee:erat aqua ꝑm eos:sic de aliis:z dicebat vtruz generari ab alio per segregationem:vt.l.extra hendo de carne partes aquees dicebat generari ex carne aquam:illos ducit philosophus ad inconueniens de suo opinione arguendo sic.Secundum istam opinionem est dare carnem minimam:z aquaz minimam:z sic de aliis: cum dicunt quodlibet generabile z corruptibile corpori ex minimis partibus omnium rerum:ergo cum quilibet posset generari ex qualibet:tũc ex minima carne posset generari aqua per segregationem alicuius partis aquee ab ea.Sed illud ex quo segregatur aliquid minus efficitur:z sic esset dare carnem minorem quod est inconueniens.Ecce ergo qꝺ non fuit de opinione sua vt ipsi dicunt qꝺ esset ponere carnem minimum.

Ad arg^m

Anaxagore. ſ. cuiꝰ opinẽ vide pꝰ phy ſi.t.c. 32. z inde.

Ad opⁿ.

Aliud argumentum bene concludebat magnitudinem naturalem esse diuisibilem in infinitum quantum ad actum primum:qui est esse: sed quare sicut dicit philosophus fere tota natura est in motu:ideo rem naturalem non consueuerunt philosophi vocare:nisi qđ potest generare sibi simile:vel mouere se:vel mouere sensum:vel aliquem motum facere alius:z ideo est illud qđ non est tale in actu:sed in potentia quãtus habeat actuz primum:hoc est formam rei:non diceretur aliquid naturale ꝑm cõmunem loquendi vsum:z ideo forte hanc intentionem habuerunt illi qui dixerũt corpora naturalia non esse diuisibilia in infinituz. Questio. VI.

Qđ. 6.

Qonsequenter q̃rit vtruz motus naturalis possit fieri in instanti.

Qtvidetur qꝺ sic:quia augumentuz includit motum localẽ: sed augumentum videtur fieri in instãti:quia re illud qđ augumentatur non augumẽtatur continue:q; primo fit dispositio:z postea augumẽtat.Et sic deincepo vsq; ad perfectam quãtitatem augumẽtãdi.

Arg^m.

In opp^m

Contra ꝺm philosophum 6to phycorum. Ante mutari est mutatum esse:z ante mutatum est mutari:qđ nõ esset verũ si motꝰ nãlis posset fieri instãti.

Rñ^o

Ad istam questionem respondeo qđ motus naturalis non potest fieri instanti.

Dearti/

¶ Ad cuius euidentiam est intelligendum qꝺ triplex est diuisibilitas in motu.Secũdo ex quo cãtur diuisibilitas:q̃ ẽ ex parte durationis. Iertio ꝛcludẽdũ ẽ propositũ. ¶ Quãtũ ad ꝓmũ: sciẽdũ est qꝺ motus ẽ diuisibilis ex parte mobilis: qñ mobile ẽ partibile:quare q̃libet pars ipsius mobilis partibilis mouet ex parte spacy:ñ ẽ motus ꝑm locũ:z ex parte qualitatis q̃ acquirit qñ ẽ motus ꝑm alterationẽ:ẽt diuisibilis ex parte durationis.Et sunt iste tres diuisibilitates differentes:q; si deꝰ trãsferret vnũ corꝑ de vno loco ad aliuz locũ in instãti : i hac mutatione esset diuisibilitas ex parte mobilis:z ex parte spacy:nõ aũt ex parte durationis. Si aũt deus trãsferret angelũ de loco ad locũ ꝑ spacium mediũ in instanti:in illa mutatione esset diuisibilitas ex parte spacy nõ mobilis:nec ex parte durationis : eũ aũt angelus trãsfert se de loco ad locũ:q; hoc non põt facere sua propria virtute in instanti:in illa mutatione est diuisibilitas ex parte durationis:z ex parte spacy:nõ autez ex parte mobilis:ex quibus satis patet istas tres diuisibilitates differentes esse:cũ due possint esse:vbi tertia nõ est: vel vna vbi alie due non essent:q̃tulo illa q̃ ẽ ex parte durationis nõ possit esse:nisi sit vna istarũ. Hec aũt tres diuisibilitates ipsiꝰ motus trahi pñt ex sinia pbi.6.phy.Et hec de primo articulo dicta sint. ¶ Quãtũ ad 2^m articulum:sciẽdũ qꝺ diuisibilitas ex parte durationis cãtur ex resistẽtia medij ad mobile:vel mobilis ad motorẽ:vel ex limitatione virtutis in motore cũ diuisibilitate ipsiꝰ spacij.Cñ eo ipso qꝺ virtus motoris limitata ẽ:nõ põt trãsire aliqd ꝑ spacũ:nisi eũ mota:nec ẽt qualitatẽ partibiles de potẽtia ipsius qđ alterat educere:nisi cũ mota.Q; aũt nõ possit trãsferre motor limitate virtutis mobile de loco ad locũ ꝑ sparũ mediũ nisi cũ mota:ꝓ ꝑ phm li.phy ſi.q vult qꝺ ex ꝓxi z posteriori in magnitudine cãtur prius z posteriꝰ in tpe.Di z.6.phy.qꝺ simil' diuidit spacium z tpe.Et hec de.2.arti.dicta sint. ¶ Ex ꝓdictis faciliter ꝛcludit ꝓpositũ.ex quo.n.vt habitũ ẽ in precedẽti articulo:motor limitate virtutis nõ põt trãsferre mobile de loco ad locũ i instanti. Dio aũt nã erecta limitate virtutis est:seqꝺ qꝺ motꝰ nãlis nõ põt fieri i instanti:q̃tulo finco motuũ m instãti sint:sed finis motus nõ ẽ motꝰ:sicut nec in stãs ẽ tpus nec pũct' linea. ¶ Argm^ꝺ ꝑ pte istã pcedẽdũ ẽ.

4.t.c. 99

L.c.17.

Ad opm. Ad argm

Ad illud qđ arguit i oppositũ de augumẽto:dico qꝺ illud argumẽtũ nõ multum valet:q; q̃tulo nã nõ extẽdat ꝓtinue corꝑ vsq; ad terminuz quo alalia nõ augeat ampliꝰ:tñ qñ extendit illa extẽsio ẽ vnꝰ motus ꝓtinuꝰ:vñ vez ẽ qꝺ nã ꝓmo disponitur postea extenditur z illa extẽsio motus ẽ ꝓtinuꝰ:z postea iterũ extenditur ꝑ motũ:ita qꝺ corꝑ deducit ad pfectũ q̃tutẽ ꝑ plureo augumẽtatiões:quaz q̃libet ẽ motus.Et sic ꝑ solutio ad argumẽta. Questio. VII.

Qđ. 7.

Qonsequenter q̃rit vtruz bona fortuna possit cẽ alicui hoi nãlis. ¶ Et vi qꝺ sic q; dicit pbs in libro ô bona fortũa qꝺ bõa fortũa ẽ fine rõe nã.

Arg^m Lect.2. In opp^m L.c.77. Dearti/ culatio q̃ stionis. Primus articulus

Contra pbm.2.phy.Que a nã sunt i pluribꝰ sunt: que autem a fortuna in paucioribus.

Respondeo: ꝓmo videndũ ẽ qđ ẽ bona fortũa. Secdo declarandũ ẽ qꝺ vna cũ aliqñ ẽ fortuna respectu vnius effectꝰ:q; nõ ẽ fortũa respectu alterius effectꝰ.Tertio declarandũ ẽ qꝺ vnꝰ effectus aliqñ ẽ fortuitꝰ respectu vnius cãe:z nõ respectu alterius.Quarto declarandũ ẽ qꝺ bõ nõ põt eẽ bñ fortunatꝰ vniuersaliter ꝑ nãz. Quito declarandũ ẽ qꝺ bona fortuna ẽ aliqñ bonũ alicui nãli mõ:z aliquo mõ nõ. ¶ Ad intelligẽtiaz ꝓmi articuli sciẽdũ qꝺ fortũa accipit aliqñ ꝑ cã:aliqñ ꝑ effectu fortuito:vñ dicim' qꝺ velle seminare bladũ respectu inuentionis thesauri in arando est fortuna accipiendo fortunã ꝑ causa.Dicimus etiam qꝺ inuentio thesauri est fortuna respectu huius quod est velle seminare bladum : z sic accipitur

accipit fortuna pro effectu fortuito. Est aũt fortuna que est cã in his que aguntur a ꝓpósito. Unde ſm phm. 2. phy. Fortuna est cã ſm accidẽs in his que in minori ſm ꝓpositũ eorũz que propter hoc fiunt. Unde ibidẽ dicit q̃ cur ca idẽ est intellectus t fortuna. Et q̃ dicit cã per accidẽs: nõ est intelligẽdũ eo modo quo dicim⁹ albedinẽ esse cãm p accidẽs edificationis cũ dicim⁹ albũ edificare: quare ipsa albedo nihil facit ad edificationẽ: sed accidit edificatori. Et ideo dicim⁹ q̃ edificator edificat p se: albũ edificat p accidẽs: cã aũt que è fortuna attingit ad productionez effectus fortuiti: sed ideo dicitur cã eius p accidẽs: quare ex intẽtione nõ ordinabit ad illũ effectũ: t quare effectus ad illã cãm de necessitate nõ sequitur: q̃ ſi de necessitate sequeretur illa cã ad quã de necessitate sequeretur nõ esset fortuna respectu illi⁹. Unde Auicẽ. 1. libro phy. c. 14. dicit sic. Aliquãdo accidẽt res nõ volũtarie: nec fiunt casu: sicut impressio vestigij in terra: cum egreditur quis ad capiendum debitorem suum: quare licet hoc nõ fiat ex voluntate tñ necessarius est voluit. Q̃z ẽt dicit q̃ fortuna est cã eorũ que in minori est: intelligẽdum est nõ absolute: sed p cõparationem ad ipsam cãm: quare ſi aliquid accidit raro absolute: tñ ſemper: vel ſi equẽter p cõparationẽ ad aliquã cãm: illa cã non potest dici fortuna respectu illius effectus. Unde Auicẽ. 1. libro phy. c. 14. dicit sic. Esse raríssime nõ ponit rem sub casu cum cõfertur esse absolute: sed cuz ꝓfertur esse efficiẽti se: t euenit eã esse ex illa raríssime. ¶ Q̃z autem dicitur ſm propositum: hoc ideo ponitur ad separãdũ fortunã a casu: ſm q̃ casus dicitur aliquid distinctuz ꝓtra fortunã. sic. n. casus tripliciter est in agẽtibus nõ ſm propositũ: vt ſi tripes ceciderit ita vt esset aptus ad sedẽdum: hoc ita dicitur esse a casu: t nõ a fortuna: bene tñ accipit casus quãq; ſm q̃ è genus vel quid cõmune ad fortunã: t ad casum dicẽtem aliquid distinctum circa fortunã. Si ergo visum ẽ: quid est fortuna: ex quo potest patere faciliter: qd est bona fortuna: t quid est mala: q̃ ſi supradicta cã: quã dixi esse fortunã: fit respectu mali effectus: tũc est mala fortuna. Si aũt fit respectu boni effectus tũc est bona fortuna: ſm q̃ potest trahi ex dictis phi. 2. phy. Et ſic patet quid est bona fortuna. Et hec ꝺ̃ primo articulo dicta sufficiãt. ¶ Secũdo declarãduz est q̃ vna cã est aliquãdo fortuna respectu vnius effectus: que nõ è fortuna respectu alterius: q̃ aliquã vna cã ordinatur a proposito ad aliquẽ effectum q̃ frequẽter sequitur ad eã respectu cuius effectus: non est fortuna: vt ex dictis in precedẽti articulo põt declarari. Et illa eadẽ cã bene attingit productionez alicuius effectus: ad quem nõ ordinetur a proposito: nec ille effectus sequitur ad eam frequẽter: sed raro: t ita vt ex predictis patet respectu illius est fortuna: t ſic patet q̃ vna cã aliquãdo est fortuna respectu vnius effectus: q̃ non est fortuna respectu alterius effectus. Huic concordat sententia Auicẽ. primo libro phy. c. 14. Et hec de secũdo articulo dicta ſint. ¶ Tertio declarãdum est q̃ vnus effectus aliquãdo est fortuitus respectu vnius cause: t nõ respectu alterius. Et huius veritas satis patere põt ex predictis: quare quãdoq; ꝓtingit q̃ idem effectus habet aliquam cãm que a proposito ordinatur ad ipsum: ad quẽ frequẽter sequit: vel semꝑ: t ita respectu illius cause nõ est fortuitus: t aliquãdo idẽ effectus habet cãm aliã que a proposito nõ ordinatur in ipsũz: t ad quã raro sequit. Et ita respectu illius cause ẽ fortuitus. Et possunt hec declarari ꝑ exempla talia. Iste vult emere bladum: t ideo vadit ad forũ: t inuenit debitorẽ: t repetit ab eo debitum: t reportat pecuniam: quã recipit a debitore: reportatio pecunie ꝑ cõparationem ad hoc: q̃ est velle emere bladuz effectus fortuitus est: quare velle emere bladũ: nõ ordinat ad illum effectum a proposito: vel intentione ipsius: t ille effectus non sequitur ad illã cãm niſi raro: sed ipsa reportatio pecunie ꝑ comparationem ad repetitionẽ debiti a tali debitore potẽti soluere non è effectus fortuitus: q̃ repetitio debiti a tali debitore ex intentione ordinat ad reportationem pecunie: t ipsa reportatio pecunie frequenter sequitur ad talem debiti repetitionem t ſic patet q̃ ipsa reportatio pecunie est effectus fortuitus respectu vnius cause: t non respectu alterius. Huic concordat Auicẽ. suo libro ꝑmo phy. c. 14. vbi dicit sic. Una eadẽq; res aliquãdo ex vno respectu è sepe: vel necessarior: t alio respectu è raro. Et hec de tertio articulo dicta sufficiãt. ¶ Quarto declarãdum est q̃ homo nõ potest esse bene fortunatus vniuersaliter per nãm: q̃ patet ſic. Homo enim bene fortunatus nãliter: vt pluriter potest intelligi. Homo enim bene fortunatus dicit ille: cuius opera que facit a proposito: sunt cã prouenièdi illi homini aliq̃d bonum preter intẽtionem: q̃ bonum ad illa opera non est natum sequi: niſi raro. Potest ergo dici vno modo bene fortunatus homo vniuersaliter: quãdo ex quolibet opere q̃ facit a proposito prouenit sibi aliquod bonum preter intẽtionem q̃ nõ est natum sequi ad illud opus niſi raro: t nunq̃ prouenit sibi aliq̃d malum. Et ſic habet se per totuz tempus vite sue. Alio modo potest dici homo bene fortunatus vniuersaliter: qui ex aliquo opere q̃ facit a proposito non recipit aliquod malum preter intentionem per totum tempus vite sue: quãuis ex quolibet tali opere non prouenit sibi aliq̃d bonuz nõ intẽtum nõ natum sequi ad illud opus niſi raro: sed ex aliquo opere q̃ facit a proposito prouenit sibi aliq̃d tale bonũ: ex alio aũt non prouenit. Ex nullo tñ prouenit maluz: sed quocunq; modo: uz dicatur homo bene fortunatus vniuersaliter: nõ est possibile fieri per nãm: q̃ patet ſic. Tripliciter enim ad presens possum⁹ accipere nãm creatam: scilicet pro nã extra hominẽ: sicut de nãtis influentia celi t elemẽtoruz. Alio modo pro nã in ipso homine. Et hoc dicitur vno modo ſm q̃ nã aliqua cõmunis est homini t bruto: de qua natura dicitur in institutionibus. Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit. Alio modo dicitur natura in homine ipsa ratio vt naturaliter mota: hoc est ipsa ratio quantum ad naturale ſuum iudicium: t ſic accipiendo naturam dicitur in institutionibus de iure naturali ſic: q̃ vero naturalis ratio inter homines constituit: eadem apud omnes populos peraeque custoditur: vocaturq; ius gentiuz: t hoc est ius naturale. Si autem reducamus ad memoriam distinctionẽ suppositam de bene fortunato vniuersaliter: t hãc distinctionem de natura possumus videre nullum hominem bene fortunatum vniuersaliter per naturam: quare naturale rationis iudicium per semina influentie celi: vel elementoruz per semina natura cõmunis hominis t bruti: nec ꝙ̃ ſimul possunt determinare hominem ad hoc q̃ quodlibet opus emanans ab homine a proposito tale ſit q̃ nunq̃ ad aliquod illoruz operum sequatur aliq̃d malum non intentum q̃ non est natum sequi niſi raro. quare ſi aliq̃ op⁹ deberet esse tale maxime hoc esset opus ordinatissime factum ſm rectum rationis iudicium: sed videmus q̃ quãtumcũq; opus ſit ſm rectũ rationis iudicium contingit quandoq; ex aliqua cã cõcurrente prouenit homini aliq̃d tale malũ: ergo ille solus apud quem nihil accidit nec q̃ a casu: nec q̃ a fortuna: põt ſic facta ꝺ̃is dispositione: vt nunq̃ per opus bonuz q̃ facit ꝓueniat sibi aliq̃d malum. Unde ſi aliqs homo esset bñ fortunat⁹ vniuersaliter nõ debem⁹ dicere q̃ hoc esset p nãm: sed p diuinã ꝓuidentiã: q̃uis illi hominis effectus t ſi essent fortuiti p cõparationẽ ad aliquã cãz creatã: nullo modo tñ esset p cõparationẽ ad diuinã ꝓuidentiã: q̃ ola circũſpicit ola faciens ſm rectã t õnez disponit. Supradicte sententie concordat Auicen. suo libro phy. ſi eorum primo capitulo. 14. vbi dicit sic. Aliquando vna

L. c. 52. Fortuna quid.

Bona t mala fortuna qd. vide ſta bene a sco. q. 21. 4. circa hãc materiã. vbi supra t inde Scõs articulus

Quartus articulus, t ad qõnẽ tũiu⁹

Nã tripliciter ſumi põt.

cauſa caſualis habebit ſines caſuales indefinitos: vt non poſſint ſe cuſtodire boies a caſu: ſicut cuſtodiũt ſe a cauſis eſſentialibus. Sed orent deum vt liberet eos ab hiis malis. Ad probãdum etiam qđ ſupradictum eſt: facit qđ Auicẽ. dicit ſupra i predicto. c. vbi dicit ſic. Reo autẽ caſuales aduenũt ex cõcurſu ouarũ rerũ aut plurium. Ex hoc patet: q; ſi nã que eſt in me poſſet prohibere ne per bonũz opus: niſi vni proueniret aliquod malũ tpale: nõ itẽtum per aliquid qđ eſſet i me: nõ tamẽ poſſet prohibere quin quãdoq; proueniret per exteriorem cãm cõcurrẽtem. Et hec de. 4. articulo dicta ſint.

Quintus articulus

¶ Quinto declarãdum eſt qđ bona fortuna eſt aliquãdo homini nãlis aliquo modo: t aliquo modo nõ. Et hoc patet ſi reducam⁹ ad memoriã: quid eſt bona fortuna ſm qđ dictũ eſt ſupra: certum eſt enim qđ noſtrũ nãle iudiciũ: vel nãlis imaginatio ſenſualitatis poſſunt nos iclinare nõ cogere ad faciẽdũ aliqđ opus ſm propoſitum: ex quo nobis proueniat aliqđ bonũ nõ intẽtum: qđ nõ eſt natũ prouenire ex illo opere niſi raro: t ita illud opus: qđ ſecimus a propoſito reſpectu illius boni nõ intẽti qđ nõ eſt natũ ſequi ad ſm niſi raro eſt cauſa que eſt fortuna: t eſt nãle nobis aliquo modo: iquãtum illud fecimus iclinati nõ coacti per motũ nãlem ſenſualitatis p nãle iudiciũz nãlis rationis. Et ſic bona fortuna nobis eſt nãlis diſpoſitiue: nõ tamẽ diſpoſitione que ex neceſſitate ponat eaz. Et aliquo modo nõ eſt nobis nãlis: q; nõ eſt nobis de neceſſitate naturẽ. Ex predictis patet quid debeat dici ad queſtionẽ. Ar-

Ad op^m.

gumẽta ẽt predicta faciliter ſolui poſſunt. ¶ Scõm argumẽtũ. n. probabat qđ effectus fortuitus nõ ſequitur nãliter ad cãm que eſt fortuna reſpectu illius effectus. Et hoc bene pceditur: q; tunc ſicut ſequeret ad illam cãm vt in pluribus: ſed ex hoc nõ ſequit: quia illa cã que eſt fortuna illius effectus poſſit eſſe nobis nãlis inquãtum eſt in nobis: vel a nobis p nãm diſpoſitiue: ſicut forte per noſtrã ſenſualitatẽ nãliter motũ: vel per noſtram rationẽ quantum ad eius naturale iudicium.

Ad arg^m

Argumentum aũt primũ qđ fuit ad partez aliã: ſic põt ſolueri dicendo qđ bona fortuna eſt ſine ratione nãa: nõ propter hoc qđ illa cã que dicit fortuna ſit aliqua nãlis inclinatio nãe: ſed qđ qñq; emanat tale quid a nobis: vel eſt i nobis ex nãli iudicio rationis diſpoſitiue: vel ex nãli motu ſenſualitatis que ẽt habet inclinare ad aliquid agẽdũ: vel per aliquaz nãlem influentiã celi que mediãte corporali trãſmutatione põt nos ad diuerſa opera inclinare nõ cogere: ſic ergo põt dici qđ fortuna dicit nã qñq; ex aliqua influẽtia nãli diſpoſitiue. Poſſet tñ dici qđ põ ibi loquebatur de bona fortuna appellãdo bonam fortunam in nobis qđdam impetũ ad aliqd faciẽdũ non puenientem ex dictamine rationis noſtre: ſed quẽdã diuinũz inſtinctum ad qđ im petũ mediãte opere: ad qđ habemus iſtũ impetũ proueniat nobis aliqđ bonũ nõ intẽtum: quare ergo ille impetus eſt in nobis nõ ex dictamine rationis noſtre: ſed ſine diſquiſitione ſm quẽ modũz videt operari nã ideo dicit qđ eſt nã ſine ratione: cũ tñ velit; quare tũc mouet homo ab altiori principio: qđ ſit ratio: t quecũq; nã creata q; ab ipſo deo: qua propter vult põ qđ ibi qñq; nocet conſiliario: eo qđ illa motio eſt ab altiori principio qđ ſit ratio nãa conſiliana. Et hec de predicta queſtione ſine pꝛeiudicio t ſine pertinaci aſſertione dicta ſint.

Queſtio. VIII.

Qđ. 8.

QOnſequenter querit̃ vtrum herbe vl̃ harmonie poſſint ſpedire demonẽ in vexãdo hoies.

Arg^m.

Θ Videtur qđ nõ: q; tunc eſſent ſortiores: qđ demones i qđ falſum ẽt: cũ de demone dicat Job. penultimo qđ nõ eſt poteſtas que huic valeat comparari.

Cõtra pmo libro regũ. c. 16. habet qđ ſaul q vexabat a demone alleuiabatur quando David pulſabat cithară eorũ: t qđ recedebat a Saule ſpũs malus.

In opp^m

Rñ^o

Ad iſtam queſtionem reſpõdeo qđ ſi loq̃mur de naturali virtute herbaz: vel harmoniarũ dico qđ ratio poſſunt totaliter excludere vexationẽ: qua diabolus poſſet hoiem vexare ſi pmitteret ei a deo vel ab angelis bonis poſſunt tñ vexationẽ illã mitigare: t ita parua poſſet eũ ſe vexatio qđ illã poſſent penitus extirpare nõ tñ agẽdo in ipſum demonẽ: ſed in vexatũ a demone. Oꝝ aũt hoc nõ poſſint agẽdo in demonẽ ſatis planũ eſt: qđ ſpũs ſeparatus eſt. Spũs aũt ſeparatus non põt nãliter pati a corpore: demon aũt ſpũs ſeparatus eſt. Oꝝ aũt poſſent inſtigationẽ mitigare in vexatũ a demone: illud patet: qđ omnis cã limitate virtutis põt producere effectum intẽſionem in mã diſpoſita q̃ in non diſpoſita: cui ꝓpter verbum põ dicentis ſecũdo de ala qđ actus actuozum ſunt in patiente t bene diſpoſito. Demon aũt eſt genus limitate virtutis: ergo intenſionẽ vexationẽ põt facere in hoie diſpoſito ad illã vexationẽ: ſiue ad illud ad qđ diabolus vexando itẽdit inducere: q̃ in hoie ẽtrarie diſpoſitionis vtpote ſi aliquis homo eſt diſpoſitus ad paſſionẽ melancholicã: illum hoiem põt diabolus vexare intẽſius paſſione melancholica q̃ illũ hoiem qui haberet cõtrariam diſpoſitionem. Certuz eſt aũt qđ herbe: t harmonie multum poſſunt diſpoſitiones corporis imutare: t ex ꝓsequẽti ſenſualitatis motus: de herbis hoc manifeſtũ eſt valde cũ quedã habẽt carnẽ inclinare ad delectationes carnales: quedã inclinãt hoies ad triſtitiaz. Et ſic de aliis. De harmonijs ẽt planum eſt per põm octauo politicorum: vbi vult qđ diuerſe harmonie hñt ꝓuocare diuerſas paſſiones in hoie: hoc ẽt refert Boetius in muſica ſua. Refert ẽt auctor de ortu ſcientiarum vbi loquit de vtilitate muſice. t dicit qđ valet ad curãduz infirmitates aliquas vel alleuiãdum: hoc ẽt docet experientia. Unde narrat de quodã qui cum eſſet inciratus quaſi ad furores ꝓcupiſcẽtie ad auditũ cuiuſdã harmonie: quã quedã mulier cum quodã inſtrumẽto faciebat: ad temperamẽtum iterũz reductus ẽ p harmoniã ꝓtrariaz. Et ita patet qđ herbe: vel harmonie qñq; poſſunt in hoie create aliquã diſpoſitionem ꝓtrariã illi vexationi: qua demon conat hoiem vexare. Ex quo ſequit qđ ceteris paribus debilior efficit vexatio. Nõ video ergo qũo herbe: vel harmonie ſua nãli virtute poſſint in hoie cãre aliquã diſpoſitionem p quã homo nullo modo poſſit vexari a demone ſi pmitteret eũ: quare tãtũmodo mouendo vapores motu locali t ipſos ſpũs inordinato motu poſſet hoiem multũ vexare. Herbe aũt vel harmonie nulla diſpoſitionez poſſunt eũ re in hoie nãli virtute p qđ nãliter prohibetur demon mouere vapores t ſpũs inordinato motu ſi ſibi permitteret a deo t ab angelis ſanctis: patet tñ qñq; qđ demoni nõ permittit vexare hoiez: niſi vexatione ita debilit que per aliquã fortem diſpoſitionem ad ꝓtrarium tolleret totaliter: t tũc herbe alique vel harmonia aliqua poſſunt eorpus hoie: ita ad ꝓtrariuz diſponere q̃ illa vexatio totaliter amoueret: verbi gra: poſſet qñq; vexare hominẽ paſſione triſtitie: ita debiliter: qui p aliquas herbas: vel harmonias: que haberẽt cãre cordio dilatationem: t ſpũm diffuſionez qui ſunt motus ꝓtrarij triſtitie totaliter amoueret illa triſtitia. ¶ Oꝝ autez Augu. 2. lib. de doct. chriſtiana ꝓdemnat ligaturas: t quedã alia que ibi diffuſius ſcribit hec attribuẽs arti magice: hoc eſt q̃tuz ad illud in qđ nõ poſſunt ex ſua nãli virtute: qđ patet: q; ipſe dicit ſic. ad hoc genus ptinẽt oẽs ligature atq; remedia que medicorũ quoq; diſciplina ꝓdemnat. In quo ſatis patet qđ illa ꝓdemnat quãtum ad vſum reſpectu cuius nõ habẽt aliquã efficaciã ex ſua nãli virtute. Et ſic patet qđ

Lect. 2.

Li. 1. c. 1.

ſine pꝛeiudicio

sine preiudicio dici debeat ad questionem. Ex predictis
Ad arg^m patet quid debeat dici ad virtutes argumentum. ¶ Parvum argumentum probat q herbe: vel harmonie sua naturali virtute non possunt agere in demones: et hoc verum est: sicut dictum est superius.

Ad op^m. Aliud autem argumentum non procedit ad concludendum quod illud quod fiebat circa Saul cum David pulsabat citharam fieret ex naturali virtute illius harmonie: bene verum est q per tactum citharе virtute naturali illius harmonie aliquātulum alleuiabatur afflictio Saul inquantum illa harmonia aliqualiter dulcificabat appetitum illius per auditum: per quas dulcificationem reddebatur minus aptus ad illas vexationem. Et forte de hoc posset exponi quedam glosa marginalis que dicit: refocillabatur Saul ante enim vexabatur a demonio vsq; ad suffocationes. Refert enim Boetius philosophum quendam per tactum citharе demonem ab obsesso corpore repulisse: que dicta si referantur ad naturalem virtutem illius harmonie: exponēda sunt non de corporali expulsione: sed de aliquali alleuiatione vexati. Unde q spiritus malus recedebat a Saule cum David citharizabat coram eo: hoc erat propter vim cruciatus: quod satis expresse dicitur in marginali glosa: vbi dicitur sic. Sic erat David cōtra cius musice eruditus: diuersorum sonorum rationabilis moderatusq; concentus ecclesie vnitatem significabat: que varijs modis quotidie resonat: David in cithara sua malignum spiritum compescuit: nō q tanta vis erat in citharа: sed in signo crucis que de ligno: et cordarum extensione generabatur: que tam tūc demones effugabat. Et hec sine preiudicio de predicta questione dicta sufficiant.

Questio. IX.

Q.9. Consequenter queritur vtrum species vini trā-
substantiationem vini in sanguinem christi: possint corrumpi per additionem vini.

Arg^m Videtur q non quare simile nō
destruit suum simile.

In opp^m ¶ Contra quare aliter si ille species ponerentur in dolio vini totus dolius deberet adorari.

Rō^o Ad istam questionem Respondeo q ille species per additionem vini non possunt corrumpi sm illud quod sunt: possunt tamē corrumpi sub ratione qua sunt sacramenta: q autem non possint corrumpi per additionem vini sm illud quod sunt: illud satis patet per illud quod in arguendo dicebatur. Simile enim suus simile non destruit: sed magis conseruat: nisi in aliquo casu et per accidens: ille autem species similes cum alijs speciebus vini quantus non quantum ad actum existendi: q alie species vini sunt in subiecto vini: sicut in subiecto: ille autem species que sunt sacramentus: sunt sine subiecto: quāuis apte nate sint esse in subiecto: scilicet in substantia vini. Quo igitur per additionem vini destrui possunt sub ratione qua sunt sacramenta. Et vt non faciamus vi in verbis intelligendo q per additionem vini possunt ille species desinere esse sacramentum: q si ponantur in dolio vno vini fiet iterum sub illis speciebus substantia vini: quo facto non erit sanguis ihesu christi sub illis speciebus: et sic ille species desinent esse sacramētum sanguis domini nostri ihesu christi. Sed per quem modum reuertetur substantia vini sub illis speciebus. De hoc est duplex opinio: vna que dicit q hoc fieret per creationem: quare dicunt ipsi q ex quo species ille per aliquam confusionem cum alijs speciebus vini iam non sunt nate accipi: et distincte recognosci sm q sacramenti reuerentia exigit ex hoc propter nimiam abundantiam aliarum specierum vtpote cum illa species in valde parua quantitate ponitur in dolio vini: et tunc deus causat substantiam vini sub illis speciebus. Alia est opinio q substantia vini sub illis speciebus produceretur per actionem naturalem ipsius vini: quod intendunt declarare per hunc modum. Dicunt enim q quicquid est de essentia rei cōposite ex materia et forma dicit actualitatem quandam: et principium passibile: quod est transmutabile in aliquā actualitatem: non est de essentia rei in qua est. Unde principium pure possibile in materia aeris: quod est transmutabile in formam ignis: non est de essentia ipsius aeris: sed magis est aliquid per quod materia aeris est transmutabilis ad formam ignis per naturam: quicquid ergo est de essentia rei siue simplicis: siue cōposite actualitatem quādam dicit: sed natura dicit infimum gradum actualitatis: que cōmunicans omnia generabilia: et corruptibilia: quāuis autem illa actualitas: que importatur per materiam non possit naturaliter destrui: quare nulli virtuti naturali repugnat: eo q omnia naturalia nulla cōmunicat: et ita q natura non potest aliquid redigere in nihil sm totam materia destrueretur redigeretur in nihilū potest etiam produci per naturam: q productum nō potest iterum produci nisi interueniente destructione: et iterum: q natura non potest aliquid de nihilo producere: se non est concreatum ipsis rebus aliquid principium pure possibile transmutabile in actualitatē materie: dicunt tamen q supposito duplici miraculo natura nō produceret actualitatem materie: que duo mirabilia dicūt esse in sacramento altaris: et multa alia. Unum est miraculum certum. scil. q diuina virtute substantia panis transubstantiatur in corpus christi et substantia vini in sanguinem: et hoc certissimū est. Aliud dicūt ibi esse miraculū q deus puertat illo accidentib^s supnāliter quādā possibilitatē transmutabilē nō tāmodo i actualitatē forme vini: sed ēt i actualitatē materie vini: q ergo in illo accidentib^s est possibilitas quādā ad totā substantiam vini: quāuis sit ibi per modum supernaturalem: tamen virtus naturalis ipsius vini illam possibilitatem transmutare potest in actualitatem substantie vini: et sic nā pōt producere sub illis spēbus sbam vini ppositā tñ supnali actione ipsius dei sicut dictū est. Cuius. n. corpus resitueret vinū supnaturaliter: tñ isto restituto nāliter videret. Similiter quāuis accidentia i sacro altaris sint sine subiecto p virtutē supnālem: tñ sic existentia suā vnit actionē nālē: sed cōtra illa possibilitas ad totā sbam vini generatiue illis spēb^s: vel vt melius dicā iteratiue: vel claudat i illis speciebus p virtutē supnālē: tñ ex quo creata est trānsmutabilis est pnām i ipsis vini sbas. Et sic dicūt isti: hoc forte volebāt dicere antiq qñ dicebāt q in illis spēb^s remanebat virt^s sbe: vt intelligeret nō tm de virtute ad agēdum: sed ēt de virtute passiua accipiendo ipsam virtutē passiuā p susceptiua possibilitate: q trānsmutabile est in sbam: de qua possibilitate superaduenit q nō est de essentia illius in quo est: et sicut declaratū est alibi. Si vna cōtrū mearū illa non est nisi hūmodi nec sibi debet ppria actualitas: vñ nec sibi cōpetit esse nisi p actualitatē alienā. Unde et si tale aliquid posset esse i nulla re existēte actum sui non posset per se. Ex predictis pōt videri q sine preiudicio: et pertinaci assertione dici possit ad qōnē: patet ēt ex predicto qd debeat dici ad vtrūq; argumentū. ¶ Primū. n. arg^m Ad arg^m
tionē vini nō pōt corrupi sm illud qd sunt: et hoc vera est. ¶ Arg^m aūt ad aliā partē facilē pōt solui: q sicut ex predicto ps: nō pp hoc totū dolium esset adorandum: q sicut suppositum est: et declaratum fuille panes species ponerentur in dolio vini ille species desinerent esse sacramentum: tamen q in illo dolio essent panes species sub quibus sunt

singuis vsu christi: deberent de bono & congruo vinum illius voly magno honeste & reuerenter tractari: & si illic species ibi posite non fuissent. ¶ Et hec de predicta questione vel opinione sic volo esse dicta: vt si quidem ibi quod non sit ibi de communi opinione magistrorum: non accipiatur vt assertiue dictum sed ad excitandum intellectum ad inuestigationem.

Qd. 10. Questio. X.

QOnsequenter veniamus ad q̃ stiones que respiciunt vim animalẽ: que sunt quattuor: quarum prima hec est: vtrum imaginatiua possit transmutare corpus in quo est.

Arg^m QVidetur q̃ nõ: quia aliter homo posset generare quando vellet masculum: & quando vellet femina: quod falsum est.

In op^m. Contrarium potest pbari per illud quod habetur in libro Genesis. 30. capitulo de ouibus.

Rñ^o Ad istam questionem respondeo q̃ virtus imaginatiua potest facere aliquas transmutationes in corpore in quo est: accipiendo ipsam imaginatiuam non inquantum distinguitur contra cogitatiuam & estimatiuam: & alias virtutes sensitiuas in corpore. sed accipiendo imaginatiuam pro ipsis virtutibus sensitiuis interioribus: Q; autem sic accipiẽdo imaginatiuam possit facere multas transmutationes in corpore in quo est declaro. Primo per auctoritates & experimenta. Secundo per rationes. Dicit enim Auicẽna libro octauo de animalibus capitulo vltimo sic. De mirabilibus animalium est q̃ gallina quando vincit gallum in pugna: erit quasi esset gallus: & aliquando nascitur ei cornu in crure quasi gallo: etiam in hoc percipi potest obedientia nature vel materie cogitationibus anime propter suam cogitationẽ post pugnam nascebatur ei cornu in crure. ¶ Dicit etiã Auicenna sexto naturaliũ libro quarto capitulo vltimo sic. Hoc autem dicimus ad sũmam q̃ ex anima solet contingere i materia corporali permutatio complexionis que acquiritur sine actione & passione corporali: ita vt calor accidat ex non calido: & frigiditas ex non frigido. Cum enim imaginatur anima aliquam imaginationem: & corroboratur in ea statim natura corporalis recipit formam habentem comparationem ad illam aut qualitatem. Dicit etiam Auicenna infra in eodem sic. Attende dispositionem infirmi cum credit se conualescere: aut sani cum credit se cogitare: multotieno ei conuenit ex hoc vt cuz corroboratur forma in anima eius patiatur ex ea ipsius materia: & prouenit ex hoc sanitas: aut infirmitas: & est hec actio efficacior q̃ illud quo agit medicus infirmũ: & medicinis suis: & propter hoc potest ambulare homo supra trabem que i media via exalit: sed si posita fuerit super aquam profundam: non audebit ambulare super eam eo q̃ imaginatur in eius anima forma cadendi vehementer impressa: cui dedit materia eius: & virtus membrorum eius: & non obediunt eius contrario: scilicet ad dirigendum & ad ambulandum. Q; autem Auicẽna eodem capitulo dicat de virtute imaginationis q̃ potest transmutare corpora extranea non est tenendum. In hoc enim nimis extendebat imaginationis virtutem: q̃ etiam imaginatio possit facere transmutationem in corpore in quo est: patet per auctoritatem beati Augustini decimo vndecimo libro de trinitate sic. Voluntas autẽ tantum vim habet copulandi hec duo vt sensus formandum admoneat in quo cernitur in ea formatum teneat.

Et si causa violenta est vt possit vocari amor aut cupiditas: aut libido: & ceterum corpus animantis vehemẽter afficit. Et vbi non reluctatur pigritia: varietasq̃ materies in similem speciem colorem q̃: q̃ cõmutat: licet videre corpusculum cameleontis ad colores quos videt facillima cõuersione variari: aliorum autem animalium quare nõ est sin conuersionem facilis copulentia: fetus pleruncq̃ producit libidines matrum cuz quid magna delectatione conspexerint. Quam enim teneriora: atq̃ vt ita dixerim formabiliora sint primordia seminum: tam efficaciter & capaciter sequũtur intentionem materne anime: & que in ea facta est: phantasiam per corpus quod cupide aspexit. Dicit etiam Augustinus infra eodem libro. Sic memini me audiuisse a quodã q̃ tam expressam: & quasi solidam speciem femine corporis cernere solere vt ei se quasi misceri sentiens etiam genitalibus flueret tantam vim habet anima in corpus suum & tantum valet ad indumenti qualitatem vertẽdam atq̃ mutãdam. ¶ Probat etiam propositum per excellentiorem auctoritatem: & hoc est per auctoritatẽ sacre scripture que habetur Genesis. 30. & allegata est in opponendo: quam auctoritatem ad memoriam reducit Augustinus vndecimo capitulo secundo de trinitate ad probandum virtutem imaginationis in corpore in quo est dicẽs sic. Sunt exempla que copiose cõmemorari possunt: sed vnum sufficit de fidelissimis libris quod fecit Jacob vt oues & capre varios coloribus parerent supponendo eis varia virgulta in canalibus aquarum que potantes intuerentur eo tempore quo conceperant. ¶ Sunt etiam ad hoc alie experientie. Refertur enim de quadam nobili domina que peperit filium similimum nano turpissimo quem habebat in domo sua: cumq̃ imponeretur sibi q̃ cõcepisset de nano illo quantus esset sine culpa: quia bona domina erat: liberata est ab illa infamia per quendam clericuz qui deprehendit imaginem suam depictaz in camera illius domine: quam imaginem domina aspiciebat frequenter dũ dominus suus erat cum ea: & forti imaginatione illam picturam imaginabatur propter hoc: q̃ ita monstruosa erat: & ita compertum est q̃ quia domina erat forte imaginationis fuerunt trasformata primordia seminum adhuc tenella in similem figuram. Virtutem etiam imaginatiuaz possunt in corpore proprio homines experiri in se ipsis multiplici experientia. ¶ Hoc etiam declaro per rationes. Videmus enim superiora influere in inferiora in maiori mundo sicut celum in elementa & superiora elementa in inferiora. Unde Gregorius dicit q̃ terra aere secundatur: aer vero ex celi qualitate disponitur: angeli influunt in corpora celestia virtutem per quam mouentur: deus autem in angelos influit: & in omnem creaturam: ergo a simili in minori mundo: hoc est in homine: qui secundum philosophum octauo physicoruz dicitur minor mundus: superiora habent transmutare inferiora: vt intellectus imaginationem: imaginatio virtutes naturales: ipse ipsum corpus: quantus non sit penitus per eundem modum in maiori mundo: & in minori mũdo. ¶ Preterea virtus sensitiua est infra intellectiuam: & super naturales virtutes. Sed probato q̃ virtus intellectiua potest transmutare vim animalem: hoc est virtus sensitiua: ergo & vitalis vim naturalem: ergo imaginatio que est vis animalis mediante naturali virtute potest quandoq̃ transmutare corpus in quo est: de vna dispositione ad aliam. ¶ Q; autem intellectus possit transmutare vim animalem: probo sic. Conuenit quandoq̃ q̃ intellectus ratiocinando cõcludit imminere aliquod malũ magnũ: vl aliqd magnũ bonũ: ex hac cõsideratione q̃q̃ fit ipsius: vi alati. Vñ surgit passio timoris: vl spes: & sic patet

& sic patet q̃ vis intellectualis transmutare habet vim animalem. Q̃d patet etiam ex hoc quod cum intellectus fortiter dictat multum esse penitendo de aliquo: & voluntas multum de hoc penitet quod ex hoc causatur aliquis dolor sensibilis in appetitu sensitivo: patet ergo quod vis intellectualis in nobis habet transmutare vim animalem. ¶ Deterea videmus quod ad imperium voluntatis homo qui ante quiescebat incipit moveri: hoc autem non esset: nisi vis motiua que est fixa in musculo: et nervus fieret per imperium voluntatis alterius dispositionis quam ante: & sic videtur q̃ per virtutes superiores potest transmutari corpus in nobis mediante transmutatione mediarum virtutum & inferiorum. Et sic patet quid dicendum est ad questionem.

Ad arg^m Ad illud quod arguebatur in oppositum q̃ homo quando vellet posset generare masculum. c̃. dico q̃ non sequitur: quare voluntas & si possit imprimere in imaginationem aliquando non tamen sicut vellet & quando vellet: imaginatio etiam si possit trãsmutare corpus in quo est non tamẽ transmutatione qualicũq; potest etiam esse imaginatio ita debilis et corpus ita mãrmum in dispositionibus suis q̃ illa imaginatio parum posset illud corpus transmutare: & etiam si ponerem⁹ q̃ imaginatio esset multum fortis & robustata: nõ propter hoc sequitur q̃ posset hoc ita fortiter imprimere informatiuam q̃ informatiua semper talem imaginationem formaret masculum: quia possent alie cause obsistere: vt forte: quia virtus in femine patris fuit debilis & forte aliqua alia accidentia: que habent virtutem informatiuam debilitare: & semen reddere ineptum ad formationem masculi. Dico tamẽ q̃ imaginatio posset esse ita fortis & robustata q̃ multum iuuaret ad formationem masculinũ nisi essent impedimenta multum fortia ad contrariũ. Et hec de predicta questione dicta sufficiant.

Q̃d.11.

Questio. XI.

Arg^m Consequenter quæritur vtrum aliquis somniando possit prouidere futura.

Videtur q̃ sic per experientiam. Frequenter enim homo præsomniat illud quod postea accidit.

In opp^m ¶ Contra quia plus potest anima in vigilando: q̃ in dormiendo: sed vigilando non potest naturaliter prouidere futura: ergo nec in dormiendo.

Rñ^o Dearticulatio q̃stionis Respondeo. Ad videndum clarius veritatẽ huius questionis. Primo distinguendum est de futurio. ¶ Secundo declarandum est q̃ quorundam futurorum potest esse prouisio in somnio per causam determinatam naturalem. ¶ Tertio declarandum q̃ non est hoc possibile respectu quorundam futurorum. ¶ Quantum ad primum articulum sciendũ q̃ quedam sunt futura que habent causam naturalem extra hominem: quedam habent causam voluntariam in homine: quedam habent causam voluntariam extra hominem somniantem: & quedam eueniunt a casu. Illa que habent causam naturalem in homine somniantis: sunt illa que postea prouenient ex aliquibus causis que sunt in homine: verbi gratia: sicut febris ex superabundãtia cholere nimis intense. Illa que habent causam naturalem extra hominem sunt illa que prouenient ex aliqua determinata influentia corporum celestium: vtpote sicut vehemẽs aeris siccitas: vel nimia habundantia imbrium & multa alia. Illa autem que habent causam voluntariam in homine: sunt illa que dependent ex opere ipsius hominis: verbi gratia: sicut forte dom^s futura quã ipse facere disposuit. Illa futura que habent causam voluntariam in aliis hominibus ab isto somniante sunt illa que alij homines facere disposuerunt: vt verbi gratia: quia forte aliqui homines disposuerunt facere turrim ad debellandum. Illa autem futura que eueniũt à casu sunt illa que sunt a causa casuali: quia omnia reducũtur in aliquam causam certam & determinatam: sm q̃ volunt alij quidã autem hoc negant. ¶ Hec distinctio futurorum concordat & correspondet quedam distinctio somniorum quam ponit Auicenna sexto naturalium libro quarto capitulo secũdo: vbi dicit sic: loquẽs de somnijs. ¶ Quedam sunt naturalia: quedam vero voluntaria. Naturalia vero sunt que veniunt ex temperantia virtutum humorum cum spiritu generante virtutem formalem & imaginatiuam. ¶ Primum non præsentat rem: nec occupat nisi per hec: & aliquando etiam representat illud quod est in corpore: & quod est illi vel isti accidens: sicut cum virtus expulsiua spermatis monetur ad expellendum: virtus vero imaginatiua representat tunc somnium quam auima solet diligere & cõmisceri cum ea: habenti vero famem representat fercula: & cum fuerit necesse expelliere superfluitatem representat locum ipsius: & cui acciderit q̃ membra eius calefiant: aut infrigidentur calore: aut frigiditate: representat ei q̃ illud membrũ mittitur in ignem aut in aquam frigidam: mirum est autem q̃ sicut accidit ex motu nature ad expellẽdum spermatis imaginatio aliquando accidet imaginatio alicuius forme desiderate propter aliquam causam: & mouetur natura ad coniungendum sperma: & precipue spiritum qui solet extendere instrumentum coeundi: & aliquando emittit sperma & aliquando commictit hoc in somnio: & aliquando in vigilia quamuis non fuerit curiosus de hoc. Voluntaria autem sunt cum cogitatio anime conuersa fuerit in vigilia ad conseruandum aliquid & gubernandum illud. Cum vero dormit imaginatiua representat ei illud quod est de genere illius rei: & hec sunt reliquie cogitationis diurne. Sed hec omnia sunt illusiones in somnio. Aliquando vero sunt vel fiunt ex operationibus celestium corporum que aliquando operantur somnum in imaginatione c̃. Ecce habes somnia que habent causam naturalem in somniante: & que habent causam naturalem extra somniantem: & que habẽt causam voluntariam in somniante sub quibus potest etiam comprehendi illa somnia que habent causam voluntariam extra somniantem: & illa que sunt a casu: & hec de primo articulo dicta sint. ¶ Secundo declarandum est q̃ quorundam futurorum potest esse prouisio in somnijs per causam naturalem determinatam. Illa enim futura que habent in homine causam naturalem: prouidentur in somnijs aliquando per aliquam causam naturalem & determinatam: eo q̃ natura representat anime i somnijs aliquas dispositiones que sunt in corpore ex quibus postea contrahitur infirmitas vel aliquid aliud: vnde quãdoq; contingit q̃ in homine habundat materia frigida ex qua sequitur paralesis: & propter causam huius infirmitatis que est in corpore representatur quãdoq; anime in somnio imago illius infirmitatis future. Ecce ergo q̃ per causam determinatam ex qua postea prouenit infirmitas causatur somnium infirmitatis future: vnde & per somnia iuuantur quandoq; grossi medici ad deuenien-dum in cognitionem dispositionis ipsius corporis. Vnde dicit philosophus de somno & vigilia. sic enim dicũt quidam e medicorum grossi quoniam oportet multum intendere somnijs. Et narratur a quibusdam qui cum quidam paterentur graues dolores & hoc ex vicio splenis: & non possent medici estimare causam quesierunt ab eo scilicet somniatore: quid somniasset. Ille respon-

Schõ & articulus

Scõ articulus Futura diuersas hñt radices.

Lcõ.11.

Schõs diuersitas

dit quot frequenter somniabat quot faciebat sibi minui in manu de vena que est inter paruum digitum t digitum sibi proximum: t tunc medici videntes quot illa vena est vena splenis: t quot diminutio de illa vena adiuuat ad purgationem splenis: fecerunt illum minui de illa vena: quia clare perpenderunt quot ex vitio splenis laborabat: et ista minutio multum adiuuat ad curationem illius. Et audiui quosdam dicere quot talia somnia procedunt ex naturali sollicitudine nature de regimine corporis sui. Et sic patet q illa futura que habent causam naturalem in homine preuidentur in somnis quadoq per causam naturalem determinatam: quia illa eadem causa ex qua postea accidit infirmitas in homine est causa presomniandi illa futura accidentia: unde illa somnia non sunt causa illorum accidentium futurorum i homine. Sed illa signa etiam futura que habet causam naturalem extra somniantem quandoq preuidentur in somnijs per causam naturalem: utpote influentia celi que creatura est: illa impressionem quandam facit in corpore hominis ex qua impressione representatur anime imaginatio in somnijs illius effectus futuri: no q illa impressio ex illa causa prouenit in homine: ex qua postea proueniet extra hominem illud futurum: quia enim effectus sunt virtualiter in causis: ideo effectus q̄ cedens ex una naturali causa in uno aliquo modo gerit similitudinem ultimi effectus qui postea accidet ex eadem naturali causa etiam in alio: hinc est q impressio facta in corpore ex dispositione influentie celi t elementorum ex quibus postea proueniet pluuia: similitudinez gerit pluuie future: t sic per illam potest representari i somnijs ipsi pluuie imago future pluuie: t erit illud signū future pluuie: nō ex. Quāuis aut ista sōnia t alia de q̄ dictū est aliq̄ loquunt sum: sunt signa predictorum t futurorum: nō tamē oportet propter hoc q illa signata semper eueniant: quia ex aliqua causa alia superueniente poterunt impediri sicut videmus i humanis q cum homines aliquid facere disposuerunt: retrahunt consilium suum propter aliquam causam superuenientem. Unde contingit quandoq q propter nimiam habundantiam ardentis cholere in corpore somniat homo se esse in febre: t tamen postea nō sequitur febris propter aliquam causam naturalem superuenientem que illam choleram temperabit: vel quare apponitur remedium per beneficium medicine. Sic propter dispositionem celi t elementorum qui quantum est ex parte sua haberet cito causare pluuiam: fit impressio i homine quandoq per quam somniat pluuiam: nec tamen propter hoc ex illa dispositione accidet pluuia hoc impediente aliqua alia causa superueniente. Hoc dicto concordat philosophus in libro de somno t vigilia parum ante finem: ubi dicit sic. Quoniam enim nō eueniunt multa somniorum nihil videtur inconueniens. neque enim eorum qui in corporibus sunt signorum t celestium velut aquarum t ventorum. si enim alius vehementior accidunt: esse motus a quo futuri factum est signum non fit: t multa eōsulta vera que fieri expediebat dissoluta sunt propter alios digniores icohationes. Nec videatur tibi absurdum q dictum est propter influentiam celestem t elementorum impressionem fieri in corpore quandoq representantem anime in somnio effectum qui per illam influentiam proueniat: nisi impediatur ab aliqua superuenienti causa: cum hanc impressionem videamus fieri in brutis a quibus per quam naturali instinctu apprehendunt futurum pluuiam vel vētum: unde t formice per talem impressionem portant granum i cauernam antequam pluat: t sic declaratum est q quorundam futurorum potest esse presagium in somnijs nō tamē certum est per causam determinatam naturalez: t hoc de secundo articulo dicta sint. ¶ Tertio declarandum est q hoc non est possibile respectu quorundam futurorum. Respectu enim futurorum que habent causam voluntariam extra somniantem t in remotis partibus nō potest esse presagium in somnijs per aliquam causaz naturalem t determinatam. Sed si aliquis homo per somnium aliquid quod postea in remotis partibus accidet per voluntariam causam: hoc est a casu: qua propter secundum philosophum de somno t vigilia. Sicut somnia de quibus locutus sum in articulo secundo dicuntur signa: ita ista somnia dicuntur accidentia vel casus: t hoc intelligo: nisi illa futura reuelentur dormienti per aliquam causam voluntariam sicut per diuinam reuelationem immediate: vel mediante ministerio angelico: quorum angelorum reuelationem anime dormientium quandoq magis nate sunt recipere q̄ in vigilando propter sedationem motuum exteriorum: t maxime circa auroram quādo completa est digestio t sedantur motus fumositatuz. quia enim angelus limitate virtutis est: efficacius potest reuelare aliquid futurū anime disposite: unde t somnia de quibus dictum est in articulo secundo in tali hora uerisca sunt. Unde Auicenna sexto naturalium libro quarto capitulo secundo dicit sic. Non sunt vera somnia plerunq nisi que videntur in mane. omnes enim cogitationes hac hora quiescunt t motus sunt finiti: tamen quacunq hora siue mane siue ante mediam noctem siue quacunq hora alia angelus bonus reuelet alicui somnientiq semper verum est quod reuelat. Sic futura que habent voluntariam causam in somniante non preuidentur in somnio per aliquam causam naturalem determinatam: sed quandoq a casu: ut cum homo aliquid voluerit facturus est de quo nunquam cogitauit: nec unquā habuit voluntatem faciendi: nec aliquam inclinationez ad hoc: si somniat tale quid se facere: a casu est nisi hoc habeat per reuelationem. ¶ Quandoq autem preuidentur per aliquam causam determinatam non naturalem: sed ex voluntate causata: ut cum homo in vigilia multum fuit sollicitus de aliquo opere faciendo: t vehementer facere desiderauit t cum magna inuestigatione inquisiuit modum per quem illud posset complere: t non potens inuenire modum: in tali sollicitudine t desiderio obdormiuit: ex isto causatur quandoq in anima dispositio per quam somniat se facere illud opus: t quandoq contingit: q quia in vigilia non erat facta preparatio ad inueniendum modum faciendi q in somno propter sedationem motuum exteriorum t interiorum circa auroraz representatur anime ille modus quem in vigilia inuenire non potuit: unde accidit q euāgelium ponit se ad faciendum opus quod alias non fecisset: eo q in vigilando modum faciendi inuenire non poterat: t talem somnium bene est causa effectus futuri per modum iam dictum. Hunc concordat philosophus libro de somno t vigilia: ubi dicit sic: quedam quidem que in somnio fantasmata causas esse propriorum cuiuslibet accidētium non est irrationabile. debent enim agere t in actibus existentes aut olim agentes: sepe recta his somnio inuenimur t agimus. Causa autem quoniam preparatus existit motus a diurnis incohationibus t sic rursum necessariuz t qui in somno sunt motus frequenter principium esse diurnorum actuum eo quot preparata sunt rursus t horum intelligentia in fantasmatibus nocturnis: conuenit etiam quot talia somnia nullo modo sunt causa effectus futuri: sed tantummodo sunt effectus motuum qui in vigilia precesserunt mediante quadam impressione quam reliquerunt in nobis: t sic patet q quedam somnia aliquando

Tertius articulus

vbi supra

quando sunt cause: et sic patet verum philosophum dixisse libro de somno et vigilia capitulo de diuinatione que fit in somnio vbi dicit sic. Sunt ergo somniorum hec quidem cause et accidentia et signa. Declaratum est enim ex predictis que sunt somnia que sunt significata: que sunt somnia que sunt accidentia siue casus: et que sunt somnia que sunt cause: qua propter sicut dicit philosophus: libro de somno et vigilia: capitulo de diuinatione que fit in somnio q hoc necq contemnere est idoneus: necq omnino suadere: quare sicut dicit Auicenna sexto naturalium libro quarto capitulo secundo. Non sunt omnia somnia vera nec sunt huius q multum sit curandum de eis. Deus concordat etiam sacra scriptura que quandoq prohibet attendere somnio: et quandoq approbat attendere visionibus que sunt in somnio. ¶ Ad cuius intelligentiam plenitudinem notandum quod dicit auctor de spiritu et anima. capitulo. 21. vbi dicit sic. omnium que sibi videntur videre dormientes. Quinq sunt genera: videlicet oraculum: visio: somnium: insomnium: fantasma. Oraculus est cum in somnio apparens aliqua grauis persona sanctoq: siue sanctus: siue deus eventurum aliquid aperte: vel non venturum faciendum vel deuitandum denunciat. Visio est cum idem quis videt cum eodem numero quo apparuerat eueniet. Somnium est figuris tectum: et sine interpretatione intelligi non potest. Insomnium est quando id quod vigilantem fatigauerat igerit se dormienti: sicut est crapula vel potus vel alia studia: vel artes vel infirmitates: sm nanq studia que quisq exercuit somnia contingunt et solitarium artium simulacra in presentia mentis impressa apparent in somnio. Juxta autem infirmitates diuersa accidunt somnia: et sm morum et humorum varietates variantur et somnia. Alia enim videt sanguinei: alia cholerici: alia melancholici: alia flegmatici: illi vident rubea et varia: illi nigra et alba. Fantasma est quando dormiure vix cepit et vigilare se existimat: aspicere videtur irruentes se vel passim vagantes formas discrepantes et varias letas vel turbulentas: in hoc genere est ephialtes q publica persuasio quiescentes opinantur suadere et pondere se oppressos ac sentientes grauare: quod non est aliud: nisi quedam fumositas a stomacho vel a corde ad cerebrum ascendens et ibi vim animalem comprimens. ¶ Ex predictis patet q quedam futura preuidentur in somnis quandoq per causam naturalem determinatam: quandoq per causam voluntariam. Sed sic non preuidentur sub certitudine vt supra dictum est: quandoq a casu: et q somniorum quedaz sunt cause quedam accidentia siue casus: et quedam signa: et q non omnia somnia vera sunt: nec de omnibus somnijs est curandum.

Oraculi quid

Visio Somnii Insomnii

Epilogat

Ad op^m. **Ad illud** quod arguitur in oppositum probando q futura non possunt preuideri in somnio: dico q quanto anima fit potentior in vigilando qz in dormiendo: non tamen hoc semper verum est quantum ad preuisionem futurorum per aliquam causam determinatam naturalem: propter hoc q in somnio quiescunt motus exteriores et magis adhuc de nocte qz de die: eo q sicut dicit philosophus silentes sunt noctes: et quia etiam circa auroram fiant interiores motus fumositatum propter hoc q completa est digestio et discrete sue sanguis purus ab impuro: et ideo tunc magis possunt recipere imagines: et hoc e quod dicit philosophus secundo de somno et vigilia capitulo de diuinatione que fit in somnio vbi dicit sic. qui in die sunt motus: nisi valde magni fuerint et valde fortes latent propter maiores qui in vigilando sunt motus: in dormiendo autem contrarium est: et enim parui magni videntur esse: manifestum autem ex hoc que accidunt frequenter in somnio. arbitrantur enim fulgura cadere: aut tonitrua fieri pariuis sonis in auribus factis: et mille et dulcibus saporibus perfrui tenui phlegmate defluente: et ambulare per ignem et calefieri vehementer: parvo colore circa quasdam partes facto: hec ille quandoq etiam anima in somnio propter causas supradictas magis est apta recipere reuelationem ab angelis: vnde Auicenna sexto naturalium libro quarto capitulo secundo: dicit de animabus nostris sic: Cum autem sciantur qb bis actionibus mereantur videre q est illis: hoc est in angelis: quia sicut ipse dicit in angelis refulgent multa que nos etiam latent: modum tamen sm quod vult Auicenna animam dormientis videre que refulgent in angelis non approbo: quia hoc intelligebat posse fieri naturaliter: et hoc est falsum: et que de predicta questione dicta sunt sine preiudicio et pertinaci assertione dicta sint.

Questio. XII. Q.6.12.

QOnsequenter queritur vtrum fascinatio sit possibilis.

QVidetur q sic. Dicitur enim sapientie quarto fascinatio nugacitatio obscurat bona: est ergo possibilis. Arg^m

Contra philosophus septimo physicorum dicit q motiens et motum simul sunt: sed oculus illius qui estimatur fascinare non est simul cum re que fascinari dicitur: ergo i veritate nō fascinat ḡiuo ita vicaf. In opp^m T.c.8.

Ad melius videndum vel intelligē dum veritatem huius questionis. Primo videndum quot modis dicitur fascinatio. Secundo referenda est quedam opinio Auicenne tanqz reprobanda de fascinatione. Et tertio declarāduz est sm quē modū fascinatio sit possibilis. Dearticulatio q stionis Hec mā 2.di. 5. latius hi. Primus articulus

Ad intelligētiam primi articuli sciendum ē q fascinatio vno modo accipitur pro ludificatione que fit per artem magicam: et sic possibile est fieri per ministerium demonum nisi prohibeantur a deo immediate tantum: vel mediante ministerio sanctorum: et de hac fascinatione potest exponi qđ habetur in glosa super illud ad Galatas tertio. O insensati galathe: vbi dicitur: q simile hic dicitur hec dicit quasi ante oculos est non videatis: sicut magicis ludificantibus aliter quedam oculis hominum ostenduntur qḡ sint: et dicuntur ille fascinationes. Alio modo dicitur fascinatio inuidia: vnde glosa super locum predictum dicit sic. Similiter inuidia tanquam fascinus vrit: luidus enim non tantummodo sibi nocet cum alia felicitate vtescet: sed etiam bis in quibus aliqua bona esse letatur. Tertio modo dicitur fascinatio immutatio ad malum facta in corpore alicuius aspicientis: et hoc modo accipitur fascinatio in glosa predicta vbi dicitur sic. Dicitur etiam fascinus siue fascinum vulgo qui nocet infantibus: dicuntur autem bij quorundam oculi visu videntes: et hic eorum actus fascinatio dicitur: et potest fieri vt hunc peccato inseruiant demones: et sic patet q tribus modis fascinatio dicitur: et hec de primo articulo dicta sint. ¶ Secundo referenda est quedam opinio Auicenne i tanqz reprobanda de fascinatione. dicit enim sexto naturalium libro quarto capitulo vltimo: non multum ante finem sic. ¶ Multotiens autem anima operatur in corpore alieno sicut in proprio: quemadmodum est opus oculi fascinantis et estimationis operantis in me: cum anima fuerit constans nobilissimus principijs obediet ei materia que est in mundo et patietur ex ea et inuenietur in materia quicquid formaliter in illa: quod fit propter hoc in proprium q anima humana (sicut postea ostendemus) est non impressa in materia sua: sed est prouidens ei et quando quid propter hunc modum colligationis Secūs articulus Auicēne opinio.

potest ipsa permutare materiam corporalem ab eo q̄ exigebat natura eius: tunc non est mirum si anima nobilis & fortissima transcendat operationem suam in corpore proprio: ita vt non fuerit diuersa in affectus illius corporis vehementer: & propter hoc fuerit nature prevalentis ꝓfectio l habitu suo sanet infirmos & debiliter pauos: & ꝓtingat patiari nāo & pmutari sibi elementa: ita vt q̄d non est ignis fiat ei ignis: & q̄d non est terra fiat ei terra: & pro voluntate eius contingant pluuie & siccitas sicut contingit absorbitio a terra & mortalitas: & hoc totum proueniat sm necessitatem intelligibilem: & paucis literis positis sequitur. ¶ Materia & enim omnino est obediens anime: & multo amplius obedit anime q̄s contrarijs agentibus in se: & hoc etiam est vna de proprietatibus virtutum propheticalium. Huius etiam erroris fuit Algazel: sicut patet suo libro phȳsicorum libro quinto capitulo. 9. vbi dicit sic: q̄ aliquando impressio alicuius anime transit ad aliquod corpus sic vt destruat ipsum estimatione & inficiat hominem estimatione: & hec dicitur fascinatio & propter hoc est prouerbium illud: q̄ oculus mutu homines in fossam: & camelum in caldariam: & dicitur q̄ homines fascinari verum est: huius autem rei sensus hic est q̄ q: multus placet ei camelus & imutatur de eo: & eius anima est maligna & inuidiosa estimat casum camelī ab eius estimatiōe & statim cadit. ¶ Sed Auicēna & Algazel in illius opinionibus valde turpiter errauerunt. Plura enim in illis opinionibus sunt contra fidei veritatez. ¶ Cōtra enim veritatem fidei ē q̄ dicit animas nō esse formam substantialem corporis humani: sed tantummodo corporis administrantem: contra fidem etiam est q̄ vult per naturalem virtutem ipsius anime posse miracula fieri. ¶ Cōtra fidem est etiam q̄ vult aliquādo hominem per naturalem virtutem gratie sue posse alienā corpora pro sua voluntate transmutare. Est etiam multum contra rationem: quia angeli qui sunt naturaliter potentiores q̄s anima: & si possint corpora transmutare sm locum: non tamē possunt corpora transmutare sm aliquā naturalem formam mediante opere nature alterius a natura angelorum. Unde Augustinus tertio de trinitate. dicit: sic loquens de angelis: nō solum malos: sed nec etiās bonos fas est putare creatores: sed pro sublimitate sui sensus & corporis scientia rerum istarum nobis occultiora nouerunt: & eas per contrarias temperationes elementorum latent: sparguntur: atq; ita & gignendarum rerum & accelerandarum incrementorum prebent occasiones. ¶ Cōtra illam opinionē Auicē. videtur facere excommunicatio cuiusdam articuli qui est talis: q̄ intelligentie superiores imprimunt inferiores sicut anima vna intellectiua imprimit in aliam & in animam sensitiuam: & per talem impressionem incantator aliquis proicit cameluum in foueam solo visu: hic articulus excommunicatus est. ¶ Ad hoc etiam facit excōmunicatio alterius articuli qui talis est: q̄ materia exterior obedit substantie spirituali: & dicitur ibi q̄ est error: si intelligatur simpliciter & sm omnem modum transmutationis: & hec de secundo articulo dicta sint. ¶ Tertio declarandus est sm quē modum fascinatio sit possibilis: & quando non. Ad cuius intelligentiam sciendum q̄ fascinatio accipitur pro ludificatione sensuus que fit per demones sicut possibile est: & sicut declaratum est in vna questionum mearus: in qua quaritur vtrum demones possint ludificare sensus nostros: similiter si accipiatur fascinatio pro inuidia sic planum est q̄ possibilis est sicut docet mera experientia: sm autem q̄ accipiatur fascinatio pro immutatione ad malum facta in corpore alicuius per oculos aspicientis: sic dico q̄ sm aliquem modum non est possibilis naturaliter: & sm aliquem modum est possibilis. non enim est possibile homini q̄ per virtutem naturalē anime sue

Algazelis opinio.

Auicē. & Algazelis errores.

Tertius articulus

talem virtutem emittat per oculos que virtus non mediante transmutatione corporis proprij: nec transmutatione medij possit inferre nocumentuz corpori hominis q̄s aspicit: maxime cum sm opinionem cōmuniorem videamus intus suscipientes non extra mittentes virtutē visiuam. Similiter dico q̄ homo per naturalem virtutē anime sue non potest pro sua voluntate talem transmutationem imaginando in suis oculis facere qua mediante ipsius anime transmutatione possit corpus huius hominis quem aspicit in aliquam malam transmutare qualitatem sm q̄ sibi placuerit. Nulli enim homini per naturalem virtutem anime sue posset ista virtus inesse: vnde sm illos modos narratos homo non posset alium fascinare: & sm illos duos modos debet intelligi excōmunicatio articuli de fascinatione. Secundum tamen aliquem modum fascinatio possibilis est. potest enim aliquando contingere q̄ homo vel mulier aspiciens corpus alicuius pueri moueatur mediante visu & imaginatione aliqua passione sensibili: & passio sensibilis est cum quadam corporali trāsmutatione: & oculi sunt tenerrime substantie: ideo valde receptibilis impressionis: ideo contingit quandoq; q̄ per aliquam passionem interiorem trāsmutantur oculi in aliquam malam qualitatem maxime cooperante ad hoc aliqua imaginatione fortis cuius impressio cito redundat ad oculos: & propter eorum teneritudinem & propter vicinitatem radicis sensuum particularium ad organum imaginationis. Cum autez oculi trāsmutati sunt in aliquam qualitatem nociuam: contingere potest q̄ transmutēt aerem sibi contiguum in aliquā malam qualitatem: & illa paro aliam & sic ad aerem contiguum oculis pueri qui aspicituri & ille aer contiguus poterit quandoq; transmutare oculos ipsius pueri in aliquam malam qualitatem: & mediantibus oculis ipsius pueri aliquas alias partes interiores. ¶ Ad ostendēdum manuducendo fascinationem esse possibilem per hunc modum possunt adduci experientie. videmus enim hominem patientem in oculis quandoq; & aspectu suo ledere oculos illius qui ipsum aspicit: quod contingit ex hoc q̄ oculi mala qualitate infecti aerem medij inficiūt: & aer infectus oculos directos ad oculos mīxos inficit: eo q̄ sm rectum lineam & directius: illa infectio derivatur ad oculos aspicientium q̄s non aspicientium multus ad hoc cooperante imaginatione illius qui aspicies oculos infirmos imaginatur se ledi: & ego expertus sum in meipso: me quandoq; non potuisse tenere aciem visus nisi cum difficultate directe contra oculos illius qui infirmitatem patentem in oculos patiebatur. ¶ Ad hoc est etiam alia experientia que habetur per philosophum primo libro de somno & vigilia: vbi dicit sic. mediuz quonam quemadmoduz visus patitur sic & facit aliquid. In speculis enim valde puris cum menstruis superuenientibus mulieres inspiciant in speculo fit superficies speculi velut nubes sanguinea: & si quidem fit nouum speculum non facile est abstrahere huiusmodi maculam. si vero sit speculum vetus facile est: causa vero sicut diximus quoniam non solum patitur visus aliquid a visibili: sed etiam facit aliquid: & mouet aera quemadmodum & splendida. nam visus est splendidorum habentium colorem. ¶ Ad hoc est etiam experientia alia in passione que oculos quandoq; videtur transmutare quasi in similitudinē ignee qualitatis: vnde Gregorius ꝑmo libro moralium super illud Job. Utrum stultum interficit iracūdia. Loquens de iracūdia dicit sic. Ire siue stimulis accessum cor palpitat: corpus tremit: lingua se pendit: facies igne: sicut exasperantur oculi: & nequaq̄ recognoscuntur noti. Iste autem experientie docent esse possibile illud quod dictum est. Potest etiam quandoq; cōtingere q̄ mulier aspiciēs virum & ecōuerso ex aspectu mediante imagine:

mouetur

moueatur aliqua interioi passione per quam transmuta
tur oculi respicentis in aliquam qualitatem provocati
uam vel inclinatiuam alium inspicientem ad amoris te
neritudinem per lasciuiam: & conuenit quandoq; q̃ ali
qui viri & aliqe mulieres habeant hanc qualitatem in
oculis manentem: alij autem habeant eam durante pas
sione: faciente ad hoc etiam passione trãseuntez quod vi
detur persuadere experientia. quandoq; enim videbis
mulieres turpes & oculos turpes habentes: & tamẽ quã
doq; aspicientes magis ad suum amorẽ allicunt ex aspe
ctu suo q̃ longe pulchriores mulieres & quandam habẽt
nociuam efficaciam transeuntem: hoc est cum passione
transeuntem quod videtur persuadere experientia vnde
virio periculosum est taleo mulieres respicere. De quo
potest exponi quod scribitur ecclesiastici.ix. Ne respicias
mulierem multiuolam ne forte incidas in laqueos illius
sm ergo istum modũ accipiendo fascinatione mihi fasci
natio p naturam possibilis sicut docet experientia. Sed
qui diceret q̃ mulier pro sua voluntate posset oculos su
os vertere in illam qualitatem erraret manifeste: qui eti
am diceret q̃ quecunq; qualitas in oculis mulieris pos
set voluntatem aspicientis ipsum cogere: erraret grauis
ter & turpiter. Ex predictis manifestum est quando fa
scinatio est possibilis: & quando non.

Ad op^m. **Argumentum** quod probabat fascinationez nullo modo esse possibilẽ faci
liter potest solui. Cũ enim dicis q̃ oculus illius q̃ estima
tur fascinare non est simul cum re que fascinari dicit &c.
Dico q̃ verũ est: sed hoc non obstante est fascinatio pos
sibilis sm aliquem modum: quare oculus infectus aliqua
mala qualitate aerẽ inficit: & aer infectus contiguus cor
pori alterius maxime si est corpus tenellum vt est corpus
pueri: & maxime partez tenerrimam cuiusmodi sunt ocu
li inficit: & in hoc quedam in corpore questionis in solu
tione huius articuli concordat quedam glo. super illud
ꝑo. Qui timent te videbũt me & letabũtur: vbi dicit sic.
118. magna virtus in oculis est q̃ in naturalibus apparet: alio
enim visum prodest ictericio priori videns lupo vocem
aufert basiliscus si prior videt occidit: si prior videtur oc
cidetur: & huius ratio reddi potest. s. quare videndo occi
dit hominem quare ex aspectu & imaginatione excitatur
in eo passio mala que habet exciture in corpore suo ma
teriam venenosam per quam oculi eius inficiuntur ve
nenosa qualitate qua inficitur aer contiguus oculis eius
& ab illa parte paro alia aeris: & sic vsq; ad aerem homini
contiguum quam aerem cum homo per inspirationem
attraxerit per ipsum intoxicatur & moritur: & hec de pre
dicta quẽstione sine preiudicio & temeraria assertione di
cta sint.

Quẽ.13. Questio. XIII.

Quẽnsequenter queritur vtrum
infortunium ac
cidens alicui: possit amico remoto & nihil sci
enti de hoc ingerere dolorem.

Arg^m. **Videtur** q̃ sic: quia q̃ omnes fa
mant nõ oĩ videtur fal
sum. Unde philosopus septimo ethicorum. c.
xvij. dicit q̃ fama non omnino proditur quaz
populi multi famant: sed multi hoc famant q̃ quandoq;
contingit dolere hominem amico suo in partibus remo
tis infortunium patiente quãuis non sciat ergo &c.

In op^m. **Contra** quis dolor non est nisi post aliquam cogni
tionem siue intellectualem siue sensibilem.

Ad istã quẽstionem Respondeo q̃ ho
minez tristari & an
gustiari mente: amico suo in partibus remotis infortuni
um patiente quandoq; contingit a casu: quasi scilicet illa
hom̃ qua amicus suus infortunium patitur mouetur in
melãcholia per cuius motum cadit in tristitiam & dolorẽ
propter multas cogitationes & suspitiones nocuas que p
motum melãcholicum excitantur: & ex consequenti ag
gratiatur mente & redditur ponderosus: quãuis infortu
nium amici nihil penitus cooperetur ad hoc. Quãdoq;
autem contingit hoc non a casu sed ex causa determinata
non naturali sed voluntaria. Diabolus enim quia cona
tur homines inducere ad opiniones superstitiosas quan
doq; cum deus permittit: hominem affligit pondorosita
te & tristitia & quadam cordis artatione illa hora dũ amĩ
cus suus in partibus remotis infortunium patitur vt po
stea cum cognouerit amicum suum illa hora infortunio
suisse passum: æstimet hoc sibi naturaliter accidisse p ami
ci infortunium. Conuenit etiam hoc quandoq; ex aliqua
suspitione probabili: vt pote cum scit esse amicum in ta
berna cum inimicis suis suspicat ipsius insultationem ab
inimicis probabiliter coniecturando ex hoc generatur i
ipso tumor & angustia quãdoq; in illa eadem hora in qua
amicus suus comprimitur ab inimicis: sed hic dolor est
post aliquam cognitionem. Volunt autem quidam dice
re q̃ hoc potest contingere interdum post estimationem
quãuis ad hoc nihil per aliquez sensum particularem ap
prehenderit: tanta enim virtus est estimatiue q̃ quando
illud quod non cecidit sub aliquo particulari sensu ap
prehendat per apprehensionem rei cadentis sub particu
lari sensu: & si ille habent connexionem inseparabilem &
naturalem: tunc apprehensionem rei cadentis sub parti
culari apprehensione apprehendit estimatiua: ita aliud q̃
nõ cecidit sub aliquo particulari sensu: vnde ouis videns
lupum statim estimat ipsum inimicum quãuis inimicus
eius nullo sensu particulari apprehenderit: vnde Aui
cen. sexto naturalium parte. iij. c. j. dicit sic: aliquãdo iu
dicamus de sensibilibus per intentiones quas non sensi
mus: ideo q̃ in natura sua non sunt sensibiles nullo mo
do: aut quia sunt sensibiles: sed nos sentimus in hora me
dij: sed que non sunt sensibiles in natura sua sicut inimi
citie & malitie: & que a se diffugiãt quã apprehendit ouis
de forma lupi & aliquibus interpositis sequitur iste sunt
res quas apprehendit anima sensibilis: ita q̃ sensus non
vocant eaz aliquod de eis: ergo virtus qua hec apprehẽ
dunt est virtus alia que vocatur estimatiua: aut sunt sen
sibiles eio exempli gratia cum videmus aliquid cerule
um iudicamus esse mel & dulce. hoc enim non reddit no
bis sensus in ipsa hora cum ipsum sit de genere sensato
rio. si aliquid quod cadit sub particulari sensu aliquã ha
beat naturalem habitudinem ad aliquid quod non ceci
dit sub particulari sensu: non tamen necessarium: tũc vis
estimari quandoq; apprehendendo illud quod cadit sub
particulari sensu: apprehendite etiam illud quod non ce
cidit sub sensu particulari: non tñ estimatione fixa: sed
estimatione quadam cum alterius partis formidine: cui
conco: dat quod dicit Aluicen. in. c. prealligato vbi dicit
sic. Estimatio autem operatur in homine iudicia ꝑpria
ex quibus est illud cum anima ptinaciter negat esse eo
que non imaginantur neq; describuntur in ea: & omnino non vult credere eas esse: volens dicere vt videt ver
bis istis: per istam virtutem accidit q̃ cum dicitur ho
mini reo aliqua talia est: quãuis per aliquem sensum par
ticularem non posset certificari: vtrum ita sit vel non sit
tamen per estimationem estimat: nõ ita esse sicut illi di
cunt. non tamen sub certitudine: & postea estimatur sua
estimatio fuisse vera & dictum eorum fuisse falsum. Dicit
ergo ad propositũ sic q̃ aliqñ ex aliq̃ celesti influentia na
turali patitur amicus alicuius in terra remotus infir
mantis infortunium: ita q̃ ille homo propter suam com
plexionem ita se habet ad illam influentiam q̃ est illi ho
mini naturaliter. contraria & nata causare in ipso infir
mitatem: nisi homo ille sibi magis caueat in illo tempo
re magis q̃ in alio. Modo dicunt q̃ interdum potest cõ

Plura alia ab auicen. vide ad 6 vbi supra

Dancio interpositis superius dictis.

applicat.

tingere q̄ hoc q̄ amicus eius est existens in parte remota istam influentiam apprehendit per sensum particularem: & etiam dispositionem exteriorem corporis illius apprehendit per sensum particularem q̄ per virtutem estimativam estimat: nō tamen sub certitudine amici sui cui illa influentia naturaliter est contraria: infirmitatē quā nunq̄ per aliquem sensum particularem apprehenderit de illa morte vel infirmitate sui amici: ex illa estimatione quātus fit cum formidine alterius partis causatur in eo dolor: & tristitia mentis: sed ℔ dolor est post aliquam cognitionem quātus de infirmitate vel morte sui amici nihil per aliquem sensum particularem apprehenderit: sed ℔ causa non habet locum nisi loquendo de infortunio quod amico volentis accidit per naturalem influentiam. Utrum autem per viam istam prænarratā possit generari in amico suo dolor: amico suo in remotis infortunium infirmitatis patiente per aliquam naturalem influentiam celi non affirmo: q̄ vtrū verū sit ignoro. Dico ergo ad questionem q̄ illud infortunium nunq̄ generabit dolorem in amico nisi post aliquam cognitionē qualiscunq̄ sit illa cognitio & qualicunq̄ sit modo habita. ¶ Q. arguis in oppositum per famam dico q̄ bene fama est q̄ quandoq̄ aliquis affligitur dolore vel tristitia dum amicus suus in remotis infortunium aliquod patitur. Sed si non est aliqua cognitio: & dico q̄ est a casu: q̄ casu accidit q̄ amico suo infortunium patiente iste tristetur: vel hoc est per alicuius substantie spiritualis operationem: & hec de predicta questione sine preiudicio & pertinaci assertione dicta sint. Q̄ō XIIII.

Pōdera an figmēta sint ℔ ad mentē aristo.

Rñ° ad titulū q.

Ad arg^m

Q̄ō. 14.

QConsequēter veniam° ad questionem respiciēte parte rationalem: que fuerunt due: quarū prima est hec: vtrum virginitas corrupta mente possit, reintegrari per penitētiam.

Arg^m

QEt videtur q̄ sic: quia charitas que maior est potest recuperari per penitentiam. ¶ Contra quod factus est nō pōt non fuisse factum.

Cōtra

Rñ°

Ad istā questionem Respondeo q̄ corruptio mentis non potest nō fuisse facta: nec per penitentiam: nec per quācūq̄ aliam potētiam: nec similiter corruptio carnis: quia deus nō potest facere q̄ preteritus non fuerit: vnde philosophus. vj. ethi. c. iij. dicit fic: solo enim ipso deus patratur ingenita facere que vtiq̄ facta sunt. hoc dixit philosophus referēdo & approbando sententiam agatonis. Tamē sicut per diuinā potētiam caro que fuit corrupta potest fieri integra sicut ante. ita dico q̄ anima i qua fuit corrupta virginitas mētis: potest per penitētiaz gratia gratū facientē formatam deo principaliter operante fieri integra sicut ante. Q. autem aliqui dicūt q̄ corruptio carnis removeri nō potest intelligēdum est q̄ nō sic remouetur p penitētiam sicut corruptio mētis: nullus tamen negare debet quin caro corrupta reintegrari possit per miraculum diuina potētia hoc supernaturaliter operāte. Et si aliqui dicāt q̄ deus nō potest restituere amissam virginitatem nomine virginitatis intelligēda est talis integritas quam nulla corruptio precesserit. ¶ Ex his patet quomodo respōderi debeat ad argumēta. q̄ enim primo dicitur q̄ charitas potest recuperari per penitētiam: ita bene concedo q̄ integritas mentis bene potest recuperari per penitentiam. Et q̄ d̄r in contrarium q̄ factum est non potest non fuisse factum & c. Dico q̄ verū est. Hoc concludit si accipiatur integritas pro integritate quam nulla corruptio precessit: quia sic virginitas sola mente per penitentiam non potest recuperari. Et hec de ipsa dicta questione dicta sint.

℔ habitus in 4° di. 33. ar. 4. & resolute asco. in. 4° di. 1. q. vj

Ad aliud in ōrium

Q̄ō. 15.

Questio. XV.

QConsequenter quēritur vtrū caracter dicat aliquid absolutus in anima. ¶ Et videtur q̄ nō quia videmus eius aliquam actionem egredientem ab anima per ipsum.

Arg^m. ℔ q̄ ḃll 4° di. v. ar. 2. & li mat a sco to 1 4° di sti. vj. q. 1

Contra Damas. lib. iij. c. j. vocat ipsum sigillum. sigillum autem dicit aliquam rem absolutā.

Ad istā questionem dicunt q̄ caracter est relatio tantū q̄ ordinatur' anima ad hoc vt sit dei templum sicut consecratio ecclesie non est aliud q̄ quedam ordinatio ad hoc vt sit templum dei. Cum arguitur contra eos q̄ ad aliquid non est motus. Dicunt q̄ instantiā habet i actibus voluntatis. Dicunt enim q̄ sicut per mutuum consensum expressum per verba de presenti causatur immediate vinculum matrimoniale inter virum & mulierem non mediāte productiōe alicuius absoluti. Similiter voluntas promittendo aliquid deo causat in anima quandam obligationem ad deum non mediante productione alicuius absoluti. Vinculum autē matrimoniale est quedam relatio inter coniuges que manet etiaz si postea dissentiant. Similiter obligatio anime. Deinde est quedam relatio que manet etiā si postea homo de illa promissione peniteat. ¶ Quia tamen contra opinionem est communis doctorum opinio & contra eam videtur esse auctoritas Damasce. prealligata in opponendo: & etiam auctoritas Dionysij qui. 2. c. de ecclesiastica hierarchia pro caracter ponit signaculum quod sm translationem abbatis vocat characterem: ideo illam opinionem nō teneo: sed dico q̄ caracter dicit aliqd absolutum in anima. Est enī quedam qualitas in anima supernaturaliter creata a deo sed tunc videndum est in qua specie qualitatis sit. Q. enī quidam dicunt ipsum esse in prima specie qualitatis tāq̄ habitum vel dispositionem non satis videtur intelligibile: q̄ dispositio sm philosophum in predicamēto est de facili mobilis. Caracter autem indelebilis est. Habitus & inclinat ad actum determinatum: & ita per actum contrarium corrumpi potest. caracter virtute creata corrumpi non potest. non videtur ergo habitus vel dispositio. Q. etiam aly dicūt q̄ est passibilis qualitas eo q̄ passionem infert intellectum hoc modo multum valet: q̄ omne intelligibile passionē inferre posset intellectui: nec tamen omne intelligibile est in specie 3ª qualitatis sicut passibilis qualitas. Quod etiam aliqui dicunt q̄ est quedam spiritualis & supernaturalis potentia data ad communicandoo actus spirituales: sicut potentia data corporalis ad corpora: & ita reducitur ad secundam speciem qualitatis hoc non plene intelligo: q̄ video si q̄ hec solutio posset habere locū de caractere sacerdotali: nō tamen posset habere locum in caractere baptismali. Videmus enim non baptizatum vere posse baptizare si formā debitam observet: & intendat facere circa puerum quod facit ecclesia: & sic baptizatus a non habēte characterem recipit caracterem. Sed forte diceretur ab illis q̄ adhuc caracter baptismalis est ad communicandum spirituales actus inquantum disponit ad characterem sacerdotalem per quod a sacerdote possunt communicari spirituales actus: quia nō habenti characterem cōmunicari nō possent. Ad illud autem caracterem disponit caracter baptismalis: ita q̄ fine caractere baptismali caracter sacerdotalis recipi non posset: vnde si aliquis ordinaretur in sacerdotem ante baptismum: postq̄ baptizaretur iterum esset in sacerdotem ordinandus sm iura q̄ non esset verum si. ante baptismum caracterem sacerdotalem suscepisset. Videtur aliqs q̄ caracter non sit in aliqua specie qualitatis vniuoce cum qualitatibus corporalibus: quia sicut materia spiritualiuz & corporalium non est vnigenea sicut declaratur in quadam questione: qua querebatur vtrum angeli

Alexāder de alco & sam. bosi. c. de qualitate.

Aliorum opi. q̄ sit passibilis qualitas opi. q̄ sit nalis po^t

Opi. q̄ vniuoce nulla sit spē q̄litatis corporalis.

q̃ dī in 2° dist. 3. ar. 2.

angeli sint compositi ex materia & forma ex quo sequitur q̃ substantia non dicitur pure vnuoce de substantijs spiritualibus & corporalibus sed per quādam analogiaz: ita nec qualitas dicitur pure vnuoce de qualitatibus corporalibus & spiritualibus infusis: sed per quandam analogiam. reducit autem character: vel maiorem habet similitudinem cum quarta specie qualitatis q̃ cum aliqua alia. Videtur enim eē quedam specialis configuratio ipsius anime qua signatur & distinguitur ab anima que sacramentum non susceperit: sicut videmus rem corporalem per quandam configurationem signari & distingui a re alia. Figura autem est in quarta specie qualitatis: nec absurdum tibi videatur q̃ pono in anima per quandam configurationem spiritualem cum philosophi dicant intellectum intelligendo aliquo modo configurari intelligibili. Unde & hec vna est de rationibus qua intellectus noster per naturam non potest simul intelligere plura distincte perfecte quodlibet sub propria distincta ratione: eo q̃ sicut corpus non potest in eadem parte superficies simul pluribus figuris ornata nec intellectus noster potest simul configurari pluribus intelligibilibus nisi vnus de illo sit alterius expressiuum: & hanc rationem tangit Algazel libro tertio sue metaphysice capitulo quarto: & huic opinioni consonat quare non videmus aliquem actū in nobis elici per characterem baptismalem per se quātus iuuet ad hoc vt aliqui operationes sint efficaciores vt inferius patet in eadem questione: etiam transubstantiatio panis in corpus christi non elicitur a sacerdote per characterem sacerdotalem effectiue: sed ipsa diuina potētia cum homo habens characterem sacerdotalem dicit formam institutam super debitam materiam cum debita intentione facit illam transubstantiationem quam nō faceret ad verbum hominis qui non haberet characterem sacerdotalem non quin hoc facere posset si vellet: sz quia liberaliter vult seruare decretum quod ab ipso est constitutum.

qī ipse dē ẽz sco. l. 2. di. 42 q. 1. 2. me ta. q. vlt. & frā. l. 3. di. 3. q. 1 ochā in. 3 di. 3. q. 3. li. 3. trac. 3. sñia. 4. circa me diū: sed ꝺ ſſiſtitudo nō tz ſm sco. l. 3. d. 3. q. 6. sol uēdo arō nē assi gnat. 7. meta. l. c. 23.

Argumentum quod probat characterem dicere aliquid absolute concedendum est.

Ad argm

Ad illud qđ arguitur in oppositū dico q̃ ſm quosdam falsum supponitur in argumento. Dicunt enim aliquem actum egredi ab homine per characterem: quia & si sacerdos non sit causa efficiens ipsius transubstantiationis: tamen per characterem facit aliquam dispositionez ad transubstantiationem. Sed quia hec solutio applicari non potest ad characterem baptismalem: eo q̃ non habens characterem baptismalem baptizare potest quātuo hoc facere non debeat nisi casus necessitatis occurreret. ¶ Item quia non clare video qualis dispositionem sacerdos efficiat circa substantiam panis ad hoc vt transubstantietur in corpus christi nisi q̃ dicit verba & habet mentionem: quibus verbis dictis sub debita intentione ipse deus in instanti in quo verba completa sunt per suam potentiam facit illam transubstantiationem. ¶ Ideo potest aliter absolui ad argumentuz dicendo q̃ quātus non videamus aliquem actum effici a nobis per characterem non propter ꝺ sequitur quin dicat aliquid absolutum existens in quarta specie qualitatis. Figura enim non est qualitas actiua quātus iuuare possit ad ꝺ q̃ res per qualitatem actiuam efficaciorem habeat actionem sub vna figura q̃ sub alia sic etiam ipse character non est qualitas actiua ꝟtus anima per talem qualitatem possit habere alios actus efficaciores. Unde ceteris paribus homo per characterem baptismalez efficacius potest se contra concupiscentiam defendere. Et ceteris paribus non baptizati magis subduntur carnali concupiscentie q̃ baptizati. Per ipsum etiam characterem anima magis est disposita ad suscipiendum diuinaz gratiam. Et per ipsum characterē cōfirmationis homo ceteris paribus audacius confitetur fidem. Et efficaciꝰ per characterem sacerdotalez homo aptior redditur ad suscipiendum illuminationem diuinam. Et ceteris paribus melius potest cognoscendo distinguere inter lepram & lepram: idest inter peccatum & peccatum. Et melius iustus penitentiaz estimare: & clarius videre que ad suum officium pertinent: & sic patet solutio ad argumentum: & hec de predicta questione sine preiudicio dicta sufficiant.

Solo ꝓpria: ſm scotū: tñ oia hec li mando l. 4. dist. 6. q. 10.

Primus effectus characteris.

Secūdꝰ

Tertius

Quartus

Quintus

Sextus

septimꝰ

Octauꝰ

Questio. XVI.

Qō. 16.

Post hec veniendum est ad questiones morales. Et primo ad illas q̃ respiciunt hominem per comparationem ad sacramenta que fuerunt tres: quarum due respiciunt hominem per comparationem ad sacramentum penitentie tertia per comparationem ad sacramentum matrimonij: alie autē que respiciunt hominem per comparationem ad sacramentum penitentie sunt iste. Primo vtrum iustificatus per contritionem teneatur recipere sacramentum. Secunda vtrum sacramentum penitentie respectu eorūdem peccatorum in numero habeat efficaciam ex vi sacramenti quotienscunq̃ receptum fuerit a penitente.

Arg

Primo igitur Queritur vtrum iam iustificatus p contritionem teneatur recipere sacramentum penitentie & videtur q̃ non: quia sacramentū penitentie ad hoc institutum est vt sit medicina curatiua morbi peccati. ergo cum homo curatus est a peccato cum iam non indigeat medicina curatiua. videtur q̃ nō teneatur ad sacramentum prime suscipiendum.

Contra

Contra quātus baptismus sit medicina curatiua actualis peccati: cum iam curat ab originali per baptismum flaminis tenetur recipere sacramentum baptismi: ergo similiter non obstante q̃ sacramentum penitentie sit medicina curatiua actualis peccati: ille qui iustificatus est per contritionez tenetur adhuc ad suscipiendum sacramentum penitentie.

Ad qōnē

Ad istā questionem Respōdeo q̃ peccator iam iustificatus per contritionem tenetur suscipere sacramentum penitentie si ipsum habere potuerit: aliter nō. Unde beatus Bernardus in meditationibus suis capitulo nono in fine dicit sic. Si forte peccator vere penitet sed intercurrente articulo necessitatis ad confessionez peruenire nō possit: confidenter credere debemus q̃ sumus sacerdos complet in eo: quod mortalis non potuit: & iam apud deum factum constat: q̃ homo quidem vere voluit: sed nō potuit adimplere: quia confessionem non contemptus excluſit sed impediuit necessitas. Ratio autem quare ille tenetur ad suscipiendum sacramentum penitentie nisi necessitas impediat: est preceptum: quia preceptum est omni peccatori respectu eorūdem peccatorum in numero semel suscipere penitentie sacramentum: vnde si adest facultas & non vult suscipere semel in anno mortaliter peccat: non quia velim dicere q̃ illud idem peccatum in numero quod iam erat dimissum redeat: quia peccatum idem in numero reiterari non potest: sed dico q̃ nouum peccatum mortale committit propter transgressionem precepti & contemptum sacramenti. Ratio autem quare preceptum est tam iustificatum per contritionem suscipere penitentie sacramentum nisi necessitas impediat multiplex est: vna est propter augmentum gratie: quia iam iustificato per contritionem per susceptionem penitētie sacramenti gratia augmentatur. ¶ Alia est propter diminutionem pene: quia ex vi sacramenti pars pene ad quam obligabatur homo in purgatorio pro peccato suo remittitur. ¶ Alia ratio est propter reconciliationem

ēre ꝺ peccatio cōtritio sed nō cōfessio hō tenet̃ confiteri. idē tz di. 22. 4ª ar. 3. qđ refellit sco. ea. di.

prima rō

2ª ratio

3ª ratio

ecclesie: quia & si per contritionem iam sit ei reconciliatus: oportet q̄ per susceptionem sacramenti pene reco
4° 7° rō est: q̄ certitudo de cō tritiōe ñ h̄ nisi in virtute fi ende con fessionis ergo ops q̄ fiat ni si necessi tas impedi at.
ciletur ecclesie. ¶ Quarta ratio est propter equitatem iustitie: cum enim peccator teneatur ad emendam. & ratio naturalis dictet q̄ homo nō debet esse iudex in causa sua. videtur equitas exigere q̄ taxatio emende non fiat per eum tantum sed per alium nisi necessitas impediat. Decentius autem est q̄ fiat per aliuz qui constitutus est arbiter inter hominem & deum: & h̄ est facere deo q̄ fiat per eum: & q̄ facere deo non posset taxare emendam nisi sibi manifestaretur culpa: ideo oportet q̄ culpa manifestetur sacerdoti per confessionem nisi necessitas impediat. ¶ Quinta ratio est propter beneficium doctrine quia ille qui confitetur instruitur & dirigitur a confessore: si confessor facit quod debet. ¶ Sexta ratio est ad humiliandum illum: vt sicut dicit Bernardus in meditationibus suis capitulo nono ante superiora: se prosternat humiliter h̄o qui humiliter astare noluit creatori.

Ad arg^m Argumentum pro parte ista gratia conclusionis concedendum est.

Ad aliū. Ad argumentum in oppositum. Respondeo & dico q̄ sacramentum penitentie non tantum est preceptum propter remissionem culpe in seipsa: sed etiam propter remissionem pene: & propter reconciliationem ecclesie & augmentationem gratie & propter taxationem emende sm equitatem iustitie: & propter consequendum beneficium doctrine: & propter acquisitionem humiliationis: & propter recognitionem infirmitatis proprie: & hec de predicta questione dicta sint.

pertio rónuz

Qs. 17. Questio. XVII.

Consequenter queritur vtrum sacramentum penitentie respectu eorūdem peccatorum in numero habeat efficaciam ex vi sacramenti quotiēscunq; fuerit receptum a penitente.

Arg^m. Videtur q̄ non extra de sentent. excommu. de cetero. dicit glo. de illo qui est absolutus in casu necessitatis cui sub iuramento fuit iniunctum vt q̄ citius opportunitate habuerit summum pontificem adeat mandatum apostolicum susceptur⁹ sic: non dicit absolvendus: quia iam est absolutus: quia obligatio semel extincta iterum nō remittit. Et postea dicitur sic in eadem glo. Libertas enim quātus indebite, obtenta non retractatur. Sed econuerso video q̄ quāuis iste sit absolutus in casu necessitatis a quo aliās non potuisset absolui nisi a papa: videtur tamen q̄ summum pontificem teneatur adire & mandatum eius suscipere q̄ si sacramentum penitentie haberet efficaciam ex vi sacramenti quotiēscunq; reciperetur a penitente: videret q̄ dom⁹ papa iterum absolueret eūz de eodem peccato in numero. Cū igitur dominus papa non faciat vt per predictam glo. probatum videtur: argumentum est q̄ sacramentum penitentie ex vi sacrameti in respectu eorūdem peccatorum in numero non habeat efficaciam quotiēscunq; a penitente recipitur.

In verbo suscepturus Casus ē in textu ibi Obligatio semel extincta. de cō secra. di. 4. frie. q̄ eo rodan tyo

Cōtra Contra de pe. distin. j. capitulo quem penitet dicitur sic. Dignus ē misericordia qui spiritualiter laborē petit gratiam. laborat enim meno patiendo erubescentiam: & quia verecundia magna est pena: qui erubescit pro christo sit dignus misericordia: vnde apparet q̄ quanto pluribus confitebitur in spe venie turpitudinem criminis: tanto facilius consequetur gratiam remissionis. Ipsi enim sacerdotes plus iam possunt proficere plus confitentibus parcere: quibus enim remittunt remittit dominus.

Ad q̄nē Ad istā questionem non intendo rñdere: aliquam partez affirmando quia periculosum est attribuere sacramentis efficaciam quam non habent: & subtrahere efficaciam quam habent: & ideo de ista questione nihil plus volo affirmare nisi h̄ scilicet q̄ sacramentum penitentie debito modo susceptum efficaciam habet ex vi sacramenti in suscipiente respectu eorūdez peccatorum in numero semel ad minus. Et quotiēscunq; iteratur peccatum & reiteratur homo ad penitentiam hoc sacramentum ex vi sacramenti in penitente suam efficaciam habet. ¶ Utruz autem respectu eorūdem peccatorum in numero suam habeat efficaciam ex vi sacramenti quotiēscunq; a penitente recipitur. de hoc propono narrare vtriq; opinionem scilicet & illam que dicit q̄ fic scilicet & illam que dicit q̄ non: & qui in hoc clarius videt asserat quam iudicaverit veriorem. Illi autem qui dicunt q̄ sic videntur habere pro se vsum ecclesie: quia & homines de eisdē peccatis in numero pluries confitentur & pluries absoluuntur: & quotiēscunq; confitentur absoluuntur si sunt vere penitentes. fieret autem iniuria sacramento si sic respectu eorūdem peccatorum in numero reiteraretur si reiteratum suam efficaciam non haberet respectu eorundem pcōz i nūero. ¶ Videt etiaz facere pro parte ista q̄ aliter sacramentum penitentie non videtur differre ab infirmo & egenio elementio hoc est a sacramentis veteris legis. Sacramenta enim veteris legis non habebant efficaciam ex vi sacramenti. Quapropter non obstante hoc q̄ haberent efficaciam ex vi meriti: vocantur tamen ab apostolo ad Galath. quarto. Infirma & egena elementa. Sacramenta autem noue legis in hoc differunt ab eis q̄ non tantum habent efficaciam ex vi meriti: sed cum hoc etiam ex vi sacramenti. Videtur ergo q̄ sacramentum penitentie respectu eorūdem peccatorum in numero habeat efficaciam quotiēscunq; receptuz fuerit a penitente: non tantum ex vi meriti: sed cū h̄ etiam ex vi sacramenti. ¶ Preterea aliter tantū valeret confessio iterata de eisdem peccatis in numero facta coram non sacerdote coram quo erubesceret magis q̄ facta coram sacerdote quo erubesceret minus. vel si equaliter erubesceret coram vtroq; tantum valeret reiterata vni q̄tū alij q̄ videtur inconueniens. Pro hoc etiam multum videtur facere decretum allegatum pro parte ista maxime quantum ad illud quod ibi dicitur. Ipsi enim sacerdotes plus iam possunt proficere plus confitentibus parcere. quib⁹ enim remittunt remittit dominus. Hec verba pretendere videntur q̄ illud quod ante dictum est in decreto: scilicet de facilius consequendo gratiaz remissionis per cōfessionem factam intelligi debeat ex vi sacramenti respectu eiusdem peccati. ¶ Preterea sicut principaliter sacramentum penitentie ē medicina cōtra peccatū actuale: ita baptismum contra peccatum originale: sed in illo in quo remissum est peccatum originale per baptismum flaminis bene habet efficaciam baptismus fluminis ex vi sacramenti: ergo similiter in illo in quo est remissum peccatum actuale per sacramentum penitentie primo receptum poterit habere efficaciam suam ex vi sacramenti sacramentum penitentie respectu eiusdem peccati in numero secūdo receptuz. ¶ Preterea si alicui fiat remissa peccata quantum ad totam penam per vehementiā contritionis adhuc talis semel tenetur saltem confiteri de illis. Superposito q̄ de illis nunq; confessus est. non videtur autem ad hoc teneri nisi sacramentum penitentie in eo posset habere efficaciam aliquam ex vi sacramenti. Talis ergo suscipiendo sacramentum penitentie aliquam efficaciam recipit ex vi sacramenti. nō quantum ad remissionem culpe nec quantum ad remissionem pene: quia per potentiam diuinam illa quo totaliter remissa sunt per contritionis vehementiam precedentem confessionem. ergo videtur q̄ illa efficacia erit respectu augmenti

quid dicet⁹ l hec q. affirmet.

Opi. ponēs eadē pcā nūero pluriēs posse confiteri Pria rō 2ª ratio

3ª rō

4ª rō

5ª rō

6ª rō

augmenti gratie: cuz ergo gratia in homine ꝯ diu est de lege communi in hac mortali vita possit augeri plus et plus: videtur quātuo peccatum sit remissum ꝛ quantuz ad culpam ꝛ quantum ad totam penam per sacramentum penitentie semel vel bis receptum ꝙ adhuc quotiescunqꝫ recipiat sacramentum penitentie respectu eorūdem peccatorum quelibet vice recipiatur poterit habere aliquam efficaciam ex vi sacramenti quantum ad gratie augmentum. ¶ Deterea cum dubitatur vtrum sacramentum vite fuerit ab aliquo receptuz vel non tūc ministratur sibi sacramentum sub condītione. dicendo si tu non es baptizatus ego baptizo te ꝛ sic de aliis. sic ergo cum homo reiterat confessionem eiusdem peccati in numero reciperet absolutionem respectu eisdem peccati tantummodo propter hoc ꝙ incertum est: vtrū quando primo recepit absolutionem esset in statu ꝙ illa absolutio haberit in eo suā efficaciam ex vi clauium: tunc sacerdos ministrando sibi absolutionem respectu eiusdem peccati numero deberet dicere sic. si prima absolutio non habuit efficaciam in te ex vi clauium propter tuam indispositionem: ego absoluo te ꝛc. cum ergo teneat ecclesia ꝙ sacerdos non teneatur: illam condītionem apponere videtur ꝙ absolutio non iteratur respectu eiusdē peccati in numero propter illud dubium tantum sed etiam cum hoc propter ipsius gratie augmentum. ¶ Qui autem sunt alteritus opinionis videntur suam opinionem sustinere ꝛ per rationes ꝛ per auctoritates. Arguunt enim sic. si enim esset aliquis qui nunqꝫ actuale peccatum cōmisisset ꝛ veniens ad sacerdotem diceret domine nescio me vnqꝫ actuale peccatum commisisse: faceres eum absolueret dicendo ego absoluo te illa absolutio respectu illius non haberet aliquam efficaciam ex vi clauium: sed peccatum quod per sacramentum penitentie digne susceptum remissum est ꝛ quantum ad culpam ꝛ quantuz ad penam corporaliter: te dico corporaliter: quia tanta cōtritio potest esse in penitente ꝙ per receptionem sacramenti semel ita pena remittatur ꝛ etiam si contritio non fuerit tanta ꝙ tota remitteretur per sacramentum semel susceptum: tamen illud residuum in temporalem penaz commutari potest: postqꝫ expletam totaliter ipsum peccatum quantum ad culpam ꝛ penam remissum est: peccatum autem inquantum sic remissum non plus gravat peccatorem apud deum qꝫ si nunqꝫ fuisset commissum ergo nec respectu talis peccati secunda absolutio ex vi clauium efficaciam habet. ¶ Secundo ntuntur declarare illud sic: sicut baptismus est medicina curatiua dire cte peccati originalis: vnde directe ꝛ primo ordinatur cōtra peccatum originale: sic dico ꝙ sacramentum penitentie est directe medicina contra peccatum actuale: sed si peccatum originale reiteraretur: sacramentum baptismi secundo susceptum posset habere efficaciam ex vi sacramenti respectu originalis peccati reiterati ꝛ quapropter videtur ꝙ principalis ratio quare sacramentum pnie non haberet efficaciam si secundo reciperetur sit: quia mortuus contra quem est directe non reiteratur: cum ergo idem peccatum in numero non reiteratur videtur ꝙ sacramentum penitentie respectu eiusdem peccati in numero ex vi clauium nullam habeat efficaciam. ¶ Tertio arguitur sic: cum quatuor sint sacramenta iterabilia: scilicet eucharistia penitentia: extrema vnctio ꝛ matrimonium: tamen videmus ꝙ respectu eiusdem obiecti in numero verba sacramentalia non habent efficaciam nisi semel in sacramento eucharistie ꝛ extreme vnctionis: ꝛ matrimonij: hec enim verba. hoc est enim corpus meuz respectu eiusdem hostie non habent efficaciam nisi semel verba etiam que sunt forma in sacramento extreme vnctionis respectu eiusdem infirmi eadem ꝛ eodem statu infirmitatis manifeste loquendo de infirmitate tam exteriori ꝙ interiori non habent efficaciam ex vi sacramenti nisi semel: verba etiam que sunt forma in sacramento matrimonij in eodem homine respectu eiusdem mulieris ꝛ in eadem muliere respectu eiusdem viri non habēt efficaciam ex vi sacramenti nisi semel: nisi forte contingeret ꝙ vnus moreretur ꝛ postea resuscitaretur: quia per mortem vinculum matrimoniale soluitur ꝛ ergo dicunt ipsi cum non videatur nec expressa auctoritas nec ratio cogens quare sacramentum penitentie sit excepte actionis quo ad hoc: videtur ꝙ sacramentum penitentie ex vi clauium respectu eorūdem peccatorum in numero totaliter remissorum: ꝛ quantum ad culpam ꝛ quantuz ad penam per contritionem ꝛ dignam sacramenti penitentie susceptionem semel non habeat efficaciam secundo sit susceptum. ¶ Cui vt dicunt isti videtur concordare ꝙ aliqui doctores iuris dicunt: vt ponit Raymūdus in summa sua: scilicet ꝙ priuata penitentia iteratur quotiens homo peccat: ita ꝙ videntur velle vt isti dicunt ꝙ iteratio peccati est ratio iterandi sacramentum penitentie ad hoc vt iteratum habeat efficaciam ex vi clauium non videtur ergo istud ꝙ sacramentum penitentie respectu eorūdem peccatorū in numero habeat efficaciam ex vi clauium quotienscunqꝫ recipitur a penitente. ¶ Itē tunc homo confessus de vno graui crimine totiens posset cōfiteri in illo die de illo crimine ꝙ ex vi clauium tota pena ad quā obligatur pro illo peccato remitteretur pnā dicm. Et ita non oporteret sibi iniungi penitentiam propter aliquam penam debitam: sed tantummodo ad cautelam futurorum. Et si dicis ꝙ homo statim confessus de vno crimine si iterum dicit illud idem eidem sacerdoti statim ꝛ secundo ꝛ tertio ꝛ quarto ꝛ sic deincepe ꝙ sic non haberet efficaciam suam iterata confessio: quia oportet ꝙ inter absolutionem ꝛ absolutionem fiat aliqua immutatio circa penitentem: sicut forte nouus deuotionis motus. ¶ Contra hoc arguo sic: absolutio ex vi clauiuz habet suam efficaciam in homine nisi sit impedimentuz ex parte hominis. ergo durante prima deuotione p quaz homo fuit dispositus vt prima absolutio habeat suam efficaciam in eo ex vi clauium remanebit etiam dispositus ad ꝥ vt secunda absolutio habeat in eo suam efficaciam ex vi clauium si nata est habere plures efficaciam suam respectu eiusdem peccati in numero. ¶ Qui autem tenent opinionem aliam possunt soluere ad argumentuz factum pro ista opinione m opponendo: ꝛ omnes rationes que postea facta sunt: cum enim arguebatur de absoluto in casu necessitatis ab aliquo casu a quo alias absolui non potuisset nisi a papa ꝛc. Potest dici ꝙ ratio quare dominus papa nō reiterat absolutionem respectu eiusdem illius peccati non est propter hoc quin haberet efficaciam ex vi sacramenti: sed hoc forte facit dominus papa propter reuerentiam sacramenti: ne aliquis: scilicet posset per quandam simplicitatem estimare primam absolutionem efficacem non fuisse: vel potest dici ꝙ illa decretalis loquitur ꝛ illa glo. de absolutione ab excommunicatione respectu cuius secunda absolutio efficaciaz nō habet respectu eiusdem casus: quia ex quo soluitur ab excommunicatione in isto secunda absolutio illam excōmunicationem iam solutam per primam absolutionem non solueret: ꝛ ꝙ loquatur ibi de absolutione ab excommunicatione patet per textum decretalis vbi dicitur sic de cetero noueris ꝙ si quis pro violenta manuum iniectione in clericū vinculum excommunicationis incurrerit ꝛc. ¶ Ad rationes confirmantes etiā opinionem illam sic potest solui: cum enim dicebatur ꝙ absolutio efficaciam ex vi clauium non haberet in illo qui non peccasset ꝛc. Potest dici ꝙ tu supponis ita sed non probas. Unde sicut tu affirmatiua potest negari tibi: vel potest dici ꝙ non est simile de illo qui nunqꝫ peccasset: ꝛ de eo qui

Confirmatio Raymūdus

4ª rō

Ad rem edū. s. per standum Euāio

Contra

Tenētes primam opi. ad rōnes sic respondent. Ad principale arm

Secūda potior

Ad ꝑmam rationez sic de opi. Iuxta illud eadē facultate ꝛc.

peccauit quātuo peccatum eius esset totaliter remissum quantum ad culpam ⁊ quantum ad penam: quod patet quia alias non reneretur confiteri: sed tantummodo representare se sacerdoti. Ille autem qui peccauit ⁊ si peccata sua essent totaliter remissa quantum ad culpam ⁊ quātum ad totam penam per vehementiam contritionis teneretur tamen confiteri si alius non fuisset de illo confessus. Dico etiam tibi q̄ si alius fuit de illo confessus adhuc magis rationale est q̄ absolutio iterata respectu eorūdem peccatorum habeat efficaciam in illo ex vi clauium q̄s in illo qui nunq̄ peccasset: q̄ ipse deus efficaciaꝫ sacramento penitentie concessit: non ita pro illo qui verent mundi per gratiam priuilegiatam sicut pro alio. Non posset autem homo viuere quin peccaret venialiter sine speciali priuilegio gratie: ⁊ ideo efficacia absolutionis ex vi sacramenti non similiter respiceret illum ⁊ alium: qui aliquando peccauit: cuius peccata totaliter remissa sunt ⁊ quantum ad culpam ⁊ quantum ad totam penam: ⁊ per sacramentum penitentie susceptum reconciliatus est ecclesie. ¶ Quod autem dicebatur postea q̄ ratio quare baptismus si susciperetur secundo non haberet efficaciam est propter hoc q̄ originale non reiteraretur ⁊c. ¶ Dico q̄ immo est alia causa scilicet quia imprimit effectum indelebilem i deest characterez. ¶ Ad tertium autem cum arguebatur per inductionem dici potest q̄ instantia est in sacramento penitentie: quia verba in sacramento matrimonij ⁊ verba in sacramento eucharistie respectu eiusdem persone ⁊ hostie vna vice explent totam efficaciam suam ⁊ habent omnes effectus quos possunt habere: non sic autem est in sacramento penitentie: quātuo enim prima absolutio in homine disposito habeat totam efficaciam suam quantum ad effectus essentiales qui sunt culpe remissio: ⁊ pene eterne in temporalem commutatio ⁊ animе in deum reconciliatio: non tamen ita est quantum ad effectus secundarios: quia sacramentum penitentie non est natum remittere tantum de pena vna vice receptum quātumcumq̄ pluries receptum: nec tantum cōferre de gratia: ⁊ ideo nō vꝫ q̄ si respectu eiusdem hostie verba que sunt forma in sacramento eucharistie nō habeant efficaciā nisi semel. Similiter verba in sacramento matrimonij respectu earum personarum in numero q̄ propter hoc sic fit in sacramento penitentie. ¶ Ad id quod arguitur. 4. dico q̄ hoc sacramentum respectu eiusdem peccati in numero non habet efficaciam pluries ex vi clauium nisi nouo motu deuotionis superueniente vel saltem facta aliqua immutatione circa penitentem: ⁊ ideo non oportet q̄ si statim confessus de vno peccato statim iterum dicat illud idem eidem confessori si non adest nouum motus deuotionis vel forte cum die q̄ iterum recipiat respectu eiusdez peccati in numero effectu clauium si in prima vice recepit respectu eiusdem peccati. ¶ Qui autem tenent secundam opinionem defendunt vel defendere nituntur per hūc modum primo ad decretum: cum enim dicitur q̄ sacerdos plus potest proficere plus confitentibus parcere: dicunt q̄ hoc intelligitur per beneficium orationis: cui videtur consonare apparatus vbi dicitur q̄ tanto plures obligat ad orandum pro se quanto pluribus confiteturi ⁊ iteruꝫ quia quantum homo plus laborat ⁊ magis pro suis peccatis erubescit: ⁊ fortius penitet: tāto ceteris paribus cōfessor fm rectum iudicium rationis plus sibi parcere potest minorem penitentiam iniungendo: ⁊ plus possunt circa penitentem proficere plures sacerdotes non tantū orando: sed etiam instruendo: ⁊ videtur iste q̄ hec expositio ꝺ magis consonat habere precedenti q̄s alia. Vel potest exponi illud decretum vel aliter volunt de illo qui veraciter penitet vadens ad primum sacerdotem: ⁊ erubescendo coram pluribus de congruo disposuit se ad hoc vt deus inclinet veraciter eor eius ad penitentiam: vt sic gratiam obtineat remissionis. Hanc expositionē cōfirmare videtur illud quod dicitur in decreto: tanto facilius consequuntur gratiaꝫ remissionis. Si enim in prima confessione est remissum peccatum in secunda non consequitur gratiam remissionis respectu eiusdem peccati hoc est gratiam per quam remittit illud idem peccatuꝫ quod ante erat remissum. ¶ Ad secundum q̄ dicitur q̄ alia opinione de vsu ecclesie dicūt q̄ ille vsus est propter hoc quia nescitur vtrum homo in prima confessione sue rie dispositus ad hoc q̄ absolutio habuerit in eo effectuꝫ ex vi clauium: ⁊ etiam quia homo anteq̄s reconfiteatur de eodem in numero presumitur iterum alia peccata venialia commisisse: nec oportet propter hoc ꝺ ponere conditionem aliquam explicite in dicendo si prima absolutio non habuit efficaciam ex vi clauium respectu illoꝝ peccatorum ergo absoluo te quia in his que frequenter sunt in vsu non oportet conditionem explicare: nec de ea actualiter cogitare: sed sufficit illam habere habituali ter: vnde quādo leuatur corpus christi in altari nō oportet q̄ homines dicant vel actualiter cogitent de hac cōditione si sacerdos secū q̄ debuit: ⁊ si est sacerdos ille q̄ celebrat. Unde si sacerdos malitiose leuaret hostiam nō consecratam adorantes non reputantur idolatre si hoc nescirent: quia habitualiter tenent q̄ non adorarent nisi esset vere consecrata. Nec etiam propter istam opinionē si vera esset sequeretur q̄ sacramentum penitencie esset infirmum ⁊ egenum elementum: quia infirma ⁊ egra elementa: hoc est sacramenta veteris legis non habebant efficaciam ex vi sacramenti nec bis nec semel. Nec autem vno bene concedit sacramentum penitentie ex vi sacramenti habere efficaciam respectu eiusdem peccati in numero semel: ⁊ totiens posse habere efficaciam ex vi sacramenti quotiens iteratur peccatuꝫ cum peccator penitet ⁊ confitetur. Nec etiam fm hanc opinionem tenet vꝫ ceteris paribus confessio de eodem peccato in numero reiterata non sacerdoti sicut sacerdoti eo q̄ oratio sacerdotis ceteris paribus efficacior est ad impetrandum gratiam confitenti propter dignitatem sacerdotij: quia ⁊ potest orare vt persona communis. ¶ Qui autem dicunt q̄ ille in quo remissum est originale peccatum per baptismum flaminis adhuc si suscipit baptismum fluminis habet baptismum fluminis in eo efficaciam ⁊c. Dico q̄ vtrūq̄ verum est ita q̄ in illo in quo remissum est per contritionem peccatum actuale habet efficaciam ex vi sacramenti per sacramentum penitentie si suscipiatur quia respectu eiusdem peccati in numero narum est semel habere suam efficaciam ex vi sacramenti: etiam si ante per contritionem fit remissum quantum ad culpam ⁊ totam penam quia sicut per spiritum sanctum est institutum vt illud sacramentum a peccatore semel suscipi q̄ eodem peccato in numero debeat si haberi potest: sic reconcilietur ecclesie: ⁊ vult deus in hac recōciliatione penitentem commoduꝫ ceportare spirituale ex vi sacramenti. ¶ Ex predictis possunt applicari sermones quo ad omnia que adducta sunt pro parte ista sed non multum cuco propter prolixitatem singulas solutiones singulis argumentis adaptare. Dānatis supradictis opinionibus ⁊ aliquibus que videntur facere pro opinione vtraq̄ de hoc nihil affero nisi illud in quo omnes conueniunt q̄ō est: quia bonum est confiteri de eodem peccato in numero pluribus pluries ⁊ est meritus. Unde multum est vtile penitenti: ⁊ cationē erubescētie: ⁊ humilitatis ⁊ bone mortificationis: ⁊ propter maiorem reuerentiam dei: ⁊ beneficium orationis ⁊ instructionis: q̄ sacerdos debet ex hoc plus pro illo orare ⁊ plures ⁊ melius sciūt instruere: ⁊ etiam certum est q̄ respectu eiusdem peccati in numero habet ẽfficaciam suam ex vi sacramenti semel ad minus

3ª solo

nō 1ª ē tabula naufragij

Ad scōdaz rōnē Indelibiliter non imprimeret. si originale iterum rediret

Ad tertium cōnē

Ad ārtās rationez

Tenētes secūdam opi. ad rationēs pro 3ª opinionē dent.

Ad argm in oppm. Duplex expositio decreti. Ilª dicit est miseri cordia. ꝺ pe. di. j. c. quē penitet.

Ad pmā rationez pāe opi.

vtilis ista

Ad 2dum

Ad 3tium. Quartaz cōnē formaliter nō soluit eo q̄ ē ꝺ decreto: qō ista expositum est

Ad 5tum

Ad 6tum

Applicati sunt.

Resolo dicit pluribus: quia videz sacramenta. 6. vtilitates penitentie cōfessionis

nus in penitentie: & totiens habet efficaciam ex vi sacramenti quotiens iteratur peccatum cum peccator penitet & confitetur: sed vtrum totiens quotiens cunque confitetur respectu eorundem peccatorum in numero habeat efficaciam ex vi sacramenti hoc melius intelligentius iudicio potest dimitti vel illi qui habet auctoritatem hoc diffiniendi: & hic est papa.

Qs. 17. pertinēs ad. 38. di stin. 4.

Questio. XVII.

Consequenter querit de homine per cōparationem ad sacramentum matrimonij: scilicet vtrum matrimonium cum illo contractum qui fuit vltra annum in religione & non fecit professionem sit dirimendum.

Arg^m De regu. c. ex pte. Qui cle. vel vo. cō fuluit. Contra Clarius ex de vo. & vo. li bro. 6. et c. rursus co. ti. gl. Rñ^o

Videtur q̄ non: quia habitus non facit monachum vel monachum: extra de conuersatione cōiugatorum ex parte secunda & extra de regulis iuris porrectus capitulo vt clerici: ergo propter habitum si professionem non fecit non videtur separandum.

Contra professio vera vel presumpta solennizat votum quod impedit matrimoniuz cōtrahendum & dirimit iam contractum. extra de regula. statutimus in glosa & vigesimaseptima questione prima vt lex continentie: sed ille qui habitum habuit vltra annum in ordine & presumitur professionem fecisse: ergo &c.

Respondeo q̄ si aliquis vel aliqua fuit in habitu religionis & cum illo habitu fuit in illa religione vltra annum professus presumitur in foro iudicij nisi cum protestatione de non profitendo remanserit vltra annum: ad magis adhuc experiendum: si sibi placebit profiteri in illa religione. si enim cum tali protestatione remaneret: tūc non credo q̄ matrimonium contractum cum illo esset dirimendum etiam in foro iudicij. si autem remanserit sine protestatione cum in foro iudicij presumatur professio: dico q̄ in foro iudicij matrimonium contractum cum illo vel cum illa esset dirimendum: extra de regularibus capitulo vidua. & capitulo ex parte tua. Sed vtrum esset matrimonium in foro conscientie non est ita clarum. Dicunt enim aliqui q̄ ex quo in rei veritate professus non fuit nullum habet reale secundum veritatem impedimentum contrahendi & ideo videtur eis q̄ in foro conscientie verum esset matrimonium. Quandoq; enim bene est impedimentum presumptum quod tamen non est impedimentum reale & verum: vtputa de illo qui dat fidem de contrahendo matrimonio cum aliquo non intendens contrahere cum illa: sed hoc facit tantum: vt per hoc extorqueat carnalem copulam: & vt agnoscat illam post hoc non affectu maritali: sed fornicatorio: hoc non obstante. Si tunc cum alia contraheret affectu maritali vere esset matrimonium cum secunda: tamen in foro iudicij dirimeretur si probari posset dato fidei sequenti carnali copula cum alia persona. ¶ Aliqs tamen videtur dicendum de casu p. inclpali q̄ illud matrimonium nullum esset in foro conscientie: quia dominus papa potest facere constitutiuz quod aliquas personas reddat illegitimas ad contrahendum inter se: que legitime inter se possent cōtrahere: nisi esset illud statutum: cum ergo iura determinant matrimonium contractum cum illo qui in religione portauit habitum religionis vltra annum & sine protestatione esse dirimendum: videtur q̄ talem

Dato ḃ quter nō fuit mu / tuus cō sus ibi & vltra nec impedi. bm illos.

Alia opi. vera ex. ḋ vo. li. 6.

personam iudicant illegittimam ad contrahendum: & ex consequenti matrimonium contractum cum tali nullum est in foro conscientie.

Tenēdo 1^am opi. Ad iura.

Qui vult tenere q̄ tale matrimonium teneat quantum ad forum conscientie potest respondere ad iura in contrarium allegata: dicendo q̄ illa iura sic debent intelligi q̄ non est ibi matrimonium quantum ad presumptionem & forum iudicij: propter hoc q̄ talis persona pro sumitur professionem fecisse per hoc q̄ monasta fuit in habitu vltra annum sine aliqua protestatione de non profitendo.

Tenēdo 2^am opi. Ad iura.

Qui autem vult tenere aliam opinionem potest respondere ad iura allegata in contrarium dicendo q̄ quanuis habitus non faciat monachum vel monachum: tamen habitus & conuersatio in loco religioso sub prelati regularis obedientia vltra annum sine protestatione de non profitendo facit monachum vel monacham quantum ad presumptionem: & quia ille vel illa qui vel que presumitur in religione professionem fecisse iura statuunt illegitimum vel illegitimam ad contrahendum: ideo matrimonium contractum cuz tali persona in foro conscientie vt dicunt illi qui tenēt hanc partem nullum est.

Qs. 18. pertinēs ad. 39. di stin. 3.

Questio. XVIII.

Consequenter veniendum ad questiones que respiciunt hominem per comparationem ad religionem que fuerunt due. ¶ Prima vtrum ille qui iurauit se nunquam intraturum religionem sit obligatus ad non intrandum.

p^m arg^m

Videtur q̄ sic: quia iuramentum est de re licita. licitum est enim non intrare religionem: sed iuramentum de re licita seruandum est.

¶ Item hoc videtur sentire Gratianus vigesimasecunda questione quarta capitulo vltimo: vbi dicit q̄ tale iuramentum non prohibetur seruari. ¶ Item in octuagesimaquinta distinctione capitulo archidiaconum: videtur velle Gregorius: q̄ si aliquis tactis sacrosanctis euangelijs iuret se non recepturum episcopatum q̄ repellendus est ab episcopatu si eligatur: quod non videtur verum esse: nisi tale iuramentum esset seruandum: ergo a simili iuramentum est obseruandum quo aliquis iurat se nunquam religionem intraturum.

Contra. c. & iura bār. q. 1. c. vlti. q. 4. & sunt vba hiero. Rñ^o Incaut fi iuramentuz a sco. di. 39. tertij. p^a rō

Contra vigesimasecunda questione secunda capitulo animaduertendum. Juramentum debet habere tres comites iudicium: iustitiam: & veritatem: sed illud iuramentum non habet iudicium. est enim iuramentum indiscretum cum sit in prejudicium maioris boni: ergo videtur q̄ non sit iuramentum obligatorium.

Respondeo q̄ clericus qui iurauit se nunquam religionem intraturum non est obligatus ad non intrandum: sed tale iuramentum faciendo peccat: quia qui facit iuramentū quod obseruari non debet iurando peccat.

Quod autem talis non sit obligatus ad iuramentum patet duplici ratione. Certum enim est quod dominus opera perfectionis & supererogationis contulit: intrare autem religionem supererogationis est opus: ergo sub diuino consilio cadit. Cum autem ipse deus sibipsi contrarius non sit: promul /

sionem non vult esse stabilem que sit suo consiliario contraria.

2ª ratio. **Jté cum sint** due partes iustitie. s. declinare a malo ⁊ facere bonum: contra iustitiam est omne illud iuramentum: quod est contrarium declinationi mali ⁊ operationi boni: vnde non tantummodo illud iuramentum est illicitum ⁊ non obligatorium quo aliquis iurat se aliquod malum facturum. Sed etiam illud iuramentum est illicitum: ⁊ non obligatorium quo aliquis iurat se aliquod bonum non facturum: cum ergo intrare religionem sit valde bonum illud iuramentum est illicitum ⁊ non obligatorium quo aliquis iurat se religionem nunq̃ intraturum.

Ad 1ᵐ arg. **Ad primum** in oppositum cum dicitur q̃ iuramentum de re licita factuz seruandum est. Dico q̃ falsum est quando excludit illud bonuz q̃ sub diuino consilio cadit: ⁊ si enim quãdoq̃ tale iuramentum sit de re licita tamen iuramentum est illicitum.

Ad 2ᵐ arg. **Ad secundum** dicendum q̃ gratianus ille uõ tenetur vel potest cu rialius dici q̃ Gratianus non dicit q̃ tale iuramentum sit obligatorium: sed dicit q̃ non prohibetur seruari: ⁊ verum est hoc q̃ homo qui iurauit se nunq̃ intraturũ religioné non prohibet in seculo remanere.

Ad 3ᵐ **Ad tertium** dico q̃ ille qui iurat se nunq̃ episcopatum recepturum non repellitur ab episcopatu: quia tale iuramentũ sit obligatorium: sed quia sic solemniter iurando cum illicitum fuerit iuramentum grauiter peccauit ⁊ propter huiusmodi peccatum repellitur.

Nõ. 19. ptinens ad. 15. di. 4. Nõ XIX. Utruz aliquis retrahens aliquem ab ingressu religionis teneatur restituere vel pro ipso intrare.

Primuz ℣. c. 56. **Secundo queritur** ⁊ videtur q̃ sic: quia reputatur habere quod est prope habitum esse. Unde philosophus secundo phyficorum. Illum qui fuit prope magnum bonum ⁊ non obtinuit dicit infortunatum: ergo cum aliquis extrahens hominem de religione teneatur illi religioni de damno ad arbitrium bonoruz videtur q̃ ita sit de illo qui aliquem impedit a religionis ingressu.

Contra. **Contra** illud videtur multum durum cum frequenter a multis fiat contrarium.

Rñ° Retrahere aliquẽ a religionis ingressu q̃drifariã posse cõtigere. 2° modo **Respondeo** q̃ aliquis retrahens aliquem a religionis ingressu: potest hoc facere quadruplici de causa: uno modo quia scit illuz vel probabiliter credit non esse utilem illi religioni: ⁊ sic non tenetur ad aliquam restitutionem: quia religionem non damnificauit: sed magis damnum religionis impediuit. Alio modo hoc potest facere vt cõsulat proprie utilitati: quia forte ab illo habet victum ⁊ vestitum: vel ab ipso sperat promotionem ⁊ honorem si remaneat in seculo: ⁊ sic dico q̃ quãuis peccet in hoc q̃ suam utilitatem temporalem preponit utilitati spirituali proximi: non tamen credo q̃ illi religioni teneatur aliquid restituere: sed magis tenetur ad restituendum aliquod bonuz spirituale illi cuius promotionem spiritualem ipse impediuit propter temporalem ⁊ propriam utilitatem: vnde magis õ primo tenetur pro illo orare ⁊ bonum ei suadere ⁊ salutem eius cum maiori solicitudine procurare. Si autem ipsum retraxit a religionis ingressu propter propriam utilitatem spiritualem: vtpote quia viuebat de consilio eius ⁊ forte vult intrare talem religionem in qua existens illi persone que ipsum retraxit ab ipsius religionis ingressu consulere non posset cum ordo charitatis hoc exigat: vt quilibet magis sit solicitus de promotione salutis proprie q̃ aliene. ¶ Alio modo potest hoc facere ex quadam amicitia: que si est amicitia naturalis propter consanguinitatem: tunc dico q̃ quanuis peccet non tenetur religioni propter hoc facere aliquam restitutionem cum animo iniuriandi hoc non fecerit. Si autem hoc facit propter amicitiam lasciue: vtpote qua mulier est que vult intrare religionem: ⁊ vir quia lasciuo modo diligit eam ostendendo prohibet ipsam a religionis ingressu: tunc quãuis grauiter peccet: non tenetur facere religioni aliquam restitutionem: quia animo iniuriandi religioni hoc non fecit: sed tamen persone cuius profectum spiritualem dissuadendo impediuit tenetur restitutionem facere aliqualem in bonis spiritualibus prout potest bono modo pro ipsa magis orando ⁊ meliora extra ostendo ⁊ profectum spiritualem sibi suadendo: ita dico de illo qui propter amicitiam fundatam super aliquam consanguinitatem: aliquem vel aliquam ab ingressu religionis impediuit: quãuis grauiter peccet: ⁊ magis tenetur recompensare persone que impedita est ab ingressu religionis ille qui hoc fecit propter amicitiam super vinculum consanguinitatis fundatam. ¶ Alio modo potest aliqua persona alia ipedire ab ingressu religionis alio ipediẽdi religionis utilitatẽ: ⁊ tunc dico q̃ tenetur facere posse suum bono modo q̃ illa persona illam intret religionem vel perfectionem: q̃ si facere non poterit illi religioni satisfacere tenetur ad arbitrium boni viri. ¶ Predicta declarantur tripliciter: si enim aqua. duruetur ad puteum vicini mei per meatus subterraneos terre mee ⁊ ego illos meatus obturo non animo nocendi vicino meo: sed consulendi utilitati mee: vtpote quia incumbit mihi necessitas faciendi turrim vel murum ita q̃ fundamenta non possint sufficienter stabiliri nisi illos meatus obturauero non teneor vicino meo satisfacere in aliquo quanuis per hoc puteus suus exsiccetur. Si autem hoc facio animo damnificandi vicinum meuz: tunc secundum iura ciuilia teneor sibi ad satisfaciendam pro damno secundum arbitrium bonorum virorum.

3° modo

4° modo

videsco. in. 4°. di. 15. q. 3. ad scõm pncipale. 2ᵐ exᵉᵐ

ff. de no. op. nũc. l. 2. ſi. pueſtã dovenuo ãc. 2ᵐ exᵉᵐ.

Aliud exẽplum etiam poni potest: cum enim aliquis clericus rogat episcopum vel facit rogari: vt sibi prebenda conferatur quã episcopus alij conferre cogitabat. Si hoc non facit animo impediendi alterius utilitatem sed propriam utilitatem procurandi: non tenetur illi clerico facere aliquam restitutionem. Si autem hoc faciat animo impediendi utilitatẽ alterius qui dignus erat tali prebenda: tunc dico q̃ sibi tenetur satisfacere secundum arbitrium bonorum virorum. ⁊ patet intuenti qualiter predicta exempla ad propositum debeant applicari.

Hoc est cõis sniã l. 15. di. 4

Aliud exẽplum potest poni secundum quosdam. hoc dico propter hoc: quia secundum multos est dubium si mulier habens maritum de quo non habet prolez suscipit prolem ex adulterio ad qõ sequitur exheredatio fratris marti vel illius qui in hereditate sibi succedere debebat: tunc dicunt aliqui q̃ si mulier hoc non fecit animo exheredandi verum heredem: ſz tñ animo suam lasciuiam procurandi q̃ quãuis in secreto ueneat proli

3ᵐ exᵉᵐ.

Videt ipse l. 4. di. 15. ar. 5. q. 4. soluendo. 9ᵐ. argumẽtũ.

poli nate de adulterio fundere q̄ illam hereditatem dimittat: quia eam iniuste possidet: tamen si proles matri non assentiat non tenebitur mulier legitimo heredi satisfacere restitutionem pro illa hereditate: quia alio ipsum damnandi hoc non fecit. Si tamen hoc fecerit non tantummodo animo procurandi lasciuum suum: sed vt p̄lem haberet per quam verus heres exheredaretur: tunc vero heredi tenetur facere restitutionem pro hereditate dimissa: ⁊ si ille casus haberet veritatem facto potest applicari ad illum casum quo quis impedit mulierem a religionis ingressu: quia lasciuo modo eam diligebat. Sed quia hoc exemplum dubium est. Nolo esse ipsum adductum tanq̄m ad confirmandum: sed tantum modo sicut ad explanandum. Ex predictis patet quid posset dici.

admodū resolute dicit a sco. vbi supra. q. 2 ad arg°.

Ad arg^m

Ad argumentum ad vtrāq; partem: p̄mum argumentum nō concludit q̄ ille qui impedit aliquem vel aliquam a religionis ingressu teneatur per hoc aliquam restitutionē illi facere religionis: nisi in aliquo casu. Non enim ad paria iudicantur dissuadendo retrahere aliquem a religionis ingressu: ⁊ illum qui iam professus est extraheret quia super professum religio habet potestatem. super illum autem qui intrare proposuit simplici propositio religio potestatez non habet antēq̄s intrauerit. ¶ Bene autem dicitur ad oppositum q̄ frequenter fit contrarium ⁊ cetera. Dico q̄ non est credendum q̄ frequenter homini dissuadeatur religionem intrare animo nocendi religioni: ⁊ si frequenter hoc accideret q̄ obstet nihilominus ille qui ꝺ faceret teneretur religioni aliquam facere restitutionem ad arbitrium bonorum virorum sicut superius dictum est.

Ad arg^m in opp^m.

Questio XX.

Qō. 20. Que cuz ḡiuor sequētibus posit° ad cōclusiōs tāq̄m ad rhetologos p̄timeno ē. Secūda Tertia Quarta Quinta

Consequenter veniendum est ad questionem q̄ fuerunt de homine per comparationem ad ea que sibi non competunt nisi ratione clericatus que fuerunt quinq̄. Una vtrum clericus qui habet stipendia ex quibus potest sufficienter sustentari peccet mortaliter recipiendo beneficium ecclesiasticum. ¶ Secunda vtrum clericus dispositus ad aliquam dignitatem mortaliter peccet prestando impedimentum ne illam dignitatem recipiat. ¶ Tertia vtrum magister teneatur recipere questionem pro qua incurrit maliuolentiam quaz questionem tamen vtile est scire. ¶ Quarta vtrum electus in episcopatum ignarus in sacra scriptura ⁊ requisitus vtruz sciat verus testamentum ⁊ nouum. Respondeo se scire peccet mortaliter. ¶ Quinta vtrum ille peccet qui tali electo munus confirmationis impendit. ¶ Primo ostendo q̄ clericus habens stipendia quibus potest sufficienter sustentari beneficium ecclesiasticum accipiendo peccet mortaliter prima questione secunda capitulo clericos dicitur sic. clericos illos conuenit ecclesie stipendijs sustentari: quibus parentuz ⁊ propinquorum bona nulla suffragantur. Qui autem bonis parentuz ⁊ opibus sustentari possunt si quod paupertum est accipiunt sacrilegium profecto committunt ⁊ per abusionem talium iudicium sibi mandicant ⁊ dibuni: ⁊ hoc decretum sumptum est a Theronymo ad Nepotianum papam.

p^a arg^m.

Contra prima ad Timotheū quinto dicitur qui bene presunt presbyteri: duplum honore digni habeantur maxime qui laborant in verbo ⁊ doctrina: ergo videtur q̄ possint habere honorem ⁊ hereditatum patrimonialium ⁊ ecclesiasticorum beneficiorum.

Contra hꝫ vi. 95. c. ecce a hiero. ex sita.

Rō°

Respondeo q̄ habere stipendia ex quibus clericus potest sufficienter sustentari hoc triplicitur potest intelligi scilicet aut quantum ad dignitatem statuz vel persone: vel quantum ad administrationem. Primo modo clericus habens de bonis paternis ex quibus potest sufficienter sustentari licite cum hoc potest recipere beneficium ecclesiasticum: quia licitum est homini recipere non tantum secundum q̄ exigit necessitas nature: sed etiam secundum q̄ exigit necessitas statuz vel persone. Secundo modo clericus habens bona temporalia ex quibus potest sufficienter sustentari potest etiam licite recipere beneficium ecclesiasticum non ad distribuendum suis diuitibus amicis: nec ad sericum pompam ducendam: nec hereditatem paternam augendam: sed administrandum pauperibus ⁊ maxime si ecclesie deseruiunt. ¶ Qui autem habent temporalia ex quibus sufficienter possunt sustentari quantuz ad necessitatem nature: ⁊ quantum ad necessitatem statuz vel persone ⁊ intantum q̄ multa possunt pauperibus erogare. Si vltra hoc beneficium ecclesiasticum accipiunt non ecclesie intendentes deseruire: sed vt amicos suos possint ditare: ⁊ magis honorari ⁊ delicatius viuere mortaliter peccant: vnde apparatus super capitulum preallegatum dicit: vel de his loquitur qui occasione patrimony ampliandi quod habent: se a diuinis subtrahunt obsequijs: ⁊ hoc modo debet intelligi capitulum preallegatum: ⁊ capitulum sequens: vbi dicitur pastor ecclesie his quibus sua sufficiunt non debet aliquid erogare: quando quidem nihil aliud sit habentibus dare quam perdere: nec illi qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt sine grandi peccato suo vnde pauper victurus erat accipiunt.

Clericus hꝫ stipēdia ad sustētatiōez sufficiētia triplicit pot̄ se itelligi

hoc duo rū. c. seqn tū lra ē ps̄peri in li. de vita cōtēplati ua qō ecclesie nūc plati bñ caueant.

Ad arg^m

Ad aliꝫ partem.

Supradicto etiā nō intelligi oz tertiū sequēs: vbi dī si quo propter hoc non vult sua relinquere vt habeat: vnde viuat vt quid accipit: vnde rationem reddat ⁊ vt quid peccatis alienis sua multiplicat. Et sic patet quomodo intelligi debeat illud quod allegatum fuit ad primaz partem.

Boni p̄lati dupl̄ honoꝛ debēt hēri digni.

Quod autem ad oppositum arguitur per apostolum: dico q̄ non facit pro illis qui temporalibus habundantibus beneficium ecclesiasticum suscipiunt: non vt ecclesie deseruiant: nec vt pauperibus erogent: sed vt sibi parentes ditent ⁊ exaltent ⁊ vt ipsemet delicatius ⁊ honorabilius viuant: ⁊ hoc patet si videatur expositio verbi apostolici. Dicit ibi glosa. Digni habeantur scilicet a subditis duplici honore scilicet vt spiritualiter eis obediant ⁊ exteriora ministrent: boni enim dispensatores ⁊ fideles non solum honore subditorum potiuntur debent: sed etiam terreno vt non contristentur indigentia sumptuum ⁊ gaudeant obedientia spirituali: ⁊ aliquibus interpositis subditur in eadem glosa. Recipiunt ergo sustentationem necessitatis a populo mercedem dispensationis a domino.

Qō. 21.

Questio XXI.

Secundo quertur Vtruz clericus ad aliquam dignitatem dispositus peccet mortaliter prestando impedimentum ne illam dignitatem recipiat.

Arg^o.

Et videtur q̄ sic: quia scienter prestat impedimentum ad hoc vt sit ineptus ad recipiendum quod est sibi occasio merendi: ergo mortaliter peccat. Et videtur.

Contra.

Contra qui tollit a se occasionem ruine non peccat mortaliter: sed dignitas frequenter est homini occasio ruine: ergo qui impedimentum prestat ne recipiat dignitatem ⁊c.

Respondeo q̄ pōt ee casus i quo peccaret mortaliꝛ: ꝛ casus i quo venialr. ꝛ casus i quo mererer. In illo enī casu in quo si nō reciperet videret ecclesie imminere graue ꝛ notabile dispendiū ꝛ periculum de propinquo ꝛ probabiliter: peccaret mortaliter si non reciperet. ¶ Item si artaretur per superiorio obedientiam ꝛ non reciperet peccaret etiam mortaliter. ¶ Item si se mutilaret vt si esset inutilis nisi hoc faceret per spiritumsancti dispensationem peccaret ne illa dignitas sibi daretur vel imponeretur non videndo ecclesie imminere periculum nisi reciperet: sed timens recipere onus propter pigritiam vel pusillanimitatem peccaret veniaIiter. Si autem per modum licitum procuraret ne illa dignitas sibi daretur vel imponeretur non videndo ecclesie imminere periculum nisi reciperet cum alij essent sufficientes qui eam recipere vellent si eis daretur vel imponeretur: si hoc faceret propter humilitatem timendo ne in regimine oberraret sic dico q̄ meretur.

Ad primum argumentū cum dicitur q̄ scienter praestat impedimentum ad illud quod est occasio merendi ꝛ cetera. Bene concedo q̄ si hoc faceret sub illo intuitu q̄ mortaliter peccaret: sed si hoc faceret timeno sibi occasionem ruine non mortaliter peccaret nisi per modum illicitum scilicet se mutilando: vel per aliquid simile hoc procuraret vel superiore obedientie cō traiaret. Ex predictis in questione patet quomodo ad argumentum ad aliam partem debeat responderi.

Questio. XXII.

Tertio queritur Utrum magister teneatur recipere questionem pro qua incurret malivolentiam quam questionem est vtile scire.

Videtur q̄ sic: quia sm philosophum primo ethicorum capitulo septimo videtur sortitum melius esse oportere pro salute veritatis ꝛ familiaria destruere specialiter q̄ philosophos existentes. Ambobus enim existentibus amicis sanctū est honorare veritatē.

Contra apostolus ad Romanos duodecimo. Si fieri potest quod ex vobis est: cum omnibus hominibus pacem habentes.

Respondeo q̄ posset casus esse: in quo peccaret mortaliter ꝛ casus in quo peccaret venialiter si non reciperet: ꝛ casus in quo non recipiendo mereretur. In casu enim in quo si non reciperet questionem deliberatiue aduerteret fieri preiudicium veritati fidei vel moribus non recipiendo peccaret mortaliter ꝛ maxime si probabiliter coniecturaret q̄ illam questionem recipiendo ꝛ determinando illo periculo obviare posset. ¶ In illo autem casu in quo videretur probabiliter q̄ si questio non reciperetur in nullo preiudicaretur fidei vel moribus. videret tamen q̄ hoc fore auditoribus vtile esset: si illam questionem dimitteret recipere ne illorum incurreret malivolentiam a quibus bonum recipit vel recipere posset. sic dico q̄ posset peccare venialiter. In illo autem casu in quo si questionem nō reciperet estimare probabiliter non fieri preiudicium fidei vel moribus: sed hoc faceret pro conseruanda charitate ꝛ pro vitanda turbatione ꝛ scandalo ꝛ malo iudicio que ex receptione ꝛ determinatione illius questionis oriri possent: sic dico q̄ mereretur. Ex predictis patet quid dici debeat ad argumentum ad vtramq; partem.

Ad primum cum dicitur q̄ ambobus existentibus amicis sanctum est honorare veritatem ꝛ cetera. Dico q̄ verum est: sed non honoratur veritas quandocunq; dicitur: sed quando dicitur loco ꝛ tempore ꝛ modo ꝛ sub alijs debitis circumstantijs quibus obseruatis veritas honoratur cum dicitur.

Sed qui dicit veritatem quando vel vbi vel tali modo q̄ ex dictione veritatis probabile est q̄ oriatur scandalum vel turbatio vel discordia vel mala iuuidia non honorat veritatem.

Ad argumentum ad aliam partem cum dicit q̄ debemus habere pacem cum omnibus si possumus ꝛ cetera. Dico q̄ hoc intelligendum est si hoc possumus sine preiudicio fidei ꝛ morum. Aliter enim diceretur q̄ pati mala praeponenda est guerra bona. melius est enim contra falsitatem ꝛ malicia cum aliquorum discordia q̄ cum eorum concordia locum praebere: dissimulando malitie ꝛ falsitati.

Questio. XXIII.

Quarto queritur Utrum electus in episcopatum ignarus in sacra scriptura ꝛ requisitus vtrum sciat vetus testamentum ꝛ nouum: ꝛ respondet si scire peccat mortaliter.

Videtur q̄ non: quia si peccaret mortaliter teneretur resignare episcopatui propter illud peccatum mortale obtentum: sed non dicitur q̄ taleo resignare teneatur: ergo sic respondendo non peccat mortaliter vt videtur.

Contra mendacium pnicioſum peccatum mortale est: sed talio sic rñdēdo mētitur mendacio.

Respondeo q̄ ille electus ignarus i sacra scriptura aut est ignarus in sacra scriptura ex toto: ita vt etiaz decalogi ꝛ fidei articulos ignoret: aut est ignarus non ex toto sed in parte: quia quamuis nesciat sacram scripturam sicut illi qui promoti sunt in scientia: tamen mandata ꝛ articulos fidei ꝛ virtutes ꝛ sacramenta aliquo modo in generali scit. Si est ignarus primo modo credo q̄ respondendo se scire vetus testamentum ꝛ nouum ex deliberatione peccat mortaliter qui vt arguebatur scienter ꝛ ex deliberatione mentitur mendacio pernicioso: quia mendacium tale est in preiudicium vtilitatis animarum que tuo regimini committuntur: si talio responsio necessaria est ad hoc vt sua promotio impediatur. Si autem est ignarus secundo modo non auderez dicere q̄ sic respondendo peccaret mortaliter: quia consuetudo que secundum iura est optima legum interprete. extra de consue. cum dilectus. sic obtinuit vt illa questio sic intelligatur scilicet vtrum sciat vetus testamentum ꝛ nouum quantum ad ea que scire est necessitatis in prelato. vnde si scit de veteri ꝛ de nouo ea que necessarium est scire prelatum: ꝛ hec sunt illa sine quorum scientia non potest competenter exequi suum officium: respondendo se scire vetus ꝛ nouum testamentum: respondet verum secundum intentionem quam querens habere debet in talem questionem querendo: ꝛ ideo non mentitur. Si autem nescit de veteri ꝛ nouo testamento ea que necessaria sunt ad executionem sui officij: respondendo se scire vetus ꝛ nouum testamentū non respondet verum secundum intentionem quam querēs habere debet in talem questionem querendo: ꝛ ideo mētitur. Si autem de veteri nescit nec de nouo ea que sunt necessaria ad executionem sui officij: respondendo se scire vetus ꝛ nouum mentitur mendacio pnicioso in preiudicium animarum ꝛ mortaliter peccat. Per hoc patet quid dici debeat.

Ad argumentum ad vtramq; partem: cum enim dicitur in primo

Ad .22. Arg^m. Contra. Rñ^o Ad arg^m

Ad .23. Arg^m Contra. Rñ^o Ad arg^m

Scriptura expositio a veritate q̄ proponitur cū adeq̄tiõe diuenire Ad aliaz partem.

Ot ō dñs marco legitur. Raro ꝺ q. habet i practica pp crucē ābientiū omniū / que diffusum.

primo: quia talis teneretur resignare ⁊ cetera. Dico q̄ aut postq̄ recepit episcopatum iudicit de veteri ⁊ nouo ea que sunt necessaria ad executionem sui officij aut nō si non credo q̄ resignare teneatur: quia quilibet habens officium regiminis animarum si non habet ea que sunt ad executionem sui officij necessaria tenet illud officium in preiudicium animarum suo regimini commissarum ⁊ ex consequenti in proprie salutis detrimentum. Si autem postea factus est sciens eorum que sunt necessaria ad executionem sui officij quāuis eorum esset ignarus cum ab eo fuit quesitum si sciret vetus ⁊ nouum testamentum non credo q̄ resignare teneatur quāuis respondendo se scire mortaliter peccauerit: vt dictum est: nec obstat quod dicitur acquiritur cum peccato qz q̄ cum peccato mortali acquirit quandoq̄ homo resignare non tenetur: vnde mulier illud qđ lucratur cuz mere tricio resignare non tenetur. Vel potest dici ſm alios q̄ etiam talis resignare tenetur cum hoc obtinuerit non tantummodo tacita veritate sed expressa falsitate si talis responsio necessaria est ad hoc vt sua promotio non impediatur.

Sēguit enī subdit oz regit de manibus prelatorum.

Ad aliaz partem

Argumentum ad partem aliam intelligendum est de illo qui est ignarus ita q̄ nescit de veteri ⁊ nouo testamento ea que sunt necessaria ad exequutionem sui officij: talē enim concedo mortaliter peccare cum requisitus respondet nouum ⁊ vetus testamentum se scire: si sine tali responsione non promoueretur. Questio. XXIIII.

Qō. 24.

Qō nsequenter queritur vtrum ille peccat q̄ tali electo munus confirmationis impendit.

Arg^m

Qꝫ Videtur q̄ nō: quia qui facit qđ facere tenetur non peccat: sed rite electum circa cuius personam nihil excipitur tenetur confirmare ille ad quem spectat confirmatio. ergo confirmans illiteratuz rite electum si propter defectum illum vel alium circa ipsuz nihil excipitur non peccat.

Contra

Contra qui confirmat electum qui defectum patitur propter quem promoueri non debet ⁊ promotus deponi peccat: sed patiens notabilem defectū in litteratura promoueri non debet. extra de elec. congregato. ⁊ promotus deponi: extra de etate ⁊ qualitate: ordinandorum. capitulo vltimo: ergo peccat qui tali munus confirmationis impendit.

Rn^o

Respōdeo q̄ qui electum ignarum in sacra scriptura in tantuz q̄ nescit de sacra scriptura ea que sunt necessaria ad executionem sui officij confirmat: scieno eum esse talem: certum est q̄ peccat. Si autem ignorat eum esse talem si non adhibuit debitam diligentiam ad deueniendum in cognitionez illius insufficientie etiam peccat: quia qui electum confirmat eum debet examinare diligenter vel per bonos viros facere examinari maxime si de insufficientia illius litterature dubitetur vel dubitari debet: vnde extra de elec. nihil est: sic dicatur. Nihil est quod ecclesie dei magis officiat q̄ indigni assumantur prelati ad regimen animarum. Tolentes igitur huic malo necessariam adhibere medelam: irrefragabili constitutione sancimus quatenus cum quisquam ad regimen animarum fuerit electus ⁊ ad quem pertinet ipsius confirmatio diligenter examinet ⁊ electionis processum ⁊ personam electi: vt cum omnia rite concurrerint munus confirmationis ei impendat: qz si secus fuerit scaute ꝑsūptū nō solū deyciē duo est indigne ꝓmotus: verū ēt idigne ꝓmouēs puniē duo ipsum quoq̄ decernimus hac animaduersione puniri vt eum de ipsius constiterit negligentia: maxime si hominem insufficientis scientie vel inhoneste vite vel etatis illegitime approbauerint non solum constituendi primum successorem illius careat potestate: verum etiam ne aliquo casu penam effugiat: a perceptione proprij beneficij suspendatur: quo vsq̄ si equum fuerit intelligentiam valeat promereri: si vero consuetus fuerit per malitiam excessisse grauius subiaceat vltioni: hic expresse patet q̄ confirmans electum insufficientis scientie vel litterature peccat cum faciat contra prohibitionem ℔ expressam ⁊ cum sibi per iura pena debeat imponi.

Limita ista decretalē vt in apparatu

Ad argumentum in oppositum respondendum est: cum enim ibi dicitur q̄ rite electum contra cuius personam nihil excipitur tenetur superior confirmare ⁊c. Dico q̄ falsuz est si in ipso inuentat defectum litterature multum notabilem vel aliquam aliam causam pro qua merito debeat repelli. Questio. XXV.

Ad arg^m

Qō. 25.

Qō nsequēter veniendum ad tres vltimas questiones quarum due prime respiciunt tam clericos q̄ laicos. Tertia vero tantuz laicos. Earum autem que respiciunt tam clericos q̄ laicos. Prima est verum iudex scienter sententiando contra veritatem de qua certus est in conscientia sua: quam tamen ne scit vt iudex sed tanq̄ quedam singularis persona forte quia solus factum vidit: peccet mortaliter.

ꝑm arg^m

Ꝋ Videtur q̄ sic: quia glosa super illud ad Romanos decimoquarto. Omne quod non est ex fide peccatum est: dicit illud quod est contra fidem. i. contra conscientiam vt credamus malum esse peccatuz

Secūdū

¶ Item octaua di. qui contempta: sic dicitur. Qui contempta veritate presumit consuetudinem sequi: aut contra fratres inuidus ⁊ malignus est quibus veritas reuelatur: aut contra deum ingratus est inspiratione cuius ecclesie eius instruitur: ⁊ paucis interpositis subditur itaq̄ veritate manifesta cedat consuetudo veritati: reuelatione ergo facta veritatis cedat consuetudo necessitati Si ergo iudex certus est de aliqua veritate in conscientia sua quantumcunq̄ probetur contrarium siue per leges siue per consuetudinem vel per quascunq̄ allegationes alias: peccat sententiando contra illud quod scit esse verum.

Vel circa deum

¶ Item vndecima questione tertia: tunc vera est: sic dicitur: tunc vera est absolutio prefidentis cum in terminis iudicij sequitur arbitriuz. Sed in nullo iudex videtur esse conscientia: ergo iudex tenetur semper sententiare pro eo q̄ scit esse verum in sua conscientia quantūcunq̄ i foro iudicij probetur contrarium:

Tertium

¶ Item. ff. de ꝛ a quo appellatur. l. appellari. appellari a legatis proconsulis potest: ⁊ si mulctam dixerit potest de iniquitate ei⁹ proconsul cognoscere: ⁊ quod optimum putauerit statue re: ergo sequitur q̄ quantumcunq̄ probetur contrarium: licitum est sibi sententiare pro eo quod in conscientia sua scit esse verum: ⁊ si licitum est ⁊ nō facit: peccat: quia qui tenetur veritatem defendere ⁊ eam non defendit per modum qui sibi licitus est ⁊ possibilis peccare videtur.

Quartū.

Contra

Contra C. de iudi. l. rem non nouam videtur sic q̄ omnes iudices siue maiores siue minores tenentur determinare causam dando diffinitiuam sententiam secundum leges: ergo videtur q̄ si iudex scit aliquid esse verum vt priuata persona: ⁊ sibi in foro iudicij probatur contrarium q̄ debet dare diffinitiuam sententiam ſm allegata cōtra id quod scit esse verū in conscientia sententiando pro iniusto vel contra iustum.

Ad 4m

Respondeo q̄ iudex sententiano scienter contra veritatem de qua certum est in conscientia sua quam nescit tamen vt iudex: sed tanquā quedam singularis persona: vt forte quia solus factum vidit: si in foro iudicij probetur contrarium per probationes ita efficaces quot in foro exteriori eas infringere non potest: non peccat sententiando contra illud quod scit esse verum in conscientia sua. Imo dico q̄ bene facit: quia tenetur dare diffinitiuam sententiam secundum allegata: tamen tenetur esse valde sollicitus in fouendo illam partem quam in conscientia sua scit esse secundum veritatem: ne pereat propter defectū aduocatoꝝ vel patrocinij debiti: & si pr̄s adhoc deuentum fuerit q̄ contra illam veritatem sint probationes: ita efficaces in exteriori foro q̄ non possunt repelli: debet laborare ante diffinitiuam sententiam per omnes vias si quas inuenit licitas q̄ innocens qui in foro exteriori quietus est liberetur. Si autem nullam talem inuenire potest causam: debet alij si potest committere causam sine scandalo: & si non potest sine scandalo: tunc credo q̄ debet dare diffinitiuam sententiam ſm allegata que in foro exteriori valere iudicantur. Et hoc potest declarari per multiplicem auctoritatem & per rationem & per exemplum: dicitur in capitulo quāuis vnde cima questione tertia: quāuis vera sint quedam: tamen iudici non sunt credenda nisi certis iudicijs demonstrētur. Et capitulo sequenti dicit Damascenus papa. Eorum qui accusantur causas discutere non licet priusq̄ canonice vocati ad synodum veniant: & presens per presentiam agnoscat veritatem & intelligat que obijciuntur & ita licet apertissima sit contrarioꝝ apprehensio: verūtamen oportet ab his qui dati sunt ad eorum examinationem ordinem seruari. Illud decretum dicere videtur q̄ in decisione cause vel causarum ſm ordinem iuris & allegata semper procedatur. ¶ Item extra de offi. ordi. si sacerdos dicitur sic. Si sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicuius criminis vel si confessus fuerit & remendare noluerit nisi iudiciario ordine quis ꝓbare possit: eum non debet nominatim arguere sed indeterminate sicut dixit christus. vnus vestrum me traditurus est: sed si ille cui damnum illatum est petierit iustitiam potest excommunicare actoresq̄ damni: licet etiam ei confessus sit: sed tamen nominatum non potest a communione eum removere: licet sciat eum esse reum quia non vt iudex sed vt deus scit. Sed debet eum ammonere ne se ingerat: quia nec christus iudam a communione remouit. Sed forte dices q̄ ꝺ decretalis non est ad propositum: quia loquitur de hoc qđ scit iudex in priuato per viam confessionis siue per viam alium: vt forte quia vidit eum delinquentem: vnde super illud verbum decretalis in principio: si sacerdos sciat pro certo dicit glo. quia forte vidit eum delinquentem: vel quia ipse idem ei confessus fuit per istam decretalem apparet q̄ iudex i foro exteriori sententiare tenetur ſm allegata. ¶ Item secunda questione prima: capitulo nos in quēq̄ sententiam ferre nō possumus nisi aut in conuictum aut sponte confessum: quod non est intelligendum de eo qui confitetur in tormentis: quia tali confessioni non est standuꝝ nisi post tormenta in confessione perseueret. Super illud decretum dicit glo. q̄ quatuor sunt modi conuincendi aut iure scilicet instrumentis vel testibus aut facti euidentia: aut ratio interpretatione: vt sepius citatum esse reum: aut violenta suspitione: sed nullo istorum modorum conuictus est ille quem solus iudex vt singularis persona vidit delinquentem: vnde in talem non debet sententiam ferre nisi per alium modum conuincatur. ¶ Item in capitulo sequenti iudex criminosus discutiens non ante sententiam proferat quam aut reum ipse se confiteatur supplie in iudicio: aut per innocentes testes conuincatur in quo comprehenduntur alie probationes que legitime reputantur in exteriori foro. ¶ Item in capitulo sequenti fine iudicio quēq̄ nolumus condemnari. ¶ Item ea. questione: capitulo vnus sic dicitur. Unus ex vobis nō ex nobis. Ex vobis enim est a quibus per iudiciarias potestatem confessus aut conuictus excluſus non est a me vero qui nullis indigeo argumentis & omnia certissime nouit separatus & diuisus est. Hec omnia iura prealligata ostendunt iudicem contra nullum quem vt priuata persona sit reum debere sententiam ferre nisi ille in iudicio se reum confiteatur aut per probationes legitimas in iudicio conuincatur. Ad hoc facit quod habetur ea. questione capitulo deus vbi dicitur. Deus omnipotens vt nos a precipitande sententie prolatione compesceret cū omnia nuda & aperta sint oculis eius mala tamen sodome noluit audita iudicare priusq̄ manifeste cognosceret que dicebantur: & infra si enim deus cognitor omnium sodomorum mala quorum clamor ad celum vsq̄ peruenerat sciens omnia priuus: nec credere nec iudicare voluit q̄ ipse ea cum fidelibus testibus diligenter inuestigatis que audierat opere comprobaret. Nos qui homines sumus & peccatores quibus incognita sunt occulta dei iudicia: hoc precauentes nullum ante veram iustam q̄ probationem iudicare aut condēnare debemus & infra: quando autem crimen notum est iudici & aliquando reus factum inficiatur: veluti si quis negaret eum interfecisse quem sub oculis iudicis in conspectu multorum interfecit: ꝺ quia si reum negat sine examinatione fieri non potest: tamen bene operis euidentia quādo crimen toti populo publicuꝝ est & notorium sine alia examinatione punitur: vnde in eodem decreto sequitur Aliquando ipsa operis euidentia reum esse testatur: quādo opere plublico crimen suum confitentur: tunc potest secundum & tertiam correctionem siue examinatione dānandus est si incorrigibilis extiterit. In hoc itaq; vltimo casu intelligenda est auctoritas illa ambrosij & nicolai et nihil manifesta accusatione non iudigent. Ecce expresse habetur q̄ iudex tenetur facere sententiam secundum allegata & cōtra illud quod scit esse verum vt priuata persona. ¶ Ad hoc est etiam ratio. Iudex enim magis tenetur esse sollicitus pro salute boni communis q̄ pro salute singularis persone: & maxime cum inquantum iudex sit publica persona: & pro defensione boni communis ſta tuatur: cum etiam bonum ecclesie nobilius sit q̄ bonus singularis persone secundum q̄ trahi potest ex sententia philosophi primo ethicorum capitulo primo: sed si iudex sententiaretur pro aliquo conuicto in iudicio quē tamen vt priuata persona sit innocentem: quāuis hoc esset ad bonum illius innocentis tamen esset ad malum communitatis quia populus scandalizaretur & via nocentio oppamendi & noxios dimittendi iniquis iudicibus aperiretur. Posset enim dicere iniquus iudex quando per odium vel per munera vellet punire innocentes q̄ in conscientia sua scit eum esse reum: & quando propter priuatum amorem vel propter munera vellet dimittere noxium diceret q̄ in conscientia sua scit eum esse innocentem: & sic via maleficiendi iniquis iudicibus esset aperta. ¶ Ad hoc est exemplum. Videmus enim q̄ si quis officialis scit aliquem contraxisse cū aliqua pr̄s per verba de presenti in occulto ita q̄ ille contractus in iudicio probari non potest: & postea contrahat cum alia in facie ecclesie qui contractus quamuis nullus sit in rem iudicio tamen probatur: ille officialis sententiat pro

secunda

Ista opi. quā sequuntur mr̄i tho. 2ª 2ᵉ q. 67. ar. 2. ioan. & arch. i. c. vt dicet. 3. q. 7ª. ber. & ho. ꝺ offi. ordi. c. j. ino. ꝺ cēſi. c. venerabil & mutuo tenēt hug. & ro. vi duntſſi / ma q̄pp videat sūma āgelica. c. audiēs. §. 7 solutem oēs ꝛ̄ra anto. & ni co. de li. exo. ꝛxtij ꝑ auctoꝝ. p opi. rīcar.

Secūda Tertia

Quarta

quatuor modi cōuincendi. Allegationes horū membroꝝ hēſ in glo.

Quinta

Sexta Septia.

Ratio.

et ſi alia bile ſit bonū exibere vm ſolū plᵉchrᵉ tñ arq; diuinᵉ gēti & ciuitatibus

Exēplum

Opi. bonis. secunda quot in conscientia sua scit eum esse verum maritum prime ⁊ non secunde. ¶ Fuerunt tamen aliqui qui dixerunt q̄ si iudex in conscientia sua scit aliquē esse innocentem: qui tamen in iudicio convictus est. Debet causam remittere ad superiorem: ⁊ si superior nulli subiectus est ⁊ scit illum innocentem esse debet ipsum absoluere. Sed hec sententia videtur esse contra iura papal legata. ¶ Preterea tunc obligaretur iudex inferior: vt pote Comes ad transferendum suam iudiciariam potestatem in superiorem vtpote in regem saltem in illo casu ⁊ posset sibi preiudicium generari in alijs casibus: quia si ter aut quater hoc faceret: posset dicere rex se esse i possessione iudicandi ⁊ puniendi homines illius comitis preter missso eius iudicio. ¶ Preterea quamuis iudex q̄ non habet superiorem nisi deum non sit subditus legibus quas ipse condidit: decet tamen ipsum sm ipsas iudicare ne populum scandalizet. ¶ Preterea punire conuictum in iudicio non tantus est de lege positiua: sed etiam de lege diuina: cui quilibet iudex subiectus est. Qua propter illa vltima opinio quasi sine eius preiudicio: ⁊ assertione temeraria mihi videtur standum opinioni prime que multis viribus approbata est.

Contra

Ad p^m **Ad primum** in oppositum cum dicitur: qui facit contra conscientiam edificat ad gehennam ⁊c. Dico q̄ iudex nisi habeat conscientiaz erroneam puniendo illum quem scit innocentem vt priuata persona si in iudicio probatus est reus: vel absoluendo illum quem scit esse reum vt priuata persona si in iudicio probatus est innocens non facit contra conscientiam: quia in iudicio procedere debet non vt priuata persona: sed vt publica.

Ad 2^m **Ad illud** quod arguitur secundo. Dicendum est q̄ illud decretum intelligendum est de contemptu veritatis manifeste in iudicio: ⁊ hoc sonat verbum manifestationis. non enim manifeste dicitur q̄d per aliquam legitimam probationez probari non potest.

Ad 3^m **Ad tertium** cum dicitur q̄ tunc vera est sententia cuz interni iudicis sequitur arbitrium. Dico q̄ per internum iudicem debemus intelligere conscientiam vel deum. Sed sm arbitrium conscientie si non sit erronea ⁊ arbitrium ipsius dei est vt iudex in iudicio procedat sine allegata si sint allegationes tales quas sm ordinem iuris repellere non potest.

Ad 4^m **Ad illud** quod arguitur quarto dico q̄ verum est procedendo sine ordinem iuris: ⁊ sm allegata: q̄ proconsul potest quod optimum putauerit statuere cum appellatum ad ipsum sit ⁊c. Hec autem que dicta sunt de ista questione sine preiudicio ⁊ temeraria assertione dicta sufficiant.

Q. 26. p tinēs ad 26. di. 2.

Questio. XXVI.

Secunda questio respicit eos tam clericos q̄z laycos hec fuit vtrum existens in vno peccato mortali possit alij peccato resistere.

p^m arg^m **Et videtur** q̄ sic: quia peccatū mortale requirit liberum consensum. Sed qui libere potest consentire: libere potest dissentire ergo existens in vno peccato mortali ab omni peccato mortali pōt dissentire: ⁊ ita in omni alio peccato resistere.

Contra **Contra** libro secundo secundum Magistrū distinctione. 24. liberum arbitrium est facultas rationis ⁊ voluntatis: quo bonum eligitur gratia assistente: vel malum eadem desistente. Sed ille qui est in peccato mortali non habet gratiam: ergo videtur q̄ quandiu est in illo statu non possit peccatū mortale euitare.

Respondeo q̄ homo existens in peccato mortali non potest diu stare quin cadat in aliquod aliud peccatum mortale. Ad cuius intelligentiam sic procedendum est. Primo enim declarandum est: quare homo etiam in gratia in statu nature corrupte non potest vitare de lege cōmuni omne peccatum veniale. Secundo declarandus est q̄ voluntas existens in peccato mortali non est habitualiter fixa in deo. Tertio ex predictis concludendum est propositum. Quarto soluende sunt quedam instantie que possent adduci contra propositum.

Rñ^o

Dearticulatio q̄stionis.

Primus articulus

Quantum ad primum articulum sciendum ē q̄ homo in statu nature institute: ita erat ordinatus: q̄ sicut mens eius erat deo subdita per obedientiam ⁊ amorezsta vires inferiores sm quādam proportionem omnino subdite erant rationi ⁊ voluntati: ⁊ ideo homo in statu illo omne peccatum vitare poterat tam mortale q̄z veniale. Sed quia peccādo mēs eius auersa fuit a deo: factum est vt vires inferiores rebelles fierēt rationi ⁊ volūtati: ⁊ ex hoc accidit vt multi inordinati motus ⁊ reprehensibiles oriantur in appetitu inferiori: scilicet in appetitu sensitiuo: quorum quēlibet in singulari homo per rationem ⁊ voluntatem precauere posset: quāuis non possit omnes precauere in cōmuni: quia dum vnum ratio precauere nititur: iā ex alia parte aliud insurgit: ⁊ quantuo voluntas omnino non possit omnes motus inordinatos in appetitu inferiori in cōmun: tamē quia quemlibet per se precauere potest in singulari: ratio: illi motus inordinati in appetitu inferiori: quorum quilibet in singulari per se potest precauere aliquam rationem sortiuntur culpabilitatis. Et sic patet ratio quare homo in statu nature corrupte etiam existēs in gratia non potest de lege cōmuni effugere quin incidat in aliquod peccatum mortale ⁊ intelligo q̄ non potest effugere diu: quia potest etiam aliquod momentum temporis: inde quo potest etiam sine omni peccato veniali. Et hec de primo articulo dicta sint.

Ex si i statu innocētie nedū mortale vel ⁊ veniale effugere potuerit: cū in statu isto nedū veniale: verū nec oē mortale i cōi effugere nequimus.

Secdo articulo ubiq̄ charitate voluntatem i deo fixaz esse non posse

Consequenter declarandum est q̄ voluntas existēs in peccato mortali nō est habitualiter fixa in deo. habitus enim quo voluntas in deo figitur charitas est: ita q̄ sine illo volūtas in deo habitualiter ⁊ sufficienter figi non potest. Qui enim nō diligit deum habitualiter ⁊ propter se ⁊ super omnia: habitualiter in deo fixus non est. Charitas autem cum nullo peccato mortali stare potest. Aliter enim idem homo posset esse deo gratus ⁊ inimicus quod falsum est: restat ergo q̄ voluntas existens in peccato mortali habitualiter in deo fixa non est. Et hec de secundo articulo dicta sint.

Tertius articulus

¶ Tertio ex predictis concludendum est propositum. sicut enim in articulo primo visum est q̄ vires inferiores non sunt fixe in obediētia rationis ⁊ voluntatis: ideo non potest homo vitare diu omne peccatum veniale in communi quamuis possit vitare quodlibet signatum. Cum ergo similiter voluntas existens in peccato mortali non sit habitualiter fixa in debito fine qui deus est: ita vt pro nullo bono consequendo vel malo vitādo ab eo separari velit non potest stare diu quin occurrāt aliqua propter que consequenda vel vitanda homo recedat a deo transgrediendo precepta ipsius: ⁊ quantuscunq̄ quodlibet istorum signatum vitare possit non tamen potest omnia in cōmun: quia quamuis voluntas sine gratia libera sit ad malum non tamen sine gratia sufficienter libera est ad bonum: nec propter hoc excusatur cum deficiat: quia in potestate eius est cum adiutorio dei principaliter operantis ipsam figi habitualiter in deo per gratiam per quam omne peccatum mortale vitare possit ⁊ in

Falsuz ē q̄ qdlz signatum vitari possit: q̄ nō pōt vitare pcātū de nō diligēdo deum toto corde die festo abq̄ charitate.

singulari ⁊ in communi. Quot autē voluntas in peccato mortali existēs diu stare non possit quin in aliud mortale incidat: nisi cito per penitentiaz sanetur: testatur Augustinus in libro de perfectione iustitie dicens sic. quisquis negat nos orare debere ne intremus in tentationē: negat autem hoc qui concedit ad non peccandum: gratie dei adiutorium non esse necessarium: sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem: ab auribus hominum removendus est. ¶ Item Gregorius super ezechielem ponit q peccatum quod per penitentiam non diluitur mox suo pondere ad aliud trahit. Et hec de tertio articulo dicta sufficiant. ¶ Quarto soluendo sunt instantie quedam que possent adduci contra propositū: posset enim aliquis dicere q ex quo voluntas existens in peccato mortali ad modicum tempus vitare potest ne incidat in aliquod aliud peccatum mortale: ⁊ quanto magis resistit tanto fortior est ad resistendum. ¶ Videtur etiam q per longissimum tempus vitare posset ne in aliquod mortale incideret ⁊ iterum cum mortale peccatum non committatur: nisi per liberum consensum: ⁊ voluntas existens in peccato mortali semper libera est ad consentiendum vel non consentiendum: videtur q vitare posset etiam per longum tempus ne incideret in aliud mortale peccatum. Sed prima instantia deficit: q quanto voluntas quanto diutius resistit tentationi: tanto fortior: fit ad resistendum quantum est ex parte sua: tamen quia in longo tempore plures insurgunt tentationes ⁊ plures peccandi opportunitates ⁊ occasiones q̄ in modico tempore ceteris paribus: ideo non sequitur: q si posset stare per modicum tempus ne incidat in aliud mortale peccatum: q etiam posset stare per longum tempus: sicut vides q homo debilior posset resistere vni impugnanti vel duobus cum tamen fortior: in triplo nō posset resistere triginta pugnantibus vel quadraginta: vel potest dici q voluntas existens in mortali peccato quanto diutius in illo peccato remanet tanto debilior efficitur ad resistendum tēptationibus: non tn quantum per modicum tempus tentationibus resistat. Sed quia vires inferiores semper per suos motus inordinatos ⁊ mollunt eam ⁊ ad malum reddunt promptiorem: eo q ipsa voluntas adiutorio gratie destituta non sic potest in loco motus refrenare: nec ordinare sicut cum beneficio gratie est adiuta. ¶ Alia instantia sic soluitur secundum quosdam. Cum enim dicitur q voluntas semper libera est ad consentiendum vel non consentiendum: dicunt q voluntas semper libere est in hac vita ad consentiendum vel non consentiendum cuilibet tēptationi: fignare tamen dicunt q propter infirmitatem humane nature destitute voluntas hominis adiutorio gratie destituta quadam necessitate non tamen coactionis sed defectibilitatis quam facilius potest in malum quam in bonum qua libertate a malo non excluſa: non potest per longum tempus stare quin aliqui tēptationi consentiat libere tamen: vel quin aliquid quod facere teneretur obmittat per quod incidat in peccatum mortale: ⁊ quia sicut allegatum est supra: liberum arbitrium est facultas rationis ⁊ voluntas qua bonum eligitur gratia assistente ⁊ malum eadē desistente: voluntas hominis in peccato mortali existentis inultum est libera ad malum: ⁊ parum est libera ad bonum quam diu sic est: cum autem per penitentiam gratiam dei recuperat accipit magnam libertatem ad bonum. ¶ Alij predictam instantiam soluunt dicendo: q quamuis voluntas hominis in hac vita semper sit libera ad consentiendum vel non consentiendum malo: tamen propter infirmitatem nature destitute sine gratia dei non potest diu stare quin libere alicui peccō mortali consentiat.

In fine libri.

Nota li. 2. mora. sup illud Job. 14. pteret mōtes ⁊ inmēabiles Quartus articulus

p⁹ istātia

2ª istātia

p⁹ solutō Ad pmā instantiā

2ª solutio ad pmaz instantiā

p⁹ solutō 2ª istātie

2ª solutio

Ad argumentum in oppositum cum dicitur q peccatuz mortale requirit liberum consensum cē. Dico q verum est: sed voluntas hominis quandiu est in mortali peccato non potest diu stare quin libere cōsentiat in aliquod malum tali consensu in quo mortaliter peccat. Et cuz dicis postea q qui libere potest alicui malo consentire libere potest etiam dissentire: vides q hec propositio ad plurimum habet falsitatem in damnatis: in homine autez existente in peccato mortali quam diu sic est: ⁊ si non habet instantiam respectu cuiuslibet mali signati: habet tamen instantiam in peccato respectu mali in communi quia quamuis libere possit ab hoc malo dissentire signato per se: ⁊ ab illo alio ⁊ sic deincepo: non tamen diu potest dissentire ab omni malo: ⁊ hec que dicta sunt de hac questione sine p̄iudicio ⁊ temeraria assertione dicta sint.

Ad arg^m in opp^m.

Questio. XXVII.

Qō. 27. pertinēs ad vltimū pti. 2.

Ultimo veniamus ad questionem illam que respicit laicos tantum que fuit hec virum laici subditi domino temporalibus teneantur soluere tallias de novo impositas que non vergunt: nisi in vtilitatem dominorum.

Videtur q sic: sicut enim dicit Beatus Petrus in prima Canonica sua capitulo secundo: serui subditi estote in omni timore domino: non tantum bonis ⁊ modestis sed etiam discholis: ergo videtur q subditi teneantur obedire domino suo imponētibus eis tallias ⁊ indebitas collectas. ¶ Item Apostolus ad Ephesios sexto. Serui obedite dominis carnalibus cuz timore ⁊ tremore in simplicitate cordis vestri sicut christo: sed christo in omnibus est obediendum: ergo subditi debent dominis temporalibus in omnibus obedire q̄ non sunt contra deum.

p^m arg^m.

2^m

Contra domini non tenentur defendere subditos extra suam iurisdictionem: ergo a simili subditi non tenentur obedire domino suo: quando domini in precipiendo excedunt limites sue iurisdictionis.

Contra

Ad istam questionem respondeo q subditi aut sut serui: aut sunt liberi. si sunt serui simpliciter dico q tenētur soluere tallias de novo impositas quamuis non vergant: nisi in vtilitatem dominorum: quia serui ⁊ res seruorum sunt possessio dominorum: vnde philosophus primo politicorum dicit q seruus est res possessa: vnde si fugiat seruus domino debent restitui extra de seruis non ordinandis. de seruorum: vbi dicitur q si aliquis seruus fugiens dominum suum quacunq; calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit decretum est vt deponatur ⁊ eius dominus eum recipiat. Si autem subditi sunt liberi: ita vt dominus eorum dominetur eis politice tunc distinguo: quia aut dominus ille qui de novo vult imponere tallias est rex vel princeps: aut dominus inferior: si non est rex vel princeps: sed dominus inferior: tunc dico q subditis suis liberis de novo tallias imponere non potest: ⁊ si imponit quia egreditur terminos potestatis sue non credo q subditi obedire teneant maxime si sine consensu Regum vel Principum imponunt quod probatur in simili. prohibetur enim Abbatibus Episcopis ⁊ aliis prelatis ne novos census imponant ecclesijs: nec veteres augeant extra de censibus ⁊ exactionibus. capitulo prohibemus: ⁊ supra capitulo scientes. ⁊ infra eadem ecclesijs. ⁊ capitulo innouamus: vbi propositum habetur non tantummodo in simili sed expresso.

Ad qōnē

Lcō. 6. ⁊ 9.

Solidius vid doct. i. c. sup q busda de verb. sig. pcertim Io. and. ⁊ Da.

s.in. c. in nouam°.

expresso. ibi enim dicitur sic: nec quisquam aliquo no tuo pedagiorum exactionem sine auctoritate & assensu regis & principum statuere aliquo modo presumat si quis autem contra sepe fecerit & cōmonitus nō destiterit do nec satisfaciat cōmunione careat christiana. hec idem habetur infra de verborum significatio. super quibusdam ℣. preterea. vbi scribit dominus papa Lomin tholosano sic. cum pedagia guidagia saluaria tibi legatus interdixerit memoratus: auctoritate apostolica duximus declarandum illa esse pedagia guidagia saluaria interdicta q̄ non apparent imperatorum vel regum vel laterauen. consilij largitione concessa vel ex antiqua consuetudine a tempore cuius non extat memoria introducta. Ad hoc etiam facit illud quod habetur. C. nouas vecti. insti. non posse. l. i. ij. & iij. ff. de legi. & sena. cōsul. l. & ideo. ¶ Si autem dominus est Rex vel princeps tunc planum est q̄ sua auctoritate pro vtilitate boni cōmunis nouas tallias subditis potest imponere compensata subditorum facultate & negotij quod é pro bono cōmuni qualitate & quantitate. ff. de publi. & vecti. vectigalia. & C. nouas vecti. l. i. & iij. vbi habetur hec sentētia q̄ noua vectigalia nō possunt imponi: nisi a principe in quo duo claudūtur: scilicet & q̄ principe potest ponere & nō domini inferiores: principibus inconsultis. Si autez ille tallie in nullo sunt ad vtilitatem boni cōmunis: tunc dico q̄ nec Rex nec princeps tales tallias de nouo imponere potest subditis liberis. Et ratio huius est quia possessiones subditorum liberorum non sunt possessiones dominorum. vnde si eis soluunt ea que antiquitus sunt instituta vel de nouo si factum est de consensu subditorum ex aliqua rationabili causa nō tenentur dominis soluere tallias alias: si in nullo redundant in vtilitatem boni communis vel ipsorum subditorum qui eas soluunt. ¶ Sciendum tamen q̄ aliquando ille tallie sunt ad vtilitatem boni cōmunis vere & aperte & hoc quando fiunt pro defensione fidei vel refectione pontium & viarum. Quandoq; autem indirecte & non ita aperte sicut cum aliqua iniuria infertur regi extra suum regnum vtpote: quia iniuste ab aduersarijs detinetur captiuus frater vel filius vel propinquus eius vel amicus: vel cum aliqua terra que de iure nouo debuit ad regem ab aduersarijs possidetur violenter vel de facto & Rex imponit tallias subditis per quas tuo suum recuperat: tunc ille tallie redundant in bonum subditorum tam in bonum delectabile quam vtile q̄ honorabile. In confusione enim regis subditi si tales sunt quales esse debent tristantur & minus honorantur: & Rex parui penditur: possessiones subditorum suorum non ita secure a subditis possidentur: quia tunc magis est periculum ne ab aduersarijs inuadantur. Econtrario cum rex viriliter iuuo suum recuperat contra aduersarios excipiendo terram de iure sibi debitam vel liberando fratrem vel cō sanguineum iniuste detentum: quia ex hoc magis Rex honoratur & ab aduersarijs timetur: sequitur ex hoc q̄ subditi si sunt tales quales esse debēt gaudent & suas possessiones securius possident & in maiori honore habent: vnde in tali casu: si regis facultates ad expediendum negocium non sufficiunt: credo q̄ a subditis etiam liberis potest accipere moderatum adiutorium compensata subditorum facultate & negotij qualitate & quantitate & vtilitate: videtur tamen mihi q̄ negocio expedito: si regis facultates habundanter augeantur & aliqui communitates nimis notabiliter sunt grauate: q̄ rex debet eis subuenire secundum exigentiam & proportionem: sicut sibi subuenerunt in sua necessitate. Cum enim caput indiget: alia membra quicquid possunt adiutoriū subministrant ei: et caput etiam alijs membris adiutorium subministrat. Sciendum est tamen q̄ quia facultates regum eis date sunt propter promotionem & defensionem communis vtilitatis: si facultates eius pro defensione regni vel fidei sufficiunt credo q̄ non debet etiam in illo casu subditos tallare: sed ego non dico facultates regni sufficere quando non potest defendere regnum vel fidem: nisi ita se depauperando q̄ nihil sibi remaneat in thesauro quo se posset iuuare se ineruz infra breue tempus ab alijs aduersarijs inuaderetur maxime si est regnum multos emulatores habens & insidiatores: vnde non est otiosa talis regi pecunia in thesauro: quia aduersarij scientes eum inimicum magis eum timent inuadere & ex consequenti magis pacifice possidet regnum suum quanuis multo plus sibi valeret thesaurizare amicitias subditorum quā magnos cumulos auri & argenti. Fortis enim est Rex dilectus a subditis thesauro auri & argenti carens quam qui habundans auro & argento amicitia suorum subditorum priuatur: sic ergo patet in summa ad questionem q̄ subditi liberi non tenētur soluere tallias que eis a dominis temporalibus de nouo imponuntur: si nec directe: nec indirecte in vtilitatem boni communis redundant.

De franchantibus tallijs legitime impositis ad restōnem astrictis ligādo hiis a pa. l. c. i nouam° extra de censibus.

Tallie vtiles directe & indirecte.

Ad p^m

Ad primum argumentum in oppositum cum dicitur q̄ serui debent esse subditi dominis etiam dispolis &c. dico q̄ vel loquitur de subditis qui serui sunt: aut si loquitur de liberis intelligendum est q̄ debent eis esse subditi in his ad que se extendit potestas eorum. ¶ Modo simili responderi potest ad secundum. ¶ Nec que de predicta questione dicta sunt: & que dicta sunt i omnibus aliis questionibus meis: si qua inuenientur ibi dicta que non sint de communi opinione doctorum ītelligo & volo esse dicta sine assertione & illa esse dicta: vt sint occasio inuestigationis & subtiliationis intellectus. ¶ Et si in aliqua questionum mearum inueniretur aliquid corrigendum vel obscurum: posq̄ mihi esset ostensum paratus essem corrigenda corrigere & obscura explanare prout scirem & possem.

Ad 2^m

Protestatio humilis omnium dictoruz suoz

¶ Explicit omnes questiones quolibetales fundatissimi doctoris Ricardi de media villa ¶ Ordinis fratrum familie iubar.

Registrum

Prima alba 2 3 A ¶ Quolibeta doctoris simul non sit batur ergo in vnde asperrima B dicis q̄ christus catum in spiritum tur res illas tutionem virtutis C vocando mundum reno ab ipsa aliquid quiescere autem est materia D si de ciuitatis ritur vim aut accipiunt dicentes. tao ciuium quandoq; E fine preiudicio & sic patet q̄ quando sunt cause F nuo in penitentes: proli nate de primo: quia talio

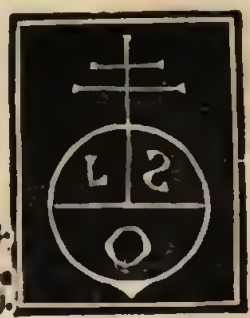

Quinterni 4 charte. 4.

¶ Explicit venetiis impressum: vt nullus possit ipsum imprimere hoc opus nec ipsum facere vt patet i bullis & pulegys Imp̄ssum Venetijs p̄ Lazarū soardū Anno dñi. 1509. die. 10. July.

Register